

आमच्याकडे फारसी वरून मराठीत उतरलेले कित्येक सुंदर ग्रंथ अलीकडे आले पाहण्यांत आले आहेत परंतु तो जुना जोष आढून च गेला.

अलीकडे प्रो. जदुनाथ सरकार यांनी फारसी साधनांचा उपयोग करून इतिहास लिहिण्याचा उपक्रम केलेला प्रसिद्ध असून डॉ. सान, बेणीप्रसाद, कानुनगो प्रभृति मंडळीचे प्रयत्न त्या दिशेने हेत असून त्याचे ग्रंथ ईंग्रजी ऐतिहासिक वाङ्मय पुष्ट करीत आहेत. 'परंतु यां पैकीं कोणी हि अस्सल फारसी साधनें-मूळ-प्रकाशित करीत नाहीं. निवळ उतारे देऊन अनुमानें बांधून इतिहासरचना करण्याचें उपक्रम शुद्ध शास्त्रीय दृष्टीनें गोंण च मृदला पाहिजे. जशीं आपण मराठी साधनें प्रसिद्ध करीत असतां तशींच शुद्ध फारसी साधनें हि अस्सलवरहुकुम तपासून प्रकाशित केल्याशिवाय त्यांची प्रामाण्याप्रामाण्यता ठरून त्यांचा पूर्ण सत्यसाधन उपयोग होऊं शकणार नाहीं. अस्सल फारसी साधनें प्रकाशित करण्यास प्रारंभ करावा म्हणून मंडळातर्फे प्रो. जदुनाथ सरकार यांनीं एक सण्ड काढण्याचें अंगिकारलें आहे पण कांही अडचणीमुळे त्याजकडून हें कार्य अद्यापि उरकलेले नाहीं. परंतु संशोधकांना फारसी साधनांची उपेक्षा यापुढें करणें फार च घातक वाटल्या-वरून आम्हांपैकीं श्री. आवासाहेब मुजुमदार यांनी ही शाखा काढण्याचें जबाबदारीचें व अवघड कार्य मंडळाच्या हर्जाच्या दुर्यंत सांपात्तिक स्थितींत हि अंगावर घेतलें व तें चिकाटीनें चालवून व मुनशी शिराजी व मुनशी अबदुल असीस यांचे साहाय्यानें आज चालतें केलें आहे. तसा प्रयत्न केला तर पन्नास हजार फारसी अस्सल कागद व खेरीज ग्रंथ मंडळानें आज जमा केल्यासारखे च आहेत. श्री. पारसनचीस यांनीं या कामीं फार मदत केली आहे व त्यामुळे हें ग्रंथरूप फळ पदरीं पदल्याचें पाहून यापुढें अधिक आत्मीयतेनें ते वाढती मदत करतील अशी सात्री आहे.

फारसी पत्राचें वाचन किती अवघड व किचकट असतें हें स्वानुभवावाचून प्रत्यक्षात घेणें कठिण आहे. त्यातहि न कळणाऱ्या भाषेत बादशाही भाषांने, मोहोर-द्वार कागदावर ऐदीत लिहिलेलीं साधनें पाहून तीं मालकांकडून मिळण्यास केवढी पुण्याई सर्वाची लागते, व ती विनयूक्त नकलून आणि विनयूक्त छापण्यास केवढी पातापात पडते याची ज्ञाना थोडी तरी कल्पना घेईल त्यांना प्रस्तुत धोर्डांतलें दोषांकडे दुर्लक्ष करून हा पाइसा, नूतन व आश्चर्य उपक्रम केवळ स्वावलंबनानें मंडळानें आगावर घेऊन रंगारूपाला आणल्याबद्दल मंडळाचे प्रेमपुरस्सर अभिनंदन व फारबेसें वाटेल यांत संदेह नाहीं.

दत्तो धामन पोतवार,

गंगाधरराव नारायणराव मुजुमदार,

विरणीस भा. इ. सं. मंडळ.

प्रस्तावना

आपल्या या भरतभूमिमध्ये फारशी भाषेचा प्रचार सुमारे शके १२०० पासून सुरू झाला. तो इतका की, पेशवाई अखेरपावेतो सुद्धा फारशी ही एक प्रमुख राजकीय भाषा समजली जात असून, पेशवे व इंग्रज यांमधील तहनामेहि मूळ फारशी भाषेतच लिहिलेले आहेत. श्रीशिवाजीमहाराजांच्या पूर्वकालापासूनच अनेक यवन राज्यकर्त्यांच्या अमलामध्ये राजदरबारांत उत्तम फारशी लिहिणारे वाचणारे मुनशी व पंडित असत व त्यांमार्फतच सर्व आवश्यकजावक फारशी पत्रव्यवहार चाले. इंग्रजांच्या दरबारीहि फारशी इंटरप्रीटर व मुनशी यांच्या मार्फतच पत्रव्यवहार चालत असे. श्रीछत्रपतिमहाराजांच्या व पेशव्यांच्या दरबारीहि उत्तम फारशी जाणणारे ब्राह्मण, कायस्थ व मुसलमान मुनशी अनेक होते.

हिंदुस्थानचा सरा इतिहास लिहावयाचा म्हटले तर या देशावर ज्यांच्या ज्यांच्या स्वान्या झाल्या आहेत किंवा जे जे येथे कोणत्या तरि कारणाने आले गेले अथवा ज्यांची थोडी फार वसति होऊन आपणांशी अनेक रीतीने संबंध आलेला आहे व त्यामुळे आपल्या भाषेवर व आचारविचारावर परिणाम झालेला आहे अशा स्वकीय व परकीय कानडी, गुजराथी, तामीळ, तेलगु मुसलमान, फ्रेंच, पोर्तुगीज डच, इंग्रज वगैरे लोकांच्या भाषेचा अभ्यास करून त्यांनी स्वभाषेत आपणांसंबंधी लिहिलेले विचार किंवा हकीकत समजून घेणे अवश्य आहे. येथे मुसलमानांचा सहवास इतरांच्या मानाने विशेष झालेला असल्याने त्यांच्या फारशी भाषेचे ज्ञान प्रथम करून घेऊन त्यांच्या ऐतिहासिक कागदपत्रांचा व ग्रंथांचा अभ्यास करून भरतसंडाच्या इतिहासास सत्यस्वरूप शक्य तितकें देणें हें एक कर्तव्य आहे.

मराठ्यांचाहि सरा इतिहास लिहिणे झालें तर त्याकरिता फारशी कागद पत्रांचा आधार अवश्य घेतला पाहिजे. शिवपूर्वकालीन व शिवकालीन मराठी कागदपत्रांतून फारशी शब्दांचा भरणा अतिशय आढळून येतो. व त्यामुळेच तत्कालीन मराठी कागदपत्रे वाचतांना वाचणारांस फारशीचे ज्ञान नसल्यास अत्यंत अवघड जातें. भारत इतिहास संशोधक मंडळासारख्या जबाबदार संस्थेने या दिशेने जर प्रयत्न केला नाही व त्या त्या भाषेतील ऐतिहासिक साधनें मूळ स्वरूपांत पुढे आणलीं नाहीत तर तो त्या संस्थेस एक मोठा उणेपणा आहे व मराठीतील ऐतिहासिक साधनें इतर भाषांच्या ज्ञानापेक्षा फारशी भाषेच्या ज्ञानावांचून बाहेर काढणें व्यर्थ समजून मुद्दाम मीं सुमारे अडीच तीन वर्षांपासून मूळ फारशी ऐतिहासिक साधनें वाचतां येऊन तीं मराठी भाषांतरासह प्रसिद्ध करतां यावीत या दृष्टीने अभ्यासास सुरुवात केली. छापलेला फारशी मजकूर वाचणें सोपें आहे. परंतु

तोच लेखी वाचणे अवघड होतें. फारशी लिपीत अक्षरांच्या साली व वर एक, दोन, तीन टिबें (नुका) देण्याच्या पद्धतीमुळे व कांहीं अक्षरें मूळ स्वरूपाहून भिन्न स्वरूपात जोडण्याच्या नियमांमुळे व त्यांतहि कांहीं अक्षरांचीं रूपें लुप्तप्राय होतात यामुळे फारशीचें वाचन प्रथम प्रथम नजर बसेपर्यंत त्रासदायक होतें. परंतु जेथे एकाच अक्षरासाली किंवा वर एक, दोन किंवा तीन टिबें दिल्यामुळे प्रत्येक वेगळें अक्षर बनतें व जेथें फड्यां अक्षरांनीं लपेटांत लिहिलेलें असतें तेथें त्या टिबांची जर गाळण उडते तर मग त्याचगेचरच वाचकांचीहि गाळण कां उडूं नये ! फारशी भाषेचे तज्ज्ञादि अशा प्रकारच्या हस्तलिखितांपुढें हात टेंकतात. तात्पर्य, फारशी भाषेचे ज्ञान असणें व छापील मजकूर वाचणें हें वेगळें व जुनें फारशी हस्तलिखित उत्तम रीतीनें वाचणें हें वेगळें.

अशा सर्व अडचणी पुढें असतांना सुद्धां फारशीच्या अभ्यासाबरोबरच फारशी ऐतिहासिक साधनें जमा करण्यास सुरवात केली. या कार्या के. रु. नि. आचार्य कालगावकर व त्यांचे विद्यमान चिरंजीव, दत्तियाचे रा. फरमरकर, श्री. भाळसाहेब तुळशीबागवाले, रा. सदाशिव विष्णु ऊर्फ भाळसाहेब रानडे, कै. पांडोबा पटवर्धन, (बऱ्हाणपूरचे श्री. भुसकुटे) व पेशवे दरबारचे फारसनवीस घराण्यापैकीं बंशज श्री. - रुग्णराव केशवराव ऊर्फ बाळसाहेब पारसनवीस, श्री. नारायणराव गोविंद पारसनवास व श्री. बाचूराव पारसनवास, श्री. बाळसाहेब बिचूरकर, महंत दत्तराज महातुभाव, मे० महमद सलाठद्दीन, श्री. तात्यासाहेब फडके, श्री. हनुमंतराव डेरे, पे० सिद्धेश्वरशास्त्री चित्राप बगोरे अनेक सदगुरूस्पर्णी, अनेक फारशी साधनें-ताम्र-पद, ग्रंथ, सनदा, फरमानें, पत्रव्यवहार बगोरे मजकडे व मंडळाकडे इतिहासाचे कामाकरितां म्हणून दिलीं. याबद्दल मी त्या सर्वांचा अर्थांत आभारी आहे.

उपलब्ध फारशी लेखसंग्रहांत वेगवेगळ्या विषयांवरील हस्तलिखित ग्रंथ सुमारे १५० असून पत्रे तर अनेक राजे, महाराजे, नयाप, बादशहा, निजाम, हे-दर इ. इ. यांचीं हजारों आहेत. कित्येक सरदारांच्या व दिल्ली दरबाराच्या दिनपत्रां फारशीमध्ये सविस्तर लिहिलेल्या आहेत. इतर अनेक ठिकाणीं फारशी लिखाण असलेलें केंव्हांहि प्रसिद्धीकरणार्थ मिळण्याची सात्री वाटते. परंतु, द्रष्टव्यार्थ उपलब्ध व उपलब्ध संग्रहाचा फायदा कसा करून यावा ! असे.

आज आपल्यावर राज्य करणारे ईंग्रज सरकार यांचा व आपला परस संबंध कसकसा पडून आलेला आहे याचा साा मोघ होजे पारस्परिक अत्यंत इ आहे. याच हेतूनें एकंदर पत्रव्यवहारापैकीं ईंग्रजांची व त्यांचा ज्यामध्ये उले आहे अशीं कांहीं दुसऱ्यांचींहि पत्रे निवडून काढून त्यांचीं मर्यादित भाषांतर मंडळा वेतनी मुन्शी शेस अबदुल अलीज, महाराष्ट्र एज्युकेशन सोसायटीच्या हायरकुलेशन फारशीभातर, यांच्या साहाय्यानें भी केलेले आहे. कोणत्याहि एका भाषेतील मना दुसऱ्या भाषेनें दृढेदृढ तसाच उत्तराजिं फार कठीण आहे. त्यांच्या त्यांत का

भाषेत ' मिथ्या मूठभर व दाही हातमर ' याप्रमाणें मूळ मुख्य मजकूर अगदींच थोडा असून अलंकारिक शब्दयुक्त अलंकाच, मायने व प्रासाकरितां एकांशी शब्दांची रेलचेल, यामुळे भाषांतर यथार्थ करण्यास फार अडचण होते म्हणून सोवतच्या भाषांतरांत चव्याच ठिकाणीं मूळ फारशी अलंकारिक मायन्यांचें भाषांतर केलेलें नाहीं. मुद्यापुरता मजकूर मात्र मुळींच सोडलेला नसून भाषांतर शक्य तितकें मुळाला धरून परंतु मराठी भाषेला साजेलसें केलेलें आहे.

सदर संडांत १४१ पत्रें दिलीं आहेत. तीं सर्व संगतवार मजकुराचीं नसल्या-मुळे व कालाच्या दृष्टीनेहि मध्ये वराच संड असल्यामुळे सदर पत्रांचा संगतवार सारांश किंवा चोटक हकीकत येथें देतां येत नाहीं. फक्त त्यांतील कांहीं मुद्यांचें टीपण पत्रांकासह खालीं देत आहे.

१. इंग्रज व पेशवेदरवार यांजमधील परस्पर स्नेह, प्रेम व एका यांबद्दल बहुतेक प्रत्येक पत्रांतून ओतप्रोत उल्लेख आहेत.

२. अधिकारसंपादन, बदली, नजरनजराणे व परस्पर अभिनंदन. पत्रांक- ३, १६, १८, ५०, ५५, ५६, ५७, ६०, ७२, ८१, ८३, ८७, ८९, १०८, ११०, १११, ११२, ११३, ११५, ११८, ११९, १२२, १२५.

सदर पत्रांपैकीं नजराण्यासंबंधीं ५५, ८१, व ८९ हीं पत्रें वाचनीय आहेत.

३. विल्यम टेलर यांची पेशव्यांचे पदरीं रहाण्याची उत्कट इच्छा. ४

४. श्री. राघोबादादास लिहिलेलें पत्र १७ वाचनीय आहे.

५. जहाजे व मचवे यांबद्दल तक्रारी - ४०, ४६, ७९, ७८, ८६.

६. बाणकोटचें गरम पाणी. ४७.

८. श्री. राघोबादादांनीं इंग्रजांकडे गहाण ठेविलेलें सहा लाख पंचवीस हजार रुपये किंमतीचें जवाहीर ६१, ६२.

८. गुप्त सांकेतिक लिपी. ७६.

९. श्रीक्षेत्रप्रयाग येथील यात्रेकळंवरील कर. ९३.

१०. फ्रान्सची राज्यक्रांती व तिचा हिंदुस्थानांत परिणाम. १०९.

११. सुरत बंदराच्या चौथी बद्दल. ४६, ५८, ५९, ७१.

१२. हैदर व टिपुसुलतान यांशीं लढाई. ३१, ३२, ३३, ७३, ९०, ९२, ९४, ९५, ९६, ९७, ९८, ९९, १०१, १०२, १०३, १०४, १०५, १३३, १४०

१३. लखनौचे नबाब - ११४, १२०, १२१.

१४. खड्यांच्या लढाईस अनुलक्षून. ११६, ११७.

१५. साताऱ्याचे महाराजांस लिहिलेलीं पत्रें - १२७, १२८.

१६. डच् लोकांचीं पत्रें - १३१, १३२.

१७. इतर किरकोळ, खलबते, कामकाज, हालचाली वगैरे - ४, ५, ६, ७, ९, १०, १४, १५, १९, २१ ते २७, ३०, ३१, ३२, ३६, ३७, ३९, ४६, ५०, ५२, ६५, ६६, ६७, ७१, ७२, ७७, ८०, ८२, ८५, ९०, ९४, ९८

१८. वॉरन हेस्टिंग्ज्ची पत्रे - १९, २६, २७, ३० श्री० राघोबा दादा व मुंबई गव्हर्नर यासंबंधी.

१९. वेलेस्लीचे पत्र - " हिंदुस्थान व दखन या देशांतोल सर्व रयतेस सुख व आराम मिळावा हें नेहेर्मी आमचे नजरेपुढें ध्येय आहे " १२३.

भा. इ. सं मंडळानें प्रोफेसर जदुनाथ सरकार यांस एक फारशी साधनांचा खंड मंडळाच्या सूचनें छापून काढण्याबद्दल विनंती केली होती. परंतु तें काम त्यांच्या कडून अद्याप घडून आलें नाहीं.

मंडळाची ही फारशी मायेची शास्त्रांमी पतकरली याचें सर्व श्रेय मुंबई एन्क्विस्ट्रर कॉलेजातील परीषदन प्रोफेसर शेख अब्दुल कादर शेख सर्फराज, एम्. ए. यांसच आहे. त्यांचा व माझा परिचय सुमारे १५ वर्षांपासून असून सदर अवधीत ते अनेक वेळा मोठ्या प्रेमानें फारशी साधनांच्या संशोधनाचे कामी मला मनापासून मदत करीत आले आहेत. मुनशी शेख अब्दुल अमीज यांचाहि लाभ त्यांनीं कळविला आहे. याबद्दल मी प्रोफेसर साहेबांचा अत्यंत कृतज्ञ आहे.

पत्रांकांच्या प्रारंभी सविस्तर सूची व यादी जोडलेली आहे. सदर सूची व यादी मंडळाचे अभिमानी समासद, रा. शंकरराव जोशी, वाईकर यांनी तयार केली आहे त्याबद्दल मी त्यांचा फार आभारी आहे.

हीं पुढें दिलेलीं बहुतेक पत्रे श्री. रा. रा. बाळासाहेब पारसनचीस यांनी दिलेलीं असल्यामुळे हा खंड म्हणजे त्यांच्या कृपेचेंच कळ होय, हें मला येथें नमूद करणें जबर आहे.

या सोबत याचकांकरिता २४ इंग्रजांच्या पत्रांवरील सहाचे कोटी व १९ लिकाण्यांवरील शिफे पत्रांकांसह तपशालवार दिलेले आहेत.

पत्रें जसजशीं मिळालीं तसतशीं तीं छापलीं आहेत. पत्रांक १२९ ते १४१ हीं शेवटीं पाच कारणामुळे दिलेलीं आहेत. सदर अखेर पत्रें भा. इ. सं. मंडळाच्या प्रदर्शनांत मांडलीं होती व कांहीं पत्रांचीं भाषांतरे संमेलनांत वगैरे वाचलेलीं आहेत. पत्रांवरील तारखा पत्रांतून किंवा वरील ठिकाण्यावर जशा आढळल्या तशा दिलेल्या आहेत. पा. म्हणजे पोहोचल्याची तारीख व रा. म्हणजे लिहिण्याची किंवा रवाना केल्याची तारीख असें समजावें. कांहीं ठिकाणी पत्रांतील मजकुराच्या संदर्भांनीं तारखा दिल्या आहेत.

सोबत छापलेल्या फारशी पत्रांतून मूळ फारशी पत्रांची अधगणून इतिवर्त अखेर बराकुम नमूद केलेली आहे.

विजयादशमी.
शके १८४५.
पुणे

}

गंगाधरराय नारायणराय गुजुमहार.

विषय-व्यक्ति-स्थळ-सूचि.

नावापुढील अंक पत्रांकाचे समजावेत

अपटन, कर्नल जॉन् - २२, २३, २९,

३०, ३९, १४१

अब्दुल रहिमखान ४९

अबुल फजलग्रंथ ४८

अमृतराव पेशवे ४३, ६९, १२३

अर्काटचा नवाब-वाला जाहा १०४

अलाहाबाद, (वर्जीरुल मुमालिक यानें
ह्या क्षेत्री येणाऱ्या यात्रेकरूंवरील
कर कमी केला) ९३

अहमद अलीखान १३१

अंजनवेल ७९

अंडरसन ३६, ३७,

अंबाजी ९

आनंदगिरी १३

आनंदराव भिकाजी-बलसार परगण्याचे
गुमास्ते ७२

आबाजी पंडित १४०

आबासाहेब बहादर ११९१

आली जनाब ७, १०१

इमादुद्दौला बहादर (वारन् हेस्टिंग) १९

२६, २७, ३०.

इंग्रज-आंग्रेज-कंपनी-पैकी कोणीहि

नजराणा घेऊं नये ५५; -च्या आज्ञे-

बाहेरील २ गोष्टीः १ हिंदुस्थानच्या

सरदाराशी लढाईच्या प्रसंगापासून दूर

राहणें २ स्वसंरक्षणाशिवाय लढाईत

पडूं नये १९; -चें कादरी' गुराब जप्त

केल्याबद्दल तक्रार ४६; -च्या ४

जहाजांस भटकाव ६७; -ची पेशवे

सरकारांस टिपूवरील लढाईचे बाध-

र्तित मदत ७३; -च्या माणसांनीं

डभई शहर सोडून पळतांना टाक-

लेल्या हत्यारांची परत मागणी ६२;

-ची वृत्ति=रयतवृत्ति सोडून पहिली

फराळाची चव लागल्यामुळें पुढील

जेवणाची अपेक्षा ३१; -चा वकील

व पुणें दरबार ४५; -च्या लोकांचा

इंग्रजांचा गुण ६६; -चें ध्येय १२३;

-स मानूं नये, फौज तयार ठेवावी

३२; -कंपनीचें नांव व पदवी कशी

लिहावी ? १३६.

इस्टुअर्ट (स्टुअर्ट) १०५

उरणचीं साडी, -वरील सत्ता ७८.

एकीचा बाग २०, ७३, ८४, ८९,

११५, १२५, १३०

एसाजी शिंदे कोल्हारवाला १२९

कनवे जे. - १०५

करमलिन, चार्ल्स - ४९.

करी. ए. पी. १२७

कलकत्ता ४, २९, १००

कलसवा परगणा १०

कंदकाह ९७.

कर्नाटक ७३

कर्नूल (तुंगभद्रानदीचे काठी) १०८.

१०३

कर्याचे अमलदार ६४

काजी अबुल हसन.

- कादरी-(गुराबाचें-जहाजाचें-नांव)
 ४६, ६४, —सोडणेचदुल कार्ने-
 चालीसची मागणी ८६
 कारभारी साहेब १ ४३
 कारभारी नानासाहेब १ ४४, ५१
 कावेरी तार ५६
 काशीनाथ हरि ७१
 कॉर्नवालिस ७४; ता. १२१११७८६
 रोजी गव्हर्नर जनरलचे अ-
 धिकारावर येतो ७६; ८०, ८१, ८४,
 ८५, ८९, ९०,
 ९३ ते १०३, १०५ ते ११०, ११२,
 ११३, १३०, १३३; —कंपनीची
 झुमे, ठाणी पाहण्यास जातो ८०;
 तंगमद्रानदी काठी कौजेसह मुक्काम
 १०२ ८०;—कौजेची पाहणी ८५;
 —ला नजराणा ८९;—संधं-
 धी अर्काटच्या नवाबाचें मत १०४;
 कारापुर १२८
 कारी पवार १२८
 किसनराव बलाल १३९
 किंग्, टॉमस्- २०, २१
 कीटन-कर्मल २२
 कुपा १ ३३
 कूट, कर्मल, ३३
 कोलार ९७
 कोवाळ किता २५
 फ्लोनसाहेब, कर्मल-१२३
 सोना हजरत दिवानी साहेब,
 एक संपुरण ५२
 गजेश पंडित ३८
 गंगाम शहर ९५
 गंजी कोटा ९७, १०२, १०३
 गंजी मुसी तालचेरी येथील
 रहिवासी ४६
 गैबीर-रॉयट, १८, २२, २३
 गोंडर जनरल-३५
 गिर्णान चंदर ६७
 गुजराथ जिल्हा ३१
 गुरम कोंडा १०५
 गोपाळपंडितसाहेब ४२
 गोपाळरावजु ६९
 गोविंदपंत १३७
 गोविंद शिवराम, अयदुल रहिमान व
 हंपज यांचा मध्यस्थ ४९
 विनायक-कंपनीकडील मद्रासमधोल
 चंदर १, २, ३, २१, ९०, ९६, १११,
 ११२-कडे कार्नवालीसचें गमन १००
 बिमणलाल वकील लाला ७३
 बितामण दीक्षित ३२
 चुनार गड ३९
 चेळल चंदर ७९
 चेरी जी. एफ-११९-
 चौथाई ५८, —चमुली ५९
 जनार्दनराव १०४
 जनार्दन शिवराम ५०
 जयपुर ११
 निवानी गोवाळ सरझुमेदार ६४
 निवानी पंडित ३१
 जोसास झुमे गव्हर्नर चंदर विनायक ३,
 ५, १४ ते १६, १७
 सांशी १०, —४३-सायुका ७७
 रामसन् १२८
 टिपू सुलतान ७३, ९६;—प्या कोर-
 करासारिहद धर्मनाथा चंदोवरन ४८

- प्याकरितां जनरल मेडोज जातो ९०
 ११६, -तह १३१, १३३
 टेलर, विल्यम्- ३, ४
 डभोई ६२
 डे. थॉमस- ५८
 ड्रेपर डॅनियल ६
 तळेगांव ३०
 तंजावर ५०
 तात्यासाहेब ४२
 तालचेरी ४६
 तुकोजीराव होळकर ७७
 तुंगभद्रा नदी-चे कांठी मोपलाफौजेंत
 कार्नावालीसचा मुकाम १०२
 तोकली-गलवताचें नांव ७९
 थोरले माधवराव पेशवे, रावसाहेब १;
 -स दोन नळ्यांची विस्तुलजोडी,
 चिनापटणचे गव्हर्नर बुचर याज-
 कडून नजर २, ३, ५, १४, १५
 दसरा समारंभ, हरिपंत फडके यांस
 कार्नावालीसकडून हत्ती नजर ९९
 दादाभाई ४४
 दादासाहेब मोरो पंडित ४
 दामाजीराव गायकवाड ४६
 दुसरे बाजीराव पेशवे-पेशवाईचीं वखें
 मिळाल्याबद्दल डॅनियल सीटनचें
 अभिनंदनपर पत्र ११८, १२१,
 १२२, १२३-किछे महाडकडे गमन;
 १२४, १२५, १२६
 देगांव परगणे सुरतबंदर ५२
 देविदास-भीमजीचा गुमास्ता ८२
 दोस्तांची एकी ९७, ९८
 दौलतीचें मूळ ५०
 द्वारका क्षेत्र ८२
 धारवाडचा किल्ला ९८
- धुळपराव ४६
 नवाब सो १ ७७
 नवाब आसिफजाहा वजीर ७२, १०२,
 ११६, १३३
 नवाब एहतेशामुद्दुल्ला १३
 नवाब सो कायमुद्दौला ७१
 नवाब नजीफखान ४
 नवाब सो बंदगान अली ३१, ३५, ५८,
 ५९, १०५
 नवाब वर्जीरुल मुमालिक २४, ९३,
 १२०, १२१
 नवाब वाला जाहा-अर्काटचे नवाब १,
 ३, ५, १५
 नवाब सफदरखान ७२
 नंदीदुर्ग (गर्दनशिकोह) ता. १८।९।
 १७९० रोजी हस्तगत झाला ९४
 नागोजीराव वकील १२४
 नाथा पंडित ४
 नाथा फडणवीस १९ २९, ३०, ३१,
 ३६, ३७, - ४१, ४२, ४३, ४४,
 ५४ ते ५६; ६५, ६७, ७५, ७६,
 ८०, ८१, ८३, ८४, ८८, ९२,
 १०६, १०९, १११, ११६-
 ११९, १३०, १३४, १३७,
 नारायणराव साहेब पेशवे १६, -च्या मृ-
 त्युबद्दल दुखवट्याचें पत्र १७
 नारायणराव किसन मुनशी,
 ७, ८, १०, १३, २५, ६८.
 निजामुलमुल्क निजाम अलीखान
 बहादूर ७३, ९३, ९७, १२३.
 नुरलुत्फ हाजी महमदखान ७
 पनवेल बंदर ३५
 परनूर १ १४०
 परशरामराव भाऊसाहेब पटवर्धन

- ६८,-धारवाडचा वेढा १०२
 रावसाहेब १३१, १३२
 पाटकर १२९
 पारणा नदी १२९
 पारनेर परगणा ७२
 पावाण जि० पुणे ६८
 पांडुरंगराव १२९
 पी. एस्. १११, ११५
 पुरुषोत्तम, महाराजा, पंडित २४
 पूर्वकिश ३२
 पुढाऱ्यांचा दंगा,-कंपनीचीं ३ गांवें
 लुटली १७
 फतेचंद २५
 फरुकाबाद ८५
 फ्रान्समधील बंडाळी, १०९
 फ्रेंचसरदारा विपरीत कंपनी (वॉरन
 हेस्टिंग) चें मत २६-हिंदु-
 स्थानातील त्यांचा धर्मोद्धार
 करण्याच्या जखरीविपरीत
 नानाकडणवीसास फारन-
 वार्लोसचें पत्र १०९
 बगु पंडित, पॅथरस्टन बरोबर होते ३५
 बलसार परगणा, श्री वार्षिक
 संवत् ७२
 बहिरथ पंडित १३
 बहिरथ ६५
 बगलोर किल्ला ९७, १०५
 बंगाल प्रांत ९९,-चे गव्हर्नर जनर-
 ल नेमण्याचा बेट मिशनचा
 कायदा ५३
 बंदगान अग्नी ३१, ३५
 ५८, ५९, १०५
 बदमन ७९
 बाजीबा १३
 बाजीराव रघुनाथ पेशवे- दुसरे बाजी,
 राव पहा.
 बॉडम आर. एच. (मुंबई गव्हर्नर)
 २३, ४०, ४५, ४९, ५२,
 ५५-५७, ५९, ६१-६४, ६८,
 ७०, ७१, ७८, ७९, ८२, ८३, ८६
 बापू कामत २३
 बाणकोट-येथील गरम पाणी आजान्या-
 स हितावह आहे ४७
 बाळाजी पंडित १ १०
 बायुजी भीमजी व त्यांचा पडीलभाऊ
 यामधील तंटा ८२
 बारडोली ३७
 बार्लो, जॉर्ज एस्.-, १२६
 बालापट ७३
 बादाजी पंडित १ १०
 बाळाजी बाजीराव पेशवे ५२
 बुचर, बिनापटण (मद्रास) चे स.
 १७७० पूर्वीचे गव्हर्नर ३
 मिस्ट्रो, जॉन्-, २४
 मोमसाहेब, चार्लस, (पुण्यास मुकाम २५११
 ते २७१२१७६८) १, २
 भगवंतराव (शिवाचे बकील) ७१, १२९
 भगवानराव गोविंदराव १२९
 भडोच ६२
 भारकरराव ७, ८, २५
 भिकाऊवंत शुभेदार ५४
 भीमराव द्वाका शेखवासी ८२
 भोती ३८
 भरवल रावजी १ २४
 भरतार परगणे ३७
 भरतमन १४१

मल्हारराव होळकर १३१, १३२
 महंमद आरिफ-वकील सुरत, नि॥ वलं-
 देज १३७, १३८
 महमदखान हाजी-७
 महाड ४७
 महादाजी रामचंद्र ६१
 महादाजी शिंदे ३६, ४९, ६५, ६६, ७३,
 ७७, १२३
 महाराजसाहेब छत्रपती सातारकर १२७
 महालक्ष्मी-मचव्याचें नांव ४०
 महू ३७
 मॅकफर्सन जॉन् (गव्हर्नर जनरल कल-
 कत्ता ता. ८।२।१७८५) ५३, ६०
 ६६, ७३ यांस पेशव्यांकडून नजराणा
 ८१, ८४
 मॅकालि आड १३५
 मॅलेट-सर चार्लस वार-(पुणे दरबारचे
 कंपनीचे वकील) ५६, ६३ ते ६७,
 ७०, ७३, ७६, ७९, ८९, ९१, ९३, ९६,
 ९७, ९८, १००, १०१, १०५, १०६,
 ११३, ११६, १३०, १३३
 माधवराव आपासाहेब २९
 माधवराव बल्लाळ पेशवे-थोरले माधव-
 राव प्रहा
 माधवराव सदाशिवराव ५१ वकील १५,
 ५०
 माधवराव, सर्वाई-पेशवे = सर्वाई माध-
 वराव प्रहा.
 मार्गन्ड सी. ३६, ३७, १३४
 माटिनी ३८
 मुधोजी भोसले ३१, ७३
 मुंबई १, १३, ३५, ६९, ८३, इंग्रजाचा
 पराभव १४०

मुर्सा लालीचा मृत्यु ३३
 मूसी बेल-जनरल-११२
 मेडोज-विल्यम् ८७, ९०
 मोरो पंडित ४
 यशवंतराव होळकर १२३
 यशवंतसिंग (राऊत) २५
 येशूचा जन्मदिवस ता. २५ डिसेंबर ७३,
 रघुनाथ रणछोड वकील ८८
 रणछोड शेणवी ५५ ते ५७
 रतन बिन बुढण सादुल्लाखान ३२
 राघोबादादा पेशवे ७, रावसाहेब पं. प्र.
 १७, दादा १९, २५, -ची लढाईची
 तयारी ७७, १४०, -जवळ फक्त २००
 माणूस-लढाऊ नव्हे खिजमतगार अ-
 सावे अशी ताकीद २३; नें कंपनी-
 कडे सवासहालास रु. चें जवाहीर ठेवेलें
 त्याची मागणी ६१, ६४; व कंपनीची
 दोस्ती १२३
 राजपुरी ४९
 राजा जसवंतसिंह २५
 राजा तेजवंत बहादुर ९७
 राघवदास २५
 रामसिंग २५
 रामचंद्र गणेश १२९
 रामसे ७१, ७२ बॉडम नंतर मुंबईचे गव्ह-
 र्नेर ८३
 रायचुरी १०५
 रावसाहेब १, ४, ६६
 रस्तुमजी-सुरत बंदारावरील अंग्रेज कंप-
 नीचा नोकर ४०
 लखो पंडित २३

लक्ष्मणराव १०२, १०३	विजय दुर्ग ७८
लालपोश-साशीकडील दंगेसोर २४	विल्यम थॉमस् मॅडिफोर्ड ७०, ७१ ७८
लाला आनंदराम १२०	८२, ८३, ८७
„गुलाचराय-लाला सेवकरामाचा मुलगा	विश्वासराव ९, १०
१०७, १३०	विसाजपिंत १०
„ चिमणलाल वकील ७३, ८१	वेलेस्ली १२३
„ तुळजाराम वकील २	शहाजहानाबाद १२
„ फतेचंद ७, ८	शहाजहानी ११
„ सुसराम ११	शिवप्रसाद-चेउलचे सुनेदार-यास
लाला सेवकराम-यांची कलक	अटक ७९
ल्पाकडे वकिला-नीवर नेमणूक २८	शुक्रताल १४
चा मुलगा गुलाचराय याची बापाच्या	शेख महमद ताहर-परगणे बलसार
जार्जी नेमणूक १३०, १४१	बेथील अंमलदार ७२
लाहोर ७३	शेअर, सर जॉन्स - १०७, ११०, ११२
लाई क्लिफ गव्हर्नर बंदर चिनापटण	११७, ११६, ११७, ११९, १२१, १२२
१२४, १२५	सत्ताराम बापू ४, ९, ११, १२
बडगांव (पारणा नदीचे कांठी १) १२९	२५, ३४, ३९
वरक परगणा ९	सयद नुरुद्दीन हुसेनसान मोहरी ७ ते
बलंद बत्ताए जनरल १३१ (१, २)	११, आनंदगिरीस मुकाम १३, २५,
बसई ४०	४१-च्या पदव्या ४२, ४३ ते
बॉथस्टव्, डी-, ३५	४६, ५१ कंपनीचा मुंबई बंदरा,
बारम् हेस्टिंग्ज-इमादुद्दौला बहादुर १९,	कझुल वकील ५५, ५७, ६४, ६८,
२६, २७, २८, ३०, -चे फ्रेंचाविषयी	६९, ७५.
नागा फडणवीसांस पत्र १९, -चे	सवाई माधवराव वेशवे १८, २४, २७,
नानाना राघोबादादाबद्दल मुंबईक-	३१, ४०, ४५, ४६, ४७, ४९
रार्जी वेशव्यांनी केलेले करार कंपनीस	५२, ५३, ५७, ५८, ५९, ६१ ते
भेअमुकरणारे सवष गाऊबूट असे	६४, ७० ते ७५ ७८, ७९, ८२,
पत्र ३०, ३३, ५०, ६०, ६६	

८५-८७, ८९, ९०-९२, ९४,
 ९७, ९८, १००, १०१, १०४
 ११०, ११३-११५, ११७, १२९,
 १३०, १३३, १३५, १४०;-यांस
 पक्षी पाळण्याची आवड ५७;-पर-
 देशी पदार्थांचा शोक्र; आफ्रिकेंतील
 शहामृग मुंबईकर बॉडमकडून नजर
 येतो ६३;-स कार्नवालीस कडून
 नजराणा ८१, ९१-च्या वयाच्या २
 च्या वर्षीच्या समारंभास एन्. मॅक-
 फर्सन हजर होता ८४;-चें लग्न
 झाल्याबद्दल कार्नवालीसचें अभिनंदन
 पत्र १०८, ११३-व नवाब य.मध्यें
 बेबनाव ११६ व स्नेह ११७-ची
 मातुश्री तीर्थयात्रेस जात आहेत
 १३५.

सर्वभवारी ? ७२

सॅडिफोर्ड = विल्यम थॉ-सॅडिफोर्ड पहा.

सागर परगणा १०

सादत अल्लीखान लखनौचे गादीवर बसले
 ११४

सालकटा किल्ला १२९

सावंती दुर्ग ऊर्फ माकसरली किल्ला १०१

सालशी २८

साळी धान्य ७८

साहेब जादा १०

सांकेतिक लिपी ७६

सिकंदर उईच-डुपे नंतरचा चिनापटणचा

गव्हर्नर १७७३, १६.

सीटोन, डॅनियल्-११८

सुजाउद्दौला ७

सुरत बंदरवरील सत्ता ४६, ५९, ६२

१३९-च्या अधीक रकमेबद्दल नवा-
 बाचें म्हणणें ७२,-च्या चौथाईबद्द-
 लचा तंटा ७१

संपतराव १३७

हणमंतराव गुमास्ते १२९

हरि उद्भव वकील १२६

हरिपंत फडके ६, २०, २३, ५४, ७७-

चे किताब ७५;-चा कार्नवालीसकृत
 गौरव ९७;-यांस कार्नवालीलकडून
 शके १७१३ च्या दसऱ्यास हत्ती
 नजर ९९, १०१, १०५, १३३

हाफिज मसुदखान ७२

हर्टले, जेम्स-८८

हिंदुपतराजा (बुंदेलखंड) १०

हिंदुस्थान जिल्हा ४, ७६

हेस्टिंग्ज् वॉरन्-वॉरन् हेस्टिंग्ज् पहा.

हैदर अल्लीखान ३१, ३२, ३७-चा परा-
 भव ३३,-च्या मुलाचा मृत्यु ३३

कोणाकडून कोणास किती पत्रें गेलीं त्याबद्दल पत्रांकासह यादी.

एकंदर पत्रें. कोणाकडून कोणास किती. पत्रांक.

१४ (अनामक)	पंडत साहेब	२	३१,१२९
	श्रीमंत साहेब	१	३३
	नवाब साहेब	१	७७
	मे० राजा	१	१०३
	महाराजा	१	१२०
	रावसाहेब	२	५०,१४०
	सखाराम बापू	१	३४
	सेवकराम	१	२८
	हरिपंत फडके	१	५४
	?	३	१०२,१३६,१४१.
२ अपटन्न, जॉन्-	नाना फडणवीस	१	२९
	सखाराम बापू	१	३९
१ अर्काटकर नवाब	सवाई माधवराव पेशवे.	१	१०४
१ कनवे, जॉन्-	हरिपंत फडके	१	१८५
१ करी, ए. पी.-	महाराज (सातारा)	१	१२७
२७ कॉर्नवॉलिस, लॉर्ड-	सवाई माधवराव पेशवे	१३	७४,८५,८९
			- ९०,९१,९३
			९४,९८,१००,१०१,
			१०७,१०८,११३,
	नाना फडणवीस	६	७६,८०,८१,१०६,
			१०९,११०
	मे० पंडित	१	९२
	मे० रावसाहेब	१	९६
	हरिपंत फडके	२	९७,९९
	?	४	९५,११२,१३०,१३३
२ किंग्, टॉमस्-	हरिपंत फडके	२	२०,२१
२ क्रीफ, लॉर्ड-	बाजीराव रघुनाथ पेशवे	२	१२४,१२५
२ गॅबीर, रॉबर्ट-	सवाई माधवराव पेशवे	१	१८
	हरिपंत फडके	१	२२

एकंदरपत्रे	कोणाकडून	कोणास	किती	पत्रांक
४	चिनापट्टण बंदर	सवाई माधवराव पेशवे	१	११५
		(राघोबादादा पेशवे)	१	१७
		मे० रावसाहेब	२	१,२
१	चेरी, जी. एफ्-	बाजीराव रघुनाथ पेशवे	१	११६
१	टॉमसन-	मेहेरवान !	१	१२८
१	टेलर, बुल्थम्-	भोरोबादादा फडणवीस	१	४
४	डुमे, जोसास-	माधवराव चलाळ पेशवे	४	३,५,१४,१५
१	डे, थॉमस्-	सवाई माधवराव पेशवे	१	५८
१	ड्रेपर, डॅनिअल-	हरिपंत फडके	१	६
१	पी, एस्.-	नाना फडणवीस	१	१११
२३	बॉडेम्, आर. एच्.-	सवाई माधवराव पेशवे	१८	४०,४५,४६,४७, ४९,५२,५७,५९, ६१,६२,६३,६४, ७०,७१,७८,७९, ८२,८६
		नाना फडणवीस	४	४८,५५,५६,८३
		हरिपंत फडके	१	२३
१	बालो, सर जॉर्ज एच्.-	बाजिराव रघुनाथ पेशवे	१	१२६
१	बेल, जनरल मून्सी-	मल्हारराव होळकर परशुरामभाऊ पटवर्धन	१	१३२
१	बिस्टो, जॉन्-	सवाई माधवराव पेशवे	१	२४
१	महमद आरिफ बर्कोल नि॥ बर्लदेज	नाना फडणवीस	१	१३७
५	मॅक्फर्सन, जॉन्-	सवाई माधवराव पेशवे	२	५३,७३
		नाना फडणवीस	२	६०,८४
		रावसाहेब	१	६६
१	मॅक्लिऑड-	माधवराव पेशवे (१)	१	१३५
२	मॅलेट, सर चार्ल्स वार-	नाना फडणवीस	२	६५,६७
३	मोर्गन्, चार्ल्स-	नाना फडणवीस	२	३७,१३४
		नाना साहेब	१	३६
१	मोन्टीनी-	रावसाहेब	१	३८
१	मेडोन, बुल्थम्-	सवाई माधवराव पेशवे	१	८७
१	पायूथ, बुल्थम्	नाना फडणवीस	१	१३८

एकंदरपत्रे कोणाकडून कोणास किती पत्राक

१	रॅमसे, अन्ड्र्यूज-	सवाई माधवारव पेशवे	१	७२
१	रतन विन् बुढण सादुल्लाखान	{ चिंतामण दीक्षित	१	३२
२	वलंदेज-	परशरामभाऊ व मल्हारराव होळकर	१	१३१
		किसनराव बल्लाळ	१	१३९
१	वॉथस्टन, डी.-	पंडित साहेब	१	३५
४	वॉरन हेस्टिंग्ज्-	{ नाना फडणवीस	१	३०
	(इमादुद्दवला बहादर)	{ रावसाहेब	२	१९, १७
		?	१	२६
१	वुइंच, सिक्कंदर-	नारायणराव बल्लाळ पेशवे	१	१६
१	वेलसूलि-	अमृतराव पेशवे	१	१२३
५	शोअर, सर जॉन्-	सवाई माधवराव पेशवे	२	११४, ११७
		बाजीराव रघु० पेशवे	२	१२१, १२२
		नाना फडणवीस	१	११६
१६	सय्यद नुरुद्दीन हु- सेनखान मोहरी	{ नाना फडणवीस	४	४१, ४३, ४४, ५१
		नानासाहेब	१	१०
		हरिपंत फडके	१	७५
		नारायणराव मुनशी	४	७, ८, २५, ६८
		सखाराम बापू	२	९, १२
		रावसाहेब	१	११
		बहिरव पंडत	१	१३
		गोपाळराव	२	४२, ६९
१	सीटन, डॉनिअल-	बाजीराव रघुनाथ पेशवे	१	११८
१	हटॅले, जेम्स्	नाना फडणवीस	१	८८

१४१ एकूण पत्रे ३८ एकूण इसम

ईस्ट इंडिया कंपनीचा पेशवे दरबाराशी फारशी पत्रव्यवहार.

मराठी रूपांतर.

पत्रांक १

॥ धी ॥

(चंद्र चिनापटण) .

शके १६८९

फेब्रुवारी १७६८ इ.

रात्रसाहेब (?) यांस-विशेष-मजकूरून पत्र बगैरे येऊन कांहीं सयर न समजल्यामुळे शंका व आश्चर्य दाखविणारें व मिस्तर ब्रोमसाहेब* हे बंदर मुंबई-हून आपलेकडे येऊन त्यांनीं इकडील कांहीं बोलणें चालणें केलें नाहीं म्हणून बगैरे मजकुराचें आपलें स्नेहपत्र आलें तें पोहोंचून आनंद झाला. आपणांस जें आश्चर्य वाटतें तें मला वाटणाऱ्या आश्चर्यापेक्षां जास्त नाहीं, कारण मी आपणांस आय व उत्तम स्नेही जाणून दोन तीन वेळां पत्रें पाठविलीं आहेत. व शिवाय मिस्तर ब्रोम यांसहि आपली मर्जी इकडील मागांत येण्याची असल्यास आपणांस पसंत वाटणाऱ्या व दोस्तीचा पाया मध्यम करण्यासारख्या गोष्टी आपल्या सेवेसी कळविण्याविषयीं ताकीद केलेली होती. परंतु आतां हातांत आलेल्या वर्तमानावरून समजतें कीं, मिस्तर मजकूर हे मुंबई बंदरास परत गेलेले आहेत. तथापि माझ्या मनांत परस्परांतील स्नेह पूर्वीप्रमाणेंच आहे म्हणून मिस्तर मजकूर यांचे मुंबईस परत जाण्याबद्दल मला विशेष कांहींच वाटलें नाहीं. आपण आज्ञा केलेल्या रीतीनें वज्राप्रमाणें असलेल्या, परस्पर मैत्रीमध्ये केव्हांहि फेरफार व बदल होणार नाहीं. नवाब वाला जाहा हेहि उभयांशीं अशाच रीतीनें वागत आहेत. व याच गोष्टीकडे लक्ष देऊन नवाब मजकुरांनीं आपलेकडे स्नेहपत्र पाठविलें आहे. आतां माझी विनंति एवढीच आहे कीं, कृपेनें वरचेवर पत्र पाठविण्याची आज्ञा करावी. बहुत काय लिहूं !

* सदर Charles Brome हा पुण्यास ता. २५/११/७६८ रोजीं येऊन मिस्तर मॅग्स्ट्रिक् बरोबर ता. २७/१२/७६८ रोजीं मुंबईस गेला.

पत्रांक २

॥ श्री ॥

(बंदर चिनापटण)

शके १६८९

फेब्रुवारी १७६८ इ.

रावसाहेब (१) यांस-विशेष—आपलेकडून लाला तुळजाराम वकील यांसमागधें एक रुपयत्र व नोबत पोपास असे रुपेनें पाठविले ते पोहोचून फार आनंद झाला. परस्परांतोल स्नेह मध्यंतरी पत्र नसल्यामुळे नाहींसा झाल्यासां साच जणूं काय होता, वकील मजकूर हे आपणाकडे परत येत आहेत. परस्पर दोस्तीचे मजकूर सदर लाला यांच्या सांगण्यावरून समजून येतात. आपले पत्रावरोधर इकडून आपणांस पाठविलेले पहिले पत्र आलेले पाठवीत आहे व त्याच पहिल्या पत्रावरोधर एक पत्र मिस्तर ब्रोम यांकडे पाठविलेले होतें. मशारनिलेस स्नेहयुद्धीच्या गोष्टी घजावून सांगितल्या आहेत. परंतु आपलेकडून किंवा लाला मजकुराकडून काहीं पत्र नसल्यामुळे त्या गोष्टी आपणांस पसंत आहेत किंवा नाहींत हे काहींच समजत नाहीं. आपली मर्जी असेल तर एका लायक माणसास आपल्या सेवेसी पाठवीत. किंवा मिस्तर मजकूर (ब्रोम) आपणाजवळ असतां तर त्यास पूर्वीप्रमाणें तपसीलवार लिहिले जाईल. नेहेमीं स्नेहपत्र पाठवून रुप करारें. बहुत काय लिहिणें ! ताजाकलम—स्नेहास अनुसरून एक विस्तुलजोडी नजर पाठविली आहे. त्या प्रत्येकास दोन नक्या आहेत. आपण स्वीकाराव्यात. बहुत काय लिहिणें !

पत्रांक ३

जोसास डुप्रे गव्हर्नर बंदर चिनापटण.

शके १६९१ माघ शु. १५.

॥ श्री ॥

रा॥ १०१२/१७७० इ.

मेहरबाब माधवरावसाहेब यांस—विशेष—

यापूर्वी येथील माजी गव्हर्नर मिस्तर चुचर यांनीं आपणाकडे पत्र ता० २९ रमजान रोजी लिहून स्वतःचा गव्हर्नरी सोडण्याचा हेतु व गव्हर्नरीच्या अधिकारावर मला येथें नेमल्याची सधर कळविली आहेच. मीहि स्नेहपत्रानें कळवितों की, सदर अधिकाराची सूत्र माझ्या हातांत येतली आहेत. आपण, सरस र कंपनी व सरकार नवाय वालाजाह यांमधील परस्परस्नेह बाळविण्यांत व आपण व मी यांमधील स्नेह दृढ करण्याकरितां मी मनापासून सज्ज करीन अशी आपण साजी बाळगावी. यापेक्षा जास्त काय लिहूं ! चिरायुष्य, वैभव व शान्ति आपणांस चिरकाल लाभो. वेरकड, त्याच दिवशीं गव्हर्नर मजकूर हे विलायतेस जाण्याकरितां जहाजावर स्वार झाले. आपल्या पकिलाची व माछी भेट देऊन फार आनंद झाला. आपलेकडून नजराण्यासह एक रुपयत्र माझ्या नांवें आलेले आहे असें आपल्या पकिलाकडून समजले. थोडक्याच अवकाशांत परस्पर दृढ दोस्तीस अनुसरून सन्मलानें त्याचा स्वीकार करीन.

पत्रांक ४

॥ श्री ॥

विल्यम टेलर.

शके १६९१.

१७७० इ.

मे० दादासाहेब मोरो पंडित दिवाणसाहेब यांस-विशेष, मी कलकत्त्याहून निघालों तों हिंदुस्थानांत पोहोंचून तेथें एक वर्ष पावेतों नवाब नजीफखान बहादर याजसमागमें तोफखाना व पलटणीसह मुक्काम होता. त्यावेळीं नाघा पंडित (!) हेहि योगायोगानें त्याच जिल्ह्यांत होते.राव यांची भेट झाली. त्यांची गुणग्राहकता व मनुष्यास ओळखणें व एकंदर अंतर्बाह्य गुण (या गोष्टी) पाहून माझी तबीयत फार खुष झाली. माझ्या मनांत पलटणीसह येऊन आपल्या भेटीचा लाभ घ्यावा अशी अनावर इच्छा झाली आहे. राव मजकूर यांनीं सांगितलें कीं, बापूसाहेबांस लिहून उत्तर आणवितों त्यानंतर निश्चय ठरवावा. वरकड गोष्टी रावसाहेबांच्या लिहिण्यावरून समजून येतील. मी पलटणीसह पेण्याबद्दल आपली इच्छा असल्यास ताचडतोच तसें लिहावें. मी पलटणीसह आपल्या सेवेसी हजर होऊन परीक्षारूपी कसोटीस माझा पराक्रम उतरवून दाखवीन. व जे थोर सरदार हिंदुस्थानांत आलेले आहेत त्यांसह हाजर होऊन त्यांस स्नेहाच्या नात्यानें आपणा-पुढें सादर करून व त्यास सरकारचेच (आपले) समजून त्यांस पेशवेसाहेबांच्या नौकरांच्या माळेंत गुंफतो. (त्या) सरदारांच्या नांवें आपल्या मोहरेनिशीं पत्रे जावीत. म्हणजे त्या वरून मी त्यांची भेट घेऊन वरचेवर पत्रे लिहवून खबर कळवीन व सरदारांचा मान मरातच ठेवून सरकाराच्या कामांत दक्ष राहीन. बहुत काय लिहिणें !

॥ श्री ॥

जोसास डुप्रे गव्हर्नर
बंदर चिनापटण.

पत्रांक ५

शके १६९२ पौष वा॥ ९.

सा ११११७७१ इ.

श्री० माधवरावसाहेब पंडित प्रधान यांस-विशेष-महेरवान दास्तां माधवराव सदाशिवराव याजबरोबर आपलें रुपापत्र आले तें पोहोंचून फार आनंद झाला. आपणां परस्परांचे मित्र *नवाब वालाजाहा यांनीं सदर राव यांचा व आमची भेट करविली. आपल्या पत्रांत तपसीलवार हकीकत न लिहितां सदर राव यांच्या जवानीवर हवाला दिला होता. नवाब वालाजाहा यांनीं आमची भेट करविली त्यांमुळें फार आनंद झाला. सदर भेटीत कांहीं गोष्टींची वाटाघाट झाली. परंतु सध्यां ख्रिस्तमस व रमजान हे दोन सण मध्यंतरीं असल्यामुळें बाकी गोष्टी कांहीं दिवसपावेतों तहकूब ठेविल्या आहेत. थोड्याच दिवसांत सण संपतील व ते संपतांच

* अकॉटचा नवाब.

लागलीच सदरहू माधवराव सदाशिवराव यांच्या भेटीनें आम्हांस खुप कारावे कारण सदर राव हे फार हुशार व बुद्धिमान आहेत. मी हें पत्र कंपनीसरकार व आपण यांमधील जुनी चालत आलेली मैत्री दृढ व्हावी या हेतूनें पाठविलें आहे. बहुत काय लिहिणें ! घुसाचे दिवस नेहमीं वृद्धिंगत होवोत.

जे. डी. एम्. पी. ?

पत्रांक ६

॥ श्री ॥

डॅनियल ड्रेपर.

शके १६९३ ज्येष्ठ शु० १३.

स। २६।५।१७७१ इ.

मे० हरिपंडित फडके यांस—स्नेहधर्मांस अनुसरून अकस्मिन् स्नेह व प्रेम दर्शवून जाहीर करितों कीं, कांहीं दिवसांपूर्वीं आपलें रुपापत्र पोहोचून तें वाचून फार आनंद वाटला. दगिर कीं, येथील आपल्या कारमान्याशीं आपल्या कामाच्या बाबतींत कांहीं बोललों नाहीं हें आपणांस माहीत झालें आहेच. तथापि मी त्यांच्याशीं बोलणें चालजे करण्यास असमर्थ नव्हतों. इहीं असें समजतें कीं, ती बाबत बाक्याबद्दलची असून आपणांस माहीत आहेच. तरी आपण आपल्या अधिकाऱ्यांस या बाबीचा निकाल करण्याबद्दल हुकूम करावा. त्याचा निकाल नीट तऱ्हेनें होईल अशी मला सात्री आहे. परस्परतर्फेच्या कामाचा शेवट जेझें करण्यांत मला फार समाधान वाटतें. आपला आयुष्यसूर्य व वैभव नेहमीं चकाको, लिहिलें तारीख २६ सप्टेंबर माहे मे सन १७७१ इसवी. उ ८ माहे सफर सन ११८५ हिजरी.

डी. ड्रेपर

पत्रांक ७

॥ श्री ॥ सयद नुरुद्दीन हुसेनखान मोहरी

शके १६९३

१७७१ इ०

रावसाहेब मुनशी नारायणरावजी यांस—दसनहून परत निघल्या वेळेपासून आपलें एक पत्र येथें पोहोचलें. व सरकारच्या तीन जोडपा तेथें गेलेल्या आहेत. (पंतु) सरकारचें काम कोणत्या मार्गांत लागलें आहे हें मात्र समजत नाहीं. व साहेबांनीं आपलें स्वतःचें पत्र जबाबावर तहकूय केलेलें आहे. लवकरच पाठविण्यांत येईल. म्हणजे त्यामुळे समाधान होईल. पेशवेसाहेबांच्या ताब्यातील मुद्दत गुजाउद्दीला वगैरे भाणसांनीं आपल्या ताब्यांत घेतलेला आहे ही हिंदुस्थानची वृत्त यादेंछन आल्या कानावर आली असेत्रच. पुढील वर्षी या गोष्टीची व्यवस्था करण्यास अवसर जाईल. किरंगी यांचा कारभार फार चांगला आहे. कारण, शक्ति आहे व त्यांच्या ताब्यांत गुजाउद्दीला व बादशहा असें दोघेजन अ

नूर लुक्फ हाजी महमदखान हे आपले दोस्त झालेले आहेत. महमदखान यांनी हुजूर पाठविलेला अर्ज व हाजी महमदखान यांनी आपल्या भावास पाठविलेलं पत्र अशीं दोन्ही तपशीलवार दादासाहेबांस समजाऊन द्यावी. हा (त्यांनी पत्करलेला) जिम्मा हिंदुस्थानच्या बंदोबस्ताकरितां फार चांगला व कौतुकास्पद आहे. बादशाहाजादा हि बादशाहामध्ये एक चांगला माणूस आहे. त्याच्या राज्यांत फिरंगी वगैरे हि हजर आहेतच. (ते) त्याच्याशींहि पत्र व्यवहार करित असतात. ही सर्व गोष्ट दादासाहेबांच्या मनांत पटवून द्यावी. व या बाबतींत जबाब फिरंगी सरदारांच्या नजरेस पडण्याजोगा असा असावा. फिरंगी सरदारांनीं आपणांस कळावें म्हणून आपणांस व दादासाहेबांस पाठविलेलीं पत्रें येऊन पोहोचतीलच. सनदेसंबंधी इतका विलंब काय कारणानें झाला आहे ? जनाचे आली हे दादासाहेबांकडून फार आशा करतात. पत्रांचें उत्तर लवकर पाठवावें. फिरंग्यांचे विचार हि त्या पत्रांत लिहिलेले आहेत. तीं मी अर्जसोबत ठेविलेलीं आहेत. सदर बाबीबद्दल दादासाहेबांस आपण तपशीलवार समजाऊन सांगावें व जाहागीरीची सनद घ्यावी. या बाबतींत कोठवर ताकीदी कराव्यात ? हें छोटें पत्रहि ताकीदच समजावी. घरांत कोणीहि एक माणूस असेल तर त्यांस एकच हांक पुरे आहे. भास्करराव यांस व लाला फत्तेचंद यांस सलाम.

पत्रांक ८

शके १६९३

॥ श्री ॥

सयद नुरुद्दीन हुसेन

१७७१ इ.

रावसाहेब नारायणराव (मुनशी) यांस— विशेष. काल रोजी आपणांस एक चिठी पाठविली तिचा अद्याप निकाल केला नाही. आपण आपले चिरंजीव व भाऊचंदमंडळी इकडे पाठविण्याचें रहित केलें होतें परंतु दोन तीन इसम (ज्यांना येथें पाठविणार होता ते) व भास्करराव व फत्तेचंद यांस जलद रवाना करावें. कारण ते सर्व गोष्टींचा निकाल करून जातील.

पत्रांक ९

शके १६९३

॥ श्री ॥

सयद नुरुद्दीन हुसेन

१७७१ इ.

मे० बापू सखारामसाहेब यांसः—

विनंति उरि. आज्ञेप्रमाणें मी विश्वासरावासह अंवाजी (?) यांच्या लष्करांत पोहोचलों. व भेट झाल्यानंतर आपल्या जहागीरीबाबतींत सनद हवाला केल्या व तोंडीं मजकूर निवेदन केला. आज उद्यां अशा तऱ्हेनें नर्मदेप. वेतो आणिले व साफ सांगतात कीं, “ दोन लाख रुपये वसुलीचें घर तुम्हांस मिळणार

नाहीं. दोन लाख रुपये तनखा आहे. तनख्यापैकी चवथा हिस्सा वसूल, होत आहे, व चाकी तान हिस्से स्वतःच्या जिम्मावर आहेत. यांत जबाब स्पष्ट आहे." व आणखी म्हणाले की, "बापूसाहेबांनी परगण्याचें नांव तुमच्या सनदेत दाखल केलेले असतें तर या लढ्याचा निकाल चांगला लागला असता. आता ये-या सालापासून घर तुमचें होईल. या सालाची रकम सरकारात पोहेंचली." सारांश, आपल्या कोजऱ्याही कामाचा लाग आजपावेतो लागत नाहीं. जो सर्व हिंदुस्थानांत प्रसिद्ध आहे अशा नवाब बजीरास दोन लाख रुपयांचें घर रावसाहेबांनी मेहरपानेने दिलें, परंतु अखेर काय ! तुम्ही मात्र दुबार म्हणता कीं, श्रीमंत साहेबांनी काय म्हणून दिलें ! सधय (आता) कायमकरार झाला आहे कीं, पावसाळा संपल्यावर आपण आपल्या कुटुंबासुद्धां यावें. समक्षच सर्व होईल. परगण्याचें नांव बरक असे तेथून लिहिलें आहे. परगणे मजकुरी लिहिलें आहे. यानंतर आपल्या मर्जीप्रमाणें होणार आहे. बहुत बहुत.

पत्रांक १०

॥ श्री ॥

सयद नुरुद्दीन हुसेन

शके १६९३

१७७१ इ.

मे. नानासाहेब यांत—विनंति उपरि. यापूर्वी परगणे कलसरा (!) बद्दल व विश्वासरावापरोबर जाण्याबद्दल व हेतु साध्य न झाल्याबद्दल वगैरे इकीकत आपल्या सेवेसी लिहिलेली होती. त्यानंतर येथें म्हणजे सागरमध्ये आलीजनाय यांची स्वारी आली आहे. येथील इकीकत पूर्वीप्रमाणेंच आहे. म्हणून मला साहेब-जादा व सरकारचें कुटुंब व विश्वासराव यासह येथेंच ठेवून आपण थुंदेल-संडाच्या हिंदुपतराजाकडे गेले. या कामांत जनाय आलीस फार घात व नुकसान आहे. व तें कामहि अद्यापपावेतो ब्यवस्थित नाहीं. घालाजी पंडिताच्या नांवें एक ताकीदपत्र व विसाजीपंडिताच्या नांवें पत्र व सांशोच्या सरदारांस एक ताकीदपत्र यावें. घर मोठ्ठे करावे. जनाय आली तेथे आले असता त्यांस ळडचण होऊ नये. या गोष्टीची शरम तुम्हांस बायबयास पाहिजे. बहुत काय लिहिणें, विरोध.

पत्रांक ११

॥ श्री ॥

सयद नुरुद्दीन हुसेन

शके १६९३

१७७१ इ.

रावसाहेब यांत—मी आपली परवानगी घेऊन निघून येथें पोहोंवल्या दिवसापासून प्रत्येक क्षणास व तासास आपली आठवण करण्यांत निराटजी नाहीं. जनाये आली लाला मुखराम यांस तेथें राहण्याकरितां पाठविणें आहे.

ते तेथें आपल्या सेवेसी राहतील. आपण जनाव आलीच्या हितचिंतनामध्यें गढलेले आहांत. त्यांचेजवळ जी गोष्ट काढाल तिकडे ते लक्ष्य देतील व ती गोष्ट ते उत्तम तऱ्हेनें पार पाडतील. स्नेहांस न विसरतां नेहेमीं रुपापत्र पाठवून आठवण ठेवावी. विशेष.

ताजाकलम - जयपुराहून आलेला शहाजहानी असवाराचा कागद वगैरे आलेला होता तो पाठविला गेला आहे तो आपण नजरेसालीं घालावा, इतकेंच नव्हे तर त्यांतील मजकूर श्रीमंत सरकार पेशवा पंडितसाहेब व बापूसाहेब यांस जाहीर करालच. व जनावे आली यांच्या सर्व कामांसंबंधीं आपण पूर्णपणें लक्ष्य देऊन तत्पर असावे. कारण आपण आम्हांसमक्ष स्वतः तोंडांनें जनावे आलीचें काम पादशाहतीस योग्य असें व्हावें म्हणून बोललां आहांत. आपण आपलें बोलणें कायम केलें पाहिजे. विशेष काय ?

पत्रांक १२

॥ श्री ॥

सयद नुरुद्दीन हुसेन

शके १६९३

१७७१ इ०

रावसाहेब बापू सखाराम यांस-विशेष-आपली या गरीबावर जी रुपा आहे तिचें वर्णन लिहून अथवा बोलून करतां येणार नाही. मीहि आपणांशीं असाच स्नेह व प्रेम ठेवीत आहे व तें मी जीवंत आहे तोपावेतो ठेवीन. व तें दररोज वाढत जाईल. नेहमीं रुपापत्र पाठवून आनंदवीत जाल अशी आशा आहे, कारण त्यामुळे मला विशेष सुख होईल. अलीकडे शहाजहानाबादेहून असवारीचा बंद आला तो भरंवशाच्या माणसाबरोबर रवाना केला आहे. आपण तो वाचून श्रीमंत पंत प्रधान यांस दाखवालच. महाराज, केवळ आपल्या सांगण्याप्रमाणें तिकडे रवाना झालों आहे. मी आपला फार आभारी आहे. बहुत काय ?

पत्रांक १३

सयद नुरुद्दीन हुसेन

शके १६९३

१७७१ इ०

मे० बहिरव पंडित यांस-

आज आपणांपासून रवाना झालों तो रात्री ९ वाजण्याचे सुमारास मुक्काम आनंदगिरीस पोहोंचलों. कारभारीसाहेबाकडून घर कायम करण्याच्या बाबतींत जे उत्तर आलें होतें तें नवाब एहतेशामुद्दबला बहादुर यांस सांगितलें. त्यावरून मारानिले नवाबसाहेब यांनीं या बाबतींत मुद्दाम नानासाहेबांस व आपणांस पत्र लिहून कायम केलेलें होतें. घर न मिळाल्यामुळे फार काळजीत आहेंत. मध्यंतरीं मुंबईहून जतरल साहेबांचें पत्र श्रीमंतांचें नांवें पोहोंचलें तें माझ्या स्वतःच्या

पत्रासोचत पाठविलेले आहे. याकडे लक्ष्य देणे अवश्य आहे. घराच्या बाबतीत उत्तर जरूर देणे. विशेष, सुखी असा. या सोचत बाजीबाची बिही पाठविली आहे.

पत्रांक १४

॥ श्री ॥

जोसास डुप्रे गव्हर्नर
बंदर चिनापटण.

शके १६९४ आषाढ वद्य १३

रा २८।७।१७७२ इ.

श्रीमंत माधवरावसाहेब पंडित प्रधान यांचे सेवेसी-विशेष. रोहिल्यावर शुकताल प्रांतात आपल्या थोर सरदारांनी विजय मिळविल्याबद्दल मजकुराचे आपले स्नेहपत्र पोहोचले. त्यामुळे फार आनंद झाला. या शुभकार्यानिमित्त ईश्वर आपणांस सर्व मित्रमंडळास सुखी व आनंदी करो. या गोष्टीमुळे मला किती आनंद झाला हे लिहिण्याची आवश्यकता नाही, कारण, आपणा परस्परांमधील असलेली दोस्ती पक्की आहे व त्यामुळे परस्परांचे काम आपलेच आहे असे समजले जाते. म्हणून बरील गोष्टीमुळे (मझ्याच सरदारांचा विजय झाला आहे असे वाटत असल्यामुळेच) मला जो परमानंद झाला आहे तो सविस्तर मागणे शक्य नाही. आपण इकडील सुपी विचारली तरा ती आपणावरच अवलंबून आहे. आपण नेहमी रुपापत्र पाठवून आनंदवात जाल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहिले ! असंब सुखी असा.

जे. डी. एम्. पी. (१)

पत्रांक १५

॥ श्री ॥

जोसास डुप्रे गव्हर्नर
बंदर चिनापटण.

शके १६९४ आषाढ शु. ११

रा १।८।१७७२ इ.

श्रीमंत माधवरावसाहेब यांस-विशेष-आपणांकडून बरेच दिवसांत कुशलपत्र येऊन मला सुपी केले नाही. रा. ९ जानेवारी सन १७७१ मुताबिक उ. २२ रमजान सन ११८४ हिजरी रोजी आपणांस एक पत्र लिहिले होते. त्यांत आपले बकील माधवराव सदाशिव यांची भेट सान्याबद्दल लिहिले होते. हद्दी लिहिण्यांत येते की, आपले व माझे असे दोघांचे मित्र नवाय घालाजाहा महादर यांनी सदाश्व माधवराव येथे पोहोचल्यावेळी ज्या काही गोष्टी सविस्तर निवेदन केल्या त्याबद्दल लिहिण्याजोगा मजकूर मी विलायतेस लिहिला आहे. थोडक्याच दिवसांत तेथून संगति कोजेसह जाणजे पोहोचण्याची आशा आहे. बरकड गोष्टी नवायसाहेब आपणांस कळवितातच.

माझी एवढीच विनंति आहे की, आपण रुपेने कुशलपत्र नेहेमी पाठवीत जाऊन माझे मन काळजीमुक्त करावे. बहुत काय लिहिणें !

जे. डी. एम् पी. (१)

सिकंदर बुईच गव्हर्नदोर

पत्रांक १६

॥ श्री ॥

चंदर चिनापटण

शके १६९४ फाल्गुन शु० ३

२४/२/१७७३ इ.

श्रीमंत नारायणरावसाहेब-यांस-विशेष. कंपनीसरकार व आपण यांमध्ये असलेल्या पक्क्या मैत्रीवर नजर देऊन इकडाल हकीकत आपणांत कळविणें मला अवश्य वाटतें की, येथील गव्हर्नदोर मिस्तर डुप्रे यांचा विलायनेस जाण्याचा हेतु आहे व त्यांच्या या प्रांताच्या गवर्नदोरीच्या जागेवर मी कायम आलों आहे. कंपनी व आपण आणि नवाब चालाजाह व आपण यांमधील पक्क्या मैत्रीस जपण्यांत मी मनापासून तत्पर आहे. बहुत काय लिहावे ! नेहेमी सुखी असावे.

पत्रांक १७

॥ श्री ॥

चंदर चिनापटण.

शके १६९५ कार्तिक शु. २

१७/१०/१७७३ नंतर

मे० रावसाहेब पंडित प्रधान यांचे सेवेसी-विशेष. आपलें स्वतःच्या मोहेरेनिशीं रुपापत्र तारीख १७ माहे आक्टोबर सन १७७३ इ. मुताबिक छ. २९ माहे रजव सन ११८६ हिजरी रोजीं लिहिलेलें माणसाहार्ती पोहोंचलें. त्यांत नारायणराव मृत्यु पावल्याबद्दल लिहिलेलें होतें. त्यामुळें मला इतकें वाईट वाटलें की, त्याच माणसाबरोबर आपला गादीवर बसण्याचा इरादा असल्याबद्दल मजकुराचें पत्र आलें नसतें तर तें दुःख मला आवरलें नसतें. ही शुभवार्ता अमलांत आल्याबद्दल समजण्याची रात्रंदिवस वाट पहात आहे. शक्य तितकें लवकर आपण ही शुभेच्छा अमलांत आणून मला खबर द्यावी. म्हणजे समाधान होईल. सुखाचा काल असो.

पत्रांक १८

॥ श्री ॥

रॉबर्ट गॅबरी

शके १६९५ भाद्रपद शु० ७

सा २४/८/१७७४ इ०

श्रीमंत माधवराव नारायणराव पेशवा साहेब यांस-विशेष.

स्नेहपूर्वक आपणांस कळविं की, आपणांस श्रीमंत महाराजसाहेब यांनीं पेशवाईपदाचीं अति मूल्यवान वस्त्रांची देणगी दिल्याबद्दल मजकुराचें आपलें पत्र

पोंहचून अत्यानंद झाला. प्रथम घरील गोष्टीबद्दल अभिनंदन करून नंतर ईश्वराच्या दारुबारीं अशी प्रार्थना करतो की, त्याने या देणगीनिमित्त आपणांस आपल्या दूर-जवळच्या सर्व जेठांस व हिताचिंकांस नेहमी सुखी राखावे व आपणामुळे आपल्या गादीचे वैभव वृद्धिंगत व्हावे. आशा आहे की, आपण रूपेने कुशलपत्र पाठवीत जाल. आपला वैभवसूर्य राज्यलक्ष्मीरूपी पूर्व दिशेकडून उगवो. लिहिजे तारीख २४ माहे आगष्ट सन १७७४ अंग्रेजी ७० १५ जमादिलाखर सन ११८८ हिजरी.

पत्रांक १९

॥ श्री ॥

(वॉरन हेस्टिंग्स)

इमादुद्दौला यहादर

शके १६९७

१७७५ इ.

मेहेरघान रावसाहेब यांस (१) विशेष-मराठा सरकारची पूर्ण मुक्तापत्री व गादी (= कारमार) आपल्या हातांत आहे अशी माही पक्की सात्री आहे. सधय आपल्या व ईपजसरकारासंबंधी मुंबईस घडून आलेल्या गोष्टी आपणांस लिहिजे मी अवश्य समजतो. रघुनाथराव यांस पेशवाईवर कायम करण्याकरितां जो त्यांचा हेतु त्यास अनुसरून त्यास सामील होऊन मोठा फौज लढाईकरितां पाठविली म्हणून सत्तर तेथील गव्हर्नर व कौन्सल यांच्या पत्रावरून समजली. ही गोष्ट कंपनीच्या आज्ञेबाहेरची झाली कारण, 'हिंदुस्थानच्या सरदारांशीं लढाईच्या प्रसंगापासून दूर रहाणे' याप्रमाणे कंपनीची सक ताकीद आपल्या प्रांतांत दिली गेली आहे. घरील गोष्ट आमच्या पातशहाच्याहि आज्ञेविरुद्ध आहे. कोणत्याहि कौलकारा करणे किंवा लढाई झुळू करणे हे गव्हर्नर जनरल व कौन्सल बंगाला यांच्या परवानगीशिवाय योग्य नव्हे असा हुकूम हिंदुस्थानांतील कंपनीच्या प्रांतांतील कामग्यांना दिला गेला आहे. सधय मी व येथील कौन्सल यांनी मुंबईच्या गव्हर्नरस व कौन्सलम हुकूम पाठविला आहे की, 'रघुनाथरावांच्या मदतीकरितां पाठविलेली फौज परत बोलावून घ्यावी व मराठ्यांच्या सरदारांशीं कोणतेहि प्रकारे स्वतंत्रक्षणाशिवाय लढाई न व्हे' याचा हेतु असा की, एक हुशार, विश्वासूक, शहाणा व शत्रुर माणूस पुण्यास पाठवावा. कारण, पुणे पेशव्यांचो राजधानी असून मुंबईनजीक आहे आणि मराठासरकार व मुंबईचे सरदार यांमधील तंट्याचा निरुत्तर लागेल व परस्पर जेदवृद्धि होईल. पण, या पत्राचे उत्तर व आपले इष्ट हेतु नमजेपावेतो त्यास पाठविजे तद्दकूय केले आहे. व तोपावेतो आम्हांहि आपल्या प्रांतांतल सरदारांस ईपजी कोजेशीं लढाई न करण्याबद्दल ताकीद करावी. म्हणजे परस्पर तह ठरविनांना अडथळा येणार नाहीं. परस्पर दोघांचा पुरीचा पावा पक्का करण्याकरितां व आपली व माइपादर सोमविलेली कंपनीची मराई यावर नजर देऊन आपणांस निश्चित आहे. आपल्या दुरागिबद्दल व शहाणपणाबद्दल मन्त्रा पोहोचून लौकिक ऐकें येतो व त्यावर माझा भविष्य आहे.

तरी या बाबतींत शक्य ती तजवीज करण्यास आपण मागे घेणार नाहीत. जोपावेतो परस्पर हेतु परस्परांस समजणार नाहीत तोपावेतोच काय ती कसूर होईल. गद्दत काय लिहिणें.

डब्ल्यू. पच्.

पत्रांक २०

॥ श्री ॥

टॉमस् किंग

शके १६९७ फाल्गुन वा। १४

पा।। १९।३।१७७६ इ.

मेहेरवान एतेजादे दोस्तान हरिपंत बल्लाल यांस—(आपली) लागोपाठ दोन स्नेहपूर्ण पत्रें—एक मोहरम तारीख २२ रोजी व दुसरें तारीख २४ रोजी लिहिलें—अमुकमें ता. २६ व २८ रोजी पोहोचून मजकूर समजला. मेहेरवान, यापूर्वी आपलें प.हिलें पत्र मिळालें तेव्हां त्याचें उत्तरीं आपणांस दोन पत्रें पाठविली आहेत तीं पोहोचून वाचलीं असतीलच अशी मला खात्री वाटते. त्यांत इकडील सर्व सवर मी लिहिलेली आहेच. व हें पत्र लिहीपावेतो मला सल्ल्याबद्दल खात्रीशीर हुकूम मिळालेला नाही, व मला असें वाटतें कीं, श्रीमंत पंतप्रधान साहेब हे सदर गोष्ट स्वीकारणार नाहीत. व तुम्हीहि तसें अमलांत आणणें हें योग्य आहे. असो. जी गोष्ट घडेल ती नजरेसमोर येईलच. (आपण) लिहिलेलें हेतें कीं, “ जेहाचा बाग नेहमीं हिरवागार व दबदबीत राहो ” (परंतु), एतेजाद, ज्याचें बीं सुद्धां पेरलेलें नाही त्याचें फल कसें येईल ! इतकेंच नव्हे तर उलट, फळ येणें संभवनीयहि नाही. या जिल्ह्यांत योग्य सल्ला व्हावा अशी आमची मनीषा आहे. यापेक्षा जास्त तपशील काय यावा !

पत्रांक २१

टॉमस् किंग

शके १६९८ चैत्र शु. ५

पा। २४।३।१७७६ इ.

मेहेरवान एतेजादे दोस्तान हरिपंत बल्लाल यांस—सलामत—काल मुंबईचे कौंसलदार व जनराल साहेब यांचें आज्ञापत्र व सोबत परस्परांतील ठरलेला करारनामा माझ्या नांवें आलेला पोहोचला. त्यांतील मजकूर श्रीमंत पेशवे साहेब यांच्या सेवेसी जाहीर करीनच. आपल्या नांवाचें माझे पत्र आपणांस पोहोचें पावेतो आपण तेथून कूच करूं नये व पहाडरस्ता (सिंड) ओलांडून जाऊं नये. परस्पर सैन्यांतील टोळ्यांनीं एकमेकांस कोणतेहि प्रकारें हरकत करूं नये व त्रास देऊं नये असें करारनाम्यांत लिहिलेले आहे. तरी आपण आपल्या स्वतःच्या सर्व सैन्यास निक्षुण ताकीद करावी कीं, त्यांनी सरकार श्रीमंत पेशवे साहेब यांजकडील जो कोणी येईल अथवा जाईल त्यास कोणतीहि हरकत व त्रास न पोहोचेल असें

करावें. जर कदाचित् याविरुद्ध गोष्ट अमलांत आली तर कराराप्रमाणें न वागतां विरुद्ध वागतां असें समजलें जाईल. यापेक्षां जास्त (लिहिणें) जास्त आहे.

पत्रांक २२

॥ श्री ॥

रॉयर्ट गॅबीर

शके १६९८ वैशाख व० ९

सा १२५११७७६ इ.

मे० हरिपंत बल्लाळ (फडके) यांस—विशेष—आपलीं कांहीं पत्रें

मला मिळालीं. त्या सर्वांचा मजकूर समजला, ज्यामध्ये परगणे परत देण्याबद्दल मजकूर आहे असें असेरचें एक पत्र आज सकाळीं पोहोचलें. त्याचें माघांतर होण्या-पूर्वीच हें माझ्या लक्षांत आलें. सरदारानीं कर्नल अपटन् यांस पुण्यास पाठविलें आहे. आम्ही होऊन कोणतीहि एखादी गोष्ट करणार नाहीं असें आपण व इतर शहाणा विचारी माणूस सांगीलायक समजेल असें मला वाटतें. कारण कंपनी इंग्रज सरकारचे आम्ही नौकर आहोंत. आम्ही (आपलें म्हणणें) कयूल करीत नाहीं. कारण त्यांचें नुकसान होईल. हुकूम करणारे ते आहेत. आम्ही त्यांचे ताबेदार आहोंत. आम्ही सत्ता व दोस्तीची अपेक्षा करितों. व त्याकरितां आम्ही प्रयत्न करितों. आपली जी कांहीं आज्ञा असेल ती मुंबईच्या कौन्सिलच्या साहेबांपुढें तशीच देवण्यांत कसूर करणार नाहीं. जीं कामें पुष्कळ दिवसांपासून व्हावीत म्हणून आपण अपेक्षा करीत होतां त्याबद्दल सत्ता मसलत करणेल कीटन् (?) यांशीं आमधें स्मरण न करितां जाहीर केली त्यामुळें आपलें काम लायणीवर पडलें. यांत आपलीच चुकमुल आहे. इंग्रज हे बोलण्यांत सत्य व दोस्तीमध्ये दृढ असतात. परंतु ते कोणाचे नौकर नाहीत. आणि म्हणून त्यांच्याशीं कोणीहि त्या माग्यानें बोलणेंचालणें कडं नये. आम्ही कोणत्याहि वेळेस आपल्या इष्ट कामास तयार आहोंत. नेहमीं घुसांत असावें. लिहिलें तारीख १२ माहे मे सन १७७६ इंग्रजी मुताबिक तारीख २१ माहे रबिलावल सन ११९० हिजरी.

पत्रांक २३

॥ श्री ॥

रॉयर्ट

शके १६९८ ज्येष्ठ शु. ४

सा १२५११७७६ इ.

मे. हरिपंत बल्लाळ फडके यांस—आपणांवर ईश्वरी रुपा सदैव असो. मी आपणांस स्नेहपूर्वक कळवितों कीं, स्नेहपत्र पोहोचलें. त्यातील मजकूर समजला. कारनेल अपटन् यांच्या मार्फत आमचे लार्ड व श्रीमंत पंडित प्रधान बाब्यामधील बळकट दोस्तीच्या संबंधांत आमच्याकडून तक्रारत होणार नाहीं (बहिष्ठ अधिकाऱ्यांचा) हुकूम व माझा हेतुहि असा आहे कीं, दोस्ती नेहमीं मजबूत असावी. जर पत्र प्रथम लिहिलें असतें तर कार चांगलें झालें असतें. पण फालग मी सरदारीचा माघा घेतला आहे. माझ्या हानीं कारभार नव्हता. दादासाहेबांची

हजारदोन हजार माणसें शहरांत आलेलीं आहेत ही गोष्ट आपणांस कोणी तरी सोटीच कळविली आहे. दोनशेंपेक्षां जास्त माणसें दादासाहेबापाशीं नसावीत म्हणून सक ताकीद आहे. व तीं माणसें लढाऊ नाहींत. त्यांच्या जुन्या नोकर माणसांपैकीं आम्हांस खबर न लागतां आलेलीं असल्यास त्यांस बाहेर काढून देऊं, ते लढाऊ नाहींत ते खिदमतगार व नोकरपेशाचे असतील. भेट घेऊन व मुजरा करून परत आपल्या देशीं ते जातील. या वार्तेमुळे आपण शंका घेऊं नये. असें लिहिलेलें आहे कीं, चार माणसें शहरांत आहेत. त्यांजबद्दल मला खबर नाही. त्या माणसांस हि परवानगीची खबर सुद्धां नसेल. मी व माझे अधिकारी केव्हांहि ते आमच्या अमलांत व आश्रयाला रहाणें-ही गोष्ट कबूल करणार नाहींत, अशी आपण खात्री ठेवावी. त्यांनीं शहरांत मुकाम करूं नये अशी आमची सक ताकीद आहे. कदाचित् चोरून येतील तर व आम्हांस समजेल तर त्याचवेळीं त्यांस बाहेर-काढून देईन. खात्री असावी. यांत तफावत होणार नाहीं. दादासाहेबांचे हत्ती उंट व घोडे वगैरे-बद्दल लिहिलें होतें त्याबद्दल मिस्टर गॅबरील यांनीं स्पष्ट उत्तरी कळविलें आहेच कीं, ते सर्व दादासाहेबांच्या मालकीचे आहेत. व आम्ही ते लॉर्डच्या हुकूमशिवाय आपणांस देऊं शकत नाहीं. आपली मर्जी असेल तर आमच्या लॉर्डस लिहावें. आज चार दिवस झाले, आपला माणूस लखो पंडित यांज-बराबर हर प्रकारचीं पत्रें पाठविण्याबद्दल मजकुराचें पत्र त्यांसमागमें आपणांकडे पाठविलें आहे. आपण असेंहि लिहिलेलें होतें कीं, “काहीं गोष्टी लिहून कळवितां येत नाहींत तरी आपण आपला एक विश्वासूक माणूस पाठवावा. अशा माणसाजवळ तो मजकूर सांगूं.” सबब, बापू कामत यांस आपल्या सेवेसी पाठवीत आहे. त्यांस जें सांगणें तें सांगावें. रोज स्नेहाभिप्रेति असावी. सौख्यवृद्धि असो. तारीख २१ एकवीस मे, सन १७७६ ई.स.जी, छ० २ माहे रविलाक्षर सन ११९० हिजरी.

पत्रांक २४

॥ श्री ॥

* जॉन बिस्टो.

शके १६९८, आषाढ शु० १

रा. १६।७।१७७६ ई.

सवाई माधवराव पंडित प्रधान-यांस-विशेष. तिकडून लालपोश (दंगेखोर) वगैरे काहीं मंडळीं शांतीकडे जाऊन त्यांनीं तेथें बंडाळी केल्याबद्दल मजकुराचें आपलें पत्र पावलें. मी याबद्दल नवाबसाहेब वजीरुलमुमालिक यांस कळवून बंडाळी थांबविली आहे. सदर पत्र पोहोचून फार आनंद झाला. मी आपल्या लिहिण्याप्रमाणें नवाब वजीरुल मुमालिक यांस वरील गोष्टीबद्दल लिहून

* सदर जॉन बिस्टो हा नवाब वजीर यांकडे फैजाबादेस मिटिश रेसिडेंट होता.

त्यांच्या व आपल्या दाम्यानचा जेह जुना असल्याबद्दल हि त्यांस उत्तम रीतीने समजाविलें आहे. व सांपतहि सदर नवाबः सधेबांच्या मनीस जेह व ऐक्य आहे. ईश्वरेच्छेनें महाराजा पुरुषोत्तम पंडित पोहेंचलेले आहेत ते मरकल रावजी (१) यांच्या कामाचा निवाडा करताल. प्रत्यक्ष भेट होईपर्यंत आठवणीची अपेक्षा करीत आहे. बहुत काय !

जे. बी.

पत्रांक २५

शके १६९८

॥ श्री ॥

सयद नुरुद्दीन हुसेन

१७७६ इ.

मुनशी नारायणराव किसन यांस-विशेष.- सरकारच्या इनामी काशीद जोडीबरोबर रुपायनें एका विनंतिपत्रासह पोहेंचली. इकडूनहि यापूर्वी दोन जोड्या रवाना झाल्या आहेत व आतां हि एक जोडी रवाना झाली आहे. सरकारीकामांत आपण कोणतेहि प्रकारें माघार घेणार नाहींत अशी आशा आहे. कारण, हें काम पार पाडणें आपणांसच हितावह आहे. असें काम केलें पाहिजे कीं, आपण बापूसाहेबाकडून अगर जो कोणी पुढाकार घेणारा असेल त्याकडून अथवा या कामाच्या मालकाकडून 'सयद नुरुद्दीन हुसेन खान आल्याबाबून जाहागिरी-संबंधीचें काम तडीस जाणार नाहीं,' अशा मजकुराचें पत्र लिहवून पाठवावें. त्यास लौकर रवाना करावें. या बाबतींत आपलें व माझे परस्परांत झालेलें जें लिहिणें बाबणें व करार तो कायम होईल. या बाबतींत तिसरा माणूस जरी झाला तरी इ-कत नाहीं. कोणत्याहि गोष्टीमुळे अथवा प्रकारानें सरकारचा ज्यांत फायदा आहे त्यांत माझाहि आहे. परंतु, परस्पर समजुतीप्रमाणें तुमचें काम पूर्ण ठेपेस लाविलेलें आहे. म्हणून आपण मुहतासनां जें ठरविलें तें मला कबूल आहे. या बाबतींत आपण दादासाहेबांस निखून लिहिलें पाहिजे कीं, लौकर पाठवावें. ज्यास्त लिहिणें नहणे. मास्करावजी व फत्तेचंद यांस सलाम. ताजाकलम- राऊत यशवंतसिंग यांच्या कामासंबंधीहि समस्त घोलणें झालें होतेंच. सांपत त्यानेंहि बापूसाहेब व श्रीमंत साहेब यांस पत्रें लिहिली आहेत व मुलूत व राज्याच्या हिशासंबंधी श्रीमंत दादासाहेब मालक आहेत ते पाटेल तें आमच्यापासून घेतील. व महादजी शिंद्यांच्या मुलराजबळील दादासाहेबांच्या जो मात असेल तो दोघा राजांच्या संमतीनें मिळू शकेल. इथी विशेषतः बुंदीचा राजा व राजा जशवंत सिंह हे इतर आहेत व त्यांजबळ विशेषतः राजा राघवदास व राजा रामसिंग हे आहेत. व फिरो कोटाचीहि त्यांच्या इमात आहे. सग्यां त्यांजशीं आठ इगार पार आहेत. व कोजिखी जखर तर पाटेल मितकी कोज जमा करतील. त्यांच्याजबळ

पुष्कळ हत्यारोंहि आहेत. त्यांची इतकी तयारी आहे कीं, राजा रामसिंग व जनाब आली यांनीं दादासाहेबांस हिंदींत पत्र लिहिलेलें आहे व त्यांत त्यांनीं आज्ञा केली आहे कीं, त्याचा जबाब फारशीत लिहावा. कारण दुसऱ्या कोणीं तें वाचूं नये. म्हणूनच हिंदींत लिहिलें. कारण दादासाहेब स्वतः तें वाचतील. याउपरी 'आपण जनाब आलीच्या नव्या सनदेबद्दल मला लिहिलें तर त्या बद्दल मीं काहीं कळविणें योग्य नाहीं. तुम्हीच दादासाहेबांस स्वतःच्या पत्रांत लिहावें,' असें तुमच्या लिहिण्यावरून मी लिहिलें आहे. तरी नें त्याच्या हातीं देऊन बोलणें चालणें करावें. कळावें.

पत्रांक २६

॥ श्री ॥

(वॉरन् हेस्टिंग्ज्)
हमादुदौलाबहादूर.

शके १६९९

१७७७ इ.

(१) यांस-विशेष-आपणांकडून एक पत्र कौलकराराप्रों शर्ती अमलांत आणून पूर्ण करण्याबद्दल व मुंबई गव्हर्नर व कौंसिल या संबंधी तक्रार दाखविणारें व दुसरें पत्र फ्रेंच वकील पुण्यास येऊन तेथें त्याचा सन्मान झाल्याबद्दल वगैरे येऊन मजकूर समजला. यापूर्वीं छ. ७ माहे शाबान रोजी लिहिलेल्या पत्रांत बऱ्याच तक्रारीपैकीं एकीबद्दल विशेषतः लिहिलेलें होतें, त्यावरून परस्पर करारमदाराप्रमाणें पक्केपणानें वागण्याचा या सरकारचा हेतु निःसंशय उघडपणें समजून आला असेलच म्हणून त्याबद्दल मी आतां पुन्हां लिहिणें अवश्य नाही असें समजून बाकीच्या गोष्टीबद्दल जबाब सदर पत्रांतून देत आहे. आपलें पत्र येण्यापूर्वींच फ्रेंच सरदार पुण्यास पोहोंचल्याबद्दल व त्यांस मुंबईजवळील बंदर दिल्याबद्दल व त्याच्याशीं बोलणें चालणें होऊन कौलकरार झाल्याबद्दल वगैरे बातमी मला पोहोंचली त्यामुळे मला फार आश्चर्य वाटलें. ज्याच्या योगानें परस्पर फायदे आहेत अशा परस्पर करारमदारास अनुसरून अशा गोष्टी घडणें हें सुझपणाचें कृत्य नाही असें आपणांसहि समजून येईल. तथापि मला खात्री आहे कीं, अशा गोष्टीमुळे कोणत्याहि प्रकारें अडथळा येऊं शकणार नाही व केव्हांहि येणार नाही. आपल्या खुषखबरीचा चाहता असें मला समजून वरचेवर आनंदपत्र पाठवून आनंदवीत जावें.

डब्ल्यू. एच्.

ताजाकलम-कौलकराराच्या शर्ती अमलांत आणण्यांत मी व कौंसिलचे साहेब केसाएवढी सुद्धां कसूर करणार नाहीत उलट आम्ही पक्के आहोंत. आपल्याहि नजरेंत ही गोष्ट राहणें हें उचित आहे. बहुत काय लिहिणें ?

डब्ल्यू. एच्.

पत्रांक २७

॥ श्री ॥

(वॉरन् हेस्टिंग्ज्)

इमाडुदौलायहादर.

शके १६९९

१७७७ ई.

श्रीमंत रावसाहेब (?) यांस - विशेष - हिंदुस्थानाकडील कंपनीच्या

मुलसांत धामधूम करण्याचा इरादा असल्याबद्दल तपशीलवार हमेशा मला सधर समजल्यावरून अवश्य कर्तव्य म्हणून आमच्यासारकारच्या वरील प्रांताचें संरक्षण करण्याकरितां फौजेची टोळी पाठविलेली आहे. कदाचित् सदर टोळीचें कूच मरठा सरकारांच्या कांही प्रांतांतून होईल. सधर आपण परस्पर मैत्रीवर लक्ष्य देऊन आपल्या अधिकाऱ्यांस रस्त्यांत तीस त्रास न होईल असे कळव रिवाज शक्य ती मदत करण्याबद्दल निश्चून ताकीद करण्याची मी आपणांस तसदी देत आहे. असें केलें असतां सदर टोळी सुखानें इष्ट ठिकाणीं पोहोंचेल. आम्हीहि आमच्या टोळीच्या सरदारांस परस्परजेहमाबास अनुसद्धन सौजन्यानें वागण्याबद्दल सक्त ताकीद केलेली आहे. आपणामध्ये व आमच्या सरकारामध्ये झालेल्या शर्ती कायम तशाच ठेवणें हाच आमचा हेतु आहे व इकडून केव्हांहि कोणत्याहि कामांत कसूर होणार नाही. या बाबतींत आम्ही जसे कायम राहूं तसेच आपण दि हेंच ध्येय ठेवाल अशी मला सात्री आहे. वरचेवर पत्रद्वारे कुरालेच्छा आनंदवशांत जाणें हें जेहमाबास अवश्य आहे. बहुत काय लिहिणें !

रुम्ल्यू. पच्.

पत्रांक २८

॥ श्री ॥

(१)

शके १६९९

सा २५/११/१७७८ ई.

सेवकराम यांस:—हुजूरच्या दरबारांतून तुम्हांस गव्हर्नर जनरल मिस्टर हेस्टिंग्ज् यहादर जहादुज्जंग यांजकडे परस्पर प्रेम व दोस्ती यांचा पाया मजबूत करण्याकरितां सदर कळकत्ता येथें पाठविलेले आहे. सधर हें तुमचें कर्तव्य आहे कीं, सदर साक्षे यांयांचे कोणतेल यांस इकडील सर्व गोष्टी उत्तम प्रकारें समजाऊन दाख्यात. व घंदर सालशी सोडून देण्याबाबत सवालनबाब करावेत. व आझादशा-प्रमाणें रघुनाथरावाबद्दल दुरुस्ती करावी. तुम्ही जें कांहीं करान तें हुजुरास मंजूर व पसूल होईल. सदर लिहिल्याअन्वये तुम्हांस या बाबतींत मुक्तपार नेमिजें आहे. लिहिणें तांांस २५ जिन्हेज ११९१ हिजरी.

ता. २५ जिन्हेज सन ११९१ हिजरी रोजी खाला सेवकराम यांच्या नांवें श्रीमंत पंतप्रधान यांच्या मोहमेनिशीं बरेल्ल्या मुक्तपारपत्राची नकल अमे.

पत्रांक २९

॥ श्री ॥

जॉन् अपटन्

शके १६९९

१७७८ इ.

मेहेरवान सज्जन रुपावंत स्नेहार्थार बाळाजीपंडित नानासाहेब यांस—
सलाम उपरि—ज्याच्या रुपाळपणास व मोठेपणास सीमा नाही अशा आपल्या सौख्य-
पूर्ण दर्शनाची इच्छा अन्तःकरणापासून प्रकट करीत आहे. ईश्वरास नमन असो.
काल रात्री कलकत्याच्या बड्या कौन्सिलाकडून पत्र आलेलें पोहोचलें. पूर्वी मी
आपल्या इच्छेप्रमाणें खात्रीशीर केलेलें होतें त्यास अनुसरूनच सदरहु कौन्सिलानीं
आपल्या हेतूप्रमाणें कबूल केलेलें आहे. मी ही शुभवार्ता म्हणून ताबडतोब आपल्या
सौख्यपूर्ण सेवेसी या स्नेहपत्रानें कळवीत आहे. ईश्वरेच्छेनें एक दोन दिवसांच्या
अवधींत तपसीलवार कळविण्यांत येईल किंवा ज्या वेळीं श्रीमंत माधवराव
अप्पासाहेब यांची स्वारी या शहरी येणार आहे त्या वेळीं समक्षच सर्व गोष्टी
सविस्तर पुढें मांडीन. जास्त लिहिणें जास्त आहे. नेहमीं सौख्यकाल असो.

जे. अपटन्.

पत्रांक ३०

॥ श्री ॥

(वॉरन् हेस्टिंग्ज्)

इमादुद्दौलाबहादर.

शके १७००

१७७९ इ.

मे० बाळाजी पंडित यांस—विशेष—तिकडील घडलेल्या गोष्टीबद्दल ज्या
अफवा मला समजल्या त्या व त्याबद्दल माझ्या मनांतिल गोष्टी मी आपणांस लिहून
कळविल्या आहेतच. तसेंच मुंबईच्या फौजेचे सरदार व आपण यांमध्ये जो करारमदार
झाला तो मला नामंजूर असल्याबद्दलहि स्पष्टपणें मी कळविलें आहेच. तें पत्र
पाठविल्यानंतर आपलें एक पत्र सदर कौलकराराच्या नकलेसह आलेलें मिळाले.
त्यांतील मजकूर वाचून फारच सख्खेदाश्चर्य वाटलें. कारण, कंपनीच्या अधि-
कारांना कमीपणा आणणारें व इंग्रज नांव धारण करणाऱ्यालाहि हलकेपणा व बे-
अब्रू आणणारें असें हें रूतय घडलें. शिवाय याहिपेक्षां विशेष आश्चर्य हें वाटतें
कीं, ज्याला कोणत्याही प्रकारें अधिकार नाही अशा माणसाकडून आपणहि करार-
नामा कबूल करवून अशा शर्ती घातल्या कीं, त्या कबूल केल्या असतां स्वतःस इंग्रज
म्हणवून घेणाऱ्या माणसानें आपली बेअब्रू कबूल केल्याप्रमाणें आहे. कारण,
सदर सरदार व त्यांचे वरिष्ठ मुंबईचे गव्हर्नर व कौन्सिल यांसहि हिंदुस्थानच्या सर-
दाराशीं कौलकरार करण्याचा कोणत्याहि प्रकारें अधिकार नव्हता ही गोष्ट आपणांस
माहीत नव्हती असें नाही. याबद्दल आगाऊ खबर कर्नेल अपटन् यांस पाठविलें
त्याच वेळीं स्पष्टपणें आपणांस व इतर कारभारी मंडळास दिलेली होती, नाही तर

अशा बाबतीत मुंबईच्या कोन्सिलास व गव्हर्नरास अधिकार होता. कर्नल मजकूर यास पाठविण्याचे कारण—त्यांनी (मुंबईकरांनी) रघुनाथरावाशी केलेला कौल-करार रद्द करण्याकरिता व कंपनीच्या ताब्यांन असलेल्या हिंदुस्थानांतील मुलसा-संबंधी या कंपनीतर्फे पूर्ण अधिकार असलेले कर्नल मजकूर यांचे मार्फत (पूर्वीचा) कौल करार पुन्हा कायम करण्याकरिता—हेंच होय. याकरिता कर्नल मजकूर यास पाठविण्याची जरूरी नव्हती. तळेगांवी केलेल्या करारावर ज्या सरदारांनी सहा केलेल्या आहेत त्या लोकांस तसें करण्यास मुंबईचे गव्हर्नर व कोन्सिलीरुडन कोणतेहि प्रकारें अधिकार नव्हता म्हणून तो केलेला करारनामा आम्हांस कोण-त्याहि प्रकारें कबूल व मंजूर नाही. याकरिता कर्नल मजकूर यास पाठविणें अवश्य झालें. केलेला करारनामा जर कायम व मंजूर असता तर इतकें करणें जरूर नव्हतें. सधम आतां मी पुन्हा लिहीत आहे कीं, केलेला तो करारनामा मुळांच कबूल व मंजूर नाही. तो सोडा व केवळ नामंजूर आहे. व आपणांसहि या कामी तक्रार करण्यास आचार नाही. कारण, असला करारनामा आम्हांस नामंजूर असतानाहि आपण त्यास मानितां. हिंदुस्थानांतील राजेरजवाड्यांशीं त्यांची गादी कायम आहे तोंपावेतो सख्यत्वानें वागावें अशी माझी मनापासून इच्छा आहे, ही गोष्ट सूर्याप्रमाणें उघड आहे. यापूर्वी आपणांस कंपनीच्या व ईंग्रजांच्या कायमच्या दोस्तीच्या शर्ती कळविल्या आहेतच. त्या आपल्यास कबूल नसल्यास माझ्या हातून जें काहीं निरुपायानें अमलांत येईल त्याबद्दल माझ्यावर शब्द राहणार नाही. परंतु, माझी पत्नी सात्री आहे कीं, आपण न्यायावर व परस्पर संबंधावर नजर देऊन उपरिनिर्दिष्ट शर्ती अमलांत आणाल. व असे झालें तर परस्पर कायम दोस्तीचा पोषण होईल व आपलें चांगलें नाव होईल. बहुत काय लिहिणें !

डब्ल्यू. पच्.

पत्रांक ३१

॥ श्री ॥

(१)

शके १७०१ काल्गुन शु० ९

रा॥ १५१३१७८० इ.

मे० पंडितसाहेब यांस—विशेष—“ पंडित प्रधान व चंदगान जनाय आली यामधील एकी इतकी आहे कीं, तीमध्यें कोणताहि भेद नाही. आणि म्हणूनच दक्षिण प्रांतांत चंदगानआली व पंडित प्रधान यांचा अंमल चालता पत्ता धाढे. असें असताहि अलीकडे दर्यावर्दी ईंग्रजलोकां दुष्ट हेतुपूर्वक गोडसाढरगा करण्याची इच्छा करतात. चंदगानजनाचारें त्यांस मंथो देण्याचा कट केला आहे व त्याचो त्यांनी इकडे ह्मून केला आहे. त्यांच्या हुकमावरून मुघोजी भोंसले व हैदरअलीपान यांसह एकमत करून अंग्रेजांस मंथी देण्याचा कटांत सामील झाली. थोड्याच दिवसांत घरेबो सद्दत कोज सांगामागुद्दा गुज-

राथ जिल्ह्याकडे रवाना होतील व सदर भोंसले यांची फौज बंगाल्याकडे जाईल. व हैदरअलीखान हे मोठ्या फौजेसह चिनापटणास जातील ” या मजकुराचे आपलें रुपापत्र आलें तें पोहोंचून अत्यंत आनंद झाला. वास्तविक पद्दती, दक्षिण प्रांतांत बंदगान हजरत व पंडित प्रधान यांच्याशिवाय दुसऱ्या कोणाचीहि रियासत नाही. या खोडसाळ लोकांनीं आपली पूर्वीची रयतेची वृत्ति सोडून कांहीं कारणानें क्रोडो रूपांची लज्जत प्रांतांतून लागून व बळावून पहिली फराळाची चव लागल्यामुळे पुढील जेवणाची अपेक्षा करीत आहेत. (नम्रवृत्ति सोडून गर्विष्ठ झाले आहेत). जर आणखी कांहीं दिवस आपण डोळे मिटून बसलों तर या लोकांस उखडून काढणें फार मुश्किल होईल. सारांश, जो बेत (कट) ठरविलेला आहे तो अत्यंत उचित आहे. हा ठरविलेला बेत मनाजोगा सिद्धीस जाईल व त्यांत चुकभूल होणार नाही अशी मला खात्री वाटते. ईश्वररूपेणें बंदगानआली हे व मी पंडित प्रधानाचे हितचिंतक आहोंत व दोघांत भेदभाव नाही. बरकड गोष्टी जिवाजी पंडित यास सांगितल्या आहेत ते आपणांस कळवितील. मला आपण आपला एक हितचिंतक जाणून रुपापत्र पाठवून माझी आठवण होत असावी. बहुत काय लिहिणें ! सुखकाल व इष्टसिद्धि नेहेमी असो.

पत्रांक ३२

॥ श्री ॥

रतन बिन बुढण
सादुल्लाखान

शके १७०३ भाद्र. शु. १४

रा. १९१७८१ इ.

श्रीमंत साहेब चिंतामण दीक्षित यास—विशेष—हुजूरसेवेसी पुन्हा विनंतिअर्ज कीं, अर्ज लिहिल्यानंतर जनराल मला म्हणाले कीं, ‘तुम्ही पेशवे सरकारच्या हुजूर कळवावें कीं, ‘जर पेशवे सरकार आमच्या पातशाहासीं तह करतील व सुलदार (!) पूर्वकेश यांचा जरूरीचा खर्च देतील व मदतीची अपेक्षा करीत असतील तर आमचे पातशाहा जरूर मदत करतील.’ मला बोलणें चालणें करण्यास अधिकार नव्हता म्हणून मी त्यांस उत्तर केलें कीं, “जर आपल्या पातशाहास तह व दोस्ती कबूल असेल तर आमचे सरकार पेशवे साहेबहि त्यांत कसूर करणार नाहीत. परंतु, सध्यां पेशवेसरकारास मदतीची जरूरच नाही. कारण, हल्लीं इंग्रजांशीं बिघाड झाल्यामुळे दक्षिण प्रांतांतील सरदारांवर व पदरच्या मंडळीवा पेशव्यांची हुकमत आहे, म्हणून पेशवेसरकारांनीं सदर सरदारांस हुकुम केलेला आहे कीं, ‘इंग्रजांस मानूं नये. व येथें फौज तयार करावी. ’ ” श्रीमंतांच्या इच्छे-प्रमाणें तीन लाख फौज तयार होऊं शकते आहे म्हणून दुसऱ्याच्या फौजेवर जरूरी कांहीं नाही अशी आपण खात्री ठेवावी. याप्रमाणें नेहमीं माझे सवालजबाब जनरालसाहेबांशीं होत असतात. आणखी अशी खबर समजते कीं, हैदराच्या

बहुतेक सरदारांस मारून त्यावर ईंग्रजांनीं विजय मिळविल्याबद्दलची सधर सगी स्रोटी आहे याबद्दल जनरालसाहेब यांस विचारलें. त्यावर जनरालनें उत्तर दिलें कीं, 'अजून हैदराच्या सरदारांस मारल्याबद्दल पक्की सधर आम्हांस समजली नाही व पत्रहि नाहीं.' यावरून सदर सधर नुसती गप्प आहे. हैदराच्या लष्कराकडून जनरालकडे पत्र ज्या वेळी येईल त्या वेळीं तपास कळून तपशीलवार इकीकत आपणांस कळवीन.

पत्रांक ३३

॥ श्री ॥

(१)

शके १७०३, आश्विन शु. ७

सा २४१९१७८१ इ.

श्रीमंतसाहेबांचे सेवेसी— महाराजांच्या सेवेसी पुन्हां विनंति कीं, पुष्की-
मार्गानें हैदराचें लष्कर कुवा (१) मध्ये पोहोचल्याबद्दल पुढीलप्रमाणें सधर पोहोचली.
नी अशी, कलकत्याचे गव्हर्नर मिस्टर हेस्टीन यांनीं कर्नेल कूट याच्या
मदतीकरिता लष्कर पाठविलें आहे. हैदर व कर्नेल मजकूर यामध्ये निकराबें युद्ध
सालें. या लढाईत हैदराचा मुलगा मारला गेला. व मूसीलालीहि तोकेच्या
गोळ्यांनीं मारला गेला. व नवायानें पूर्ण पगजय साधला. जें कळलें तें आपल्या
सेवेसी कळविलें आहे. यावर आपल्या आज्ञेची वाट पहात आहे. आपल्या हुक्मा-
प्रमाणें अमलांत आणीन. जरूर तें कळविलें आहे.

पत्रांक ३४

॥ श्री ॥

(२)

शके १७०३ ।

१७८१ इ.

मे० सखाराम पंडित यांस— विशेष- आपणांस नवाब इमादुद्दौला
मिस्टर हेस्टिन् बहादुर जहाद्वर्जग यांनीं बंगाल्याहून पाठविण्याकरिता दिलेलीं
पत्रें त्यांच्या आज्ञेवरून हाकान्यांच्या हातीं पाठविनीं आहेत. आपणांस पोहोचतीलच.
बहुत काप ! आपण मुसी असा.

पत्रांक ३५

॥ श्री ॥

डी. वॉथर्स्टन्

शके १७०४, चैत्र शु० ३

सा १७१३१७८२ इ.

पंडितसाहेब यांस— विशेष- दर्शनिच्छा दाखवून मुद्याकडे वळत आहे.
आपणांसयून रवाना झालें तों आज तारीख २ रविवारास ११९६ शनवार रोजीं
परमेश्वररुपेनें तुजालपणें मजल करीत वनवेलपंदरीं पोहोचलों. व लागलीच जराजा-
वर रघार होऊन मुंबईपंदरीं जाऊन जनराल गॉट्टर यांस भेटत आहे. आपणें
पत्र दाखून त्याबें उत्तर मिळवून रवाना करीत आहे. मला ज्याबद्दल वीनूफ यांनीं

त्या आपल्या रुपासागर अंतःकरणाचें आविष्करण मी करीन. परस्परसंमत गोष्टी इच्छेप्रमाणें अमलांत येतील. व दिवसानुदिवस परस्पर एकीचा व मैत्रीचा पाया बळकट व वृद्धिंगत होईल. वरकड, मी आपणांस कुशलपत्रें नेहेमी लिहीत जाईन त्यांचीं उत्तरे आपणांकडून रुपेनें लिहून यावीत. कारण पत्र म्हणजे एक भेटीचा उत्तम प्रकार आहे व तें एक स्नेहाभिवृद्धीचें साधन आहे. माझ्या बरोबर असलेले आपले वनुपंडीत व नोकर चाकरमाणसें असून आहेत त्यांस रवाना करीत आहे. आपलेकडे येऊन पोहोंचतील. बहुत काय लिहिणें.

डी. वॉथस्टन.

पत्रांक ३६

शके १७०४

॥ श्री ॥

सी. मॉर्गन.

१७८२ इ.

मे० नानासाहेब यांसी— आपल्या अत्यंत सुखकारक भेटीची अपेक्षा दाखवून आपणांस जाहीर करण्यांत येते कीं, यापूर्वीं इकडून एक पत्र पाठवून त्यांत मी पावसाळ्यानंतर इंग्रजी फौजेसह येथून यमुना नदीकडे जाण्याबद्दल व पेशवा-साहेबांच्या व आपल्या सहीशिक्ष्यानिशीं राहदारीचें दस्तक पाठविण्याबद्दल विनंति केलेली होती. त्याच्या उत्तरीं आपलेकडून असा जबाब आला आहे. “ हल्लीं राव महादजी शिंदे यांकडून पत्र आलेलें आहे कीं, ‘ इंग्रजी फौज बंदर सुरत प्रांतांत आहे ती वेळेस उपयोगी पडेल. ’ त्यावर त्यांचें उत्तर व इतर कित्येक मनसु-ब्याच्या गोष्टी त्यांस लिहिल्या आहेत त्याच्या उत्तराची अपेक्षा करीत आहों. त्यांचें उत्तर आल्यानंतर आपणांस कळवूं. इंग्रजी फौजेचें कूच पावसाळा संपणें व महादजी शिंद्यांचें उत्तर येणें यावर अवलंबून आहे.” असा त्यांत मजकूर आहे. महाराज, मिस्टर अंडरसनसाहेबाकडून लिहून आल्यावरून असें समजलें कीं, राहदारीचें दस्तक देण्याबद्दल आपणांस पत्र लिहिलेलें आहे. सबब तसदी देत आहे कीं, राहदारीचीं दस्तके आपण मजकडे पाठवावीत. म्हणजे फक्त पावसाळ्या-शिवाय इतर अडचण कूच करण्यास राहणार नाही. आपण कुशलपत्र पाठवून खुष कराल अशी उमेद आहे. बहुत काय ! चिरकाल सुखी असा.

सी. मॉर्गन.

पत्रांक ३७

शके १७०४ फाल्गुन वा ८

॥ श्री ॥

सी. मार्गन

पो २५।३।१७८३ इ.

मे. बाळाजीराव जनार्दन नानासाहेब यांस—विशेष—हें पत्र लिहिण्या-पूर्वीं आपल्या पूर्वींच्या पत्राचें उत्तर लिहिणें अवश्य होतें. तथापि आतां मोठ्या

आनंदानें तें करीत आहे. रावसाहेब माधवराव नारायण पंडित प्रधान साहेब यांच्या लभावदूल अभिनंदन करितों. व ईश्वराजवळ मी प्रार्थना करितों कीं त्यानें त्यांस व आपणांस सुखी व चिरायु करावें. हल्लीं हैदरअलीखान मरण पावले असल्यामुळे आपणांस चांगली सोंबि मिळाली आहे. मिस्तर अंडर्सेन व महादजीराव शिंदे यांच्या मार्कत त्याबद्दल बोलणें सलामसलतीबद्दल झालेलें आहे तें आपण कथूल करणें फारच थेंबस्कर होईल. कारण, त्यांत आपलें परस्पर कल्याण आहे. मी तर शिनाई माणूस आहे परंतु परस्पर कल्याणाची अपेक्षा आहे म्हणून मी हें जाहीर करीत आहे. मी एक हितचिंतक आहे. आमच्या मालकाची सेवा व आज्ञापालन करण्यांत कसूर केली तर तें मला उचित नाही. इतर सगळ्या गोष्टीपेक्षा आपल्या धन्याच्या अग्रवर लक्ष्य देणें ही गोष्ट विशेष आहे. आपल्या राज्याविषयीं सरेपणा व निष्कपटोपणा जो कांही मजकडून आपल्या नजरेस दिसून आला त्यांत कांहीं अंतर नाही असें या पत्रावरून आपणांस दिसून येईल. आपणांस कळविणें मला अवश्य आहे कीं, आपले दोन हजार पेंढारी इंपजसरकारच्या परगण्यांत आले आहेत. परगणे मलसर व मटू व चारडोली यांतील गावें त्यांनीं उध्वस्त केलीं. यामुळे मी आपल्या स्वार्थास कंपनीच्या प्रांतातून त्यांस हद्दपार होऊन देण्याबद्दल हुकुम केला. आपल्या ठिकाणीं आनुवंशिक व जातिसिद्ध गुण असे आहेत कीं, जी ही क्षुद्र गोष्ट घडली ती सराेतर आपल्यास माहितहि नसेल. अशी मला सांगी वाटते, सद्य आपणांकडून कायदेशीर शासन त्यांस अवश्य केलें जाई. व दुःखितांस खुषी करावें. तरी या विनंतीप्रमाणें जरूर कराल अशी आशा आहे. माझी नेहमीं नजर सत्याच्या मार्गावर आहे. बहुत काय तत्तदी देऊं !

सी. मार्गन्
कर्नल.

पत्रांक ३८

शके १७०५

॥ श्री ॥

माँटिनी.

१७८३ ई.

थमिंत रावसाहेब (?) यांचे सेवेशी-सलाम, विशेष, आज आठ दिवस झाले तुमचें पत्र आलें तें भोसरी यास दिलें. मी पत्राचा जयाब लिहून देविलेला आहे. परंतु आपल्या पत्राची फार वाट पडान आहे, गणेश पंडित हे आज ज्या बरिल पत्राचें उत्तर लिहितात. सद्य पत्राचे उत्तराची अपेक्षा आहे. सदर पत्राचें उत्तर पाठविण्यास विनंति करणें हें बरें मध्दे. माझ्या पत्राचें उत्तर व आपल्या पत्राचें उत्तर अशी एकठिकाणीं पाठविनीं तर काम नवकर होईल.

माँटिनी.

पत्रांक ३६

॥ श्री ॥

जे. अपटन्

शके १७०५

१७८३ इ.

मे० बापू सखाराम पंडित यांस—सलाम उपरि. आपल्या पूर्ण दिव्य भेटीची मी मनापासून इच्छा प्रकट करीत आहे. आपलें रुपापत्र पोहोचून त्यांतील आपलें प्रकृतीचें कुशलवर्तमान समजून विशेष समाधान झालें. (माझे) महाराज ! इकडील सर्व गोष्टी गवर्नर जनरल व बडे कौंसल यांचे सेवेसी निवेदन केलेल्या आहेत. व सर्व तक्रारी व म्हणणें याबद्दल तपसीलवार तपास केला आहे. व गव्हर्नर जनरल त्याप्रमाणें आपणांस लिहितील. परंतु आश्चर्य वाटतें कीं, अझून तीन लाखाच्या मिळकतीचा निकाल लागलेला नाही. मी चुनारगडाच्या सरदारकीवर कलकत्याहून रवाना होऊन काहीं दिवसांपासून सदर गडावरच येऊन राहीन. आपलें कुशल वर्तमान व खुषसचर ऐकून वरचेवर आनंद व समाधान होणार आहे. मात्र दोन्ही सरकारामधील कामाकाजाच्या बाबतीत आपण नेहेमी गवर्नरसाहेबास लिहालच. आपला हा कायमचा एकनिष्ठ स्नेही आपलें स्मरण करण्यांत नेहेमी दंग असतो. बहुत लिहिणें बहुत आहे. इष्ट सिद्धि व सौख्य नेहेमी असो.

जे. अपटन्

पत्रांक ४०

॥ श्री ॥

बॉडम्.

शके १७०५ माघ शु॥ ३

सा० २५/११७८४ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायणराव पंत प्रधान यांचे सेवेसी—विशेष, बंदर सुरत येथील रहिवाशी, सरकार कंपनीचा नोकर रुस्तुमजी याच्या मालकीची किंती (मचवा) महालक्ष्मी नांवाची ही आमचेपासून व सदर रुस्तुमजीपासून (कोणी) पकडून वसईस नेलेली आहे. सदर किंतीबद्दल खुलासा करण्यासाठीं मी गतवर्षी वसईच्या सुभेदारास लिहिलें होतें. परंतु, त्याच्या उत्तरीं सुभेदार मजकुरानें 'सदर किंतीमध्ये जुने चणे (फोल) होते म्हणून ते परत करण्याकडे लक्ष दिलें नाहीं' असें कळविलें. पुनः मी त्या सुभेदारास 'जे चणे किंतीमध्ये आहेत ते खरोखर चूकभुलीनें आलेले असतील कारण तिच्या मालकाजवळ पुष्कळ किण्या आहेत व फोल (चणे) हिं पुष्कळ आहेत' असें लिहिलें. सुभेदार मजकूर यानें लिहिलें कीं, "पेशवेसाहेबांच्या आज्ञेशिवाय त्या किंतीची सुटका होणार नाहीं." सद्य मी हें स्नेहपत्र आपणांस लिहून तसदी देत आहे कीं, आपण रुपा करून 'सदर किंती, त्यांतील भरलेल्या मालासह व इतर जिनसांसह, मालकास परत द्यावी' या मजकुराचें आज्ञापत्र पाठवावें. गैरवाजवी रीतीनें सदर किंती

पकडली गेली असल्याचें उपड असल्यामुळें तिच्या मालकास नुकसानीचा चोरा फार साला आहे. कळावे बहुत काय लिहिणें !

आर. एच्. वॉडेंस्

२५ जाने० १७८४.

पेशवे यांस.

पत्रांक ४१

॥ श्री ॥

सयद नुरुद्दीन हुसेन

शके १७०६ चैत्र वा १४

पा १८१११७८४ इ.

कारभारी नानासाहेब यांसः—

सलामत, आपले थोर रुपागत्र उत्तम वेळी पावून फार आनंद साला. आपण मला बोलवण्याची थोर आज्ञा केली होती त्याबद्दल मी आपण माझी आठवण केल्याबद्दल फार आभारी आहे. व माझीहि इच्छा अशीच होती कीं, आपल्या सेवेसी हजर होऊन स्वतःचा हेतु साधावा. परंतु, मी येथें सिन्न होतो. इंग्रजपेने लवकरच आपल्या सेवेसी हजर होऊन धन्य होईन. (येथें) अवश्य गोष्टी उरकण्यास तीन चार दिवस लागतील. (परंतु या सर्व गोष्टीस) प्रकृतीचें स्वास्थ्य जरूर आहे. आपला काल सुखांत जावो.

पत्रांक ४२

॥ श्री ॥

सयद नुरुद्दीन हुसेन

शके १७०६ चैत्र व ० १४

पा १८१११७८४ इ.

मे० गोपाळपंडितसाहेब यांस— विनंति उपरि. कारभारीसाहेबांचे माझ्या नांवें पत्र उत्तरीं आलें ते पांचून फार समाधान सालें. परंतु, मुनशीसाहेब व मी यांचे दरम्यान बंधुत्वाची आठवण देणारा जो स्नेह (असावयास पाहिजे) तो आपणांस भाईत नाहीं. श्रीमंत सरकारांची पत्रें माझ्याकडिं येतान त्यांत रफअत व सिपादत निशान अशा पदव्या असतात. व आणखीहि मजजबळ नानासाहेबांच्या पत्रें आहेत. त्यांतहि नेहमी मेहेरमान असा शब्द असतो. तात्यासाहेबांच्या सोडून आपलीहि प्रशंसा ऐकण्यांत आली. ज्या प्रकारचा स्नेह आपण देवतां त्यांस अनुसठन आमर्चा अम्ब वाढविण्यांत आपण विशेष फाळमी घेणें जरूर आहे. कारण कीं, ई काम आपलें आहे. थोड्याच दिवसांत आपल्या नेटीचा लाभ होईल. येथें मां एकटाच असल्यामुळे मिन्न आहे. मित्रांच्या सङ्घासांत काळक्षेप समाधानांत होईल. आज्ञागी असल्यामुळे थोड्याचर घसतां येत नाहीं व जळरीचे निज्जत दिवत येतां येत नाहींत म्हणून मीन चर दिवस उशीर होईल. यांनंतर मला विशेष पत्रें पाठवून उत्तर येत अमां.

पत्रांक ४३

॥ श्री ॥

सयद नुरुद्दीन हुसेन

शके १७०६ वैशाख शु० ८

पा २७।१।१७८४ इ.

कारभारीसाहेब यांस- विनंति उपरी. यापूर्वी माझ्या येण्याची खबर व श्रीमंतसाहेबास देण्याकरितां एक लखोटा असें आपल्या सेवेसी रवाना केला आहेच. त्याचे उत्तरीं आज्ञा झाल्याप्रमाणें अमलांत आणलें आहे. व मुंबईसहि त्यांतील मार कळविला आहे. जनरालसाहेबांनीं लिहिलें आहे कीं, हल्लीं उष्णता फार आहे. नानासाहेबांनींहि परत लवकर येऊं नये. म्हणून पुण्यास कारभारीसाहेबांची स्वारी येण्याची वाट पहात आहे. आपण येथें जेव्हा चाल त्या वेळीं भेटीचें सुख मिळेल. वरील गोष्टांसंबंधीं तपसीलवार अमृतरावसाहेब यांस कळविलें आहे. त्यांनीं हुकूम केला कीं, तावडतोब मुंबईकडे कूच करावें. जेव्हां लष्कर पुण्यास येईल तेव्हां (तुम्हांस) येतां येईल. त्यांच्या हुकुमाप्रमाणें कूच केलें आहे. आपणांस कळावें म्हणून लिहिलें आहे. आज मुकाम ... गांवानजीक आहे. उद्यां पुढें जाऊं. थोडक्याच दिवसांत जनरालसाहेबाकडे मुंबईस जाऊन पोहोचूं.

पत्रांक ४४.

सयद नुरुद्दीन हुसेन

शके १७०६ वैशाख शु० ८.

पा २८।१।१७८४ इ.

कारभारी नानासाहेब यांस:-

विशेष-यापूर्वी आपल्या सेवेसी एक विनंतिपत्र पाठविलें होतें त्याच्या उत्तरीं आमची आठवण केली तें समजलें. प्रवासाचें साहित्य मी तयार ठेविलें व त्याचद्वल जनराल साहेबांस पत्र लिहिलें. ज्यादिवशीं लष्कर निघण्याचा इरादा होता त्या-दिवशीं त्यांजकडून उत्तर पोहोचलें. त्यांत लिहिलेलें होतें कीं, 'सध्यां ऊष्णता आहे. जेव्हां नानासाहेब परत येतील तेव्हां भेट घ्या तो पावेतो पुण्यांत च मुकाम करावा.' ही हकीकत मी राव अमृतराव यांस कळविली. त्यांनीं आज्ञा केली कीं, "मुंबईकडे तुम्ही कूच करावें. जेव्हां नानासाहेब येतील तेव्हां तुम्ही पुन्हां यावें." याप्रो निरोप दादाभाई याच्या हस्ते पोहोचला. याच मजकुराचें पत्र लिहून यावें" या पत्रांतीलहि मजकूर हाच आहे. कीं, सकाळीं पहाटे कूच करावें. ईश्वर रुपनें आतां रात्र बरोच झालेली आहे. सकाळीं कूच करीन. कळावे म्हणून लिहून पाठविलें आहे. आयुष्य व वैभव विशेष होवो.

पत्रांक ४५

॥ श्री ॥

- वॉडेंस्

शके १७०६ वैशाख शु० ९

पा २९।१।१७८४ इ.

पेशवासाहेब अजम महादूराव नारायण पंत प्रधान यांचे सेवेसी

—विशेष—परस्पर घडून आलेल्या ताज्या स्नेहाच्या वृद्धिकारितां एक महिन्यापूर्वी सियादत व निजायत निशान—सख्यद जुवुद्दिन हुसेन खान या नांवाचा कुलीन, इंगितज्ञ व आमचा विश्वासूक असा माणूस यांस तेथें पाठविलें आहे. जुना वडिवाट अशी आहे की, सरकारचा वकील तेथें असावा. व सध्या आपला वकील येथें हजर आहे. सदर वकील येथें राहण्यास आल्या वेळे पासून त्याचा शक्य ती व्यवस्था अमलांत आणतो. हेतु हा की, दोन्ही सरकारांत मनापासून दोस्तो आहे हें लोकांस जाहीर व्हावें. खान मजकूर यांनी पुण्यास पोहोचल्यावर मदारुलमहाम (कारभारी नाना फडणवीस) यांची स्वारी सैन्यासह पुण्याबाहेर गेली असल्याबद्दल कळविलें आहे. व त्यांनी लष्कराकडे जावें किंवा पेशवेसाहेबाजवळच राहावें याबद्दल माझा हुकूम मागितला. “गरमीचा काल असल्यामुळे व पावसाळा नजीक आल्यामुळे मदारुलमहाम हें बहुतेक कामें आटोपून लवकर परत पुण्यास येतील व मोकल्या मनानें सरकारच्या कामांत डोकें घालतील. तरी त्यावेळीं तुम्ही त्यांचे सेवेसी जाळून सरकारांनी सोंपविलेल्या कामाबद्दल प्रशोत्तरें करावीत. याकरितां पुण्यासच रहावें.” म्हणून मी त्यास हुकूम केला आहे. व माझ्या मनातील हेतु असा होता की, पुण्यांत मुकाम करून दोन्ही सरकारच्या पत्रांची पोहोच माझ्या मार्फत व्हावी. काल खान मजकूरानें पत्र पावलें. त्याचा हेतु असा दिसतो की, काहीं कारणा- शिवाय आपण जाऊं नये. पुण्याचे कारभारी मंडळींनीं खान मजकूर यांस मुंपरस जावें म्हणून ताकीद केली आहे. पेशवेसाहेब, ही गोष्ट वडिवाडिच्या विरुद्ध घडून येणें व खान मजकुरापरोपर पाठविलेल्या पत्राचें उत्तर न येणें या गोष्टींचिं जा आश्चर्य वाटतें. जेह, एकी, नेकी, व परस्पर संबंध यांचें दळोकरण करण्याचा मास हेतु आहे. परंतु या बरोल प्रकारच्या (पत्रोत्तर न येणें व खानास मुंपरस जाण्याची ताकीद करणें) गोष्टीबद्दल कारभारी मंडळी त्याच्या अगदीं विरुद्ध अम- लांत आणण्याची व मग कलुपित करण्याची इच्छा करितात असें समजून येतें. आपल्या सेवेसी (आमच्या) वकीलाची शिफारस व आपलेकडोळ पकील जो येथें आलेला आहे त्याच्याशीं आमची वागणूक याबद्दल तिडिण्यांत येत आहे. आमच्या वकीलाशीं या प्रकारची अयोग्य वागणूक केलेली आहे ती आपल्या हुकमाशींनुन व लष्करापरोपर गेलेल्या मदारुलमहामानाहि माहित नसेल अशी मला जात्री आहे. सबब आपल्या सेवेसी विनंति ही की, हें स्नेहपत्र पोहोचताच पुण्याच्या कार- भारी मंडळ्यास सक ताकीद द्यावी की, “येथून पुढें कोणत्याहि प्रकारें आगवया माजसाच्या बाबतींत मजेन व अडपण इराकन कळं मये व मज्जतीच गोष्ट घोटूं नये.” आमचा माणस पुण्यास राहूं नये असें आरजांस पटन अनेक तर तसेच इकडे

कळवावें म्हणजे त्यास अनुसरून वागूं. सौख्यामिवृद्धि होवो यापेक्षा जास्त काय लिहावें ! सर्वदा सुखकाल असो. ईश्वरी रुपा असो.

पेशवे यांस

मुंबई ता. २९ एप्रिल १७८४ इ.

आर. एच्. बॉर्डम्

पत्रांक ४६

॥ श्री ॥

बॉर्डम्

शके १७०६ आषाढ शु० ५

रा २३।६।१७८४ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण पंतप्रधान यांचे सेवेसी— विशेष—
आपलें रुपापत्र पोचलें. पुण्याहून सय्यद नुरुद्दीन हुसेनखान यांच्या रवानगी-
बद्दल वगैरे तपशीलवार मजकूर समजला. आपण पाठविलेल्या पत्रांकडे लक्ष्य
देण्यांत माझेकडून कदाचित् कांहींसा हलगर्जीपणा झाला असावा. आपणां परस्परांत
असलेली भेत्री नित्य वाढविण्यांत मी पूर्वीप्रमाणेंच तत्पर आहे. आपल्या पत्रामुळे
फार आनंद वाटला. आपल्या हेतुप्रमाणें गोष्टी भमलांत आणूं. हल्ली आपल्या
आज्ञेप्रमाणें खानमजकूर हे आपल्या सेवेसी पोहोचून माझ्या गरजेच्या गोष्टी
निवेदन करतील. यापूर्वीहि आपणांस पत्र लिहिलेलें आहे तेंहि ते आपणांस सादर
करतील. आपल्या चौथाईबद्दल पत्र माझ्या नांवें आलेलें यासोचित जोडलेलें आहे.
सरकारच्या (आपल्या) नोकरांनीं केलेल्या तक्रारी ऐकून मनास अंमळ वाईट
वाटलें. परंतु, सोबत पाठविलेली नकल आपण मननपूर्वक वाचून पाहिली असतां
माझ्या वाईट वाटण्याचें कारण आपणांस बरोबर समजून येईल. सुरत बंदरावरील
सत्तेबद्दल सुरतेच्या नबाबांनीं तीन वर्षांपूर्वीं केलेला निकाल पूर्ण बारकाईनें
चौकशी करून आपल्या समजुतीप्राप्तिं केलेला आहे. परंतु, श्रीमंत माधवराव पेशवे-
साहेब व मयत दामाजीराव गायकवाड यांचा कज्जा वेगवेगळा होता ही
गोष्ट त्यांनीं लक्षांत पूर्णपणें न घेतल्यामुळे तो निकाल मुद्यास धरून नाही. कोण-
त्याहि कामांत दोन पक्षांच्या माणसांच्या मान्यतेशिवाय मान्यता समजणें हें आश्चर्य
आहे. इतर माणसांच्या अभिप्रायावरून आपण जर चालू व्यवस्थेंत ढवळाढवळ
केलीत तर आपल्या सत्तेची घडी बिघडेल. त्या परस्पर कज्ज्याच्या बाबतींत
आणखी खोल चौकशी आपण केली तर बसलेली घडी मोडून जाईल. वरकड,
तालचेरी येथील राहवासी गंजीमुसी याची कादरी नांवाची गुराब, जिच्यावर
इंग्रजी निशाण व कोल होता, ती धुळपराव यांनीं जप्त करतांना अंग्रेजी निशाण
व कोल नव्हते म्हणून ती सोडली नाही असें ते जाहीर करतात. परंतु आपल्या
परस्परांतील दोस्तीस अनुसरून मी हकानें ही गुराब इंग्रजांचा आहे असें म्हणत
आहे. याबद्दल इकीकत कळविण्यास तालचेरीस लिहिलेलें आहे. सबब या पत्रांनें

अभिप्राय तसदी देत आहे की, तिकडील उत्तर चेपाचेतों सदरहु मालांसह गुंराव सुरक्षितपणें अमानत ठेवण्याबद्दल आपणांकडून हुकूम व्हावा. विशेष काय लिहिणें !

पेशवे यांस

आर्. एच्. वॉडॅम्

मुंबई २३ जून १७८४.

(सही सेक्रेटरीची)

पत्राक ४७

॥ श्री ॥

वॉडॅम्

शके १७०६ श्रावण वा ८

सा ८८१७८४ इ.

श्री० माधवराव नारायण पंडित प्रधान यांचे सेवेसी. विशेष. अलीकडे येथील अनेक हकीम व वेद्य यांनीं एकमतानें, बाणकोट येथील गरम पाणीं आजारां असलेल्या कांही मातबर इंगजांस हिवावह आहे व त्याकरितां तेथे त्यांनीं जाणें जरूर आहे, असा विचार ठरविला आहे व त्याप्रमाणें सल्ला दिला आहे. तरी विनंति केली जात आहे की, आपण रुपा करून महाडच्या सुभेदारास निक्षून तर्फाद करावी की गंगानें पछाडलेले हे किंवा इतर लोक तेथे येऊन राहतील अगर घर बांधतील तर त्यांस त्यांनीं हरकत करूं नये; व ते राहतील तोंपर्यंत त्यांस तसदी देऊं नये. अशा प्रकारच्या अवश्य गोष्टींत पेशवे सरकारांनी पूर्वीं रुपा केलेली आहे. परस्परांतील अकृत्रिम स्नेहावर नजर देऊन याहि कार्या आपण कोणत्याहि प्रकारची हरकत करणार नाही अशी साबी वाटते. बहुत काय लिहिणें !

लिहिलें तारीख २१ माहे रमजान

आर्. एच्. वॉडॅम्

११९८ हिजरी.

मुंबई, ८ आगष्ट १७८४

सवाई माधवराव नारायण पेशवे, यांस
सी.—

पत्राक ४८

॥ श्री ॥

वॉडॅम्

शके १७०६ आश्विन व ६

सा ४११०१७८४ इ.

मदारात महाम यांस—

(सदर पत्रांत कोणीतरी मयत झालेल्या इसमाचे मरणाबद्दल शिनीप्रमाणें मेदमदारांत मजकूर लिहिलेला आहे. परंतु, त्यांत कोण मृशय मयत झालेला आहे याबद्दल मुद्दीच उठेन नाहीं. यांनीं मजकूर भयान् वानन् या पंगतीत उक्तास आहे. म्हणून याचें भाषांतर घेलेलें नाहीं.)

पत्रांक ४९

- ॥ श्री ॥

वॉडॅम्

शके १७०६ कार्तिक शु० ४

गा १८१९०१७८४ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण पंत प्रधान यांचे सेवेसी— विशेष.

ता० ५ माहे जिल्काद रोजी लिहिलेल्या स्नेहपत्रांत राजपुरीबद्दल हकीकत कळविलेली आहेच. त्यावेळीं पाठविलेल्या पत्राचें उत्तर अद्याप पावेतों पाठविण्याची आपणांकडून रुपा झाली नाही. हल्लीं अवदुल् रहिमखान यानें मदतीबद्दल आमचेकडे पुन्हा मागणी केली. कारण त्याची व कंपनी इंग्रज बहादर यांची जुनी अकृत्रिम दोस्ती आहे इतर मार्गानें मला असें समजलें आहे कीं, आपल्या फौजा सय्यदी अवदुल् रहिमखान याच्या सरदहोवर लढाईकरितां जात आहेत. परंतु या वार्तेवर माझा भ्रंवसा बसत नाही. कारण, कंपनी अंग्रेज बहादरशीं असलेल्या आपल्या स्नेहामुळें मला अशी खात्री आहे कीं, माझ्या पत्राच्या उत्तरीं आपण याच्यासारख्या माणसाबद्दल कांहींहि विरुद्ध लिहिलेले नव्हतें. इतकेंच नव्हे तर आपल्या खुर्चानेंच गोविंद शिवराम यांच्या मदतीनें इंग्रजकंपनी बहादरशीं यांचें सख्यत्व जमलें. याशिवाय मीहि मशारानिलेच्या बाबतींत स्वतःच्या पत्रांत लिहिलें होतें कीं, सय्यदी अवदुल् रहिमखान इंग्रजकंपनीच्या अकृत्रिम स्नेहापैकीं एक आहेत ही गोष्ट आपणांस निवेदन करणें जरूर आहे. आपण व सय्यदी भजकूर यांजमध्ये कांहीं मतभेद झाल्यास त्याचा निकाल करणें हें माझे कर्तव्य आहे. या कामीं आपण खात्री वाढगावी कीं, मी पूर्ण निःपक्षपातपणानें व न्यायानें आपणां परस्परांत समाधान करण्याकरितां विशेष खटपट करीन. जर कदाचित् त्याची आपल्या विरुद्ध प्रवृत्ति दिसली तर कांहीं तपास न करितां आम्हीं दम धरणार नाही. वरकड, आपणांस कळविणें मला अवश्य वाटतें कीं, कदाचित्, इंग्रजसरकारावर कधीं हत्ता आला असतां मदतीकरितां आपणांस कळविण्यामध्ये मी जर डोळेझाक केली तर माझ्या अधिकाराला मी नालायक होईन. चार्ल्स करमलीन (?) यांच्या अमलांतील करारमदाराप्रमाणें मशारानिलेस (आमच्या) सरकारानीं मदत करणें योग्य आहे. परंतु अलीकडील महादजी शिंद्यांचे मार्फत जो करारमदार झाला आहे त्याप्रों अमलांत आणलेलें आहे. हाच मार्ग कायमचा ठरलेला आहे. जो दोघांचा शत्रु अथवा मित्र तो परस्परांचाहि शत्रु किंवा मित्र होय. दिवसानुदिवस परस्पर दोस्ती वाढविली जाईल अशी मला फार उमेद आहे. आपण या पत्राचें उत्तर लवकर पाठवाल अशी आशा आहे. त्यायोगें आपली दोस्तीची मजी कशी आहे ते मला समजेल. कळावें. बहुत काय लिहिणें !

मुंबई, १८ आक्टोबर, १७८४.

आर्. एच्. वॉडॅम्

एंड. सी....

शके १७०६ कार्तिक वा १०

७११११७८४ इ. नंतर

मेहरबाग रावसाहेब (१) यांस—विशेष—देन जेहपत्रे पोहोचून मला कार
आनंद झाला, त्यांत इकडील पत्रे उशीरा पोहोचल्याबद्दल लिहिलें होतें. कंपनी
सरकार व आपण यांच्या दरम्यानचा दोस्ती व एकी गव्हर्नर जनरल हेस्टिंग्ज बहादूर
इमाबुद्दुल्ला यांच्या मध्यस्थीने कायम राखण्याकरितां जडजवाहिरासह पोपास
पाठविला तो पावून कार समाधान झालें. दीगर हकीकत—जनार्दन शिवराम हे
माहे जमादिवस सन ११९८ हिजरीमध्ये येथें आलेले असून मला त्याबद्दल त्यांनीं
काहीच खबर दिलेली नाहीं. परंतु त्यांनीं आपलें पत्र तारीख २३ मोहरम सन ११९९
चें मजकडे पोहोचविलें. तर मग त्यापूर्वीं मी आपल्या पत्राचें उत्तर कसा देऊं शकेन
बरें ? लाचार आहे. त्यानंतर मी मशारनिलेस बोलावून आणून पत्रें न देण्याचें कारण
काय म्हणून चौकशी केली. मशारनिलेनीं पोकळ सधबी सांगितल्या. त्यानंतर त्यांस
सांगितलें कीं, “पेशव्याकडून तुम्ही पोपास वगैरे जें आणिलें आहे तें, दुसरा कोणता
तरी एक दिवस कायम करून त्या दिवशीं घेऊन यावें म्हणजे नेहमींच्या बहिवादीप्रमाणें
त्याचा स्वीकार केला जाईल.” परंतु मशारनिलेनीं दिवस झुडा कायम ठरविला नाहीं. व
तसें न ठरविण्याचें कारणहि सांगितलें नाहीं. कंपनी सरकार व आपण यांमधील
दोस्ती जग कायम आहे तोंपावेतो कायम रहावी अशी आमची मनापासून वासना
असल्यामुळे सदर जनार्दन राम यांनीं केलेली कसूर पाहून मनास दुःख झालें.
शिपाय आपली पत्रे पोहोचल्यानंतर तीन दिवसांनीं मेहरबाग माधवराव सदा-
शिव यांकडून आलेलें पत्र दिलें. त्याचेहि उत्तर लिहून पाठविलें. तंजावरच्या
राजाच्या पत्राच्या मनाईबद्दल जें आपण लिहिलें होतें तें समजलें. या बाबतीत
तेथील आमच्या इलाख्याच्या माणसांस कोणीहि त्यासंबंधी मनाई न करण्याबद्दल
व आपल्या माणसास अथवा पत्रास कोणत्याहि प्रकारें हरकत न करण्या-
बद्दल ताकाई दिली आहे; पुढें हरकत होणार नाहीं. नेहमीं पत्रें पाठवून
आनंदवीत जावे. हे विनंति—

शके १७०६ मार्गशीर्ष शु. ९

पा २११११७८४ इ.

कारभारी नानासाहेब यांस—सलामत. विशेष. आपल्या आज्ञां
मद्वया अत्यंतमनुतास पाटलें तें सरकारच्या सन्निध्यासह जनरलसाहेबांच्या सेवेसी
ठिहून पाठविलें आहे. (उपदेशाचे) अर्थ एकजें हें सन्ना दोन्हीचें मूळ आहे.

प्याच्यावर बेभवकपा ईश्वराने केलेली आहे त्या हरएक जातीस हा उपदेश मान्य आहे. माझ्या पत्रातील 'अहदनाम्यांतील शब्दच्छलाच्या फेरफारामुळे मला मद्रास महामच्या पुढे जबाब देता येत नाही' हा मजकूर तुम्ही लिहिला आहे असे आपले म्हणणे आहे तर त्याकरिता बंगालचे साहेबांस मुद्दाम या बाबतीत त्या करारनाम्यांनील शब्दांच्या अर्थाबद्दल लिहिले आहे. या मोठ्या कामांत आपण वाट पाहणे जरूर आहे. सरकार श्रीमंत तिकडील उत्तर येईपर्यंत त्यांजकडे कांहीं लिहिणार नाहीत अशी आशा आहे. सरकारकडून आपलेकडे उंटसांडणीस्वार पाठविण्याबद्दल पत्र पाठविले होते त्याच्या उत्तरा, आपण दोन्ही सरकार एकच आहेत. व उंटसांडणीस्वार व सरकार कंपनीचा शिपाई व सल्लित्याचे उत्तर यासह पाठविले आहे म्हणून लिहिले. पत्र नेणारास मी विचारले की, "अद्याप उंटस्वारहि नाहीत व सरकारच्या सल्लित्याचा जबाबहि नाही. जनरलचेंहि पत्र "पूर्वीच पाठविली आहेत हे काय आहे! व पत्रे कोणाघरोवर आहेत?" असें आले आहे. ...

पत्रांक ५२

॥ श्री ॥

वॉर्डम्

शके १७०६ पौष शु० १३

रा २४/१२/१७८४ इ.

श्रीसंत स्वामी माधवराव नारायण पेशवासाहेब यांसी—

वि०—मौजे हिंगांव, परगणे सुपा, सरकार बंदर सुरत हा गांव खोजा हजरत दीवानीसाहेब (सत्पुरुष) यांच्या दर्ग्याच्या सर्चाकरितां काजी अबुल् हसनसाहेबांस पातशाहा शहाजहान यांच्या फरमानावरून दिलेला होता त्या बाबतीत मी आपणांस बंदर सुरत मुक्कामाहून पत्र लिहून पाठविले होते. खोजा मजकूर हे काजी अबुल् हसन यांचे आज्ञे होत. याच तेजस्वी देणगीचा फरमान कबूल करून ह्या बाबतीतील माफीचा परवाना बाळाजीराव पेशवासाहेब यांनीहि दिलेला होता. ईश्वररुपेने तो गांव कांहीं आबादान होता. परंतु आपले गुमाने गैरवाजवी कुरापत काढून दरसाल तीनसे पन्नास रुपयांची मागणी सदर गांवावर करितात. ज्या वेळी सदर हकीकत माधवराव पेशवासाहेबांस कळविली तेव्हां त्यांनीहि हल्लीचे मुजावर अबुल् हसन यांचे नांव माफीचा परवाना दिला होता. जोपावेतो माझा तेथे अंमल होता तोपावेतो मी परवान्याप्रो तजवीज करीत होतो व मौजे मजकुरास त्रास देण्याची सटपट केली नाही. परंतु आपल्या अमलांत आपले गुमाने मौजे मजकूरचा वसूल पूर्णपणे करीत आहेत. सबब बाळाजीमजकूर यांचा फार नुकसान तोटा झाला आहे. काजीमजकूर हे फार सभ्य गृहस्थ आहेत व त्यांच्या चांगुलपणाची मला चांगली माहिती आहे. आपणांस ही आनंद माहीत नसेल अशी माझी खात्री आहे. म्हणून आपल्या शेवर्ती विनंती

करीत आहे की, ज्याप्रमाणें वालाजीराव व माधवराव पेशवे यांनीं माफीचा परवाना दिला त्याचप्रमाणें आपणहि रुपये द्यावा. त्यांतच वर्तमान भावी गुमाद्वयांस सक्त ताकीद करावी. कारण, सदर गांवांस येथून पुढें कोणतेहि प्रकारें उपसर्ग लागू नये. मी याचद्वल आपला फार आभारी होईन. वास्तविक पद्दतां, असे-आपण केलें श्रमतां आपल्या मलाईस व न्शर्वापणास तें कारणाभूत होईल. बहुत काय लिहिणे ?

आर. एन्. वॉडॅम्.

सवाई माधवराव पेशवा यांस
मुंबई २५ डिसे. १७८४

पत्रांक ५३

॥ श्री ॥

मॅकफर्सन्

शके १७०६ फाल्गुन शु॥ १

गा १०१२१७८५ इ.

रावसाहेब माधवराव नारायण पेशवा सवाई पंडित प्रधान
बहादुर यांस, विशेष—ता. ८ माहे फेब्रुवारी सन १७८५ इंग्रजी मुताबिक ता. २७ माहे राबेलाबल सन ११९९ हिजरी. मिस्टर हेस्टिन् साहेब बहादुर गव्हर्नर जनरल यांनीं ब्रिटन नांवाच्या जहाजावरून निघतांना नौकरीवर असतांना येथें असलेली आपली राहण्याची जागा व बंगालच्या गव्हर्नर जनरलचा अधिकार या दोहोचा राजीनामा लिहून पाठविला. बंगालचा गव्हर्नर जनरल मोल अथवा राजीनामा देईल अथवा त्याची बदली होईल तर त्याच्या जागी कोसलांतील त्याच्या दुसऱ्या दर्जाचा माणूस जो असेल त्यास नेमाबें म्णून ग्रेट ब्रिटनचे बादशाहा याच्या कारकीर्दीच्या १३ व्या वर्षी एक व २१ व्या वर्षी दुसरा अशा निघलेल्या कायद्यांत आहे. मिस्टर हेस्टीन यांनीं राजीनामा देतांना मीच दुसऱ्या दर्जाचा आहे. परस्परांतील पक्की मैत्री मनांत आणून मी सदर देत आहे. वर लिहिलेल्या तारकेपासून मी बंगालचा गव्हर्नर जनरल झालों व शपथहि घेतली. मिस्टर हेस्टीन बहादुर यांच्या अधिकारगवर आयों. मला आपण मिस्टर हेस्टिन् या जागीं मानून वरचेवर पत्रें पाठवून आनंददर्शन जाळ अशा आशा आहे. बहुत काय लिहिणें ?

जॉन मॅकफर्सन्

शके १७०७ वैशाख शु० १०

पा १८५११७८५ इ.

मे० हरि पंडित फडके यांस—विशेष—आपला आयुष्यक्रम उत्तम प्रवृत्तें वाखाणलेला आहे. लहान मोठ्यांच्या अडचणी सारखेपणाने भागविणारे म्हणून आपण या जगांत महेश्वर आहांत. आपण स्नेहाचे आश्रयस्थान आहांत व नानासाहेबांच्या (नाना फडणवीसांच्या) अत्यंत दोस्तांपैकी एक समजले जात आहांत. अंतःकर्णांतील गुह्य गोष्टांसंबंधी आपल्या व आमच्या घराण्यांत मनांत निःसंशय पणे परका भाव नाही. वाडवडीलहि असेच समजत आले आहेत. सुमारे चार महिने झाले, मी आपल्या तिकडील हकीकतीचे उत्तरांची मार्गप्रतीक्षा करीत आहे. प्रथम दिवसाप्रमाणेच जगाव येण्यांत आजपवेतो स्थिति आहे. एक नवीनच वार्ता—पूर्वीचे रंगरूप पालटलेल्या एखाद्या नवीन निर्माण झालेल्या फुलांच्या कळांप्रमाणे—ऐकून अत्यंतच आनंद झाला. तीही की, पूर्वी लिहिल्याप्रमाणे भिकाजीपंत सुभेदार यांस ताबडतोब पाठविण्याचे ठरले होते परंतु त्यास विशेषच विलंब झाला हो एक अत्यंत समाधानाची गोष्ट झाली. या गोष्टीस जगांतील सर्व शहाणे लोक पसंत करिताना, जगांतील अत्यंत उत्तम गोष्टी पैकीच ही एक घडलेली आहे. या गोष्टीस नाक मुरडण्याची कोणाची छाती आहे ! कारण तोच भला माणूस की, ज्याने भलाईरूपी चेंडु आपल्याचरोबर जगांतून नेला. आपण आपल्या व नानासाहेबांच्या बुद्धिचातुर्याने व शहाणपणाने इकडे येणाऱ्या माणसास समजाऊन सांगितले व मृत्युपत्र व इतर लेख हे सर्व आपण एका बाजूस टाकून आमच्यावर रुपा केली. जगांतील चांगले वाईट कृत्य ईश्वराचे हातांत आहे. त्याच्या हुकमापुढे सेवकाची इच्छा काय कामाची ! आपण हरप्रकारे बुद्धिमान शहाणे आहांत व शरणागतास अभीष्ट देणारे आहांत. अशा या कृत्यांत फायदा, लक्ष्मी व लोकांचा आराम आहे व मृताच्या आत्म्यास शांतिप्रद होईल. त्यांत परिश्रम करीत असावे व दुनियेतील लोकांस आराम द्यावा. मयताच्या पश्चात् त्याने केलेल्या सत्कृत्यामुळेच त्याचे नांव जिवंत राहते. हें पत्र लिहिणारा (मी) साफ अंतःकरणाचा असल्यामुळे असे लिहीत आहे. आमच्या मालकाच्या हुकमाप्रमाणे राहावे, मात्र सरदारी करण्याचा हेतु नाही. जर आमच्या मालकाच्या घराण्याशी स्नेहसंबंध असेल तर पूर्वी लिहिल्याप्रमाणे मशारनिले (नानासाहेब) यांस पाठविण्यासंबंधी आतां व पुढे लिहू त्याप्रमाणे तजवीज करावी. पुण्याच्या मेहरबान मंडळीस माझी आठवण देण्याची रुपा करावी. जास्त काय अतिशयोक्ति करूं ! आरोग्य व स्नेह दृढ असो.

पत्रांक ५५

॥ श्री ॥

वॉर्डम्

शके १७०७ आषाढ शु० ७

सा १३१७१७८५ इ.

मे० नाना फडणवीस यास.—

विनंति विशेष. एक स्नेहपूर्ण पत्र, घोडी व ह्रीण रणछोड शेणवी यावरो-
वर आपण पाठविलें हेतें तें सुसमयी प्रविष्ट झाले; व तें पाहून मला फार आनंद
झाला. परंतु घोडी आणि ह्रीण परत करण्याबाबत मला फार दुःख होत आहे.
कारण काहीं इराण वाटेंत व काहीं येथे मरण पावले 'शेणव्याहि सयघोवर कोणाहि
मनुष्यानें नजरणा घेऊ नये' असा चादशाही व कंपनीचा हुकुम त्याच्या लहान
घोर नोकर अमलदारास कडकरीतीनें सुटलेला आहे त्याच्यावर लक्ष देणें बरें
आहे. हुजुरच्या हुकमाचा सुखासा आमचे वकौल नुसद्दीन हुसेनखान व
रणछोड शेणवी हे आपले सेवेसी जाहीर करतात. ही नजराण्याची चाल नाहीरा
करण्यानें परस्परांच्या मैत्रीत यात्किंचित अंतर येईल असे आपण समजणार नाहीत
अशी साक्षी आहे. महाराज ! जेथें अकस्मिन व पक्षा स्नेह समोर आहे तेथे
नजराण्याच्या देवघेवीनें तो वाढवू पहाणे याचा अर्थ काय ! माझ्याकडून परस्पर
दोस्तीत केसभर देखील कसर होणार नाही रणछोड शेणवी बंदी आणि अनंतर
आजारी पडले, एक वेळ माझ्या भेटीस येऊन त्यानीं आपल्या हुकुमाप्रमाणें
सर्व हकीकत जाहीर केली. त्याचें उत्तर लोकरच पठविण्यांत येईल. विशेष
काय लिहिणे !

आर्. एच्. वॉर्डम्

नाना फडणवीस यास.

मुंबई, ता. १३ जुलै १७८५

पत्रांक ५६

॥ श्री ॥

वॉर्डम्

शके १७०७ आषाढ शु० १०

सा ता. १७ जुलै १७८५ इ.

मे० यालाजी पंडित नानाफडणवीस याचे सेवेसां— विशेष— आलें
ता. २४ माहे रजय रोजी लिहिलेल स्नेहपत्र उत्तम बेगी गोडोचलें. बरेच दिवस
झाले, मिस्तर मॅलेटसाहेबाचें पत्र मला आलें नाहीं. त्यामुळे ते पुण्यास
केव्हा येतील हें मला समजत नाहीं. आपल्या दयावासीत येण्याकरितां प्रमुक्त ठिकाणीं
वाट घालत आहेत हें मला समजताच त्याबद्दल मी आभारस मग्न देतें. आपल्या
आक्षेपप्रमाणें विन्येस मजकूर रणछोड शेणवी यांनीं (आम्हांस) जाहीर वने.
त्याचें उत्तर त्यास दिलें आहे. महाराजने आपल्या सेवेसी वाचनाकरितां नि.रां-
पणें पाठविलील अशी मला आशा आहे. दोन महाराजांमध्ये असलेला स्नेह व मर्या
पाठविण्याचा भाषा शक्य नितका पूर्ण हेतु आहे. विशेष याच लिहिणे !

नाना फडणवीस यास.

आर्. एच्. वॉर्डम्.

मुंबई, १७ जुलै १७८५.

पत्रांक ५७

॥ श्री ॥

बॉडॅम्

शके १७०७ श्रावण शु. १३

सा १८।८।१७८५ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण पंत प्रधान यांचे सेवेसी विशेष—सयद्
 नुरुद्दिन हुसेन खान व रणछोड शेणवी यांनीं आम्हांस कळविलें कीं, आप-
 णांस या पद्व्याची फार आवड आहे. त्यावरून हल्लीं एक पिंजरा तयार करून
 आपल्या माणसाबरोबर पाठविला आहे. आपण त्याचा पसंतीनें स्वीकार कराल
 अशी उभेद आहे. व त्यामुळें आम्हांसहि आनंद होणार आहे बहुत काय लिहिणें ?

पेशवे यांस

आर. एच्. बॉडॅम्

मुंबई १८ आगष्ट १७८५.

पत्रांक ५८

॥ श्री ॥

थॉमस् डे.

शके १७०७ श्रावण व० ७

सा २६।८।१७८५ इ.

मे० माधवराव पंडित प्रधानसाहेब यांस—विशेष—आपलें रुपापत्र पावलें,
 त्यांतील मजकूर समजला. चौथाईसंबंधी तूप व कांटा (१) हे हक्काबद्दल म्हणून
 देण्यांत नवाबसाहेब बंदगान आली यांचे अधिकारी दिक्कन करताना म्हणून
 आपण लिहिलें. या वाचनांत आपल्या चौथाईबद्दल आमचेकडे पूर्वी कांहींच माहीत
 झालेलें नाहीं. नवाबसाहेबांचे अधिकारी ती वाच आपणांस देण्यास हरकत
 करतात म्हणून आतांच माहीत झालें. आतां जर त्यांत कांहीं कसूर होईल व
 आपल्या माणसांनीं आम्हांस कळविलें तर जरूर ताकीद केली जाईल. कारण पर-
 स्पर सरकारांत भेद नाहीं. नेहमीं रुपापत्र पाठवून आभारी करावें. बहुत तसदी
 काय देऊं ? आपली लक्ष्मी व वैभव दिवसानुदिवस वाढो. लिहिलें तारीख २६ माहे
 आगष्ट १७८५ अंग्रेजी मुताबिक छ १८ शवाल सन ११९९ हिजरी.

थॉमस् डे.

पत्रांक ५९

॥ श्री ॥

बॉडॅम्

शके १७०७ आश्विन व० ७

सा २४।१०।१७८५ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायणराव पंडित प्रधान यांचे सेवेसी—
 विशेष—आपलें रुपापत्र उत्तम वेळीं पोहोचलें. बंदर सुरत येथील नवाब
 हे पूर्वाच्या वहिवाटीविरुद्ध वागतात म्हणून तक्रार आपण केली ती समजली.
 पेशवेसरकारांची चौथ चालू करण्यांत कोणत्याहि तऱ्हेनें हरकत करूं नये व
 चौथसंबंधी वगैरे कारभार पूर्वीप्रमाणेच चालविणें म्हणून सुरत बंदरच्या नवाबांस
 पत्र पाठविलें आहे हें आपणांस जाहीर व्हांवें. तुमचा ज्यांत संबंध आहे तेवढ्या

प्रांतांतच कारभार करावा. त्याशिवाय इतर प्रांतांत कांहीं करू नये. पूर्वीप्रमाणेच चौधेची वढिवाट कायम ठेवून आपल्या प्रांतांत नवीन वढिवाट पाडण्याचें धाडस करूं नये म्हणून मजकुराचें पत्र आपण सदर नवाबसाहेबांच्या नांवें पाठवावें म्हणून विनंती करीत आहे. मीहि याप्रमाणें सदर नवाबसाहेबांस लिहिजे आहे. ईश्वर-च्छेने त्याचें उत्तर लवकरच येईल. परस्परांतील तक्रार लवकर नाहीशी होईल. बहुत काय लिहिणें !

२४ ऑक्टोबर १७८५.

आर. एच्. यॉडॅम्.

(सही)

पत्रांक ६०

॥ श्री ॥

मॅकफर्सन्.

शके १७०७ कार्तिक व० ४

सा ३०११११७८५ इ.

मित्राचा अतिशय थोर व उच्च आधारस्तंभ घालाजी पंडित यांस ईश्वर सुरक्षित राहो. विशेष गव्हर्नर मिस्टर हेस्टिन् यांच्या जागी बंगालच्या गव्हर्नरजनरलच्या अधिकारावर मासी नेमणूक झाल्याचें आपणांस समजल्याबद्दल आपलें प्रेमपुरःसर आनंददायक रुतारत्र व मेत्रीसाना देणगी वगैरे पाठविली ती पोहोचून अंतःकरणास दुष्पट खुपी झाली. वास्तविक पहाता आपण कंपनीचे व मासे असे दोघांचेहि अंतःकरणापासून जेही आहांत. इतरापेक्षा आपणांस बरील गोष्टीमुळे जास्त आनंद वाटला असेल अशी मला खात्री वाटते. तो ईश्वर सर्व प्रकारें आपणांस नेहमी सुखी ठेवो व आपल्या स्नेहदृष्टी घराची भरभराट करो. आपण मला सर्व प्रकारें मेत्रीत मुरलेला व आपल्या व कंपनी सरकारच्या दरम्यानच्या दोस्तीची एक भद्रम सांठळी असे समजून याचप्रमाणें वरचेवर रुपयत्र पाठवून संतोषवीत असलें पाहिजें.

जॉन् मॅकफर्सन्

३० नवंबर ८५

पत्रांक ६१

॥ श्री ॥

यॉडॅम्

शके १७०७ मार्ग० व० २

सा २११२११७८५ इ.

श्रीमंत स्वार्थ माधवराय नारायण पंत प्रधान यांचे सेवेसी—

विशेष, शुभोद्देष्टेन वर्ये शास्त्री अमतीन् आपण ता. १० माहे जानेवारी सन १७८४ इमवी रोजी लिहिजेले रुतारत्र पोहोचलें. त्यांनीं मजकूर-मयत दादासाहेब म्हणजे रघुनाथराय यांनी आपल्या इयार्तम सप्त लाभ व पंचवीस इनाम यांचे विमनीचें जबाबीर सरकारांत (इंग्रजांकडे) अमलान म्हणून ठेविले आहे. व या बाबतींत आमचे भुलने याजीराय यांनीहि आपल्या "मदरू जबाबी अमलान-

कडे पाठवावे" या मजकुराचें पत्र महादाजी रामचंद्र यांच्या बरोबर पाठविलेंलें आहे. त्याच पत्रांत "सदर जवाहीर मशारानिले महादाजी यांबरोबर पाठवावे" असेंहि लिहिलेंलें होतें. तेन्नि पत्र मला मिळालें. त्याच्या उत्तरीं 'मयत रघुनाथराव यांनीं सदर जवाहीर कर्जाळ गहाण म्हणून कंपनी अंग्रेज बहादूर यांजजवळ ठेविलेंलें होतें. कर्जाळ रुपये परत मिळाल्यावर सदर जवाहीर परत देण्यांत येईल' असें लिहिलेंलें होतें. महाराज, मी अद्याप या बाबतींत आपलेकडून पत्रोत्तर येईल म्हणून वाट पहात स्वस्थ आहे. परंतु मी आपल्या ठिकाणीं (मनांत) असें ठराविलें आहे कीं, सदरहु जवाहीर विकून टाकावे. तरी या स्नेहपत्रानें हा मजकूर आपणांस कळवून तसदी देत आहे. ती अशी कीं, गहाण जवाहीर सोडविण्याची आपली मजीं असेल तर सहा लाख रुपये रोकड रकम पाठवावी. मी सदर जवाहीर परत करण्यास तयार आहे. नसल्यास नाहीं. खरेदीदाराच्या हस्ते सदर जवाहीर चांगले किंमतीस विकलें जाईल. सरकार कंपनी व आपण यांमध्ये असलेल्या स्नेहावर नजर देऊन या बाबतींत आपणांस सचर देणें हें माझे कर्तव्य आहे. स्नेहवृद्धी-शिवाय जास्त काय लिहावे ! नेहमो सुखाचा काल असो.

माधवराव नारायण पेशवा यांस,
मुंबई, २१ डिसेंबर १७८५.

आर्. एच्. बॉर्डम्.

पत्रांक ६२

॥ श्री ॥

बॉर्डम्

शके १७०७ मार्ग० व० १०

सा २६/१२/१७८५ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायणराव पंडित प्रधान यांचे सेवेसी, विशेष—
आपणांस जाहीर करण्यांत येत आहे कीं, पावसाळ्यामुळे (अथवा ओझ्यामुळे) डभोई खाली करतांना आमच्या कंपनी सरकाराच्या माणसांनीं तेथें टाकलेली लढाऊ शस्त्रे परत आमच्या ताब्यांत देण्याकरितां आपण हुकुम येथील पंडिताच्या नांवें दिला होता. परंतु सदर पंडितानें अद्याप आमच्या लोकांच्या ताब्यांत तीं दिलीं नाहींत. शिवाय, सनद माझ्या नांवें नाहीं. करितां आपल्या सेवसी विनंति केली जात आहे कीं, बंदर सुरत येथील सरदारांपैकीं कांहीं माणसें व भडोच येथील कंपनी सरकारचे कोठादार हेहि तेथें जातील त्यांच्या हवालीं सदर शस्त्रे करण्या-बद्दल पंडित मजकूर यांचे नांवें ताजी सनद रुपेनें पाठवावी. बहुत काय लिहिणें !

माधवराव नारायण पेशवा, यांस
मुंबई, २६ डिसेंबर १७८५ इ.

आर्. एच्. बॉर्डम्

पत्रांक ६३

॥ श्री ॥

बॉर्डम्

शके १७०७ माघ शु० १२

सा १० फेब्रुवारी १७८६ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण पंडित प्रधान यांचे सेवेसी— विशेष—

परस्पर स्नेह व दोस्तीवर नजर देऊन मिस्तर चार्लस वार् मालेटसाहेब यांस इंग्रजातर्फे पूर्ण असत्यार देऊन आपल्या दरचारीं रहाण्याकरितां म्हणून पाठविले आहेन. मिस्तर मजकूर यांस आपण परस्पर सरकारीचा विश्वासूक हिशबितक सम-जाल अशी उमेद आहे. सदर मिस्तर यांस आपण म्हस्यान घेऊन प्रेमानें त्यांशीं वागून त्यांस मान द्याल एवढी तयारी मी आपणांस या स्नेहपत्रद्वारे देन आहे मी असें ऐकिलें आहे कीं, आपणांस परदेशी हरएक पदार्थाचा फार शौक आहे. म्हणून मिस्तर मजकूर यांजबरोबर माझ्याकरितां आफ्रिकेमधून नुकताच आलेला सुंदर व लहान शहामृग पक्षी आपणांकडे पाठविला आहे. आपण रूपेण तो स्वीकाराल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहिणें !

माधवराव नारायण पेशवे, यांस
मुंबई १० फेब्रुवारी. १७८६

आर्. एच्. यॉर्डेम्

पत्रांक ६४

॥ श्री ॥

वॉर्डेम्

शके १७०७ माघ शु. १४

सा १२२१७८६ इ.

श्रीमंत पेशवासाहेब माधवराव नारायण पंत प्रधान यांचे सेवेसी—

विशेष— मी पाठविलेल्या पत्राच्या उत्तरीं तीन स्नेहपत्रें सोबतच्या दोन पत्रांसह पोहोचली. त्यापैकी एक कादरी जहाजाच्या सुलाशाचद्वल कपाचे अमलदाराच्या नांवें जिजाजी गोपाल सरसुभेदार यांकडून व दुसरे पत्र आरणांकडून इर्भच्या अमलदाराच्या नांवें 'डमईशहर सोइताना तेथें कंपनी अंग्रेज महादर यांनी ठेविलेले लढाईचे सामानसुमान वगैरे नुरुद्दिन हुसेन खान यांजबरोबर पाठविण्याची आज्ञा केल्याप्रमाणें वेळींच पोहोचलें' या मजकुराचे होर्न. तुम्हांस विनाय-तेहून 'मयत रघुनाथराव यांनी गहाण कर्जाक ठेविलेले जवाहिर गहाणाची रोकड रकम न घेतां परत त्यास द्या' अशा मजकुराचा हुकुम आम्हांस पाहोवल्याबद्दल मजकूर आपल्या पत्रांत आहे. तर त्याच्या उत्तरीं कळवितों की, विलायतेहून असा हुकुम आलेला नाहीं तथापि आपली मर्मी असेल तर सदर गहाण जवाहिरगद्दल रोकड सहा लाख पंचवीस हजार रुपये द्याल तें परत काण्यांत येईल नाहीं तर नाहीं. सदर जवाहिर गद्दल त्या क्रिमतांस विकण्यांत येईल. तरी रूपेण या घापतीन भरोस जबाब देऊन सशे करवी. नुरुद्दिन हुसेनखान सर चार्लस वार् मालेटसाहेबाबरोबर पुण्यास रावाना घाले आहेन. जेव्हा गोरीबद्दल तयारीचा मिस्तरमजकूर आपणांस जाहीर करतोय.....विशेष. बहुत काय लिहिणें.....

पेशवे यांस,

आर्. एन्. यॉर्डेम्.

मुंबई, १२ फेब्रुवारी १७८६.

पत्रांक ६५

॥ श्री ॥

सर चार्ल्स वार मॅलेट्

शके १७०७ फाल्गुन शु. १३

पो १२।३।१७८६ इ. .

मे० वाळाजी जनार्दन भदारूल्महाम् यांस-सलाम, विशेष. माझ्या पत्राच्या उत्तरीं आपलें रुपापत्र पावलें. माझ्याकडील खबर समजून झालेला आनंद व पर-सर सरकाणांच्या दोस्ती याबद्दल मजकुराचें तें होतें. त्यामुळें मला अत्यंत खुषी वाटली. कारण त्यांत परस्पर भेटीची उत्कंठा अमर्याद दर्शविलेली होनी. विजयी फौजेस मिळण्याकरितां मी मुंबईहून ताबडतोब रवाना झालां. ईश्वरेच्छेनें लश्करच आपल्या सेवेसी येईन. सध्यां पटेलसाहेब (शिंदे) यांजकडून एक आपल्या नांवें व दुसरें श्रीमंतसाहेबांच्या नांवें अशीं दोन पत्रें माझ्याकडे आलीं ती आपल्या सेवेसी पाठविलीं आहेत. तीं आपण वाचालच. वरकड मजकूर बहिरो-पंतजीच्या जवानांवरून समजेल. विशेष-वैभववृद्धि यथेष्टमत होवो.

पत्रांक ६६

॥ श्री ॥

मॅकफर्सन्.

शके १७०७ फाल्गुन व० ३.

पा० १८।३।१७८६ इ.

(रा० १३।१२।१७८५.)

मे० रावसाहेब (!) यांस— विशेष- बंगालच्या गव्हर्नर जनरलीच्या जागेवर मिस्टर हेस्टिन् (हेस्टिंग्ज्) बहादुर यांच्या ठिकाणीं मला नेमल्या-बद्दल आपलें अभिनंदनपर पत्र आलें व सोबत एक पोषाख परस्परांतील निकट दोस्ती-वर नजर देऊन पाठविला तो पोहोंचून मला फार आभारपूर्वक आनंद झाला. कारण, मी आपला एक अकृत्रिम सखा स्नेही व आपल्या राज्याच्या कारभाराची भरभराट व्हावी असें मनापासून इच्छिणारा, आणि आपण व सरकार कंपनी यांमधील स्नेहाची अभिवृद्धि करण्यांत तत्पर आहे. सन १७८१ इ. मध्यें हिंदुस्थानांत आल्यापासून आपण व कंपनीसरकार यांमधील दोस्ती पक्की करून तेंटेबखेडे नाहीसे करून परस्परांचें नांव व मोठेपणा वाढविण्यामध्ये मी किती खटपटी व तजविजी केल्या तें सर्व आपल्या (सरकारच्या) कारभार्यांसहि माहीत आहे त्या वेळेपासून आतांपावेतो आपण व अंग्रेजबहादुरांचे साहेबलोक यांमधील दोस्ती वृद्धिंगतच होत आहे. व जोपावेतो मी या गव्हर्नर जनरलच्या अधिकारावर आहे तो अर्थत दोस्तीचीं कामें पार पाडण्यांत केसभरहि तफावत होणार नाही, व आपल्या राज्यासंबंधांचा बाब-तीतहि मी दोस्तींत फरक करणार नाही. आपला स्नेह माझ्याशीं जितका आहे तितका सर्व हिंदुस्थानांत इतर कोणाही इंग्रजाशीं आहे असें मला आढळत नाही. कारण, इंग्रज साहेबलोक आपल्या ताब्यांतील मुलखांपेक्षां फाजील मुलखाची अपेक्षा करीत नाहीत व गैरवाजवी फायदाहि इच्छित नाहीत. तरी आपणांस लढा-ईच्या किंवा शांततेच्या प्रसंगीं इंग्रज लोकांच्या स्नेहाचा जितका फायदा होईल

तितका दुसऱ्या कोणाचाहि होणार नाही. मो माधवराव शिंदे याजबरोबर हमेशा पत्रव्यवहार करीत आहे. कारण, रावसाहेब (शिंदे) हि मला अलुत्रिम स्नेही असें मनापासून समजतात. सदर रावसाहेब हे माझ्या मनांतल सर्व गुण गोष्टी जाणतात. सदर रावसाहेब हे आपलें मीठ साणारे (विश्वासूक व रुनडा) असल्यामुळे त्यांनी आपणांस माझ्या व त्यांच्या अंतःस्थ स्नेहासंबंधी मजकूर कळविला असेलच. इह्यां माझ्या मनांत असें आहे कीं, कंपनीसरकारासंबंधी बोलणें-चालणें करण्याकरिता आपणापाशी व कारभारवापारी आमच्यातर्फे एक माणूस अधिकृत वकील म्हणून हजर असावा सद्य, कंपनीबद्दलराच्या नौकरांपैकीं एक निवडक माणूस मिस्टर मॅलेटसाहेब यांस आपल्या सेवेसी हजर राहण्याकरिता कायम केले आहे. आपणांसहि जर याप्रमाणें त्यांनी आपल्या दुरवारीं रहाणें मंजूर असेल तर आपण साहेबमजकूर यांस सुलासेवार लिहिणें कीं, 'हैं पत्र पारतांच आमच्या सेवेसी हजर राहवें.'-पूर्वी ज्या वेळी आपणा परस्परांतील करारमदार कायम झाला त्या वेळी माधवराव शिंदे मुसत्यार होते, म्हणून पूर्वीपासूनच मी मिस्टर मॅलेटसाहेबांच्या चायतीस त्यांस (शिंदे यांस) लिहिलेले होतें. त्याचप्रमाणें मिस्टर मॅलेटसाहेबांसहि शिंचाकडे जाऊन स्नेह करावा म्हणून लिहिलेले आहे. शिंदेसाहेबांनींहि आपणांस याबद्दल लिहिले असेलच. व मिस्टर मौसूफहि आपल्या सेवेसी हजर होऊन तपशीलवार मजकूर जाहीर करतील. इकडे आसपास मिळणान्या वस्तूंचा नजराणा साहेबमजकूर याजबरोबर आपणांसहि पाठविलेला आहे. तो जरी आपणांस साजेसा नाही तरी आपण त्याचा ग्नीकार कळून मला आभारी कराल अशी आशा आहे. बरचेर कुशळपत्रें पाठवून आनंदर्षी जाल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहिणें !

जॉन मॅककर्सन

पत्रांक ६७

॥ श्री ॥

सर चार्लस् मॅलेट्.

शके १७०७ फाल्गुन व. ८

पो २११११७८९ इ.

मे० घाळाजी जनार्दन साहेब यांस-सलाम विशेष-बुर्ला करवण्यासून एर श्रीमंतांच्या नांवें व दुसरे आपल्या नांवें व सोबत एर माझ्या नांवें अशी पत्रे आली. त्यांत तुकान मुत्रे गिर्गान बंदान नेनेले नेधीळ मानसानी करारमदारविहद तात्प्रांत ठेविलेले ह्मणी जहाज श्रीमंतसाहेबाहून करारमार्गे परत देण्यामंधी सनद पत्रेपद्धत मजकूर आहे. श्रीमंतांच्या नांवें पत्र त्यांचकडे पाठविणें आहे. व आपणें पत्र इंग्लंडनें लवकरच पेट्रोपवितां. बोहून मगर रेकूं येन कीं, मुंबईला रवाना झालेला चार जहाजे सरकार पंडित प्रधानसाहेबांच्या मानसानी बंद गिर्गान्मध्ये नेजी आहेत. तरी ॥ मद्रास मनास आणून वसन घेणानाम अनुसदन

नदर जहाजें सोडण्याबद्दल निक्षून नाकीदीसह व पत्रोत्तगासह गव्हर्नर जनरल साहेब जनरल बंगाला यांचें नांवें पत्र मजकडे लवकर पाठवाल अशी आशा आहे. यानंतर पुण्यास दाखल होण्यावेळीं गव्हर्नर जनरलचें एक पत्र व नंतर मुंबई गव्हर्नरचीं दोन पत्रें व त्यानंतर गव्हर्नर जनरलचीं दोन पत्रें अशीं आपलेकडे रवाना केलीं आहेतच त्यापैकीं एकाचेंहि उत्तर आपले कडून आलें नाहीं. (कदाचित्) रस्त्यांत असेल. याबाबतींत जलदी करणें चांगलें. विशेष.

पत्रांक ६८

॥ श्री ॥

सयद नुरुद्दीन हुसेन

शके १७०७ फाल्गुन नंतर.

मार्च १७८६ इ. नंतर

रावसाहेब मुषफक मेहरवान बिरादारान्न नारायणराव मुनशी यांस-सलामत — किमयाप्रमाणें परिणामकारक अशा आपल्या भेटीची इच्छा आहे. आपल्या पत्रावरून सर्व समजलें. व आपणांस कळावे कीं, जनरल मिस्टर वाडम एस्कावर यांनीं मला श्रीमंत महाराजांच्या सेवेसी रहाण्याकरितां मुंबईहून पुण्यास पाठविलें आहे. मी तेथें हजर असणें म्हणजे हें एक परस्परांतील वाढत्या एकीचें व दोस्तीचें चिन्हच होय. येथें पोहोंचल्यावर समजलें कीं, नानासाहेब व सर्व सरकारच्या कौजा अगोदर रवाना झाले आहेत, इल्लीं साहेबांच्या मर्जीवर अवलंबून आहे. आपल्या सेवसी कळावें म्हणून लिहिलें आहे. आज पासना (पाषाण) मुकामीं उतरलों आहे. काल रात्रीपासून प्रवासांतील ऊष्णतेमुळे प्रलुनीला थोडा थकवा आलेला आहे. तरी एखादें आरामशीर घर राहण्याकरितां परवानगीनें मिळेल अशी आशा आहे. नानासाहेबांची भेट घेण्याची व श्रीमंत महाराजांच्या सेवेची पद्धति याबद्दल व इतर योग्य गोष्टीबद्दल आपण मला सल्ला स्पष्ट लिहून कळवीत जावा. इतर प्रत्येक महत्त्वाची गोष्ट मी आपणांस निवेदन करीन. मुद्देवानें स्नेहाची भेट फार दिवसांनीं होत आहे म्हणून फार आनंद होत आहे. मला फार इच्छा होती. याउपर आपला अधिकार आहे. जनरलसाहेबाकडून श्रीमंतसाहेबांसहि (यासोबत) एक झलीता आहे. बहुत बहुत होय. पुरवणी—नानासाहेबांस मी जें पत्र लिहिलेलें आहे त्यांत आपल्या जवानीचा मी हवाला दिला आहे. माझा व्यक्तिविषयक सर्व मजकूर समजाविण्याची रूपा करणें अवश्य आहे.

पत्रांक ६९

॥ श्री ॥

सयद नुरुद्दीन हुसेन

शके १७०७ फाल्गुन नंतर.

मार्च १७८६ इ. नंतर.

गोपालरावजु यांस-विशेष-स्नेहपूर्वक आपणांस कळवितों कीं, यापूर्वीं झारखारीसाहेबांचें रूपापत्र पोहोंचलें. त्यांतील मजकूर जनरलसाहेब बहादूर

यांस जाहीर केला. त्याचें उत्तरीं त्यांनीं लिहिलें आहे कीं, उन्हाळा कडक आहे व नानासाहेब सुद्धा लवकरच परत येनील तोपवेतो पुण्यांत वाट पहावी, सधय या गोष्टीचा सधय अमृतरायजु यांस मी दिली, त्यांनीं कळविलें कीं, नुम्ही याच देळीं मुंबईकडे कूच करावें. त्यावरून त्यांचे हुकुमाप्रमाणें मी मुंबईस कूच केलेलें आहे. या बाबतीतील सचिवद्वल मी कारभारीसाहेबांस लिहिलेलें आहे. तरी त्याजकडे दाखल कराल अशी आशा आहे. जास्तीत जास्त तीन चार दिवसांत पात्रावेतो पोहोचणें होईल.

पत्रांक ७०

॥ श्री ॥

बॉर्डम्

शके १७०८ वैशाख व० ८

सा १४५१७८६ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण पंत प्रधान पेशवासाहेब यांस—

विशेष— आपलें तारांस २५ माहे जमादिलाखर रोजी लिहिलेलें पत्र उत्तम समयीं पोहोचून परम संतोष झाला व मी त्याचें उत्तर मिस्तर मॅलेटसाहेबपद्वीद्वर यांस लिहिलेलें आहे. मिस्तर मजकूर हे आपल्या सेवेसी सर्व मजकूर जाहीर कातील. मिस्तरमजकूर हे पूर्ण विश्वासूक समजून उभयतां सरकारातील इएक मलाईच्या गोष्टीबद्दल कांहीं किंतु न आणितो त्यांशीं वागावें. मिस्तरमजकूर माझ्या लिहिण्याप्रमाणें आपल्यास मजकूर निवेदन करतील तो आपण पूर्णपणें लक्ष्यांत घ्यावा. आपणहि ह्या गोष्टीबद्दल सर्व मजकूर तपशीलवार गम्हरनर जनरल मि. मेकफारसनसाहेब घड्यादर यांस बगाल्यांत लिहून कळवाल अशी आशा आहे. त्यानंतर गम्हरनरमजकूर याजकडून जसा हुकुम होईल त्याप्रमाणें अमलांत आणलें जाईल. मायेक गोष्टीत मलाईगें लक्ष आपण घातल्यास विजय व परा पात होईल अशी मला शास्त्री आहे. आपण व कंपनीबद्दलर घातमील स्नेहसंघर्ष वरचेवर वृद्धि-गत झाल्याने परस्पर भूषणावह होईल. ह्या कार्या मी नेहमी तत्पर आहे असें समजावें. विशेष काम लिहावें।

आर. एन्. बॉर्डम्

माधवराव नारायण पेशवा यांस.

मुंबई, १४ मे १७८४.

विल्यम् थॉमस सॅटिफोर्ड.

पत्रांक ७१

॥ श्री ॥

बॉर्डम्

शके १७०८ आषाढ शुक्ल ९

सा १४५१७८६ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण पंत प्रधान यांचे सेवेसी—विशेष—
मी कळवितो कीं, मी आपल्या हजेनें शुभवदर आहे. शुभत वंदनास्वा पोषवद्दुज

आपण व काशीनाथ हरी व नवाबसाहेब कायमुद्दौला यांमध्ये तंटा पडला होता. त्याचा निकाल सदर बंदराचे सरदार मिस्तर रामसे यांच्या विचारे झाला. मी आपणांस व नवाबसाहेबांसहि पूज्य मानतो व प्रत्येक सरकाराच्या भलाईची मला फार अपेक्षा आहे त्यामुळे मी मोठा खुष आहे. यामुळे मोठमोठी कामे शेवटास गेली. राजाराजामध्ये एकचित्ता कायम असणे ही गोष्ट त्यांस अत्यंत जरूर आहे. सदरबद्दल तपशीलवार हकीकत काशीनाथ यांजकडे सोंपविली आहे. माझ्या अधिकारांत माझ्या हातून होण्यासारख्या कामाची आपण मला आज्ञा केल्यास ती मला खुषीस कारणीभूत होईल. स्नेहरुपावृद्धि जास्त व्हावी यापेक्षा जास्त काय लिहूं ! सौख्यकाल नेहेमी असो.

महादुराव पेशवा यांस,

आर्. एन्. बॉर्डेस्.

मुंबई, २ जुलै १७८६.

वि. थॉ. सँडिफोर्ड.

पत्रांक ७२

॥ श्री ॥

अँड्र्यूज् रॅमसे.

शके १७०८ आषाढ शु० १२

रा। ८।७।१७८६ इ.

श्रीमंत पंत प्रधान साहेब यांस-विशेष-बलसार परगण्याचे गुमास्ते आनंदराव भिकाजी यांच्या मार्फत आपले रुपापत्र उत्तम समयी प्रविष्ट झाले व त्यांतील मजकूर समजला. आपण लिहिले होते कीं, “ परगणे बलसार व भूत सर्व-भवारी (!) यांजपासून तीन हजार रुपये सुरतेच्या नवाबानीं फाजील घेतलेले आहेत. तरी त्यांस विचारपूस करून सदरहु फाजील रकम परत देवावी. ” आपल्या लिहिण्याप्रमाणे सदर नवाबसाहेब यांजशीं चोलणे केले. नवाबसाहेबांनीं हेंच उत्तर पाठविले कीं, “ परगणे बलसार हा नवाबवजीर आसफजाह याची जहागीर आहे व येथील अमलदार शेखमहमद ताहर नांवाचा आहे. परगणे बलसारकडून दरसाल मांडवी लवाजम्याशिवाय आठ हजार रुपये घेन असत. त्यानंतर हाफिज् मसुदखान याने नवाब सफदरखान यांस या जागेबद्दल विनती करून ती हस्तगत केली. हेहि याच प्राचीन वहिवाटीप्रमाणे वसूल करीत आले. व शिवाय, सदर नवाबानीं प्राचीन वहिवाटीसंबंधी फार खटपट केली परंतु त्यांत फरक झाला नाहीं. ” याहिशिवाय नवाबसाहेब म्हणतात कीं, “ परगणे मजकूराचे देसाई व रयत यांजखातर एक हजार रुपये कमी करून सात हजार रुपये घेतले. ” सदरहु देसायांचा राजीनामा लिहिलेला सदर नवाबसाहेबाजवळ आहे. बलसारच्या सर्व परगण्याशिवाय परगणे पारनेरामधील तेविसशीं रुपये हे तर वेगळेच आहेत. सदरहु तीन हजार रुपये फाजील असलेले परत देण्याच्या ऐवजीं उलट आपणांपासून ते अशी अपेक्षा करितात कीं, त्यांच्यावर आपली असलेली रुपा व मंशार-

निलेच्या वाडवडिलांशीं आपल्या स्वर्गवासी वाडवडिलांचा परस्पर असलेला रूपा-
संबंध लक्षांत आणून आपण आपल्या कारभारीलोकांस असा हुकूम सोडावा कीं
'कमी केलेले एक हजार रुपये यंदा देऊन बरोबर आठ हजार रुपये करावेत.'
नवाबसाहेब जें बोलले तें आपणांस निवेदन केलें आहे. विशेष लिहून आपला वेळ
भेत नाहीं. कळावे तारीख ११ रमजान १२०० हिजरी.

अँड्र्यूज् रॅमसे.

पन्नांक ७३

॥ श्री ॥

मॅकफर्सन्

शके १७०८ आषाढ ५० १०

सा २०१७/१७८६ इ.

मे. माधवराव नारायण पेशवा सवाई यांस— विशेष. आपल्या कोजेर्शी
अँग्रेजी कोज मिळविण्याकरितां सक ताकिदीची पत्रें महादजी शिंद्याकडून
वरचेवर मला आली आहेत. याशिवाय चाहेंकडाल बरोबरवऊन असें कायम समजतें
की, आपल्या लष्कराशी सामना देण्याकरितां स्वःची कोज टिपु सुलतान तयार
करून आहे इंग्रजी धर्मात येदूच्या जन्मदिवस जो अत्यंत मंगल व शुभ असा लोह
म्हणतात त्या तारीख २५ डिसेंबर रोजी आपले वकील चिमणलाल यांस, सुधोजी
मोंसले यांचे वकील विश्वंभरपंडित यांस व महादजी शिंद्यांचे वकील
भगवंतराय यांस मी पुढीलप्रमाणें थोडें मावण केलें— 'आम्हा सर्व इंग्रज लोकांना
पूर्ण हेतु असा आहे की, पूर्वी पेशवेसाहेबांशीं झालेल्या करारमदागमनां परग्या
दोस्तीचा व एकीचा वाग एकीच्या बिंदून एकजीव होऊन टक्करीत होवो व त्याच
दोस्तीच्या बागंताळ कळ्या एकीच्या वाण्यानें शिंपत गुदिवत विकसित होवो.'
याच प्रकारें सदरहु वकीलमंडळांस समजाऊन म्हणालों की, "मिस्टर मॅलेट्साहेब
याच गोष्टीकरितां सरकारकंपनीकडून पेशवासाहेब यांच्या हुजूर गेलेले होते.
इंग्रिजपेनें दोस्ती दुप्पट वाढविण्यांत मी तयार राहिन." त्याम मी हीहि गोष्ट बोर्नरी
की, "जरी टिपु सुलतान व कंपनी यांजमधील झालेल्या करारनाम्याजम्वे
शत्रूच्या (टिपुच्या) मुलखांत त्याच्या कोजेर्शी लष्कराकरितां टिपुच्या शत्रु-
लावर नजर देऊन कंपनीसरकाराच्या कोजा पटारिणें हे जग राख नाहीं, मध्यास
पेशवासाहेबांशीं असलेल्या मित्रांस व एकांस अनुसूद्ध भुंवईया साहेबांस 'पेशवा-
साहेबांस शत्रूशीं लष्कराकरितां लागेल नितकी कोन तयार ठेवावो' यादमनां दिहेने
जातल." आपल्या वकीलपेनें ही गोष्ट आपल्या मेवेमी जाहंग केयी असेच मला मया
माझी आहे. त्याच वेळीं आपले नरे व भयंन मेवो असलेले नयाप निजामुद्-
मुल्क निजाम मलीखान यहादूर प'म पुढीलप्रमाणें मजहूर रिगलिय आहे.
'इंग्रजसाहेब व नवाबसाहेब यांजमधील झालेल्या करारनाम्याम अनुसूद्ध इदन-

साहेब हे मनापासून मदतीकरितां हजर आहेत. ज्या मार्गांनी परस्पर दोस्ती व एकी वृद्धिंगत होईल—मी दिवसानुदिवस स्नेहवृद्धि व्हावी असें इच्छिते.—त्या मार्गांशिवाय इतर मार्ग केव्हांहि (स्वीकारला जाणार) नाही.” लाहोर कर्नाटक व बालाघाट या प्रांताकडून चोहोंकडून कांहीं अफवा माझ्या कानांनी येत आहे. ही गप्प खरी अथवा सोटी कशीहि असो. मी आपल्या स्नेहाच्या बाहेर कोणत्याहि प्रकारें नाही. मनापासून हजर आहे. ही गोष्ट आपणांस कळविणें माझे एक कर्तव्य समजून हें स्नेहपत्र लाला चिमणलाल—सरकारचे वकील—यांजबरोबर माझ्याकडून आपल्या सेवेसी पाठविलें जात आहे. या स्नेहपत्रासंबंधी सविस्तर हकीकत सदर चिमणलाल यांच्या जबानीवरून आपल्या लक्षांत येईल. मला आपला स्वतःचा अरुत्रिम स्नेह अमजून हमेशा प्रेमपूर्वक कुशल कळवून आनंदवीत जाल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहणें ?

जॉन मॅककर्सन.

२० जुलई, ८६.

एतिका ७४

॥ श्री ॥

कार्नेवालिस

शके १७०८ माझ १० ५

सा १२१११७८६ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण स्वर्नाई पंडित प्रधान रास—विशेष. आज ता. १८ माहे जिकाद सन २८ भवार्जिक ता १२ माहे संपतबर सन १७८६ इसवी रोजी मी गव्हर्नर जनरलच्या कामकाजासंबंधी सर्व अधिकारासह विलाये-तेहून कलकत्त्यास पोहोचून गव्हर्नर जनरलच्या यादीवर (अधिकारावर) बसलों. आपण व कंपनी सरकारामध्ये प्राचीन पासून सर्व जगास जाहार असलेली मैत्री व एकी—पूर्वीच्या गव्हर्नर जनरलाशी चालत आल्याप्रमाणे—पक्की झालेली आहे. माझ्या अरुत्रिम स्नेहपूर्ण अंतःकरणांत ईश्वरकृते सध्या त्यांच्या पेक्षाहि जास्त मैत्री राखण्याबद्दल कळकळ वाटे. व एकजीवाप्रमाणे दोस्तीच्या गोष्टी दिवसेंदिवस दुप्पट वाढतील हें अगदी पहिल्या प्रथम नजरेस येईलच. माझ्याकडून दोस्तीच्या कामांत कोणत्याहि प्रकारें केव्हांहि कसूर होणार नाही. आपल्या रूपेणें मला सांगी वाटतें की, मला एक अरुत्रिम स्नेही समजून आपली कुशलवार्ता कळवाल. व आपण केलेली सूचना अथवा आज्ञा—कोणत्याहि कामासंबंधी—केल्यास ती मला संतोषकारकच होईल. बहुत काय लिहणें ?

कार्नेवालिस

पत्रांक ७५

॥ श्री ॥

सयद नुरुद्दीन हुसेन

शके १७०८ कार्तिक व. ८

सा ३०११०१७८६ इ.

सरदार सेनापति रुपाळ गुणग्राही गरीबांचे वनवाळू राव हरि पंडित यांस—नेहधर्मानंतर सेवेसी विनंति कीं, आज ता. ७ मोहरम रोजी हें पत्र लिहि-
पावेतो माझी प्रकृती अमळ बरी झाली होती परंतु इल्लीं दुःस्थानें अंमळ केला आहे.
यापूर्वी आलेलें पत्र कारभारी नानासाहेब यांचे सेवेसी पाठविलेलें आहे. त्यापदन
इकडील सर्व मार समजून येईल. समस्त भेट होईपावेतो आपल्या प्रकृतीचे व श्रमंत
नानासाहेबांचें कुशल कळविण्याची आज्ञा म्हावी. आपलें वैभव व आयुष्य
वाढो. विशेष.

पत्रांक ७६

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलीस्

शके १७०८ मार्ग. शु. १२

सा. २११२१७८६ इ.

अति थोर व उच्च पदवीचे व दोस्तांचे आधार बाळाजी पंडित यांचें ह्मण
रक्षण करो—अलीकडे हिंदुस्तान जिल्ह्यांत तंटयसेढ्याची आग उठली असल्यामुळें
परस्परांतील गुप्त गोष्टी लिहून कळविण्याची कार शंका व भीति वाटते. म्हणून आतां
परस्पर गुप्त मजकूर सांकेतिक शब्दांनीं अथवा चिन्हांनीं लिहिणें हाच दूरदर्शिताचा व
शाहाणपणाचा मार्ग दिसतो. वरील अडचणीकडे नजर देऊन मी पत्र लिहिण्याचें
मुद्दाम ठावलों. आतां सांकेतिक शब्द व चिन्हे घसविलेल्या एक ह्मणी मसुदा मी
आपल्या हातानें तयार करून तो मिस्टर मॅलेट् साहेब यांकडे पाठविण आहे.
सदर साहेबाकडून त्यांनींल प्रत्येक अक्षर आपण तत्परान्तर समजावून पेरुमायावा.
इतकें म्हत्वाचे समजावें कीं, जणूं काय माझेच बोवणें आहे. निऊडोल हकीकतीचें
पत्र कुशलपर्यंतसह परचेवर लिहित असावें. घटून काय लिहिणें !

कॉर्नवॉलीस्.

पत्रांक ७७

॥ श्री ॥

(?)

शके १७०८

१७८६ इ.

नयावसाहेब (?) यांस—धीमंत दादासाहेब यांचा ह्मणारीं सलोमा
शान्दानतर शाही मातृववाकडे जाण्याचा विचार शान्दानेसी तुकोजीराय हांळ-
कर व महादजीराय शिंदे यांच्या कोजा हरि बायाजी यांच्या सैन्यापदव्या-

१ याच मजकुराचें एक पत्र धीमंत माधवराय नारायण पेशवे यांच्या
यांचें आगळे आहे. त्याची पेशाती तारीख १०११२१८६ इ. आहे

खातीं कायम होत्या. सांप्रत, सदर फौजेशीं लढाई करण्याकरितां श्रीमंत दादा-
साहेब हे तयार आहेत. आपणांस कळावें म्हणून हें स्नेहपत्र पाठवीत आहे. महाद-
जीराव शिंदे हेहि या कामांत विशेष तजवीजीत आहेत. बहुत काय लिहिणें ?

पत्रांक ७८

॥ श्री ॥

बॉडॅम्

शके १७०८ वैशाख व० ३.

सा. १६।५।१७८७ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायणराव पंडित प्रधान यांचे सेवसी-विशेष.
पाऊस सुरु होण्यापूर्वीं विजयदुर्ग गिर्या (?) किल्ल्याच्या सर्चाकरितां उरणच्या
साडांतून साळी धान्य सोडून देण्याची आपली इच्छा दर्शविणारें आपलें रुपापत्र
पोहोंचून मनास समाधान झालें. याच बाबतींत मी आपल्या पहिल्या आज्ञेस नका-
राचे उत्तरीं तपसीलवार लिहिलें आहेच. परंतु अद्यापहि आपली ती आज्ञा मानली
जावी अशीच आपली इच्छा आहे. जरी ही चाल बहिवाटीविरुद्ध आहे तथापि
आपल्याविषयीं माझ्या मनांत जो हितबुद्धि आहे तिचें प्रत्यंतर म्हणून व आपणांस
खुष करण्याकरितां व आपणहि माझे खरे हितचिंतक आहांत व उत्तम तऱ्हेनें मुल-
खाची चिरकालीन आवादांनीं व्हावी या गोष्टी हल्लीं परस्परांत समाधानपूर्वक
चालत आल्या आहेत म्हणून उरणच्या अंमलदारास सदर गळा जकात न घेतां
व कोणतेहि प्रकारें हरकत न करितां सोडण्याबद्दल मी हुकूम पाठविला आहे. हें सर्व
मी स्नेहासातर केलेलें आहे हें आपल्या लक्ष्यांत येईल अशी मला खात्री आहे. इत-
केंच नव्हे तर मी आपला एक हितचिंतक, आपली गादी सुरक्षित राहो व परस्पर
दोस्ती जस्ती होवो व उभय सरकारामध्ये सलूस राहो अशी इच्छा बाळगणारा
असल्यामुळें ही गोष्ट घडून आली असें विचारपूर्वक समजून सरकारचे अधिकारी या
पुढें अशा कामांत दोस्तीमुळें कोणत्याहि प्रकारें हिला हरकत करणार नाहीं बहुत
काय लिहिणें ? तारीख २७ रजब १२०१ हिजरी.

माधवराव नारायण पेशवे यांस,

आर् एच्. बॉडॅम्.

मुंबई, १६ मे १७८७

वि. थॉ. सॅडिफोर्ड.

पत्रांक ७९

॥ श्री ॥

बॉडॅम्

शके १७०९ ज्येष्ठ व० १३

सा. १२।६।१७८७ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण पंतप्रधान यांचे सेवसी-विशेष—
आपलें रुपापत्र बंदर चेऊलचे सुभेदार शीवप्रसाद नांवाचा यांस कैद केल्या-
बद्दल मजकुराचें पोहोंचलें. परस्पर सरकारामध्ये स्नेहभाव दृढ होत असावा ही

तिकडून उत्तर येतांच आपणांस लिहून कळवीन, त्यावरून आपणांस सविस्तर सम-
जून येईल. बहुत काय लिहिणे ! तारीख ३० माहे सफर सन १२०२.

पेशवे यांस,
मुंबई, १० डिसेंबर १७८७.
वि. थॉ. सॅडिफोर्ड.

आर्. एच्. वॉर्डम्.

पत्रांक ८३

॥ थी ॥

वॉर्डम्

शके १७०९ मार्ग० शु. १४

सा २३/१२/१७८७ इ.

मे० बालाजी पंडित नाना फडणवीस यांस—विशेष—हल्लीं मुंबई
बंदराचा अधिकार सोडून जनरल X X X च्या जहाजांत घसून विलाय-
तेस जाण्याचें ठरविलें आहे. सचय आपणांस सवर देत आहे. हेतु असा आहे
कीं, जानेवारीच्या आरंभी जहाजावर स्वार होऊन रावाना होईन. आपल्या
मनातील कोणतेहि इष्ट कार्य माझ्याकडून होण्यासारखें असल्यास ताबड-
तोब सवर द्यावा. व अशी सवर देणें दोस्तास अवश्य आहे. आतां मिस्तर रामसे-
साहेब हे अधिकार चालवितील. आपली जी आज्ञा असेल ती त्यांस लिहिली असतां
त्यांणीं पडून येईल. आपण नेहमीं मुसी व आनंदी असावे अशी माफी इच्छा आहे.
बहुता काय लिहिणें !

ता. १२ रविलायल

सन १२०२.

नाना फडणवीस यांस,
मुंबई, २३ डिसेंबर १७८७.
वि. थॉ. सॅडिफोर्ड.

एन्. आर्. एच्. वॉर्डम्.

पत्रांक ८३

॥ थी ॥

एन्. मॅकफर्सन्

शके १७०९

१७८७ इ.

मे. बाळाजी पंडित फडणवीस साहेब यांस—विशेष—मी आपल्या
परमगुहदायी भेटीची अपेक्षा दर्शवीन आहे. आर्सेल स्नेहप्र पोझेपुन परम आनंद
छाता. आपलें कुशल समजून समाधान छाले. मी आपल्या सरकारपा एक हि-
चिन्तक भयून दोषां सरकाराभिर्गोन मेखायवा भटाईची इच्छा करतां. व ही गोष्ट मी
अपणांस नेहमीं जाहीर करित आहे. परमेश्वराची कृपा मी आहे की, पुढील
दिवस परमेश्वर कोणतेहि दयाळें भेद द्यात परता नाहीं. हिनायेंनीन बारावा
वल्हा सरकाराईची एक असलेले व ह्या येथे परेसाहेब ममदेडे अन् फर्निपो-
लिर पाव्या व आपल्या बुद्धिमतेमुळे परमेश्वराने मेखायवी पाव नेहमीं दिवायत

पत्रांक ८७

॥ श्री ॥

विल्यम मेडोझ.

शके १७१० भाद्र० शु० ११

सा १९१९/१७८८ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण पेशवा पंत प्रधान यांचे सेवेसी.....
 सलामत-विशेष- (अपेक्षित धेडेच्या) अगोदर मुद्देबयोगानें मी मुंबई घेंदरास
 ता. ४ माहे जौहजे रोजी येऊन पोहोचल्याबद्दल आपणांस सवर देत आहे. व
 ऑनरेबल कोर्ट ऑफ डायरेक्टर यांचे हुक्मावरून नावडतीस मिस्तर रामसे
 साहेबापासून अधिकाराचा चार्ज (ताचा) मी आपल्याकडे घेतला. आणि पुष्कट
 दिवसांपासून दोघा राज्यकर्त्यांमध्ये परस्पर मजकूर असलेल्या जेहाबद्दल व एकां-
 बद्दल ऐकून फार आनंद झाला, माझ्या अधिकारांत जितकी भन्नाई करणें शक्य
 आहे तितकी मी दाखवीन असा माझा हेतु आहे. व या माझा हेतुप्रमाणेंच जेहपत्रें
 परचेवर पाठवात जाऊन भलेपणा राखण्याचा आपलाहि हेतु असेल अशी माझी
 सार्त्री आहे. स्नेहवृद्धीची इच्छा असावी यावेलां जाम्म काय लिहावें ! आनंदाचा काळ
 नहेमी असो. तारीख ९ माहे जिल्हेज. सन १२०२.

पेशवे यांस

विल्यम मेडोझ

मुंबई ११ सप्टेंबर १७८८

वि. थॉ. सॅडिफोर्ड.

पत्रांक ८८

॥ श्री ॥

जेमस् हर्टले.

शके १७११ ज्येष्ठ व० ९.

सा १७१६/१७८९ इ.

मे० घालाजी पंत जनार्दन यांसः— विशेष-भेटीचा अपेक्षा दशांगून
 कळवितों कीं, आपलें रुपापत्र रघुनाथ रणछोड घकील यातपोषा आले नें
 उत्तम समयी प्रविष्ट झालें. त्यांनीं मजकूरानें अन्वःकरण आनंदारादिन सारें.
 व सर्व मजकूर ध्यानीं आला. व मशागिन्हेच्या जपानीबद्दलहि समजला व हें
 एक माझ्या सुवास कारण झालें. याचप्रमाणें मला आनंदाचेही एव अने समजून
 कोणावाहि शमापद्दल आझा ध्यानीं अशी अपेक्षा आहे. त्यान माझ्याकडून भिन्नहून
 वग्नूर होणार नाहीं. घटून काय लिहिजे !

पत्रांक ८९.

॥ श्री ॥

फॉर्नरॉलिग्

शके १७११ माघ० व० ४

सा १९१९/१७९० इ.

श्रीमंत सवाई माधवराव नारायणराव पट्टिस प्रधान यांस—
 विशेष—नतिमो मालेजे, समाधानपुढे अने जगनें एतन्मय व सोदा त्या शीत-
 तोन दुर्मिष्ट वग्नूपावजगता मेहरमान गिरार मेलेट्सादेवामाहनें आला मो उगम-

समर्थी पोहोचून अन्तःकरणरूपी चागेस टवटवी आली व हेंच पराकाष्ठेच्या दोस्तीचें व प्रेमाचें प्रमाण आहे. आपणांमधील परस्पर दोस्तीचें नातें व अन्तःकरणापासूनच्या एकीचा दजा हे वज्राप्रमाणें दृढ झाले आहेत. प्राचीनपासून चालत आलेल्या दोस्तीचा धागा रक्षण करण्याचा परस्पर हेतु असल्यामुळेच आश्रय हा वेईगामी वस्तुचा नजराणा—ज्याच्यापेक्षा अधिक उत्तम असा नजराणा असेल अशी कल्पना करणें शक्य नसलेला—आपण पाठविला त्यामुळे या अकृत्रिम स्नेहास फारच आनंद वाटला. मी आपला स्नेही या नात्यानें असें लिहिणें हें वहिवाटीविरुद्ध समजलें जाईल तथापि मला आपले उपकाराचा उल्लेख केल्यावांचून दम निघतच नाहीं. आपणां दोघांमध्ये सरोस्तर असा (नजराण्याचा) प्रकार घडण्यामध्ये परिणाम येवढाच की, उपकार हा होय. सदरहु जिनसांची किंमत व महत्त्व परस्परांच्या मुलखांतील तज्ज्ञ व्यापारी लोक उत्तम प्रकारें जाणतात. माझ्या अन्तःकरणांतील हेतु मिस्टर मालेटसाहेब यांच्या मार्फत आपणांस समजतील. आपल्या रूपापत्राची अपेक्षा करणारा व आपल्या महत्त्वाची इच्छा करणारा असें मला समजून वरचेवर (पत्रद्वारे) आठवण करीत जावी. बहुत काय लिहिणें !

कॉर्नवॉलिस.

पत्रांक ९०

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलिस

शके १७११ फाल्गुन व० १

पो २३/१७९० इ.

श्रीमंत सवाई माधवराव नारायण पंडित प्रधान यांस विशेष—या पूर्वी टिपू नायकानें कौलकराविरुद्ध केलेल्या वर्तनावद्दल व त्यानें द्वेषरूपी सांकीस चालना दिल्यामुळे त्या गोष्टीचा बंदोबस्त करण्याकरितां माझा चिनापटणाकडे जाण्याचा हेतु असल्याबद्दल मजकुराचें पत्र इकडून पाठविलें पोहोचून व वाचून आपणांस सर्व मजकूर समजला असेलच. तें पत्र रवाना केल्यावर कंपनी अंगरेज सरकारांनीं जनरल मेडोज् सेनापति यांस चिनापटणच्या गव्हर्नरच्या अधिकारावर नेमिलें आहे असें समजलें. सदर सेनापति साहेबांची बुद्धिमत्ता, चतुराई, शौर्य व कामाकाजाचा अनुभव याबद्दल मला पूर्ण भरवंसा आहे. ही खबर समजल्यामुळे माझा चिनापटणास जाण्याचा बेत रहीत केला. ही खबर आपणांस कळविणें जरूर समजून मुद्दाम हें स्नेहपत्र पाठवात आहे. हरप्रकारें आपला एक कुशलचितक मला समजून वरचेवर पत्रे पाठवून खुष कराल अशी आशा आहे. वरकड मजकूर मिस्टर मॅलेटसाहेबांच्या जवानीवरून कळून येईल. बहुत काय लिहिणें !

कॉर्नवॉलिस.

पत्रांक ९१

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलिस

शके १७१२ वेशाख शु० ६

पा २५११७९० इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण सवाई पंडित प्रधान पात—विशेष. इकडील जेहपत्राच्या उत्तरी 'आपलेकडून लाळा सेवकराम याच्या मार्फत नजरनजराणे आले ते पोहोचून परम संतोष व जेहपत्राचे दर्शक असे वाटले' या मजकुराचे आपले पत्र आले ते पावले. त्याचप्रमाणे मिस्टर मालेट साहेब यांना मार्फत आपलेकडून त्या प्रांतातील वस्तूंचा नजराणा आला तो पोहोचला, आपले. फडील पत्राचे उत्तर आलेल्या नजराण्यांच्या वस्तूंच्या यादीसह पाठविले आहे. मिस्टर मॅलेट साहेबांच्या मार्फत आपणास ते मिळेल. नेहमी माझ्या नजरेसमोर असलेल्या जुन्या दोस्तीचा संबंध आपल्या लक्षात येईल. आपल्या भेटीचे सुम मिळेपावेतो याचप्रमाणे वरचेवर पत्रे पाठवून आनंदवीत जाऊ अशी आशा आहे. बहुत काय लिहिणें !

कॉर्नवॉलिस

पत्रांक ९२

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलिस

शके १७१२ वेशाखानंतर

मे १७९० इ. नंतर

पंडित साहेब पात—विशेष—आमच्या लष्कराच्या काही पलटणी लष्करात दाखल होण्याकरिता पाठमार्गे येत आहेत. सद्य सदर पलटणीच्या येण्याचा मार्ग आपल्या लष्करातून आहे. सार्दी, जेहपूरक लिहिले आहे की, सदर पलटणीचा एक साहेब माणूस आपल्या मेवसा जात आहे, तरी आरल्या लष्करातून सदर पलटणीस रस्ता देणेबद्दल आपल्या कामगार अधिकाऱ्यांचे नावे एक परवाना सदर साहेबापार्शी द्याऊ अशी आशा आहे. बहुत काय लिहिणें.

कॉर्नवॉलिस.

पत्रांक ९३

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलिस

शके १७१२ भाद्रपद व. ४

पा २८८१७९० इ.

मे. माधवराव नारायण पेशवा—पात—विशेष—नवाबसाहेब बाटा कदर नवाब घजीउल मुमालिक बहादूर यांनी तिथे प्रयाग रुकून अन्नावादा येथे घातेकडे विल कर पूर्वीवेला कर कमी केला असल्याबद्दल बघत मला माहीत होण्याकरिता एतेथे कळविती, व मी जेहपूरक मध्य नवाबसाहेबांनी पाठविलेल्या त्या पत्राची नकळ बद्दल काढनीपूर्वक आरल्याकडे पाठविले आहे. नवाबसाहेब नजरूर पाण्या मजगती विशेष दया असल्यामुळे यावेकडे मी शुभगोष्ट मिळविलेली

पहाण्याचो त्यांची इच्छा असलेली ते उत्तमप्रकारे अमलांत आणतील अशी मला सात्री वाटते. वरकड गोष्टी मिस्टर मॅलेटसो बहादुर यांच्या सांगण्यावरून आपणांस कळून येतील. मला आपण आपला एक हिताचिंतक जाणून नेहमी कुशलपत्र पाठवून आनंदवीत जावे. कळावे बहुत काय लिहिणें ?

कॉर्नवॉलिस्

पत्रांक ९४

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलिस्

शके १७१२ मार्ग ० शु. १३

पा १९/११/१७९० इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण सवाई पंडित प्रधान यांस-विशेष—
श्रीशाच्या रुपेने व मदतीने ता० १८ माहे आक्टोबर रोजी रात्री किल्ला नंदीदुर्ग ऊर्फ गर्दूनशिकोह (शत्रूचा बळकट किल्ला) विजेथी फौजेच्या हिंमत बहादुरांच्या हल्ल्याने जिंकला गेला. दुर्गभेदक व अत्यंत बलाढ्य अशा (आपल्या) लोकांच्या जंगली लढाऊ सिंहाप्रो हिंमतीच्या धडाडीने किल्ल्यांतील वेढलेले लोक शेळीच्या कळपाप्रमाणे जागा सोडून पळून गेले. त्यांच्या दुर्दैवाने ती वेळ रात्रीची झाल्यामुळे किल्ल्याच्या तटावरून दोऱ्या टाकून सालीं उतरून पळून गेले. काहीं लोक मारले गेले व काहीं ईश्वराच्या कोपरूपी दारांत किल्ल्याबरोबरच कैद केले गेले. हा ताजा विजय पुढील दिवसानुदिवस वाढणाऱ्या वैभवाचे पूर्वचिन्ह होय. या गोष्टीमुळे तो ईश्वर आपणांस व सर्व स्नेह्यांस सुखी राखो. किल्ला मजकूर जिंकणें फारसें जरूर नव्हतें, परंतु, असला बळकट किल्ला शत्रूच्या ताब्यांत असणें म्हणजे गरीब बिचाऱ्या येणाऱ्या जाणाऱ्यास एक मोठी अडचण होती. सदरहु जमीन तिघाहि दोस्त सरकारांच्या फायद्याची नव्हती असें नाहीं. म्हणूनच त्याकरितां इतकी खटपट केली. व (वाटेतील) त्यांचा असलेला कांटा उपटून टाकला. व्यापाऱ्यांस आतां लष्कराकडे रसदगल्याची नेआण करण्यास कोणताहि त्रास होणार नाहीं. ईश्वररुपेने व स्नेह्यांच्या सदिच्छेने याचप्रमाणें इतर सर्व कामे मनाप्रमाणें शेवटास जाताल. आपण आपलें कुशलवृत्त वरचेवर कळवून खुष कराल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहिणें ?

कॉर्नवॉलिस्

पत्रांक ९५

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलिस्

शके १७१२ मार्गशीर्ष-

डिसेंबर १७९० इ.

पुरवणी—

प्रसंगामुळे जवळ असलेल्या काहीं तोफा व मोरचाल टाकून दिल्या होत्या. परंतु नंतर लवकरच कावेरीतीरापासून ते थेट गंजाम शहरापवेतो शत्रूस नेण्यास

अशक्य झालेले तोकासह मोरचाल ईश्वररूपेने व स्नेहाचं साद्विच्छेने सरकारच्या ताब्यांत पुन्हा आले. व त्या अवघड ठिकाणी सरकार कंपनी अथेज चहादर यांचे ठाणे कायम झाले. शत्रूपेकी कोणोहि माणूस माझ्या विजयी सैन्यास तोंड देण्यास धजला नाही. आपणांस कळार्वे म्हणून हे स्नेहच लिहिले आहे. बहुत काय लिहिगे !

कॉर्नवॉलिस

पत्रांक ९६

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलिस

शके १७१२ माघ व० ३

पा २११२१७९१ इ.

मेहरबाब रावसाहेब यास (१) — विशेष — इकडील माझ्या अंतःकरणातील टिपू नायकाच्या वाचतांतील कामाची नट काय लावावी याबद्दल दुर्दशेप न करण्याजोग्या गोष्टी आपणांस मिस्तर मालेटसाहेब चहादर यांनी उत्तम प्रकारे समजाऊन सांगितल्या असतील. या वाचतांत पुन्हा आपणांस तसदी देण्याची जखरी काय आहे ! यापूर्वीचा सर्व विशेष प्रसंग लक्षांत आणितो सांगित आपणां परस्परान्त असलेल्या पक्क्या मैत्री व करारमदाराप्रमाणे वागणूक व मला यावर नजर देऊन जुलूम नाहीसा करणे व तंडा मिटविणे व सावीदार मित्रांचा कायदा योग्ये करण्यामध्ये शक्य तितका मी गाकिल रहाणार नाही. कारण, यापूर्वी आपणहि या वाचतांत केलेले परिश्रम व प्रयत्न पाहून मला फारच समाधान वाटते. व म्हणून हे पत्र मी लिहीत आहे. मला इतका अमर्याद आनंद होत आहे की, तो मी वर्णन करू शकत नाही. तो सर्वकथां परमेश्वर शत्रूचा निःपात करण्याबद्दल आल्या शुभ-दुःखाच्या वाटेक-वाच्या मनांत प्रेरणा करो. ईश्वररूपेने परस्पर मैत्रीचा कामगदारा पूर्णतःस गेलेला आहे. सदर करारांत मुख्य गोष्टीकडे पाहिले तर ती लोभी शत्रूस शिक्षा करणे व त्याचे कान उपटणे ही होय. व ती ईश्वर पूर्ण करो. तिन्ही सरकारांमधील दोस्तीचा दर्जा वाढविण्याकरिता शक्य तितकी मदत जगाच्या अग्नि-स्वापावेतो प्रत्येक सरकार अमलांत आणीत आहे. सयःदिनसिंघेची माझ्या मनांतल गुप्त गोष्टीमध्ये ईश्वररूपेने काही अडचण न आली तर मनाप्रमाणे त्याची तजवीज होईल. कपित् मनुष्याला दनिराधाचीही मुदका नसते. माणी विश्वासपूर्ण इच्छा अशी आहे की, सावत बंगाल प्रांताची राज्यपदस्था उत्तम तरेने घाटली आहे. पिनपट्टणसंबंधी युद्धां मी स्वतः निघते जाऊन टिपू मजकुराचे राजद्वाराग सबईने तडीस लावण्याचा विचार आहे. याबद्दल पूर्ण विचार मनांत केला आहे. चिनामटणसंबंधी कारभारहि पंगलप्रमाणेच माझ्या मनांत आहे. व सरकार कंपनी. मी सर्व कामगदारांमधील बराच जेथे त्यांचा संबंध आहे तेथे गुराची म मणी कायना आहे. त्याचप्रमाणे आरव्या व कंपनी सरकारांचे दरम्यान आगळ्या दर व युद्धा दोन्हीमध्ये आपल्या पुन्हाकडल कारभारवालेबंदी मनाबंदि प्रमाणे

वाटते व म्हणून टिपूनायकाचा झगडा मिटविणे हे अवश्य आहे. ईश्वररूपेने तिन्ही-सरकारांमधील दृढ असलेल्या करारनाम्यांतील भागीदारीचा मजकूर मला पूर्ण संमत आहे. सबब पूर्ण विचारांतीं असे ठरवून लागलींच ठरलेल्या जागीं जाण्याकरितां जहाज तयार ठेवण्यास सांगितलें आहे. वचनाप्रमाणें क्रिया प्रत्यक्ष करून दाखविण्यापावेतो पुण्याच्या कारमान्यांशीं माझी दोस्ती आहे ही खात्री मनांत समजून मी तिकडे जाण्याचा इरादा करित आहे. आपण मला आपल्यापैकींच एक आहे असें जाणून व कामें तडीस लावण्यास योग्य समजून चालवें. मीहि आपणांस तसेच समजतो. इकडील बरकड वर्तमान मिस्तर **मालेटसाहेबांस** माझे जागीं समजून तपसीलवार इत्थंभून त्यांजमार्फत मला कळवावी. मीहि आपणांस असेंच कळवीन. बहुत काय लिहवें !

कॉर्नवॉलिस.

पत्रांक ९७

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलिस

शके १७१२ फाल्गुन व० ३.

पो २३।३।१७९१ इ.

रावसाहेब मेहरबान दोस्तां हरिपंत फडके यांस—सलामत्—आपल्या सांगण्यावरून लिहिलेल्या मिस्तर **मॅलेटसाहेब** बहादर यांच्या पत्रावरून पुणें मुकामाहून आपली रवानगी व श्री. सरकार **माधवराव नारायण सवाई पंडित प्रधान** बहादर यांचे लष्करासह कूच व पोहोचणे वगैरे तपसीलवार मजकूर मला समजून अमर्याद खुषी व आनंद वाटला. सरकार मजकुराच्या मोठेपणाविषयी व अबूविषयी आपल्या अंतःकरणांत विशेष आस्था व हितचिंतन कायम आहे. पेशवे सरकार, निजाम सरकार, व ईंग्रज सरकार यांच्या परस्पर दोस्तीसंबंधी आपणाकडे सोंपविलेली कामें पार पाडण्यांत आपलें अंतःकरण तत्पर असतें. वास्तविक, सरकार कंपनी व नबाबसाहेब यांचें झेंडे जेथें कायम केले आहेत तेथें सोंपविलेली कामगिरी पार पाडण्याकरितां आपणांस सैन्याचें आधिपत्य व अधिकार देऊन नेमलें ही गोष्ट समजून पेशवासाहेब बहादर यांचा अनुभव व धाडस पाहून मला इतका पराकाष्ठेचा आनंद झालेला आहे कीं, तो मोठमोठीं दप्तरें लिहून सुद्धां दर्शविणे अशक्य आहे. या आपल्या सोंपविलेल्या कामांत मोठ्या अबूनें व यशानें ईश्वर रुपा करो व तिन्ही सरकारांच्या कामकाजाचा बोज राखो. आतां, मी निवडक फौज व अनुभवी स्वार व मनाप्रमाणें तोफखाना व दुर्गभेदक तोफा यांसह कोलार मुकामी सुखरूप पोहोचून एक तासाचाहि विलंब न करितां बंगलोर किड्डा वेढण्याकरितां रवाना होत आहे. ईश्वराच्या रूपेने व स्नेहाच्या प्रेमानें थोड्याच अवकाशांत तेथें पोहोचें. नबाब निजाम अलीखान बहादर यांनीं तिन्ही सरकार-

संबंधी, आपली कामगिरी बजावण्याकरिता मेहरवान राजा तेजवंत बहादुर यांस अधिकार देऊन विजयी कौजेसहशत्रूच्या मुलखांत गंजीकोटधानजक आपलें निशाण उभारलें. मुद्दाम मजकूर व कंदकाह येथें असलेली माझी विजयी कौज यांजमध्यें कारसें अंतर नसल्यामुळे सदर राजासाहेब यांच्या नावे पत्र माझ्या लष्करास आपल्या कौजेसह येऊन मिळावें व भागीदारीनें एकीच्या फायद्यांत आम्हांस सामील व्हावें म्हणून लिहिलें जात आहे. ईश्वर आपल्या प्रयत्नास उत्तम फळ येऊन सोंपविलेल्या कामांत उत्तम प्रकारें यश देवो. मी सरकार नामदार पंडित प्रधान पेशवासाहेबांस व सरकार नवाब निजाम अलीखां बहादुर यांस या लढाईचा शेवट तम प्रकारें करण्यामध्ये कंपनी अंग्रेज बहादुराप्रमाणेंच विशेष लक्ष्यपूर्वक तत्पर आणत असें व दूरदर्शी मुत्सद्दीच्या व विश्वासूक थोर सरदारांच्या प्रमाणें आपणहि सटपट व परिश्रम भागीदार दोस्ताची कामे पार पाडून फायदे करण्याकरितां शक्य तितके मनःपूर्वक करित आहांत हें जाणून मी आपला सल्ला विचार घेत आहे. ईश्वररुपेनें ज्याच्या स्नेहाचा व एकीचा धागा अंतःकरणांत पर्वताप्रमाणें स्थिर व कायम आहे त्या थोर व सन्मान्य सरदारांच्या मनांतील हेतु निःशंकपणें आपल्या भागीदारांच्या कामांत परस्पर मदतीनें यश व भरभराट प्राप्त व्हावी असा आहे व पुर्वेहि तो राहिल. या लढाईतील प्रत्येक भागीदाराच्या विजयी सैन्याचा पराक्रम व परिश्रम तिन्ही कौजा एक ठिकाणीं झाल्यामुळे ताबडतोब व मनाप्रमाणें दिसून येईल. आपण आपल्या बुद्धीनें तुलना कराल की, आपलें स्वतःचें सैन्य माझ्या सैन्यास मिळवाल तर मनाप्रमाणें यशप्राप्ति होऊं शकेल वास्तविक, याप्रमाणें केलें असत। मला फार खुशकारक होईल. किंवा आपल्या बरोबरचे पंडित प्रधान यांच्या सैन्याकडून कूच करविणें व माझ्या लढाईच्या मुकामाजवळ फक्त ते आणून आपले इष्ट हेतु साधण्याकरितां योग्य ती सटपट अमलांत आणणें यापेक्षा कोणता मार्ग उत्तम व सुखाचा दिसेल ! दोघांच्या कौजा एकत्र करणें आपणांस योग्य वाटल्यास मी देखील या गोष्टीस महत्त्व समजून चालू कामाचा शेवट उत्तम प्रकारें लावण्याकरितां आपणांशीं सल्लामसलत घेणें हें मी समाधानार्थें कारण समजेन. बरकड, मला आपला हितचिंतक समजून बरचेवर पत्रें लिहून सुप करीत असावें. बहुत काय लिहिलें !

कॉर्नवॉलिस

पत्रांक ९८

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलिस

शके १७१३ भाद्र. शु. ५

पो ११११७११ इ.

श्रीमंत पंडित प्रधान महाराजाधिराज सवाई माधवराव नारायण बहादुर यांस विशेष. विजयी कौजेच्या पराक्रमांत व परशुरामभाऊ साहेबांच्या

बुद्धिकोशल्यामुळे धारवाडचा किछा जिंकल्याबद्दल व तेथे आपले ठाणे कायम झाल्याबद्दल मजकुराचे आपले रूपापत्र उत्तम समयी पावले व त्यामुळे इष्ट वार्ता समजली. आपणामध्ये असलेल्या परस्पर दोस्तीमुळेच मी हें पत्र आपणांस लिहित आहे. आपली फौज शूर व अव्यूदार असल्याचें सगळ्या हिंदुस्तान व दक्षिण देशांत प्रसिद्ध आहे. सरोत्तर तो आपले शिपाईगिरीचें कामांत पटाईत आहे. तिचे सरदारांची बहादरी व भाऊसाहेबांचें धोरणामध्ये अग्रेसरत्व या सर्व आपल्या कल्याणाच्या गोष्टींचा योग जमून झाल्यामुळे ही गोष्ट घडून आली. आपली फौज लढाईच्या इराद्यानें जिकडे फिरेल तेथें तीस विजय सास मिळेल व जरी वज्राप्रमाणें दुर्भेद्य असा शत्रूचा किछा असला तरी तो आल्या विजयी फौजेच्या ताब्यांत येईल अशी मला खात्री वाटते. हल्लीं ईश्वरी गुप्त रूपेनेंही तिचा सरकारांची विजयाची आनंदकारक वार्ता चारी बाजूनें मनुष्यांस समजली आहे. त्यामुळे दोस्तांचें अन्तःकरण प्रफुल्लित झालें आहे व शत्रूचें संकोच झालें आहे. मला ही खबर समजून इतका विलक्षण आनंद झालेला आहे की त्याचा उल्लेख या एवढ्याशा पत्रांत करता येणार नाही. पुढें होणाऱ्या उत्तरोत्तर विजयाची ही एक प्रस्तावनाच आहे. यापासून आपणा सर्व दोस्त मंडळीस सुख होवो. आपला एक हितचिंतक जाणून नेहेमी रु पाठविण्याची तजवीज व्हावी. याकी गोष्टी मिस्तर मालेट साहेबा माफत समजतील बहुत काय लिहिणें !

कॉर्नवॉलिस

पत्रांक ९९

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलिस

शके १७१३ आश्विन शु० ९

सा ६।१०।१७९१ इ.

मे. हरिपंडित साहेब यांस — विशेष. उद्यां जगांतील रहिवाशांच्या अंतःकरणरूपी बागेला टवटवी आणणारा असा सौख्यवर्धक दुसरा सणाचा मंगलकारक दिवस आहे. ज्या अर्थी या सुखकारक दिवसाला आपला सर्व परिवार व जरीपटका हे मिरवणुकीकरितां शोभा आणणारे व आपणास खुषी करणारे आहेत त्या अर्थी एक हत्ती मित्रत्वाच्या नात्यानें शत्रुनाथ मी आपणांकडे पाठवीत आहे. जिच्यामुळे परस्पर दोस्तांस खरें सुख होतें त्या परस्पर दोस्तीच्या व एकाच्या सांगडीमुळे आपण या हत्तीचा स्वीकार केला असतां मला फार आनंद होईल. बहुत काय लिहिणें !

कॉर्नवॉलिस

पत्रांक १००

॥ श्री ॥

कॉन्वॉलिस

शके १७१३ मार्ग ० व० ३

पा १३१२१७९१ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायणराव पंडित प्रधान यांस—विशेष. चिना-
पटणास जाण्याचा इरादा असल्याबद्दल मला बसण्याजोगें जहाज ताबडतोब तयार
करण्याचा वगैरे माझा हेतु असल्याबद्दल पूर्वी मी आपणांस पाठविलेल्या पत्राबद्दल सेवेसी
समजलें असेलच व शिवाय मेहरवान मॅलेटसाहेबांनी आपल्या सत्यवादी वचना-
बद्दल इकडील हेतुबद्दल सविस्तर हकिगत आपणांस समजाविली असेलच. ईश्वरा-
च्या रूपेण व मित्रांच्या सद्देतून लवकरच थोड्या अवकाशांत कलकत्याहून चिना
पटणास ता० ६ माहे रविलासर रोजी पोहोंचलों. आपणामधोल परस्पर कायम अस-
लेल्या जुन्या दोस्तीवर नजर देऊन मी या मुकामी येऊन पोहोंचल्याबद्दल सगर
न देणं म्हणजे परस्पर एकचित्तपणाच्या बाहेरची गोष्ट करण्यासारखें होईल म्हणून
ताबडतोब या स्नेहपत्रांनं लिहीत आहे. ईश्वर या स्नेहास विजयाचें व परस्पर इष्ट-
सिद्धिचें साधन करो. हल्लींच्या दोस्तीच्या काळांत आपणा परस्परांत दुही होणें
शक्य नाही अशी मला ईश्वराच्या रूपेण पूर्ण आशा आहे. हीच आशा
मी कलकत्यास होतों तेव्हापासूनच ईश्वराच्या पूर्ण रूपेण करीन आहे. पूर्वीप्रमाणेच
आपणामध्ये परस्पर अंतःकरणांतलि गुप्त गोष्टीचा पत्रद्वारे अधिकाधिक संबंध
जडेल. मॅलेटसाहेबांच्या पत्रांत इकडील सविस्तर मजकूर आपणांस कळवि-
ण्याकरितां लिहिता आहे तो ते आपणांस निवेदन करतील. बहुत काय लिहिणें !

कॉन्वॉलिस

पत्रांक १०१

॥ श्री ॥

कॉन्वॉलिस

शके १७१३ मार्ग ० व० ११

पा २११२१७९१ इ.

श्रीमंत पेशवासाहेब यांस—चाही दिशेनं ताज्या जयाची आनंददायक
वार्ता आमच्या कार्नी शुभसमयी आली. प्रत्येक देशाकडून व शहराकडून येथील
रहिवाशांच्या कार्नी जयाची सगर आली. ज्याच्या बळकटीबद्दल जगांत प्रसिद्धि
म्हणी प्रो आहे असा या देशातील बळकट व निवडक किछा सापंतीदुर्ग ठरूं
माकसरली (१) ता. २४ माहे रविलासर रोजी ज्याची दोस्ती व एकी ईश्वररूपेण
पर्यताप्रमाणें स्थिर आहे अशा सहकारी दोस्तांचें शुद्ध मन व ईश्वराच्या ठिकाणी भाव या
मुळे व कंपनीअंभेज बहादूर यांच्या विजयी फौजेच्या पराक्रमानें केलेल्या हल्ल्यामुळे
दीडतास दिवस होनाच झालात आता. (जिंकला). त्याचे फार लोक माले गेले
व बरेच फेद केले गेल्यामुळे शत्रूच्या मनांत अनावर दराता येण ते मित्र सांगे
आहेत. अशा प्रकारचा विजय मिळजे हें दोस्तांच्या अंतःकरणास अत्यंत उत्साह.

कारक आहे. हरिपांडित तात्यासाहेब हे आमच्याबरोबर असल्यामुळे दोस्तांच्या परस्पर भरभराटीच्या दृष्टीने उभयांच्या मनास संतोष आहे. तथापि, आरण दूर असल्यामुळे आपणांस परस्पर कामाचद्वल तुपी करण्याकरितां आपलें अभिनेदन करोत आहे. ईश्वररूपेनें परस्पर हेतुप्रमाणें दिवसेंदिवस भरभराट आहे. ईश्वर या गाष्टीमुळे आपणास व आपल्या मित्रांस हजारपटीनें सुखी ठेवो. वरकड मजकूर सर चार्ल्स वार मॅलेट साहेब हे तोंडीं जाहीर करतील. तिन्ही सरकारच्या परस्पर संबंधांत मला आपला भरभराट इच्छिणारा एकजीव स्नेही समजून वरचेवर कुशलवार्ता लिहून व तिकडील वर्तमान कळवून आनंदवीत जावे. बहुत काय लिहावें !

कॉर्नवॉलिस

पत्रांक १०२

॥ श्री ॥

(?)

शके १७१३

१७९१ इ.

मेहरवान मुहिव्यान सलामत् (१) यापूर्वी मेहरवान परशराम यांनीं किल्ल्यास वेढा दिला. तेथील किल्लेदार खानानें व इतर वेढले गेलेल्या इसमांनीं लढाईंत जातीनें मुळींच कसूर केली नाही. तथापि किल्ल्यांतील वेढलेले लोक अगदीं निरुपाय होऊन तंगीस लागले. अखेरीस सदर लोक ता. २ शावान रोजीं स्वतःच्या प्राणरक्षणाकरितां बाहेर पडले. व सरकारचें ठाणें सदर किल्ल्यामध्ये बसले. या गोष्टीमुळे ईश्वर स्नेह्यांस व विशेषतः आपणांस मंगल करो. मी ता १ माहे मजकूर रोजीं नवाब-आसफजहा यांचेकडून रवाना होऊन मोपला फौजेत तुंगभद्राकांठीं घाट उतरून तळ दिला होता तेथें दाखल झालों. ता. १० माहे सदर रोजीं श्रीमंत पेशवे यांच्या व मदारुल् महामच्या आज्ञेप्रमाणें चिरंजीव लक्ष्मणराव लॉर्ड कॉर्नवॉलिस यांच्या फौजेशीं मिळण्याकरितां बड्या सरदाराबरोबर रवाना झाला आहे. सदर चिरंजीव हा कूच दर कूच करून गंजीकोटामार्गे इंग्रज कंपनीच्या फौजेस सामील होऊन जनरल मजकूराची भेट घेईल. मी कर्नूलपासून दोन कोसांच्या अंतरावर सदर नदीकांठीं आहे. कळायें म्हणून लिहिलें आहे. आपण रुपापत्र पाठवाल अशी आशा आहे.

पत्रांक १०३

॥ श्री ॥

(?)

शके १७१३

१७९१ इ.

मेहरवान राजा (१) यांस—आपल्या भेटीच्या अपेक्षेचें वर्णन कोठवर करूं ? परंतु प्रत्येक गोष्ट कालावर अवलंबून आहे. आज ता. ९ शावान रोजीं मी तुंगभद्रा नदीकांठीं कर्नूल येथें दोन कोस अंतरावर सुखरूप असून चिरंजीव लछमनरावास बड्या बड्या सरदाराबरोबर व विजयी फौजेबरोबर आपलेकडे पाठविलें आहे.

सदर चिरंजीव गंजीकोट्याच्या मार्गानें तिकडे येतील. आपण पुढें येऊन त्यांस मिळून एक विचारे लॉर्ड कॉर्नवॉलिसच्या फौजेस मिळावें. कदाचित् चिरंजिवाच्या पोहोचण्यापूर्वीच आपली व लंडांची गांठ पडली तर आपण चिरंजीवास एक-विचारें दोघांनांहि येऊन मिळावें. व आपली कुशलवार्ता व पत्ता चिरंजीवास कळवावा म्हणजे तो तेथे येईल. हमेशा कुशलवार्ता व कामकाज लिहीत जावें कारण मी आपणांस माझे समजत आहे.

पत्रांक १०४

॥ श्री ॥

(अर्काटचा नवाब)

शके १७१३

१७९१ इ.

मेहेरवान रावसाहेब (प्रधान) यांस—विशेष—आमच्या चार पिढ्यांपासून व आपल्या चार पिढ्यांपासून परस्पर चालत आलेला व आपल्या व माझ्या दरम्यान असलेला स्नेहसंबंध जो आहे तो अगिर्वर्णनीय आहे. परंतु वस्तुस्थिति अशी आहे की, प्रसंग पडला असता मदत करण्याच्या वेळीं तो स्नेहसंबंध कसोटीस ला. तो, आपण वर लिहिलेप्रमाणे कसोटीस उतराल असा मला पक्का भर-वसा आहे. वरकड गोष्टी जनार्दनराव हे आपल्या सेवेसी जाहिर करतील. कारण, ज्याचा पाया अशश्वत आहे अशा या कारखान्यांत म्हणजे जगांत प्रेम व स्नेह याशिवाय कोणतीहि गोष्ट जगद्वशी दफतरांत कायम राहणारी व स्मरण करणारी अशी नाही. प्रेम व स्नेहद्वशी चांगेस बहारावृद्धि जशी अवश्य आहे त्याप्रमाणें आपण रावमजकूर याच्या सांगण्यावरून आमच्यावर मेहेरवानी करावी हें योग्य आहे. दोस्तांचे हक्क संभाळणे व त्यांस मदत करणें, सत्य पाळणें इत्यादि गोष्टी आपल्या नजरेसमोर राहणें न्यायास अनुसरून आहे. विलायतच्या अंग्रेजी राज्यांत लॉर्ड कार्नवालिस हे एक फार मोठे दरज्याचे आहेत. ते स्वाभाविक शहाणे आहेत, सर्वगुणसंपन्न आहेत. इकडील कामाची व्यवस्था लावण्यासारखे आहेत, दोन्ही सरकारांच्या दोस्तीचा पाया मजबूत करणारे दस्त आहेत. शपथेवर सांगतो की, पुष्कळ दिवसांपासून दोस्तांची अशी अपेक्षा होती की, ईश्वरकृपेनें सांगित इष्ट वस्तु प्राप्त झाली आहे. यास आपणांहि एक ईश्वरी देणगीच समजावें, कारण, पुष्कळ गोष्टींचा यांत-निर्गम-दोणार आहे.

पत्रांक १०५

॥ श्री ॥

जे. कनचे.

शके १७१४ चैत्र शु० ५

सा ३०१३११७९२ इ.

मे० एरीपंडत फडके यांस—विशेष, मनातील भावना लेखनीया निभेतून उतरवून दाखविणें फार बरीच कर्म आहे. म्हणून लेखनीद्वशी घोस्पाया लगाम या (कागदद्वशी) मेदानावर रोखून घेऊन फक्त मुद्यापुरतेंच लिहीत आहे. यापुढें

मदाराष्ट्र महामकडून सामोरें जाण्याबद्दल ताकीद आपणांस दिलेली असल्याबद्दल मिस्टर मालेट साहेब यांजकडून हमेसा पत्रें येतात, त्यांतून समजलें. त्यांच्या आज्ञेप्रमाणें प्रथम भेटण्याकरितां आपण ताबडतोब वंदगान अल्लीच्या मोपला फौजेशीं मिळून सामोरें जाल अशी आशा आहे. परंतु, मिस्टर इण्डुअर्ट साहेबांच्या पत्रावरून समजतें कीं, मोपला फौज रायचुरीमध्ये खोळांवून थांबली आहे असें दिसतें. लॉर्ड कॉर्नवॉलिस यांचें पत्र ता. २५ भाहे रजवचें आलें. त्यांत कंपनीची फौज मोपला फौजेशीं मिळण्याकरितां बंगलोरालून गुरमकौंड्याकडे गेल्याचें लिहिलें आहे. ती त्याप्रमाणें मिळेलच. आपल्या खुषीचें सविस्तर पत्र वरचेवर पाठवून आनंदवीत जावें, कारण, तीच सवर तशी गव्हर्नर जनरल बहादर यांजकडे आम्हांस कळविणें आहे. बहुत काय !

जे. कनवे.

पत्रांक १०६

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलिस

शके १७१४ श्रावण.

आगष्ट १७९२ इ.

मेहरवान नानासाहेब यांस—आमच्या स्नेहाची व दोस्तीची अमर्यादित अपेक्षा दाखविणारें आपलें पत्र पावलें. आपण आमची कुशल वार्ता विचारली आहे याचें कारण आपल्या स्नेहाकडे अंतःकरणांत आमच्याविषयी अत्यंत प्रेम व स्नेह आहे हेंच होय. असो. विलायतच्या बादशाहानें—ईश्वर त्याचें राज्य व देश चिरायु ठेवो — मला किताब दिल्याबद्दल सवर आपणांस समजून फार आनंद झाल्याबद्दल व इतरहि आपल्या अनेक चांगुलपणाच्या हकीकती मेहरवान सर चार्ल्स मालेटसाहेब यांच्या पत्रावरून उत्तम वेळीं समजल्या. आपण या (आमच्या) राज्याचे जुने दोस्त व माझे सरे प्रेमी स्नेही भावांत. त्यामुळे आपणांस ही आनंदाची सवर ऐकून फारच आनंद झाला असेल अशी मला खात्री आहे. तो ईश्वर आपल्या सर्व स्नेहांस असाच आनंद देवो. या प्रमाणेंच आपण वरचेवर कुशलपत्र पाठवून प्रत्येक बाबतींत मी आपला एक हितचिंतक आहे हें जाणून मला आनंदवीत जाल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहावें !

कॉर्नवॉलिस

पत्रांक १०७

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलिस

शके १७१५ अधिक वैशाख व० २

पौ २८/११/१७९३ इ.

श्रीमंत रावसाहेब यांचे सेवेसी—आपलें पत्र सर जॉन शोअर साहेबाचे नांवें कलकत्त्यास मी येण्यापूर्वी लाला गुलाबराय याची नेमणूक त्याच्या मयत बापाच्या जागेवर केली असल्याबद्दल मजकुराचें—आलेलें वाचून फार आनंद झाला.

लाला मजकूर हा फार हुशार व सद्गुणी असल्यामुळे त्याची या जागेवरील नेमणूक अगदी योग्य व उत्तम केलेली आहे. हे पाहून माझ्या अंतःकरणास अत्यंत समाधान वाटले. हा सरकारांनीही आपल्याशी असलेल्या दोस्तीस व स्नेहास अनुसरून सदरहु लाला यांचा योग्य तो मानमरातब ठेविला. मशारानिहे यांनी आपणांस या सर्व गोष्टी कळवून त्यामुळे आपणांस हि आनंद झाला असेलच अशी मला खात्री आहे. आपण आपले कुशळपत्र स्नेहास पाठवून वरचेवर पत्रद्वारे स्नेह वाढवून आनंदर्वात जाल अशी आशा आहे. कळवें बहुत काय लिहिणें ?

कॉर्नवॉलिस

पत्रांक १०८

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलिस

शके १७१५ अधिक वै० व० २

पा २८।१।१७९३ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण पंडित प्रधान यांस-विशेष, आपल्या शुभलभाची उत्तम वार्ता ऐकण्याची मनापासून उत्कंठा असता त्या समारंभाची क्षण समजून इतका आनंद झाला आहे की तो या पत्रा लिहिता पुरवत नाही. सदर लम घडून आल्याने जवळच्या व दूरच्या सर्व हितचिंतक स्नेहास व विशेषतः आपणांस ईश्वर सुखी करो, व त्याची गोड कळे परमेश्वर आपणांस देवो. मी विशेष आनंदाने आपले अभिनंदन करित आहे. आपणांस दीर्घायुष्य, वैभव वगैरे देण्यापेढल ईश्वरास मी प्रार्थना करित आहे. बहुत काय लिहिणें ?

कॉर्नवॉलिस

पत्रांक १०९

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलीस्

शके १७१५ वैशाख शु० ३

पा १३।५।१७९३ इ.

मे० नाना फडणवीस यांसः—

परस्पर एकीचा व स्नेहाचा असलेला दृढ संबंध, सरोपणाने व वचनाप्रमाणे पाळल्यामुळे व परस्पर कामकाज भरभराटीने चाल पाडल्यामुळे, दिवसेंदिवस दुष्ट वृद्धिंगत झालेला आहे. असे आहे तथापि परस्पर विश्वासांमुळे कोणताहि आटपट्टा न ठेविता उपद्रवणे परस्पर सरोपणाने वागून कामांत गुप्त गोष्टी समजाविण्याचा कधी कधी प्रसंग पडतो. ईश्वराने घडवून आणलेला आपला परस्पर संबंध पूर्वीस अपिके मजबूत होऊन तो जगाच्या स्तुतीस पात्र होईल. मी वरील सर्व गोष्टी मनात उत्तमप्रकारे समजून व ईश्वरसरकारचे एक हितचिंतक मित्र असे प्रार्थनास समजून ज्यात ईश्वराने कांया संबंध आहे असा हरक गोष्टीची मला प्रार्थनास देजे, हे परस्पर शुद्ध गावात अनुसरून दूरच्याच्या अनेक गोष्टींची प्रार्थना आहे असे

मी समजतो. या एकंदर परिस्थितीप्रमाणे ज्याप्रमाणे हिंदुस्थानांत अशक्य वाटणारी अशी शांतता व सौख्य येथील लोक अनुभवीत आहेत त्याप्रमाणे विलायतेतहि शांतता व सौख्य नांदत आहे. आणि म्हणून ही गोष्ट आपणांस जाहीर न करणे हे मित्रत्वास व निष्कपटपणास अनुसरून होणार नाही असे जाणून व दोस्तीचे व एकीचे हे एक कर्तव्य मानून परस्पर भेदभाव मनांत न आणतां मुख्य विषयाकडे मी वळतो. आपणापासून पुढील गोष्ट छपून न रहावी ती अशी—इंग्रज लोक व फ्रेंच लोक यांमध्ये परस्परांच्या भरभराटीस कारणाभूत असलेल्या स्नेहास अनुसरून दोन्हीकडील थोर थोर सरदार कांहीं वर्षांपासून परस्पर वागत आले आहेत. अलीकडे तीन चार वर्षे झाली असतील तेव्हापासून फ्रान्स देशांतील हलक्या प्रतीचे रहिवाशांनी ज्यांचा धंदा नेहमी आगलवेपणाचा आहे त्यांच्या व जुलुमी लोकांच्या चिथावणीवरून धामधूम करण्याचे डोक्यांत येऊन आपल्या देशांतील सरकारी कायदे मोडले, जे प्रत्येक देशांत राज्याचे खांब समजले जातात अशा थोर थोर सरदारांस व खियांस बाहेर हांकून दिले, व सैतानी उपदेशामुळे अनेक प्रकारचे उत्पात करण्याचे पाप त्यांनीं संपादिले. त्यांनीं आपला जुलुमी हात बाद-शाहाच्या मदतगार मंडळींच्या पदरापावेतों घातला व त्यांचा अपमान केला. अखेर त्यांनीं आपल्या जुलुमाचे निशाण येथपावेतों उभारले कीं, त्या दुर्दैवी जमावाने निर्भयपणे तरवारीच्या घावाने सदर बादशाहाच्या अस्तित्वाचा उगा इहलोकापासून परलोकांत ओढून नेला (बादशाहास ठार केले). त्या मुलखांत त्यांनीं कायदेकानूंचे बंधन तोडलेले आहे अशा स्थितींत शेंकडों वर्षांपासून परदेशीय बादशाहा व सरदार यांच्याशीं राजकारण करण्यांत योग्य असे जे बुद्धिमान चतुर मंत्री व अधिकारी त्यांसही नाहीसे केले. आपल्या स्वतःच्या देशांत भयंकर अविचारी वर्तन ज्याअर्थी अमलांत आणले आहे त्याअर्थी दुसऱ्या जातीच्याहि चाव-तींत त्यांच्या अनःकरणांत ते तसेंच आणतील यांत नवल ते काय ! असो. अलीकडे विलायतच्या वर्तमानपत्रांवरून असे ऐकण्यांत येते कीं, त्या बंडखोर टोळीनें आपल्या देशांत अत्यंत अव्यवस्था व तंटेबखेडे उपस्थित केलेले आहेत. इतकेंच नव्हे तर, लढाईची व भारामारीची आग विलायतच्या मोठ-मोठ्या सरदारांसहि त्यांनीं नेऊन पोहोचविली आहे. बरीच वर्षे अव्यवस्था झाल्या-मुळे अवश्य खर्चाचे रकमेस तूट व बाध आला व त्यामुळे दर्यायी व खुष्की फौजा खर्चास न मिळाल्यामुळे हुकमतींत रहाणे जवळ जवळ अशक्य आहे. असें आहे तथापि त्यांनीं इतर सरदारांप्रमाणे इंग्रज लोकांवरहि मगहूरीचे व दांड-गाईचे निशाण उभारले आहे. मात्र इंग्रज लोक सर्व लहान थोर मंड-ळीशीं ज्या सरळपणाने व मित्रत्वाने पुष्कळ दिवसांपासून वागत आले त्याचप्रती वर्तन ठेविलेले आहे. शिवाय केवळ निष्कारण अशा प्रकारचे सदर जमावाचे आम-

च्याशीं वतन घटते तर ते कोण सहन करू शकिल ! सचच, या ठाण्याचे निराकरणार्थ ध्यवस्था लावणे जरूर जाणून या चळवळीच्या मूळ उत्पादकांस शिक्षा करण्याकरितां विलायतेत व हिंदुस्थानांत हि तजवीज केलेली आहे. व मो. ही सधर विलायतच्या वर्तमानपत्रावरून समजून बंगाल्यांतील त्यांच्या (फ्रेंचाच्या) ताब्यांत असलेली बंदरे व वसती आपल्या ताब्यांत घेतल्या आहेत. ईश्वररूपेने पुन्हा एसादे वेळेस या दुष्ट चळवळ्यांना हिंदुस्थान व दक्षिण यामध्ये व आपसासच्या प्रदेशांत असलेल्या शांततेचा भंग करण्याची ताकद राहू नये अशा प्रकारची तजवीज करण्यांत येईल. मला आपण सर्वथैव आपला एक दिनचितक जाणून हमेशा कुशल-वार्ता लिहून सुपी करात जाल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहावे !

कॉर्नवॉलिस

पत्रांक ११०

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलिस

शके १७१५ ज्येष्ठ व० १०

पा ३१/१७१३ ६.

श्री० रावसाहेब याचे सेवेसी.— देशप्रेमामुळे मी काहीं महिन्यांपूर्वी विलायतेस जाण्याचे निश्चित ठरविलें. त्याप्रमाणें मी विलायतेस गेल्यावर येथें कंप-नीच्या जागेवर ठोणी तरी नेमून मला रजा मिळावी म्हणून मी विलायतेस विनंति केली व निकडून आलेल्या पत्रावरून पहातां ती मंजूर झाल्याचें समजतें. प्रथम बंगाल कौन्सिलमध्ये सरकारी कामावर नेमलेले सर जॉन शोअर यांची नेमणूक गव्हर्नर जनरलच्या जागेवर माझ्या सूचनेप्रमाणें झाली. साहेबमजकूर हे कलकत्त्यास हल्लीं आलेले आहेतच. परंतु विलायतेस जाण्याकरितां बारा अनुकूल नाहीं म्हणून मी ४१५ महिने येथें अडकून पडलों आहे. सदर मुदतीत सर जॉन शोअर साहेबांस आपणांसंबंधीं स्नेहाच्या योगे सर्व गोष्टी सांगून ठेवीत आहे. सदर साहेब हे येथें असल्यामुळे परस्पर सरकारामधील दोस्तीबद्दल त्यांस पूर्ण माहिती असल्यामुळे त्यांस फारच आनंद झाला व ज्याप्रमाणें मी आपणाशीं समभाषणें वागलों त्याप्रमाणें वागण्याची त्यांची तरफत इच्छा आहे. तथापि आपल्याविषयीं असलेल्या स्नेहामुळे व प्रेमामुळे इतकें लिहिणें जरूर आहे की, मी विलायतेस गेल्यावर हल्लींचे नेमलेले गव्हर्नर जनरल सर जॉन शोअर हे आपल्याशीं स्नेहानें व प्रेमार्ने वागतील, सर जॉन शोअर यांसंबंधीं ज्यांत मजकूर आहे असें हें पत्र पाहून आपणांस आनंद होईल म्हणून मुद्दाम हें पत्र पाठवीत आहे. निवेदयत मी आपल्या आहे त्या अधिकारावर राहिलच, तरी आपण मला आपला एक दिन-चितक समजून पूर्वाप्रमाणें रुपापत्र पाठवून आनंदवीत जाऊ अशी आशा आहे. फार काय लिहिणें !

कॉर्नवॉलिस.

10262

पत्रांक १११

॥ श्री ॥

पी. एस्.

शके १७१५ श्रावण शु० ६ नंतर

१३।८।१७९३ इ. नंतर

*रावसाहेब बाळाजीपंडित (फडणवीस) यांस-- विशेष--चिना पटणाकडील कामकाजाबद्दल व्यवस्था लावण्याकरितां तेथें जाण्याचा नवाब गव्हर्नर जनरल यांचा इरादा असल्याबद्दल सविस्तर मजकूर त्यांच्या पत्रावरून आपणांस समजला असेलच. त्याप्रमाणें नवाबसाहेब मौसुफ हे ता० १३ माहे आगष्ट सन चालू रोजी कलकत्त्यास रवाना झाले. विलायतेस जाण्याच्या मुदतीत या सरकारचा चिनापटणाकडील कामकारभार मी व इतर कौंसिलदारसाहेब यांजकडे सोंपविला आहे. हा मजकूर आपणांस कळविणें जरूर समजून मुद्दाम पत्री लिहीत आहे. इंग्रज कंपनी व आपण या दोघांमधील परस्पर दूढ असलेल्या दोस्तीस व एकीस अनुसरून दोस्तीचा पाया दढ करणारी कुशलपत्रें लिहून मला खुप कराल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहिणें !

पी. एस्.

पत्रांक ११२

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलिस

शके १७१५ भाद्र० शु० १२

पा १७।९।१७९३ इ.

या पूर्वी चिनापटणाकडील कामकाजाचा उलगडा करण्याकरितां माझें जाणें लांबलें आहे व त्यानंतर जहाज निघण्याचे वेळीं विलायतेस जाण्याचा माझा इरादा असल्याबद्दल वगैरे तपसीलवार मजकूर स्नेहपूर्वक लिहून आपणांस कळविला तो समजला असेलच अशी मला खात्री वाटते. हल्ली ईश्वररुपेनें व स्नेहांच्या सुदैवानें माझ्या सर्व कामांतून मी मोकळा झालों आहे. व विलायतेकडे जहाज हांकण्यास अनुकूल व मनाजोगा वारा झाला आहे. मी (आपला-स्नेही) चिनापटण मुकामी जहाजावर बसून विलायतेकडे रवाना झालों. याउपर सर जॉन शोअर साहेब बहादर माझ्या मार्गे गव्हर्नर जनरलच्या अधिकारावर नेमलेले आहेत. ज्याप्रमाणें आपण माझ्याशीं एकीचा व दोस्तीचा पत्रव्यवहार करीत होता त्याचप्रमाणें त्यांच्याशींहि पुढें सुरू ठेवाल अशी आशा आहे. आनरेबल साहेबहि दोस्तीखातर व दोस्तीस व एकीस अनुसरून माझ्यापेक्षांहि अधिक आपणाशीं वागतील अशी खात्री आहे. बहुत काय लिहिणें !

कॉर्नवॉलिस

* याच मजकुराचें दुसरें एक पत्र सखारामबापूंच्या नांवचें आहे.

पत्रांक ११३

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलिस्

शके १७१५ आश्विन व० १२

पा॥ ३१११०१७९३ इ.

मे० पेशवा सवाई माधवराव यांस—विशेष—आपल्या शुभ विवाहाची सत्तर समजून आपले अभिनंदन केव्हा करता येईल अशी माझे मन अपेक्षा करीत असताना सर चार्लस् मालेडू यांचेकडील आलेल्या पत्रांनील आपल्या विवाहाच्या शुभवार्तेचा मजकूर वाचून मला इतकी खुपी वाटली की, तिचे वर्णन या अशा संक्षिप्त पत्रांत मावूं शकणार नाही. या विवाहाच्या योगानें ईश्वर विशेषतः आपणांस व आपल्या अवलंबूदारांच्या मित्रांस भरभराट व चांगुलपणाचें फळ देवो. मी मोठ्या उत्साहानें आपलें अभिनंदन करीत आहे. आपल्या दीर्घ आयुष्याकरिता व वैभवाकरिता ईश्वरास प्रार्थना करीत आहे. बहुत काय लिहिणें।

कॉर्नवॉलिस्

पत्रांक ११४

॥ श्री ॥

शोअर

शके १७१५ पौष व० १३

पा॥ २९१११७९४ इ.

श्रीमंत पेशवेसाहेब यांस—आपणा परस्परांतील दोस्ती व स्नेह झालेला आहेच व आपलें परस्परांचें कामकारमार एकच आहे. या बाबतींत स्नेहपूर्वक लिहीत आहे. परस्परांचे हक्क न्यायनीति व स्नेह हे सर्व कंपनी इंग्रज यहादर यांच्या डोक्यापुढें सतत आहेत. नवाब + सादतअल्लीखान यहादर हे कंपनी-सरकारच्या मदतीने गादीवर बसले. गादीवर तेच बसत आहेत. सर्व लहान मोठ्या लोकांनी त्यांस मान्य केले आहे. व हें तंत्र्याचसेड्यावाचून घडून आले ही फार आनंदाची गोष्ट आहे. असो. स्नेहास बरचेश पत्र पाठवित जाऊन कुशल कळवून संतोषवाल अशी आशा आहे. कळावें बहुत काय लिहिणें।

जे. शोअर.

पत्रांक ११५

॥ श्री ॥

(चिनापटण)

शके १७१६ भाद्र० शु० १४

पा॥ ८१११७९४ इ.

श्रीमंत सवाई माधवराव नारायण पंडित प्रधान यांस—विशेष—पेटमिटनचे यादशाहा यांच्या हुकमावरून प्रधानकारभारी वगैरे यांनी मला पेटीत कारभारावर नेमत्यावरून मी येथें चिनापटणास पोहोचून सूत्रें हातीं घेतली आहेत. सधस आपणांस लागर्जीच कळविल आहे. आपणा परस्पर सरकारांत प्रसन्नता दृ

स्नेहसंबंध व एकीरूपी चांग नेहेमीं हिरवागार व टवटवीत आहे असें पाहून मला फार आनंद होत आहे. व यासंबंधीं प्रत्येक भलेपणाचें काम आपण सांगाल ते करण्यास मी तत्पर राहीन. बहुत काय लिहिणें !

पत्रांक ११६.

॥ श्री ॥

सर जॉन शोअर.

शके १७१६ माघ ० व ० ३०

पा. १९।२।१७९५ इ.

बाळाजी पंडित यांस- विशेष—

प्रत्येक शब्दांत श्रीमंत पेशवे सरकार व नवाब आसिफजाहा बहादूर व सरकार कंपनी अंगरेज बहादूर यांमध्ये परस्परांत दोस्तीमुळे पराकाष्ठेचें एक मत होतें व टिपु-सुलतान च्या मोहिमेमध्ये हि तिघांनीहि फार श्रमपूर्वक फायदा करून घेतला, ही पूर्वीची स्थिति मला चांगली आठवते. हल्लीं पेशवेसाहेब व नवाबसाहेब यांमध्ये शक्य तितकें प्रयत्न मनें साफ करण्याकरितां केले तरी सुद्धां परस्परांत वैर दिसून येत आहे; त्यामुळे माझ्या अंतःकरणास फार खेद होत आहे. या एकीच्या बाबतींत तिघां सरकारांत ती पूर्वीप्रमाणेच कायम असणें हा तिघांसी एक मोठा कायमचा आधार होईल व (त्यामुळे) हिंदुस्थान देशांत हि शांतता राहील. यांत अडथळा आणणारी गोष्ट केव्हाहि घडणार नाही. एवढेशामुद्धोला सर चार्ल्स वार मालेड बहादूर यांजकडून या सर्व गोष्टी तपशीलवार आपणांस (बाळाजी पंडित यांस) व पेशवे सरकारास जाहीर जाल्यास बरेच दिवस झाले आहेत. जो तंटा पेशव्यांच्या व नवाबाच्या नुकसातीला कारणीभूत हातो ता तोडून फायदा करण्याकरितां व उभय सरकारामध्ये मनें साफ करण्याकरितां मी हरएक प्रकारें परिश्रम व प्रयत्न केलेले आहेत. त्यांत कोणतेहि प्रकारें कसूर केलेली नाही एवढें मला समाधान वाटतें. दोन्ही सरकारांचा जो कोणी दोस्त असेल (मग तो कोणी हि असो.) त्यानें याच-प्रमाणें करणें प्राप्त होतें. याशिवाय, तिन्ही सरकारामधील स्नेह पुष्कळ दिवसांपासून वृद्धिंगत होऊन कायम झालेला असल्यामुळे कंपनी सरकारचाहि नफा आहे ही गोष्टहि माझ्या स्नेहपूर्ण अंतःकरणांत वागत आहे. त्यानंतर माझे सर्व प्रयत्न निष्फळ झाले व महाराजसाहेब व नवाबसाहेब यांच्या मधील बिघाडाचें मूळ कारण सम-जलें नाही. व ज्या स्नेहाचा उपयोग व परिणाम परस्परांचा उलगडा करण्यांत झाला असता त्या स्नेहास अनुसरून सलूखाकरितां शक्य ते प्रयत्न केले तरी ती गोष्ट घडून येत नाही हें सर्व पाहून माझ्या स्नेहपूर्व अंतःकरणास अत्यंत खेद होत आहे. अखेर या सर्व गोष्टीमुळे दोन्ही सरकारांतील बिघाडाची अत्यंत वाईट गोष्ट पाहून-अशी गोष्ट केव्हाहि न घडो अशी मी पूर्ण आशा करितों. तिन्ही सरकारांमधील पूर्ण दोस्तीमुळे मला समजत असलेल्या व माझ्या अंतःकरणांतील, गोष्टी ताबडतोब वेळ न गमावतां लिहून कळविण्यांत गुंतलों आहे. वरकड गोष्टी साहेब मजकुराच्या (= मालेड

साहेबांच्या) जवानी वरून आपणांस व महाराजसाहेब यांस जाहिर होतील. आपण मला एक हितचिंतक जाणून कुशल पत्र पाठवून सुपी कराल अशी आशा आहे. फार काय लिहिणें !

जे. शोअर

पत्रांक ११७

॥ श्री ॥

शोअर

शके १७१७ आषाढ शु. ८

पा २४७१७९५ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण पंडित प्रधान यांस—विशेष. इकडून लढाईची हकीकत व दरम्यान तहासंबंधी मजकूर लिहून पाठविलेले पत्राचे उत्तरी आपले कडून रुपापत्र, असे प्रकारें उत्तर येईल अशी सात्री वाटत नसताना, उत्तम समर्थी आले तें पोहोचून फारच समाधान वारलें. व सर्व मजकूर तपशिलवार समजला. आपण व नवाब आसफजहा यांजमध्यें परस्पर येवनाव व शगडा असल्याबद्दल समजून फार काळजी लागली होती. परंतु ती आतां आपली परस्पर दोस्ती झाली आहे हे कळून आमच्या सरकारची आपणा दोघां सरकारांशीं अत्यंत जेह व एकी असल्यामुळे, दूर होऊन अत्यंत आनंद झाला. ईश्वरी योगानें घडून आलेले परस्पर दोस्ती व एकीचे फायदे हे दोघांचे मनास पूर्णपणें समजले. आतां परस्पर जेह व एकीचें जें स्वरूप आहे तें ईश्वरी रूपेणें शाश्वत टिकावें ही आशा फार आहे. आपला आगेव्याचा एक हितचिंतक समजून नेहमी रुपापत्र पाठवून सुप करीत जाऊ अशी आशा आहे. बहुत काय लिहिणें !

जे. शोअर

पत्रांक ११८

॥ श्री ॥

डॅनियल् सीटन्

शके १७१८ मार्ग. शु. ५ नंतर

११२१७९६ नंतर

श्रीमंत पंडित प्रधानसाहेब यांस—डॅनियल् सीटन् यांजकडून विशेष—आपले रुपापत्र पोहोचून परमानंद वाटला. व त्यांतील महाराजाकडून आपणांस पेशवाईची घखें मिळाल्याबद्दल आनंदकारक मजकूर ऐकून जवळ-दूरच्या मित्रांस अत्यंत सुख झालें. ईश्वर आपणांस यशस्वी युद्धां व येमवी, शुभी व सिंहासनाचा अटंकार, पृथ्वी आहे तोंभवेतों करून सर्व इष्टसिद्धि करे. व त्याबद्दल त्याच्या दरबारीं त्याचे आभार मान्तां. तो अत्यंत येष्ठ ईश्वर आपल्या विषो-दायांनीं आपणांस सुखी राखे. हितचिंतकाचे आभार व आशीर्वाद हे मंगलाचे चोतक आहे. ईश्वररूपेणें आपण व ईश्वरकंपनी सरकार यांमधील दोस्तीचा संबंध कायम मजबूत होवो अशी प्रार्थना आहे. माझ्याकडून होण्याजोगें काम करण्या-

बहुल आपण सूचनाज्ञा कराल तर तें मी करण्यास खुपी आहे. बहुत काय लिहिणें. ईश्वर आपणांस सुखी राखो.

डी. सीटन्

पत्रांक ११९

॥ श्री ॥

चेरी

शके १७१८ पौषानंतर

डिसेंबर १७९६ नंतर

महाराजासाहेब यांस— विशेष— आपलें स्नेहपत्र उत्तम समयी पावलें. त्यांतील प्रत्येक अक्षर व शब्द यांत स्नेहाचा सुगंध होता. त्यामुळें प्राण व प्रेम यां जुळ्यांच्या मगजांत घमघमाट झाला. आमचें मन अत्यंत सुप्रसन्न असतांना गादी-नशीन झाल्याबद्दलची शुभवार्ता त्यांत असलेली समजली ज्या लोकांनी आपणास गादीवर बसण्याच्या कार्मीं अडथळा केला त्यांस यथायोग्य शासन झालें आहे. व आपण आनंदानें यशस्वीपणानें पुण्यास दाखल झाला. राव बाळाजी जनार्दन हे कोंकणांतून येऊन त्यांस आपल्या भेटीचा लाभ झाला यप्रमाणें आपणा दोघांची युनि झाल्यावर अबासाहेब बहादर व तमाम सरदार यांस श्रीमंत हुजूर महाराजा-साहेब यांनीं वखें दिलीं. याप्रमाणेंहि मजकूर त्यांत होता. या वार्तेमुळें जवळदूरच्या स्नेह्यांस व मला अत्यंत आनंद झाला. सदर सुदैवी पत्राचें अभिनंदन प्रत्यक्ष लक्ष्मीनें व आनंदानें केलें. या शुभवार्तेनें माझा अंतःकरणरूपी प्याला आनंदरूपी दारूनें इतका भरून गेला कीं त्याचें किंचित् वर्णन करीन म्हटलें तर दफ्तरें लाग-तील—या गोष्टीस एक ईश्वर साक्ष आहे. या ईश्वरदत्त राज्यारोहणामुळें जवळदूरच्या अभीष्टचिंतकांस व विशेषतः आपणांस ईश्वर नेहेमीं सुखी करो. आपण सरकार व कंपनीसरकार या परस्परांतील स्नेह, प्रेम व एकी नेहेमीं मजबूत व कायम आहेच. व यामुळेंच नवाब गव्हर्नर जनरल सर जॉन शोअर बारोनेटसाहेब बहादर यांनींहि आपणांस कलकत्त्याहून पत्र पाठविलें असेलच. त्यावरून परस्पर स्नेहरीति व वागणूक ही लक्ष्यांत येईलच. याच गोष्टीकडे मीहि नजर देऊन आपल्या अखंड वैभवाबद्दल व चिरायुष्याबद्दल शुद्ध अन्तःकरणानें ईश्वराजवळ प्रार्थना करीत आहे. मला आपला एक हितचिंतक नेहेमीं समजून वरचेवर याचप्रमाणें कुशलपत्रें पाठवून आमारी करावें. नेहेमीं सुखाचे दिवस असोत.

जी. एफ्. चेरी.

पत्रांक १२०

॥ श्री ॥

(?)

शके १७१९ चैत्र.

एप्रिल १७९७ इ.

श्री. महाराजासाहेब (?) यांस—विशेष —आपलें रुपापत्र मेहेर-

चानीनें पोंहचून बडुमान झाला. आपल्या रुपेच्या अनेक गोष्टी लाला आनंदराम यांच्या जवानीवरून समजल्या. लाला मशारनिले हे इमजांच्या थोर साहेबांशी व जनावे अली वजीरुल मुमालिक यांच्याशी भेटून परत आपल्या शेवेसी येतील. महाराज, आपल्या रुपेमुळे मी आमारी कां न व्हावे ! लाला मजकूर हे तोंडी कळविताल. हमेशा पत्र पाठवून मला मान देऊन खूप कराल अशी उमेद आहे, नेहेमी सुखाचा काल व इएसिद्धि असो.

पत्रांक १२१

॥ श्री ॥

सर जॉन शोअर

शके १७१९ वेशाख शु० ५

सा १५/१७९७ इ.

श्रीमंत पेशवे साहेब यांस—विशेष—अत्युच्च थोर कुलां महाराजांचा ऐश्वर्य—समृद्धि—महत्त्व—वैभवरूपी वाग कालवायूच्या अपघातापासून सुरक्षित राहून नेहेमी हिरवागार, टपटवीत, विकासां व मनोहर राहो. मी (आपला अरुग्रिम स्नेह) नवायसाहेब वजीरुल मुमालिक यांस भेटण्याकरिता लखनौस नुकताच गेलों होतो. एकमेकांच्या सहवासांत माझे कांहीं दिवस आनंदांत गेले. तेथून निघून मी कलकत्ता मुकामां ता० १ माहे मे सन चालू मुताबिक ता० ३ माहे जिल्काद सुखरूपपणे परत आलों. दुभाषी स्नेहांची नीति व मेहरबानी यांची मला आठवण होते. म्हणूनच स्नेहांची कुशलवातां जाणण्याची फार इच्छा आहे. मला सरा स्नेहां समजून वारचेवर कुशलपत्रे लिहून आनंदवीत जाल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहिणें !

जे. शोअर.

पत्रांक १२२

॥ श्री ॥

सर जॉन शोअर

शके १७१९ वेशाख शु० ६

सा १५/१७९७ इ.

*श्रीमंत रावसाहेब महाराजांचा अत्युच्च व थोर कुलीन—ऐश्वर्य—समृद्धि महत्त्व वैभवरूपी वाग कालवायूच्या योगानें सुरक्षित राहून नेहेमी हिरवागार, टपटवीत विकासी व मनोहर राहो. मी लखनौकडून प्रवासातून परत कलकत्तास आलों तेथीं आपलें रुपापत्र मिळालें. त्यांत आपणांस पेशवाईची बडुमानाची वरें सा० ४ जमादिलासर रोमी दिनी गेल्याबद्दल बगेरे दोस्तीचा अत्यंत आनंदकारक मजकूर पावून फारच समाधान पाटलें. यापूर्वी आपणांस मी अभिनंदनपत्र पाठविलें आहेच. आतां पुन्हा अभिनंदन करतो व दोस्तीची व स्नेहाची वृद्धि होवो, अशी आशा करितों. याप्रमाणेंच आपली कुशलवातां वारचेवर रुपापत्रद्वारे कळवून मला संतोषवाट अशी मला आशा आहे. कळविं बहुत काय लिहिणें !

जे. शोअर

पत्रांक १२३

॥ श्री ॥

वेल्लेस्ली

शके १७२४ पौष वद्य १०.

सा १८१११८०३ इ.

श्रीमंत राव अमृतराव साहेब—यांस—विशेष—आपलें रुपापत्र पावलें. त्यांतील मजकूर—यशवंतराव होळकर व महाराजा शिंदे यांचे सरदार यांमध्ये परस्पर पैमनस्य येऊन ते सुरू झाल्याबद्दल व श्रीमंत महाराज पंडित प्रधान साहेब यांची स्वारी किल्ले महाडकडे जाण्याबद्दल व आपण पुणे मुकामी येण्याबद्दल व इतर गोष्टीबद्दल—समजून फार आनंद वाटला. या गोष्टी आपण केवळ स्नेह व एकी यांवर नजर देऊनच मला मुद्दाम कळविल्या आहेत. ईश्वररुपेने सरकार अंगरेज बहादूर व सरकार पंडित प्रधान व आपले सरदार या परस्परांत प्राचीनपासून मैत्री व एकीचा संबंध चालत आला आहे. आपण व सरदार मंडळी यांमध्ये जें सख्य आहे त्यामुळे अंतःकरणास अशी आशा वाटते की, सदरहु सरदारांच्या ठिकाणी दोस्तीचा पाया विशेषच भक्कम होवो. आपले थोर वैकुंठवासी वडिल श्रीमंत रघुनाथराव साहेब व इंग्रज सरकार यांमध्ये असलेली कमालीची दोस्ती व त्यांशीं व आपणांशीं व आमच्या सरकारच्या लोकांशीं परस्पर चांगलें वर्तन यांवर नजर दिली असतां आम्हांस अशी खात्री आहे की, त्याहिपेक्षां आपली दोस्ती व प्रेम जास्तच आमच्या हृदयावर कोरलेलें आहे. हिंदुस्थान व दखन या देशांतील सर्व रयतेस सुख व आराम मिळावें हें नेहमीं आमचे नजरेपुढें ध्येय आहे. इंग्रजसरकार व नवाबसाहेब मीर निजाम अलीखान बहादूर यांचीं काजकामें एकरूपच असल्यामुळे सदर नवाबांच्या अंतःकरणांत अशाच प्रकारची इच्छा प्रच्छन्न असली पाहिजे. सदर नवाब साहेबांच्या पत्रांवरून आपणांस समजलें असेलच. इंग्रजसरकारांनीं आपल्या व मराठे-सरकारांच्या सरदारांच्या कामकाजासंबंधीं बोलणें चालणें करण्यास पूर्ण अधिकार दिलेले कर्नल क्लोजसाहेब हे आपल्या शेवेसी जाहीर करतील; त्या वरून वरील बाबतींत माझ्या मनांतील विचार व गोष्टी समजून येतील. मी आपला एक कुशलच्छु समजून वरचेवर स्नेहाचीं रुपापत्रें पाठवून आनंदवीत जाल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहावें ?

वेल्लेस्ली

पत्रांक १२४

॥ श्री ॥

लॉर्ड क्लिफ गव्हर्नर

बंदर चिनापटण

शके १७२५ आषाढ व ६

सा १८१११८०३ इ.

श्रीमंत बाजीराव रघुनाथ पंत प्रधान यांस—विशेष—आपलें रुपापत्र नागोजीराव वकील यांजबरोबर येऊन पोहोचलें व त्यामुळे फार आनंद

झाला. हिंदुस्थानांत आपला व इंग्रजसरकार यांचे परस्पर स्नेह व हितसंबंध इतके एकवटलेले आहेत की, ते एकरूपच दिसत आहेत. व आपल्या निमल अंतःकरणांत-हि ते तसेच ठसलेले आहेत हे पाहून मला फार आनंद झाला. आपल्या मुलसांत असलेली शांतता काही दिवस नाहीशी झाली होती ती आपण गादीवर आल्यामुळे पुन्हा प्रस्थापित झाली. व असाच हेतु आपणा दोघा सरकारांचा होता. आशा आहे की, ईश्वररुपेने हिंदुस्थानच्या रयतेस सुख असावे, हा हेतु इंग्रजांचा आहे व आम्हा-हि तो तसाच असावा. नागोजीरावास या कामावर आपण नेमिले आहे ही फार समाधानाची गोष्ट आहे. व सदर वकिलांचा मानमरातप योग्य प्रकारे ठेवण्यांत आम्हांस आनंद वाटतो. वरचेवर पत्रे पाठवून कुशल कळवाल अशी आशा आहे. विशेष.

पत्रांक १२५

॥ श्री ॥

लॉर्ड क्लिफ गव्हर्नर

चंद्र चिनापटण

शके १७२५ भाद्र. शु. १३

सा ३०८१८०३ इ.

श्रीमंत पंडित प्रधान यांस—विशेष—ईश्वररुपेने मद्रास शहरी माझे येणे झाले. इंग्लिस्तानच्या थोर यादशाहाच्या विचारपूर्वक हुकमावरून त्याच्या कारभारी व इतर थोर पदरच्या मंडळींनी मद्रासचा अधिकार माझ्याकडे सोंपविला आहे. व त्याची सूत्र मी आपल्या हातांत घेतले आहे. सद्य ही सधर मी आपणांस लिहून कळवीत आहे. येथील जुना पञ्चव्यवहार, कागदपत्रे वगैरे पाहून त्यांतून आपली व कंपनीसरकारची उत्तम प्रकारची मैत्री पाहून इतर कामे सोडून प्रथम आपलेकडे पत्र पाठवीत आहे. आपला परस्पर स्नेहदर्श पाग नेहेमी ताजा टपटवीत व वृद्धिंगत राहाल अशा कामां मी नेहमी तत्पर राहून पावटल आपण सांगी घाळगावी. आपण पत्रद्वी मेघाच्या वर्षावाने त्यास नेहमी विक्रासित, प्रफुल्ल कराल अशी मला उमेद आहे. बहुत काय लिहिजे !

पत्रांक १२६

॥ श्री ॥

सर जॉर्ज बार्लो.

शके १७२६ मार्ग. व० १३ नंतर

२९१२१८०४ इ. नंतर

याजीराय पंडित प्रधान यांस—विशेष—पूर्वीपासून आपला परस्पर स्नेह आहे म्हणून मजकुराचे आपले स्थापत्र आम्हां ते पावले. हल्ली आपण व सरकार कंपनी इंग्रजसदर यांच्यामार्फत दोस्ती वाढत आहे. सद्य मी आरत्या कुशान्त-वसंमानाची अवेत्ता नेहमी करीत आहे व आपणहि आमच्या कुशान्तेची अवेत्ता सत्तीय करायी. पाठपर विशेष. आवयेकून हरी उधय वकिलीच्या कामावर आपण नेमलेले हे येथे आले आहेत. व ते आपले काम यथायोग्य करीत आहेत. हे ऐकून

आपणांसहि आनंद वाटेलच. त्यांजमार्फत इतरहि स्नेहाच्या व एकीच्या अनेक गोष्टी आपण कळविल्या त्याहि सर्व पूर्णपणे समजल्या. आमच्या समक्ष भेटीत हरी उधव यानें तिकडोल स्नेहाच्या वगैरे गोष्टी सांगून फार खुषी केलें. त्यांची एकंदर चाल-चलणूक पाहून आम्हांस फार आनंद होत आहे. आपणा परस्पर सरकारांमध्ये ईश-रूपेनें घडून आलेला जो स्नेह त्यांत फरक न होतां उळट वृद्धिंगतच होत जाईल व आमचीहि मेहरबानी त्यांजवर हवेशा राहील ही आपण सात्री बाळगावी. स्नेहास वरचेवर पत्र पाठवून कुशल कळवाल अशी आशा आहे. कळावे बहुत काय लिहिणें ?

जी. एच्. बाली.

पत्रांक १२७

॥ श्री ॥

ए. पी. करी

शके १७६४ चैत्र शु० ३

रा॥ १३।४।१८४२ इ.

महाराज साहेब यांस (१) विशेष-दर्शनापेक्षा दाखवून कळवितों कीं, आपलें रुपापत्र पावले; त्यांतील प्रत्येक ओळींत रुपा व प्रेम भरलेलें होतें. त्यांतीलहि प्रत्येक अक्षर दोस्तीरूपी अत्तरानें इतकें सुगंधित होतें कीं त्यामुळे मन सुवासित होत होतें. मी आपल्या पत्राची उत्सुकतेनें वाट पाहतच होतो, इतक्यांत तें पोहोचलें, त्याबद्दल मी आभारी आहे. आपली कुशलवार्ता न समजल्यामुळे मनास लागलेली काळजी तें आल्यामुळे दूर झाली व समाधान झालें. आपल्या गुणांचा एक चहाता समजून याचप्रमाणें प्रत्यक्ष भेट होईपर्यंत आठवण करण्याची रुपा व्हावी. बहुत काय लिहिणें. तारीख १३ माहे एप्रील सन १८४२ इसवी.

(सही) ए. पी. करी.

पत्रांक १२८

॥ श्री ॥

टॉमसन.

शके १७७६

१८५४ इ.

मेहरबान (!) साहेब बहादर यांस—विशेष- जरी मी सरकारी कामांत अतिशय गुंतल्यामुळे आपल्या दरबारी वास्तवः हजर रहातां आलें नाहीं तथापि अंतःकरणांतून मात्र दर क्षणास माझी जोभ आपल्या स्तुतिमुळे ओली होती. आपलें रुपापत्र न आल्यामुळे मन एकप्रकारे अस्वस्थ होतें तों इतक्यांत आपलें पत्र ता. ३० शाबान सन १२६८ हिजरीचें- 'आपण काशी पवाराचे हातें एक छडी पाठविली होती ती जुनी होती त्याच नमुन्याची दुसरी एक छडी आमचेकडे पाठवावी' या मजकुराचें उत्तम समई येऊन पोहोचलें. त्यामुळे मला हजारोंपटीनें आनंद झाला व माझा मान आकाशापावेतो जाऊन मिडला. तो ईश्वर आपणांस मोत्यांत पाणी आहे तोपावेतो व सूर्यांत तेज आहे तो पावेतो सुरक्षित राखो व आपली इष्टसिद्धि करो. व यामुळे मला अभिमान वाटेल. आपण आज्ञा केल्याप्रमाणें छडी

लोकरच पाठाविणार हेतो परंतु पाहिल्या छडीप्रमाणें छडी नव्हती. कारापूरांत बगेरी
मी तपास केला पण मिळाली नाहीं. आतां कलकत्त्याहून मागविली आहे. कांहीं
दिवसांनीं आल्याबरोबर आपणांकडे पाठवीन. आतां जवळ असलेली एक पाठावेली
आहे. स्वीकार होईलच. मला आपला एक हितचिंतक समजून आपलें कुशल व
माझ्याजोगें काम कळवून रुपा केल्यास मला अभिमानास्पद होईल.

अर्जी सैरतलघ मिस्तर

टामसन—साहेब

टामसन.

पत्रांक १२९

॥ श्री ॥

(?)

शके (?)

ता. (1)

मे० पंडित साहेब यांसः—आपलें कुशलपत्र पोंहेंचून फार आनंद झाला.
बरोबरच्या पाटकर बगेरी मंडळीसह भगवंतरावांनीं जागा सोडून सालकडा (1)
किह्याचा आश्रय केला व गुमास्ते हणमंतराव हे भगवंतरावांस सामील झाले. व
नंतर भगवंतराव यांनीं आपल्या फौजेसह व एसाजी शिंदे कौलहारवाला यांसह
भगवानराव गोविंदराव व पांडुरंगराव व रामचंद्र गणेश यांजवर मौजे बहगाव
येथें पारणा (-1) नदीच्या कांठीं दहा करून तेथें लढाई झाल्याबद्दल व शत्रू येता कदीमुळें
पळून गेल्यामुळें कांहीं प्रांत प्रतापामुळें हानीं आल्याबद्दल मजकूर समजला. त्यामुळे
लेखांस फार आनंद झाला. जें कांहीं होतें तें श्रीमंत माधवराव नारायण यांच्या
प्रत.पानें होत आहे. बरकड, ठीक आहे. 'इंयजांचा बकाल व आपण यामध्वें झालेला
करारनामा अमलांत आणणें व बकाल मजकुरांनीं कलकत्त्यास व मुंबई बंदराचे गव्हर्न-
रास पत्रें पाठाविणें, तेंटेयखंडे मिटवून शांतता कायम करणें या बाबतींत आम्हां
त्यांस पत्र लिहिलेलें आहे. उत्तर आल्यावर आपणांस कळवूं' ही हकीकत समजली.
पत्रोत्तरें आल्यावर वस्तुस्थिति मला कळवालच. बरकड गोष्टी आणसीं पत्रों कळवीन.
मुसकाल व इ.प्र.सिद्धि असो.

पत्रांक १३०

॥ श्री ॥

फॉर्न्यॉलिर ८

शके १७०९ कार्तिक शु० ९

या १८१११७८७ १.

मे० माधवराव नारायण पंडित प्रधान पेशवासाहेब यांस—
शिरोप—विलापनेहून परत येऊन येथील सर्व गोष्टींचा अभिप्राय व मुसकाली
वेतल्पाबद्दल पत्र मी आणतां लिहिजे होतें त्याचें उत्तरिं आपलें आनंददर्शक
रुपापत्र आणें तें पावले. आपण व इंपन बहादूर यंमर्पल्य होश्री व एही पूर्वी-
पासून कायम पात्रां अत्रेलीं आो. मुषय मर्यादित मी मंजूर आहे. व त्या योगाने दे रीपा

पत्रांक १३२

॥ श्री ॥

चलंद वताण जनरल

शके १७१२

१७९० ई.

मल्हारराव होळकर यांस—विशेष—(जनरल मूसी बेल यांनी मल्हाररावांस पाठविलेल्या पुढील पत्राप्रमाणेंच मनकूर आहे).

पत्रांक १३२

॥ श्री ॥

जनरल मूसी बेल.

१७९० ई.

*मल्हारराव होळकर यांस—विशेष— इहाँ टिपुसाहेबांशीं आमचा तह ठरला आहे कीं, रुपयापैकीं सहा द्यावेत. पंतु आमची तयियत सदाहुं साहेबाशीं जुळत नाही. म्हणून माझा फर हेतु आहे कीं, जर मेहरवान सवाई माधवरावसाहेब यांच्याशीं योग घडून येईल तर एकमेकांच्या एकीने त्यांच्या ताब्यातील मुलुस आपल्या कबजांत घेऊन आनंद करूं. यांपूर्वीं याच याचतीन आपणा परस्परांचें सवायजबाय होऊन असें ठरलें आहे कीं, जो मुलुस व मालमत्ता आपल्या ताब्यांत येईल त्यापैकीं तीन हिस्से शीमंत रावसाहेबांनीं घ्यावे व एक चवथा हिस्सा मझ्याकडे द्यावा. याबद्दल पत्रव्यवहार दोहोंकडे आहेच. व याकरितां अहमद अलीखान यांस आपल्या रेवेसी पाठविलें आहे. आपल्या मर्जीस आल्यास लवकर खयर द्यावी म्हणजे त्या याचतींत खटपट करूं. बहुत काय लिहिणें, नेहमीं खुशी असा.

पत्रांक १३२

॥ श्री ॥

जनरल मूसी बेल.

शके १७१२

१७९० ई.

रावसाहेब परशुरामभाऊ यांस—(मल्हारराव होळकर यांस लिहिलें आहे त्याप्रमाणें सर्व मनकूर आहे).

पत्रांक १३३

॥ श्री ॥

फॉर्नवॉलिस

शके १७१३ भावज १० १०

पा २१/८/१७९१ ई.

श्री० माधवराव नारायण पंडित प्रधान यांस—विशेष— अजून व नयाय आसफजहा यहादर व ईमज बहादर यांमध्ये परस्पर कोतछार घड्या-

* येथें लिखाणवारीत परचाररीत हें नांव पुढांपै दिसेलें. फातम मल्हारराव होळकर हे ता० २०/५/६६ रोजीं गाले. व सिद्दपावरीत सन ११९० हि० जसा आहे.

प्राप्तः । आपणवेनीं तो पाठयामध्यं माझा पूर्ण हेतु आहे व ते माझे आव कर्तव्य समजत आहे व पुढे तसेच समजत. ही विधांची परंपर एकी ईश्वरदेव आहे. या बाबतीत सर्व गोष्टींची व्यवस्था ठावण्याचे काम **कंपनी** अंमलसरकारांनी माझ्या- वर सोपविलेले आहे. संघव ही व्यवस्था देवकी उत्तम करण्याचे माझ्या मनात आहे की, आपण **कंपनी**सरकार व **नवाब**सरकार या विधांच्या बाबी-अर्थ, मोठेपणा व फायदा-या संघाचारपद न ठेविता उघडण्या द्याही दिशामर जाहीर करीत. **टिपुसुलतान** यांजकडून मजकडे वकील पाठविण्याबद्दल विनंति केलेली होती व ही गोष्ट निस्तर फावदा-या संघाचारपद न ठेविता उघडण्या द्याही दिशामर जाहीर करीत. **टिपुसुलतान** विजया कांज हरि पंडित **तारयासाहेब** यांच्या देवाळातील असलेली इकडेला जाही. कारण ही बाब करारामध्यं नसल्याची शंका आहे. निघांच्या सुदैवाने आपली विजया कांज हरि पंडित **तारयासाहेब** यांच्या देवाळातील असलेली इकडेला कोजेस मिळाली. सदर पंडितसाहेब हे करारी, पद्धतशीर काम करणारे व हित-चिंतक आहेत. आपण त्यांस विजया संघाचे आधिपत्य दिलेले असल्यामुळे त्यांच्या ठिकाणी असलेला आपला विश्वास जाहीर आहे. **तारयासाहेबांची** बुद्धिमत्ता त्यांच्या प्रत्येक कामात दिसून येते. पूर्वी विधायकः वकील पाठविण्याबद्दल **टिपु** कडून आलेल्या विनंतिबद्दल ते विशेष विचार करीत आहेत. या तीन दस्त कर्तून आलेल्या विनंतिबद्दल ते विशेष विचार करीत आहेत. या तीन दस्त-सरकारांच्या बाबतीत **टिपुसुलतानाचा** काय हेतु आहे याबद्दल माहिती मिळव-विण्यात ते गुंतलेले आहेत. दुस-या पक्षास ही गोष्ट मान्य का नाही याबद्दलहे ते तपासत आहेत. या सर्व गोष्टींचा त्यांनी उडा लावून या कामात असलेल्या सरका-रांच्या विश्वासेक माणसांस एकत्र करून न त्यात ठेवत उघड देईलच असे त्यांच्या विश्वासेक माणसांस एकत्र करून न त्यात ठेवत उघड देईलच असे ठराविले. त्यांस अग्रेसरत्वच मी शीतिविधान दुस-या पक्षाकडे ठेव न देता **टिपुचा** वकील या तीन सरकारांच्या बाबतीत बाळग्याकारिता भोव्यास मंजुरी दिली आहे. **टिपुसुलतानाचे** या विधांच्याबाब पुढे लिहिलेले आहेत. त्यात त्याचा वकील इकडे पाठवून देताना याचा मजबूत करण्याबद्दल विनंती केलेली आहे. मी आमच्या पत्राचे उत्तरी त्यास ही गोष्ट कबूल आहे. नि-ही सरकारांची मजबूत एकी व फायदा-देणारे हेतु हेतु आहे. आपण खात्री ठेवावी. आपल्या अधिपत्या-विषय व दुसरी पक्ष **नवाब**मजकूर यांचे हेतु समजल्याशिवाय **टिपुच्या** वकीलच्या बाबतीत काम तडकेच ठेवून बाळग्यांवालां करणार नाही. **तारयासाहेबांच्या** या गोष्टी-बद्दल माझे खूबच चातल असते. परकड मजकूर, **तारयासाहेबांच्या** लिहिल्या-पत्रक व निस्तर **मुझे** साहेबांच्या बाबतीबद्दल आपणांस समजतील. बहूत काय लिहिले !

पत्रांक १३४
शके १७१९

॥ श्री ॥

मोंगैन्
१७९७ ई.

मे० नानासाहेब वालाजी पंडतः—

यांत—आपलें खुपांचें पत्र मिळालें. श्रीमहाराजहुजूरकडून पोपास, शिरपेंच, सगा भरण्ची, हत्ती व तरवारीची मूठ हे मिळाल्यावद्दल लिहिलें तें समजून फार आनंद वाटला. ईश्वर आपणांस ही गोष्ट धारिणी करो, व जवळ दूरच्या जेसांस सुखी करो. मी नेहमी ईश्वरास आपल्याकरिना हात जोडून प्रार्थना करितों. नेहमी सुखी असावे. विशेष.

पत्रांक १३५
शके (१)

॥ श्री ॥

मॅफ्लिमाँड
ता. (१)

श्रीमंत रावसाहेब माधवराव यांत—विशेष—आपलें रुपापत्र पावलें व मजकूर समजला. सरदारांशीं व जेसांशीं असलेलें माझें प्रेम व एकी अगदीं उघड आहे. म्हणून अतिशयोक्तीचा प्रकार भी करित नाही. आपणां परस्परांत ज्याअर्थां भेद नाही त्याअर्थां आपलाहि भाव माझ्याप्रमाणेंच असला पाहिजे. कारण परस्पर साध्य वस्तु एकच आहे. सवध आपण आपलें कुशलवृत्त नेहमीं पत्रां कळवून रुपा करांत असावे. आपण विनंति केल्याप्रमाणें वाटेंत अडथळा न व्हावा म्हणून कंपनीच्या मोहरेनिशीं दस्तक पाठवांत आहे. पंधेल. आपल्या मातोथी आनंदानें व सुख-रूपपणें नियमित टिकाणीं पोहोचतील. कारण सरपेणांत व सरळपणांत इंग्रज सरदारांची कांहीं हि कसूर नाही. हें आपणांस चांगलें माझेंत आहेच. आपल्या मातो-थीची तीर्थास जाण्यायेण्याची जबाबदारी सर्व माझ्यावर आहे. वरकड गोष्टी आपले वकीलांकडून समजतील. जास्त काय तसदी याची. कळावे.

मॅफ्लिमाँड

पत्रांक १३६
शके (१)

॥ श्री ॥

(१)
ता. (१)

(१) यांत—इंग्ली अंग्रेज यहादूर यांच्या मापण्यांत आले नीर व पदवी निहावीः—कंपनी अंगरेज यहादूर याचे मोडर कलकण्याचे गवर्नर यहादूर आहेत. ही गोष्ट लक्षात घेऊन ते तिहीं जसेल ते निघों. बहुत हर काय यावेत !

पत्रांक १३७
शके (१)

॥ श्री ॥

महंमद आरिफ सुरत
वकील नि॥ वलंदेज
ता. (१)

श्रीमंत नाना फडणवीस यांस- अनुपमसेवक महंमद आरिफ वकील नि॥ कंपनी वलंदेज यांचे अनेक सलाम-विशेष-इकडील हकीकत आपले रुपेने ठीक आहे. व सर्वकाल आपलें आयुष्य व वैभव यांच्या वृद्धीचें चिंतन करीत आहे. मजवर आपली सतत रुपा असल्यामुळे मी रात्रांदिवस मनापासून आपणांस चाहतो. हल्लीं सुरतवंदराच्या वलंदेजाच्या कोठीवर नवा सरदार आलेला आहे. आपल्या नांवें पत्रें लिहिलेलीं संपतराव व गोविंदपंत चौथ्या (१) यांच्या स्वाधीन केलीं आहेत. ते आपल्या सेवेशी येतील. वलंदेज कोठीच्या सरदारांनीं लिहिलेलें आपल्या नांवचें पत्र त्याजमाफत पोहोचेल. व आपण तें वाचालच. त्याचें उत्तर पाठविण्याची काळजीपूर्वक तजवीज करालच. सरदारानें लिहिलेल्या पत्राचाहि जबाब लिहालच. माझ्या पत्राचें उत्तर पाठविल्यास मजवर मोठी रुपा होईल. मी आपला दासानुदास हितचिंतक आहे. आपल्या रुपेची आशा आहे. कळावें बहुत काय !

पत्रांक १३८

॥ श्री ॥ वंदर सुरत-विल्यम याकूब
वलंदेज.

शके (१)

ता. (१)

मे० नाना फडणवीस यांस- विशेष-ईश्वररुपेने इकडील सर्व हकीकत ठीक आहे व त्याचप्रमाणें आपलेकडीलहि तशीच असेल अशी उमेद आहे. आपण व कंपनीचीं माणसें यांच्या दरम्यान असलेल्या दोस्तीस न स्मरतां बरेच दिवसांत दोन शब्दांचें एखादें पत्रहि आपण मजकडे पाठविलें नाहीं. या विलंबाचें कारण आपण कांहीं तरी कामाकाजांत गुंतलेले असले पाहिजेत. याशिवाय दुसरें काय समजावें ? तरी आपण विस्मरणास विसरून रुपेने मित्रांची खबर घेण्यामध्ये लक्ष्य द्यावें. व असें करण्यांत सरोसर रुपा करण्याच्या पलिकडे कांहीं नाहीं. याशिवाय जास्त वेळ आपला किती घेऊं ? अखंड वैभव व आरोग्य असो.

पत्रांक १३९

॥ श्री ॥ वलंदेज डायरेक्टर कोठी
वंदर सुरत.

शके १७१२

१७९० इ.

मे० किसनराव बलाल यांस (१)- विशेष- बरेच दिवस झाले, आपले-कडून थोर आनंददायक पत्र आलें नाहीं. म्हणून अलत्रिम स्नेह मैत्रीरूपी माख-

कीस हें पत्र लिहून दृढीकरणार्थ चालना देत आहे. आशा आहे कीं, जुन्या दोस्ती-पेक्षा अधिक दृढसंबंध ठेवून हमेशा पत्रें वाठवून मला करण्याजोगें काम सांगून आनंदवीत जावे. यापेक्षा जास्त काय लिहावें ! हे ईश्वरा, याचें वैभव, आनंद, सुख, परिवार, लक्ष्मी व धोरपणा हे दिवसानुदिवस वाढो.

पत्रांक १४०

॥ श्री ॥

(?)

शके १६९८

१७७६ इ.

मे. रावसाहेब यांस- वि० - मुंबई बंदरावर इंग्रजांचा अतिशय शरमेचा पराजय झाल्याबद्दल व आपलेकडे लष्करात रघुनाथराव यांचे दासल होण्याबद्दल व मुंबईस गेलेलें लष्कर परत आल्याबद्दल व हैदरनायकास तंची देण्याबद्दल महाबलमहामांचा हेतु असल्याबद्दल व सदर नायकास तंची देण्यांत उभयतां सरकारांचे कोणते कायदे आहेत व या कार्यां काय तजवीज केली पाहिजे याबद्दल बगैरे मजकुराचें आपलें पत्र पोहोचलें व फार आनंद झाला. या मोठ्या विजयाचें कारण केवळ राव पंडित प्रधान माधवराव नारायण यांचें नशीब आहे. आपणांस व सर्व हितचिंतकांस हा विजय शुभदायक होवो. नायक मजकुरास तंची दिली असता उभय सरकारांचा कायदा होईल अशी मला खात्री वाटते. नायकमजकुरास तंची देण्याबद्दल दोन वर्षांपासून माझा हेतु होता. परंतु, परगुती सगड्यामुळे तसें पडून आलें नाहीं. सांप्रत ईश्वररुपेनें परगुती सगडे नाहींसें झाले असल्यामुळे पुढीलप्रमाणें घेत उत्तमप्रकारें योजिला आहे तो असा कीं, लढाईचे सामानासह मोठी फौज घेऊन तिकडे मी येण्याचें ठरविलें आहे व एक दोन छावण्या भोंवताली ठेवून नायकमजकुराचें काम काढलें पाहिजे आपण व महाबलमहाम यांनीं सदर याभर्तांत कोणती योजना केलेली आहे तें मला कळ्यावें. मी हैदराच्या तंचीसंबंधी व फौजेच्या झाल्यालीसंबंधी हुजूर पुरनूर यांस कळविलें आहे. आरण मुझ आहांत सध्या ईश्वररुपेनें परगुती सगडे नाहींसें झाले आहेत. मदाहलूमहामांच्या विचारों नायकाच्या याभर्तांत पुढें टाकलेलें पाऊल मार्गें घेतले जाणार नाहीं अशी योजना करावी म्हणजे तें काम ईश्वररुपेनें सिद्धीस जाईल. आपण व मदाहलूमहाम काय ठरविता तें कळविण्याची रुपा व्हावी. विशेष. सौख्य असो. बरकट मजकुर आवाजी पंडित यांस लिहिलें आहे त्यावरून जाहीर होईल.

पत्रांक १४१

॥ श्री ॥

(?)

शके (१)

ता० (१)

(१) यांस - वि० - पारूषीची इच्छा सर्व इच्छा

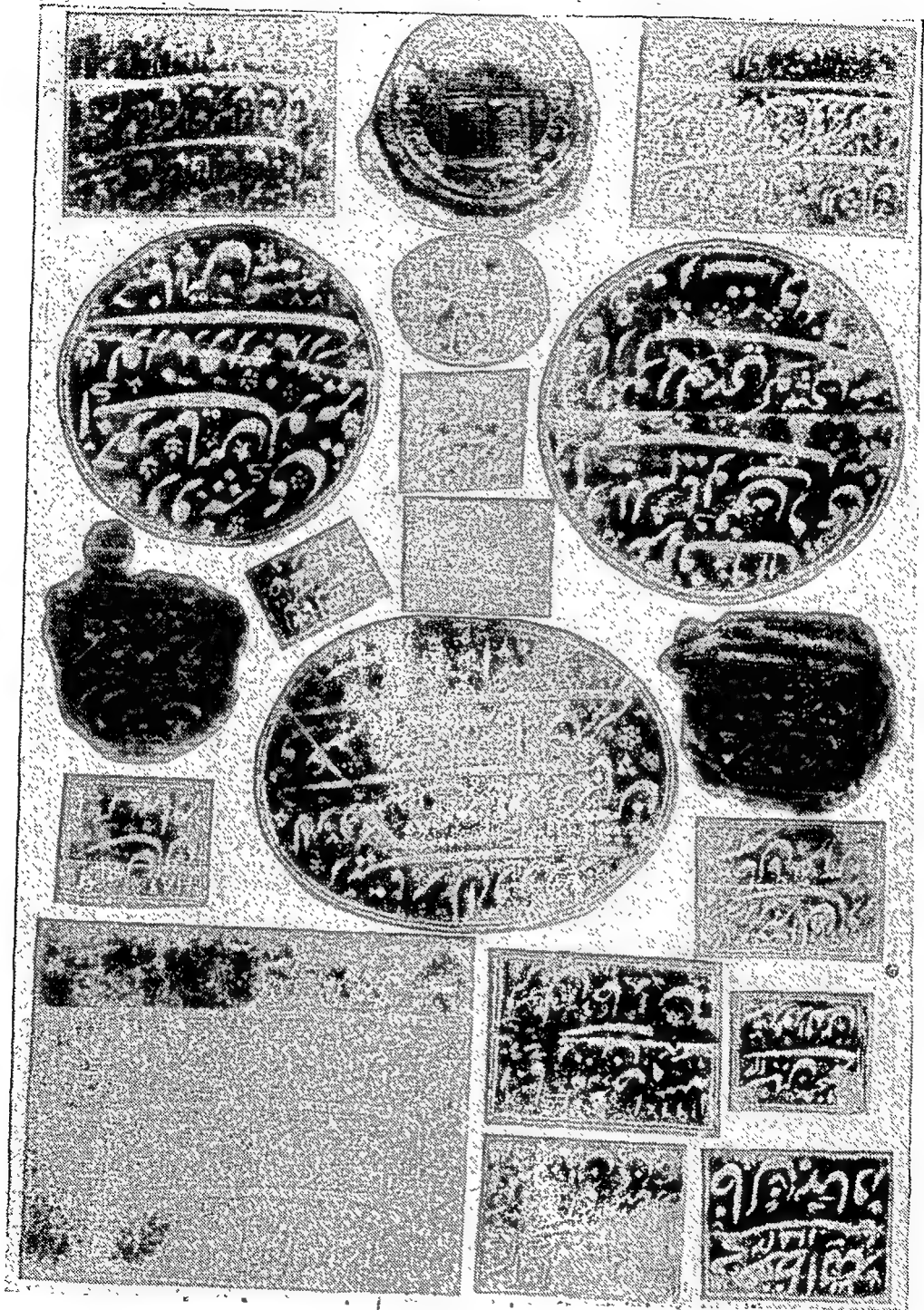
व पं० मुंबईचे गव्हर्नर इन् फोर्मेसिले बेगरेगडे वापरे पायदळ सेपकराम

यांजवरोवर लिहून पाठविलेले आपणांस पोहोचले असेलच व त्याप्रॉ आपण तज-
 वीज केली असेलच. कनंल अपटन् यांनींहि येथें समक्ष डोळ्यानें जें पाहिलेलें आहे
 तें त्यांनीं आपणांस कळविलें असेलच. व **मलुमान** याचे मार्फत एक स्नेहपत्र
 नेहेमीप्रमाणें आपणाकडे पाठविलें होतें. परंतु ता० १० माहे रमजान पावेसों त्याचें
 उत्तर आपणांकडून आलें नाहीं. यामुळें माझें मन अस्वस्थ आहे. कोणीहि एसादा
 मतलबाचें बोलणारा माणूस स्वतः खरोखर शत्रु असून स्नेहभाव दाखवून गैरवाका
 गोष्टी आपल्या कानांत भरवून स्नेहाचा जो शुद्ध चष्मा आहे त्यावर शत्रुत्वरूपी
 कचरा त्यानें न टाकावा अशी गोष्ट ईश्वर न करो. म्हणून मी पुन्हां ही हकीकत
 आपणांस लिहीत आहे कीं गव्हर्नर व मुंबई कौन्सिल हे सरळ चालणारे नसून
 भलत्याच मार्गाचा अवलंब करून चालतील सत्य हें स्नेहपत्र आपणांस लिहिलें जात
 आहे कीं, आपण गव्हर्नर कौन्सिल बंदग मुंबई यांस ताकीदपत्रें लिहून इकडे
 पाठवावीत. कारण, झालेल्या करारमदारप्रमाणें कायदेशीर चालून खरेपणाचा आपण
 पोपास घालावा. वरकड, इतर बेवफूफ व अकलशून्य फितूर व शत्रुलोक यांनीं
 आपल्या अमलदारांच्या मार्फत आपणांपावेतों कांहीं गोष्टी कळविल्यास त्यावर
 विश्वास ठेवूं नये व त्याचद्वल मनांत दुसरे कांहीं आणूं नये. आमच्या सरकारा-
 कडून कोणत्याहि प्रकारें करारांत फरक होणार नाहीं. नऊ लक्षांचा मुलूख सरकारा-
 कडून रोकड रूपानें घ्यावा व दादासहेबांनींहि याचप्रमाणें घ्यावा. कसा घ्यावा
 तें लिहीन बाकी मजकूर लाला सेवकराम याचें पत्रांत जाहीर केला जाईल.

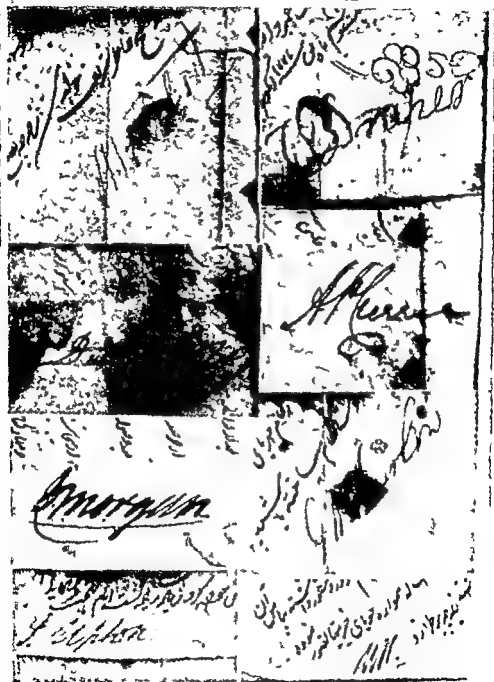
शिक्षांचा तपशील.

उभीरांग (डावीकडून)

- १ महमद हाफी जुल्लाखान व-
हादर. (११)
- २ सयद नुरुद्दीन हुसेन मो-
हरी. (११)
- ३ मिस्तर जान मॅकफर्सन ग-
व्हर्नर जनरल वहादर(६०)
- ४ टॉमस डे एस्कायर(५८)
- ५ विल्यम याकूब मंडी अरा-
फ वलंदेज डरेक्टर कोठी
कंपनी मुबारक सुरत वगैरे
- ६ जुवदे नवीनान अर्जमुस्तान
सर जॉन व्हॅट शोअर व
हादर गव्हर्नर जनरल मु-
मालिके महरूसा सरकार
अंग्रेज मुतालिके कीभ्वरे
हिंद (११७)
- ७ कॅप्टन जॉन कनवे वहा-
दर... (१०५)
- ८ कर्नल चार्लस मार्गन वहा-
दर (३७)
- ९ राइट हानरबल एटवर्ट
लॉर्ड क्लॉफ वहादर गव्हर्नर
चिनापटण वगैरे मुतालिके
इंडिया सन..इसवी (१२४)
- १० जॉन ब्रिस्टो वहादर (२४)
- ११ विल्यम टॅलर एस्कायर(४)
- १२ टॉमस फिंग (२०)
- १३ इंग्मा ई० इंड० कंप० (४०)
- १४ जुवदे नवीनान अर्जमुस्तान
रफीउल्ल मकान् अशरफुल्ल
उमरा सर जॉर्ज हेव्ळुवार्लो
वारोनेट गव्हर्नर जनरल
वहादर नाजम् मुमालिके
महरूसा सरकार कंपनी
अंगरेज मुतालिके कीभ्वरे
हिंद सन १२०२ हिजरी
(१२६)
- १५ कर्नल जॉन् अपटन् वहा-
दर ११८९ (२९)
- १६ रॉबर्ट गॅव्हीर, एस्कायर(१८)
- १७ चार्लस वार मॅलेट ११९६
(६५)
- १८ जोसास डुप्रे एस्कायर ग-
व्हर्नदोर बंदर चिनापटण
सन १७७० इसवी (१५)
- १९ मशीरेखास गुजरे मुलतान
इंग्लिस्तान जुवदे नवी-
नान अर्जमुस्तान ग-
व्हर्नर जनरल चार्लस अल
कॉर्नवालिस वहादर सिपा-
ह सालार अफवाजे पाद-
शाही व कंपनी मुतालिके
कीभ्वरे हिंद सन १२०५
हिजरी (७४)

डावी वाजू—१. मॅकलिऑई (१३५) २. डॉनियल् सीटोन. (११८)
३. सी. मार्गन. (३७) ४. जे. अपटन. (२९)

उजवी वाजू—१. डी. टपर. (६) २. ए. पी. कर्ता. (१२७) ३. जी. एन.
घाली. (१२६) ४. डब्ल्यू. एन. (चारनहोस्टिंग) २७.

६. आर. एच्. वॉट्स. सुन्दर. २७ डिसेंबर १९८५. बी. ए. थर्ली.
महादेवाव नारायण पंढावा यांत.

प्रा. ३३.

ملاحظه نموده و به خود دقیقه یاب صواب گزین دریافت
 بود بسمع آن مهربان رسانیده باشد و نیز علی التواتر محبت نامه
 کلو لیهان عبارت روانه آنصوب ساخته اما تا تاریخ دهم شهر رمضان
 المبارک در جواب یکم از آن خوش دل نه کردند ازین معنی
 خاطر اختصاص ما شرمشتر بمقرین نگران خدا نخواهد که از کسی
 غرض گویان انصاف دشمن در لباس دوستی آمده بخنان
 نادرشت بگوئی آن مهربان رسانیده منهل خلاص و داد
 راه خاشاک بیگانگی انباشته سازد بنا بر آن و دستاره به
 تازگی به تحریر کیفیت می پردازد که گورنرو کونسل بندر بمبئی
 نامور بمقرین که برخلاف آئین به استی و دوستی است بمیان آورده
 به هر دو به مسالمتی و بد سلوکی میشوند لهذا امر قوم خاصه یگانگت و
 اخوت طراز میگردد که آن مهربان به گورنرو کونسل بندر بمبئی تاکید
 و تشدد روانه اینصوب نمایند که موافق قرار دوستی امورات
 نموده است از حرکات بغور باردار بدو سالک مسالمت است
 مسالمتی را شعار خود سازد و دیگر گفته و نوشته مفتریان و
 درعیان نافهم حواله عاملان پیش آن مهربان می آید اعتبار و قابل اعتماد
 نگردد و بنحاطر راه نباید نماید و ازین سرکار در قرار نامه تجاوز شده
 نیست زیاده و ملک نه ملک روپیہ موجب نقد از سرکار بگیرند و داد
 صاحب همین آئین بگیرند آئین نوشته خواهد شد باقی کیفیت
 به تفصیل در خط لاله سیوک نام نگارشش خواهد نمود و تمام شد

پرداخته عزیمت آنطرف به عمل آید و یک چهارونی در
چهارونی در همه طرف نموده مهم نایک مذکور به انجام پذیرد
و آن مهربان و مدارالمهامان مهم نایک مذکور را چه طور قرار
داده اند و چه تدبیر مقور کرده بر آن اطلاع باید داد
دوستدار در باب مهم حیدر نایک و نهضت رایات
عالیات بحضور پرنور معروض درشته آن مهربان داده
الحال بفضله رفع فساد خانگی صورت بست از مدارالمهامان
گفته مهم حیدر نایک را چنان قرار دهند که لغزش راه
نیاید و بعونه این مهم حسن انجام پذیرد و مدارالمهامان عنوان
انتظام این مهم را چه طور قرار داده اند بران مطلع
باید ساخت زیاده بهجت و شادمانی باد - باقی کیفیت
مفصل از نوشته اباجی پنڈت مبرین خواهد شد

رقعہ ۱۴

سابق ازین تمامی کیفیت مانند و بود و چون گنگی مختلف
القرار گورنر و کونسل بندر بمبئی از بانی خدمت دستگاه
سیوک رام و کیل حواله رفته بود یقیناً رسید و ادا
آن پرداخت باشد و کرنیل پیٹن آنچه بچشم اخلص بین

رقعت ۱۴

سلامت

او صاحب مهربان که مفراتے مخلصان
 به بنیمة اللود مستضیٰ شکست خور دن انگریران
 بند زبیدی در کمال مذلت و خذلان و داخل شدن
 به گنناشته او در لشکر آن طرف و معاودت کرده فتن
 الجماعة بند مذکور و اراده مدارا لها مان بنا بر تنبیه حیدر نایک
 و متصور بوده نوید در هر دو سرکار و تنبیه نایک و اصلاح پذیرند بر این مهم

و وصول فروخته خاطر به امسرور ساخت ظهور این فتح عظمی
 که محض بیاوری طالع او پندت پرومان مادیور او نرا این
 است بر آن مهربان و جمیع هواخواهان مبارک و مهناباد
 فی الواقع در تنبیه نایک مسطور و فواید سرکار و ولتدار و الا
 و هم در سرکار او پندت پرومان متیقن خاطر است اگر چه
 دو سال بنا بر تنبیه نایک مذکور اتفاق غنیمت آن طرف افتاده
 اما از عمر فساد خانگی صورت انتظام و اشتاق نگرفت الحال
 که بفضل رفع فساد خانگی صورت بسته مقتضای تدابیر صابنه
 چنین است که به جمعیت شگین و سامان حرب و غرب و غربت

صاحب مهربان مشفق قدردان سمو المکان عالمی شان
 قدر افزائے خیر اندیشان مزین و مجلی بگو
 بعد تمنائے دریافت خدمت سر اسر مسرت که
 ہم مطالب و اقصائے ماریست مکشوف رای
 خورشید ضیائے میگرداند که مدت مدید منقضی
 شده که از درود نامه نامی مسرت افزائے خاطر
 نگردیده - لهذا به جهت استحکام مواد اخلاص و
 یک جهت متحرک سلسلہ یگانگی گشته به ابلاغ این
 رقیب نیاز پذیر داخه تر صد آنت که روا بط خصوصیت
 و اخلاص قدیم بدستور سابق بل از ان در افزایش
 د از دیاد مرعی داشته همواره از ار سال رسل و
 رسایل موکار و خدمت لائقه مسرور و مبتهج
 می ساخته باشند زیاده ازین چه اطاعت نماید
 الہی ایام عیش و نشاط و ترقیات حشمت و اقبال
 و مکنات و اجلال روز بروز در افزایش و از دیاد
 باد برب العباد ۛ

ساخته به عنایت تملطف نامحبات متوجه احوال
مخلصان یک رنگ خواهند شد - هر آینه
بعید از تملقاته دلی نخواهد بود نه یاده ازین چه
متصدع اوقات گرامی گردد

ایام دولت و کامرانی مستدام باد

هوالمعز

رقعہ ۱۳۹

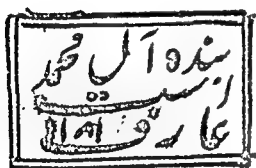
به سامی خدمت صاحب مهربان

قد روان عالیشان سمو المکان کرم فرمائی و ملجائی
خیر اندیشان صاحب کشتن را و بلال دام دولت که
معزز باد

مسند دولت و اقبال و وساده چاه و جلال
رفت و عوالمی مرتبت ابهت و معالی منزلت

مسند دیوان علو رتبہ و وسادہ بارگاہ شہرت
 و حشمت آن منبع الحسنات منبع الشان سمیہ المکان
 والا قدر قدر دان خیر اندیشان ہموارہ ثریب افزای
 وزینت پیرائے باد نو
 بعد گذارشن مراتب عہودیت و آرزومندی
 بدریافت دولت خدمت وافی الیہجت مرفوع
 رائے خورشید ضیائے فی گرداند - بفضل او سبحان
 مجازی احوالات این جلے درہمہ حال مقرون
 بجمد و شکر است امید کہ جریان اوقات گرمی نیز
 قریب صواب و عشرت و اثبات بودہ باشد با
 وصف روال بطحوق یک جہتی ہائے کہ فیما بین
 کوپنی ما مردم و آن مجموعہ حسنات کہ بدرجہ کمال
 مستحق وہ میاںست و یرست کہ دو کلمہ بہ عنوان
 یاد فرمائے بہ نام این مخلص بے ریا اصدار نیافتہ
 موانع آن سحر افزونی اشغال دنیوی چہ تصور نمودہ
 آید رجا و اتق آن است کہ اسحال فراموشی را فراموش

دولت بزرگوار و الا نشان به نظر مبارک
خواهد گذشت در حصول جواب آن البته
توجه سامی مرعی خواهد شد و جواب رفیمه که
سردار مذکور به گرامی خدمت نوشته - نیز
صادر شود و بنده هم در جواب به عطای
رحمت نامه در سراسر از شود - ز به عنایت
بنده بنده و بجان و دل خود می است امیدوار
تفصیلات زیاده عرض حد و ادب
نوید آفتاب دولت در خشان

رقم ۱۳۱

نظر فیض شریک و الا فدر خداوند عالم و
ایمانی ناهنا پند نویس صاحب مظلای عالمی -

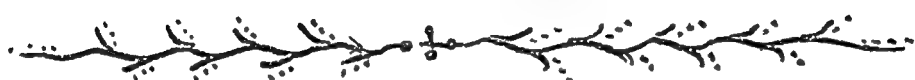
بگذرد

خداوند آمل و آمانی خدا یگانی مد ظله العالی

بنده بلا اشتباه محمد عارف وکیل کوپنی ولندیز
 به ادائے تسلیات و بندگی چیه سخت افروخته
 و به ادراک کور نشا طوس را فلکندگی تارک سعادت
 افروخته ذره وار بعض سامی نامی می رساند که
 به میامن فیوضات گرامی احوال این کثیر الاختلال
 مقرون به خیریت باست و همه اوقات بدعائے
 ترقیات عمر و دولت مشغول از اسباب که بنده خو کرده
 عنایات سامی است شب و روز جان و دل بحجاب
 دولت مآب می باشد درینولا بر کو سخی سورت
 ولندیز سردار تو آمده است عرض به جناب
 بندگان عالی متعالی معروض داشته حواله
 سنیت او گویند پنجه چو تمه نمود آنها غم بسمت
 جناب والد می دارد اغلب که عرصه سردار کو کخی

به احتیاط و خوبی با در هر مکان تیرت زخم و ونداره
 است باقی مراتب از گذار شش و کیل آن مهربان
 واضح خاطر شریف خواهد شد که زیاده چه تصدیق
 و پدر ایام بهجت و مسرت مدام بکام آید

Macleod.

رقم ۱۳۶

مشفق مهربان سلامت

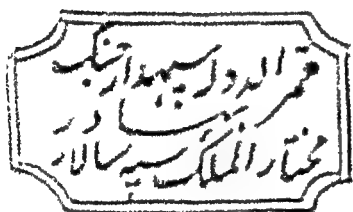
نام بر سر نامه کنینی انگریز بهسا در قلمی
 فرمایند و القاب نظر برین که گورنر بهسا در
 کلکته نوکر کنینی انگلیز بهسا در اند - آنچه مناسب
 باشد قلمی فرمایند

زیاده چه تصدیق و پدر

مراتب مرقومه مطلع ساخت از فضل الهی پاس مراتب
دوستی و اتحاد و احراز مراسم یک جهتی و وداد با
سرداران و دوستان به قسبیکه پیش نهاد خاطر دوستی
مظاہر است اشهر و اظهر و این معنی احتیاج بمبیا لغه
رسمیه ندارد و یقین حاصل که آن مهربان نیز درین
معنی موصوف و معروف اند از آنجا که فیما بین و شرط
جدائی و مفارقت نیست و کارها و احداث است درین
صورت چشم از مهربانی با اندازد که پیوسته بدین و تیره
به ترقیم نایق بهجت علایق متضمن مشرود خیریت با
مسرور و منبسط خواهد داشت مهربان من حسب
در خواست آن مهربان دستک عدم مزاحمت راه
به مهر کپنی ابلغ می دارد خواهد رسید و یقینکه
والده شریفه آن مهربان به خوشی و خورمی و خاطر
جمعی با رنگزائے منازل مقصود خواهد شد چون
در راستی و درستی سرداران انگریز بهیچ وجه
تصور می نیست و آن مهربان این معنی را خوب
و آشف اند آمد و رخت و والده شریفه آن مهربان

بدریافت این معنی نهایت سرور حاصل شد حق تعالی
 به آن مهربان مبارک کند و به جمیع دوستان دور
 و نزدیک همایون سازد و دوستدار همیشه دست
 بدرخواست

زیاده ایام بهجت و نشاط مدام باد

رقعه ۱۳۵

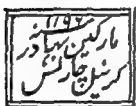
مباراجه صاحب شفق بسیار
 مهربان مخلصان مباراجه مادهور او بهر سادور
 سلمه الله تعالی

سوم جمادی الثانی ۱۲۸۵

مباراجه صاحب شفق بسیار مهربان مخلصان سلامت
 مهربانی نامه بهجت افزا مشعر نوید خیریت با و استخکام
 بنیان خلوص و دوداد چهره و وصول فروخته مسرور و بر

معظم الیہ و زبانی مسٹر مالٹ صاحب بہادر بہ اطلاع
 ان مہربان خواہد آمد
 زیادہ چہ بر طہ رازد

Cornwallis.

رقم ۱۳۴

۱۹۴ء

انشاء اللہ تعالیٰ۔ بر آن مطالعہ نانا صاحب مشفق مہربان
 کرم فرمائے محبان نانا صاحب بالاجی پنڈت سید اللہ تعالیٰ
 موصول باد

راؤ صاحب کرم فرما

خط مسرت نمط چہرہ وصول افزوخت آن چہ از
 حصول خلعت و سرپیچ و چٹہ مرصع و فیل و قبضہ
 شمشیر از جنہور سر می مہاراجہ نوشتہ بودند

استحکام سر رشته دوستی و یگانگت و تجزلی سوال و
 جواب مصالحت با هر سه سرکاره متحدہ آمدن وکیل
 از طرف او قبول و منظور ساخت درینولائی سلطان
 بہادر بہ نام ہر سه سرکارہ مکاتبات متضمن ہر سند عا
 تصفیہ و تائیس اساس محب و واد و نوشته است
 مخلص پاسخ یہ قیمتہ الوداد و موسومہ خود اجابت
 آمدن ایلیچی از طرف راضی قوم ساخت آن مہربان یقین
 مطمئن باشند کہ عزم مصمم ہر اے پاس مراتب مہمودہ
 فیما بین دو احدیت و یکسوئے منقوش مزاج در باب
 سود و بہبود ہر سه سرکارہ بدرجہ مساوات
 در ہر آن و زمان مد نظر داشتہ مخلص مراتب مہمودہ
 محولہ ایلیچی طرف ثانی شدہ تاہنگام انکشاف خاطر
 عاظر آن مہربان و نواب صاحب معظم الزیہ در جواب
 و ہر آن متوقف خواہد گشت چون فیما بین تائیا صاحب
 بہادر و مخلص دفعتاً مصالحت و مشورہ این معنی بہ
 وقوع آمدہ باقی مراتب از نوشته جات تائیا صاحب

اختیار سرداری فوج عظیم همراه ظاہر و ہویدار است
 استقلال و صواب دیدن تا تیا صاحب معزالیہ در ہر مرتبہ
 رویکار علی الخصوص در باب استدعائے پٹو سلطان
 جہت روانہ نمودن شخصے ایلمچی برائے تصفیہ ہر سہ
 سرکار در میزان غور و تامل بہ واقعی میسجد و از انجا
 کرتا تیا صاحب معزالیہ استقلال وقت بر آگے دریافت
 کل کیفیت و مراتب معاوضات و مبادلات ہر چہ
 مکنون خاطر پٹو سلطان بہادر نسبت بہ ہر سہ سرکار
 مشارکہ بودہ باشد و از روئے طریق و اطوار حصول
 مقام طرف ثانی بچہ قسم صورت تمشیت میانے صلح
 تواند گشت معلوم گردیدہ و در باب اجتماع معتقدان
 از طرف سرکار ات متعلقہ این مہم چہ صلاح و مستحسن
 خواہد شد تقرر باید ظاہر ساختہ و نیز عدم احتمال
 این مدعا حسب الروج بدون آمدن ایلمچی بیان
 نمودہ اند لہذا مخلص بشرط طمانیت و دل جمعی
 از طرف ارادہ طرف ثانی برائے انقباض و

سود و بهبود سرکار آن مهربان و سرکار نوا به صاحب
 معزالیه و سرکار کمپنی انگریز بهادر مشهور چار دانگ
 عالم گرد و - چنانچه بد نظر این معنی با مخلص بنابر عدم
 وقوع مراتب مشبه در تقدیم مدارج عهود و میثاق
 فیما بین که فی الواقع از باعث رجابت استیعامی آید
 ایلی از طرف پُرسو سلطان بهادر پیش مخلص بر تو اند
 از دلهامی تو اند گشت نوعی استیعامی این مدعا
 از جانب طرف ثانی پسند خاطر نه گرد و یقین از
 مضمون نوشته و خواند فیما بین پُرسو سلطان بهادر و
 مخلص که سابق ازین بنابر انکشاف آن مهربان بحسن
 نقل نموده پیش مسرالت صاحب بهادر در مرسل گردید
 صدق نیت مخلص درین باب منقوش مزاج گشته
 باشد معینا چون از اقبال محبان فوج ظفر موج سرکار
 آن مشفق بسر کردگی پندت صاحب بسیار مهربان
 هری پندت تا تیا صاحب بهادر که مزاج مستحکم در تقدیم
 امورات معهوده و منضبط در خیرخواهی آن مهربان مستحق
 با فوج اینطرف ملحق گردید مخلص بحفاظت و
 اعتماد سرکار آن مهربان نسبت به مشارک الیه که از روی

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال مهاراج
صاحب مشفق مهربان سمو القدر بلند مکان از صرصر
حوادث زمان مصون و محروس بوده همواره سرسبز
شاداب شگفته و خندان باد

از اینجا که از بروئے تمشیت عهد و میثاق فیما بین
سرکار آن مهربان و سرکار نواب صاحب عالی شان
نواب آصفجاه بهادر و سرکار کمپنی انگریز به ساد
حفظ مراتب معهوده و پاس مدارج موعوده اہم مطالب
دلی و مقدم مرام قلبی مخلص بفضلہ تعالیٰ شدہ است
و خواہد شد لہذا بمجملہ جانفشانی و ترددات مسلوبہ
انجام دامنصرام امور ات این مہم رو بکار با فتح قیوڑی
و نصرت و نام آوری کہ بر ہر یک از سہ سرکار مشار
از مستلزمات لازم و مہتمم منصور می باید کہ ہر چہ در وسط
این سررشتہ و احداث خداداد تعلق از سرکار کمپنی
انگریز بہادر گرفتہ و مغوض بہ مخلص کشیدند باند رجب
بخونی حسن انجام باید کہ اہم مطالب سررشتہ شرکت
در حجاب شکوک محتجب نوازند مانند بیک اشتہاد خاطر
مخلص مساوات جہت نگہبانی و سرسبزی مہمات

نی پروا خسته شود - زیاده چه نویسد
ایام جمعیت و شادمانی مدام باد
انزین جهت یک رقه پر شرام بجا و صاحب
رستاده است

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان
زبدۀ نوابینان عظیم الشان گورنر خراج
چارلس راولپنڈی گورنر سوات
راولپنڈی گورنر سوات

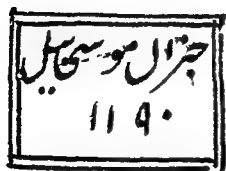
رقه ۱۳۳

تاریخ ۲۲ اگست ۱۸۹۱ء

بمطالعہ ساطعہ مہاراجہ صاحب مشفق بسیار مہربان
سمو القدر بلند مکان امیر الامرا مختار الملک وکیل مطلق
مدار المہام سلطنت عہدہ اکین خلافت یوفادار سپہ سالار
سعادتمند فرزندان خاص سرمیت پندت پرومان مہاراجہ
سوالی مادہ ہور او نراین بہادر - سلمہ اللہ تعالیٰ موصول باد
بست و سویم و سچہ سچہ ہجری بر مقام پونہ معرفت مسٹر
مالت رسید

صاحب مهربان قدردان عظیم الشان سلامت
 بعد اظهار مراتب سلام ارشاد فرمود که مشکوف خاطر خلعت
 مظاہر میسر دارد درین روز با صلح مایان از پادشاه
 بحساب فی رویه شش آن به وقوع آمده است
 لیکن طبیعت مایان پشاز الیه موافقت نمیکند
 لهذا عزم مصمم آنست که اگر موافقت مایان با او
 صاحب مهربان سوائی مادی و صورت بند و
 به اتفاق یکدیگر ممالک محروسه در تحت و تصرف خود
 آورده به خوشی و خورمی باید بود چون در زمان
 سابق جواب و سوال این معنی در میان آمده
 است قرار یافته بود که آنچه از به ملک مال و اموال
 در تحت و تصرف آید سه حصه را و صاحب و حصه
 چهارم به این جانب خواهد بود چنانچه نوشته مانده
 این طرفین موجود اند بنابران احمد علیخان را به
 گرامی خدمت فرستاده شده است اگر در خاطر
 آن همه صاحبان آید زود اطلاع دهند که به سرانجام

آید چهارم حصه اینجانب و تتمه سه حصه تقسیم آلفا جهان
خواهد گردید. چنانچه سابق نوشته های این معنی از
طرف آن سمت نزد مایان و نوشته های مایان در
آنها موجود است حاضر خواهد بود ازین سبب بجهت
بندوبستی بعضی جواب و سوال احمد علیخان را بگرمی
خدمت ابلاغ یافته اگر مرضی آلفا جهان باشد
سرانجام این کار نموده به سرعت سریع اطلع
دهند که نگران از این طرف نیز به عمل آورده شود
باقی حقیقت زبانی مومی الیه بروز خواهد گردید زیاده
چه تصدیق دهد. ایام جمعیت و شادمانی مدام با
به این قسم بیکر قمر مله را و او بگو لکرها رسال فرموده است

رقع ۱۳۲

به شرف مطالعه صاحب مهربان قدردان عظیم
الشان مله را و او بگو لکرها محبت مشرف

بمنحیر و نرسیل شفقت نامجات خاطر مشتاق را
 همیشه مورد سرور نامحسوس می سازند -
 زیاده چه بر طه از دے

Cornwallis.

رقع اسلام

را و صاحب مشفق مهربان مخلصان سلامت
 بعد اظهار سلام اشتیاق مکشوف خاطر محبت و خاستر
 می دارد درین روز با صلح مایان از پو صاحب بحساب
 فی روپیشش آنه مقور یافته اما سبب بعضی امورات
 موافقت مرضی با صورت بمنی بندد لهذا اقلیمی میگردد
 که در خاطر مایان عزم مصمم آنست که با اتفاق آن همه
 صاحبان یکدل شده آنچه ملک و غیره در تحت تصرف

و احادیث و پیکر نگینهاست و در و الباطن خلاص فیما بین به
 مرتبه یکم و لیها متصور بخلص اگر پاس مراتب از دل
 ملحوظ است ان شاء الله تعالی گالستان محبت های فیما
 بین به آبیاری و احادیث با همواره به نصارت و
 طراوت خواهد بود لاله گلاب رانے بخیریت و عافیت
 در کلکته رسیده به مخلص ملاقات نمودند و جنس مرسله
 آن مشفق به تفصیل ذیل موافق فرد علیچه رسانیدند
 نظر بر یک جهتی با قبول گشت و باعث استحکام سلسله
 اتحاد متصور شد و پیکر مراتب از گذارش مسر مالک
 صاحب گرد و باید در خطوط موسوم به این جانب از
 مراتبات صفوت و رسوخیت نانا پیر نویس بهادر
 به سرکار آن مشفق غلمی ساخته اند بدر یافت
 آن مهربان خواهد آمد یقین خاطر این جانب که به نظر
 دوستیهائے فیما بین خود و سرکار فیض آثار کیمینی
 انگریز بهادر بر نظر بر خدمت ماموره صاحب موصوف
 مخفون آن مشفق سر رشته تفقد و احترام قسید
 در همه سبب بحال صاحب معزالیه به ظهور آمده
 است با اینهمه مسلوک خواهد بود و نه جا که همواره

مهربان سمو القدر بلند مکان از هر صر حوادث زمان
مصلون و محروس بوده سرسبز و شاداب و شگفته و
خندان باد

مفاوضه شفقت طراز مشعر بر کمال لطف و اشفاق
به پاسخ رقیمة الوداد که بعد رسیدن خود از ولایت
به مختاری و مدار المهای مهیات جزو کل این منسلح
سمت ترسیل نموده بود و اینک در الباطن صحبت داد
و مراسم واحدیت و اتحاد فیما بین سرکار فیض آثار
کمپنی انگلیز بهادر و آن مشفق از ویر باز مستحق و
ثبت و پاس این مراتب از طرفین همیشه منظور و
مالجوظ می باشد درین صورت اساس و داد و
اتحاد یوطه فیوما بدرجه اعتلا و ارتقا خواهد رسید
بادیگر مراتب یکتادلی با معراجناس مرسل بموجب
فرد علیحدہ معرفت لاله گلاب رائے خلف عزیز القدر
لارسیوک رام موصول و شادمانی آورد و سرور و نیز
مراتب مرتومه مطلع و مشکور اخلاص و اختصاص
معنوی آن مشفق ساخت فی الواقع سلسله دوستیهای
آن مشفق به این ریاست از قدیم مسلسل به درجه

رسیدن اجوبه آن از تاثیر و کرمی نشینی مقدمه اطلاع
 داده خواهد شد مرقوم بود موضوع گشت یقین که
 معه وصول مجاوبه از حقایق آن مسیر و خواهد ساخت
 بعضی مراتب از خطوط دیگر هویدا خواهد شد
 زیاده ایام جمعیت و شادمانی بکام

رقعت ۱۳

بتایخ ۱۸ ماه نوامبر ۱۸۸۶ء

مشترک خاص حضور سلطان زنگنه
 زنده نوابان عظیم الشان گورنر جنرل
 چارلس اسکی کارنوالس بهادر سیال
 افواج بادشاهی پکنی منطقه شتور بند

مبارک صاحب مشفق مهربان سمو القدر بلند مکان
 او و مادر او و نادر این پیشوا سوائی نیت پرده مان بهادر
 سلمه الله تعالی

هفتم رجب المرجب ۱۲۰۲ هجری رسید بمقام پونه

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال مبارک صاحب مشفق

رقعه ۱۲۹

مست
سلا

پندت صاحب مشفق مهربان کرم فرمائے مخاصان
 مفاوضہ بخت معاوضہ چہرہ وصول فروختہ مسرور ساخت
 آنچه از برخاسته رفتن پائنگر و غیره ہمارا بیان بھگوننت راؤ
 و گرفتن مومی الیہ پناہ قلہ لبال کدہ و مستفق و شریک
 ہنومننت راؤ گماشتہ بھگوننت راؤ با جمعیت خود
 از ساجی سند یہہ کولہار دالہ و ریختن بر فوج بھوان
 راؤ و گویند راؤ و پاند و رنگ راؤ و رام چندر
 گنیش بر موضع تاب مقاومت و بدست افتادہ
 عنانم از قسم اقبال و غیرہ بہ قلم آمدہ بود موضوع
 گشت درین معنی موجب سرور خاطر دوستان شد
 ہرچہ شود از یاد و رمی طالع مادہ و راؤ نراین میشود
 باقی خیریت است آنچه بہ عمل آمدن قرار نامہ فیما بین
 وکیل انگریز و آن مہربان و روانہ کردن وکیل
 مسطور خطوط بہ کلکتہ و بہ گورنر بندر بمبئی و دیگرہ ہمہ
 فسادان در باب رفع شر و تقرر صلح و این کہ بعد

است سلامت داشته بمراتب اعلیٰ کامران دارد
 که باعث عزت افتخار خود از ان متصور است آنچه که
 در ماده ارسال نمودن چهری یسینه چوبدستی ارشاد
 بود خواهیم که فی الفور بعمل حکم عالی سازم مگر چهری به
 وضع و نمونه سابق موجود نبوده بود در کاره بور و غیره هم
 تلاش به عمل آمده دستیاب نشد الحاح از ضلع کلکته
 طلب کرده ام یقین که به مرور ایام خواهد رسید بر وقت
 رسیدن فی الفور ابلاغ خدمت خواهد شد و یک عدد که
 بالفعل موجود بود ارسال حضور است به ملاحظه انور
 خواهد گذشت این خیر خواه را نیز خیر خواه جاه دولت
 تصور فرموده دانگا از ایراد کوالف خوشی مزاج
 مع کار خدمات لائقه سرفرازه و کامیاب می فرموده باشند
 که باعث افتخار خود از ان متصور است فقط

زیاده جمعیت یاد

عرضی

خیر طلب مسرئامن

رقعه ۱۲۸

۱۸۵۲

بعد عرض می رساند چندگان عالی متعالی خداوند نعمت بسیار
 مهربان سرب سریمینت مهنازه ساک را و بهادر دام اقباله
 آدابیکه در خور بندگیها تعلق دارد و بتقدیم رسانیده
 معروض خدمت فیض در جت می گریواند اگر چه بحسب ظاهر از باعث
 کثرت کاریا رسد کار از احضار در بار عالی تنبار دور مهجور
 مگر در باطن هر لحظه و هر ساعت از اوصاف ذات حمیده
 صفات رطب اللسان عذب البیان می باشد درین زمانه
 که بغیر صدور نوازش نامحاط خاطر
 بخاطر راه یافته بود که پروانه حضور فیض گنج
 محرمه . سر شعبان سنه هجری سبلا صد ارشاد این معنی که
 آنچه چو بدستی به زمان سابق بدست کاسی سوا بحضور این
 جانب آمده بود که نه گریوید چو بدستی یعنی چهره ای دیگر به نمونه
 وضع سابق دیگر از سال حضور سازند در ساعت سعید و
 زمان حمید شرف صدور یافته هزاران هزار سرفرازی
 کامرانی بخشیده و از صدور نوازش نامه داده عزت و
 افتخار این خیر خواه با اوج آسمان رسیده او سبحانه
 تعالی آن ذات عالی را تا آب در گهر و تاب در مهر انور

مہاراجہ صاحب عالی و دوان رفیع المنزلت سمو
 المکان نوازہ شش فرمائے مخاصمان نہاد شوکتہ کا
 بعد شرح تمنائے ملاقات بہجت آیات کہ خلاصہ
 مطالب دلی و بہین مآرب قلبی است مشہود ضمیر عطوفت
 تدخیر نمودہ می آید اشتقاق نامہ تالطف آموذ کہ از
 ہر سطرش بوجہ محبت و ولایہ مشام جان میرسد
 و ہر حرفش بہ نشہ و روح خلعت و صفا دماغ اشتیاق
 و تمنا معتبر و معطر می گرداند در عین انتظار رنگ
 و حصول بدان محبت بہ بخت مسرور و مشکور مہربانیا
 ساخت و خاطر نیاز ما شرکہ از عدم ادراک شزدہ صحت
 و اعتدال مزاج سامی نگہبانیا داشت طمانینی وافر فرا
 اندوخت امید کہ خاطر مخلص بہ ایوستہ تمشتاق مکام اخلاق
 خود تصور فرمودہ بہمین بسنوال تا حصول ملاقات بہجت
 سمات بہ ترقیم و ترسیل الطاف نامجات یاد فرما و کرم
 نما باشند زیادہ ایام بہجت و شادمانی مدام بکام بار
 المرقوم سیزدہم ماہ اپریل ۱۸۳۲ء عیسویہ

A. P. Currie.

به مندرجها مفصل مطلع ساخت و عزیز القدر مشارالیه نیز
از ملاقات خود و اظهار اخبار اخبار و مراتب یگانگی با
آنظر بمرتبه نهایت مسرور و منبسط نمودند و مشایده
اطوار و اوضاع برگزیده موسی الیه موجب ازدیاد
ابتهاج و انشراح گردید و در خاطر شریف یقین
تصور دانند که بمقتضای موانعت و مواخاتیکه به
فضله تعالی فیما بین هر دو سرکار بلامغایرت و مسابقت
زیب استحكام دارد و عزیز القدر مشارالیه همواره مورد
توجهات این سرکار خواهند بود و ترصد که مخلص را
پیوسته مترصد و منتظر دریافت نوزید صحت عافیت
تصور داشته مدام به ارقام مهربانی نامحبات بهجت
آیات سمات مسرور و شاد کام می ساخته باشند
زیاده چه بزرگوارند

G. H. Barlow.

رقم ۱۲

تاریخ ۱۳۲۲ اپریل ۶

ببطالعه ساطعه مهاراجه صاحب مشفق مهربان سمو
 القدر بلند مکان سرکینت پیشوا سوائی مهاراجه باجی اوج
 پندت پردهان بهساور

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال مهاراجه
 صاحب مشفق مهربان سمو القدر بلند مکان از صرصر حواش
 زمان مهول و محروس بوده همواره سرسبز و شاداب
 و شگفته و خندان باد

مهربانی نامه نو و افزا منتظمین اینک از قدیم الامام
 فیما بین سرکار آن مشفق و سرکار کمپنی انگریز بهادره ابط
 خلعت و ولا منوط و مربوط بوده و حالا از طرفین مدارج
 یگانگی و اتحاد ترقی و ترازید پذیرفته ازین جهت نظر
 بر این معنی که بغیریت مخلص به آن مشفق و نوید صحت
 مزاج مهربانی امتزاج آن مشفق مخلص علی الدوام
 می رسیده باشد خصوصیت دستگاه عزیز القدر هری
 ادویه صیغه و کالت از سرکار آن مشفق مامور شده
 اند که در پنجار سیده به اظهار مدارج دوستی پروا ختم
 از حاضر باشی خود مشرت افزائے خاطر دوستی ماثربا
 دیگر مراتب یگانگی و یک جهتی تا به صحابت عزیز القدر
 مشاره الیه وصول بهجت شمول نموده مبلتج و مسرور و

ارباب عظام مدارالمهام کمپنی انگریز بہادر
 لوازم حکومت مدراس بہ مخلص مغضو گشتہ بہام
 اہتمام آن بہ قبضہ اختیار در آورد۔ چنانچہ ایمنی
 را مرقوم قلم اخلاص رقم می گرداند تجریر مراتب مسرت
 خاطر خلعت مظاہر از ملا حظہ رضوا لظ محبت صمیمی و روابط
 مودت قدیمی کہ فیما بین سرکار آن مشفق (شفیق)
 و سرکار کمپنی انگریز بہادر حسن توفیق پذیرفته است
 مقدم بر جمیع امور دیگر می سازد و سوہم بہ طمانیت
 آن مشفق می پردازد کہ در اجرائے اقتدار موفقہ
 ہمگی نیت حق طوبیت مخلص در امریکہ گلشن محبت و
 وفار آب و رنگ افزاید و گلبن مودت و صفار و بہ
 تازگی گراید مرغی و مصروف خواهد بود در تقرب کہ ہموارہ
 بہ رشحات سحاب گرامی مفاوضات گلزار ہمیشہ بہار
 یگانگی و یکتادلی را خورم و خندان دارند
 زیادہ ایام بہجت و شادمانی مدام بہ کام باد

دبدہ نوابان عظیم الشان رفیع المکان تہ
 الامرا سر جارج ہنگریار یوہارٹ گورنر جنرل
 بہادر ناظم ممالک محروسہ سرکار کمپنی
 انگریزی متعلقہ کشور ہندوستان انگری

رقعہ ۱۲۶

تاریخ ۲۹ دسمبر ۱۸۰۳ء

واجب دلائق است مسرت بر مسرت نخواهد افزود
 ترفیکه چهارده به رشحات سحاب گریامی مفاوضات
 توجیه آیات گلزار همیشه بهار ینانگی و یکتا ولی شکفتگی
 لم یکنوناً کون و از بار بوقلمون ریان و خندان دارند
 نه یاده ایام شادمانی مدام به کام یاد

رقعه ۱۲۵

یتایج ۳۰ رگست ۱۸۰۳

به سامی مطالبه را و صاحب مشفق مهربان پنداشت
 پردهان قدردان که مفرمانه مخلصان سلمه اللہ تعالیٰ فایز باد
 دوازدهم جمادی الاول ۱۲۱۱ هـ
 ۴ رجمادی الآخر ۱۲۱۱ هـ

به او صاحب مشفق مهربان قدردان که مفرمانه مخلصان
 سلمه اللہ تعالیٰ

بفضل این روی اتفاق و در دو محب با اخلاص به بلده در آن
 صورت بسته به استخوان و استخوان جناب فلک
 به کاب شاه کیوان بارگاه بادشاه جمجاه انگلستان
 ادرام اللہ ملکه و اقباره که و بر طبق قرار داد

را و صاحب مشفق مهربان پندت پر دامن قدر دان
 کرم فرمائے مخلصان سلمہ اللہ تعالیٰ
 نافذ مملوئے مشک مہربانی یعنی بنیقہ انیقہ گرامی معرفت
 ناگوچی را و وکیل موصول شادمانی شمول گردیده منشام
 اتحاد را بر روی محبت ووداد معطر نمود از اسجا که اطمینان
 کلی حاصل است که صلاح و فلاح سرکار آن مشفق و سرکار
 قوم انگریز بہادر در ملک ہند نوعی مختلط است کہ گویا
 حکم و احکامیت دارد لہذا از ملاحظہ اینکہ تصدیق این مقال
 بر صفاً خاطر ضیا گستر سامی نیز بر تسم است موجب مزید
 مسرت خاطر و فرحت باطن و ظاہر گشت بہ محاسن مبہن
 مکنونات صدر بین الدولتین آن مشفق برد سادہ ریاست
 بزرگان مجدد امتہا گریزند و مراتب امنیت کہ از جندی
 زایل شدہ بود در وسعت آباد ملک سامی از سیر نو جلوه
 نمائے عرصہ ظہور گشت و ترقب چنان است کہ بعون وصول
 الہی مداومت مکنونات مودت آیات مرقومہ موجب
 حسن استقرار و استحکام امنیت و رفاهت عامہ و رعایا
 و کافہ برایا در جمیع ممالک ہند کہ ہموارہ این معنی پیشینہ
 ہمت از باب ریاست انگریز است خواهد بود۔ تقریر
 ناگوچی را و بنا بر حاضر باشی اینجا خیلی مستحسن نمود و در
 رعایت مراتب اعزاز و اکرام کہ نسبت وکیل سامی

صاحب مدوح به دریافت آن مشفق رسیده باشد
 تمامی مراتب مرکوزات خاطر مخلص که نسبت به این
 مقدمات است مفصل و مشروح از اظهار شهادت
 و عوالمی مرتبت ایهیت و معالی منزلت که نیل کلوس
 صاحب بهادر که بالتخصیص جهت سوال و جواب جمیع
 امور فیما بین سرکار انگریز بهادر اختیار و اقتدار
 می دارند هویدا می باشد خاطر مهربانی مآثر خواهد گردید
 ترصد که مخلص را پیوسته خواهند آن خیر و خوبی های تصور
 داشته اند ام به از تمام مهربانی نامحبات صحت و
 یگانگت آیات سرور و شادمان می نموده باشند
 زیاده چه بر طراز د

Wellesley.

رقم ۱۲۴
 ۱۰ جولائی ۱۸۰۳ء
 سامی سلطان و صاحب مشفق مهربان
 پنڈت پردهان قدردان کرمقامی مخلصان
 باجی راور گهونا تہہ مکھی پردهان راجہ ساہو
 چہریتی ہرش ندرہان سلمہ و لدتالی فائز باد
 ۲۰ شہر ربيع الاول ۱۲۱۸ء

ریٹ لم نزل
 اڈورڈ لارڈ کلپ
 بہادر گورنر
 جنابین وغیرہ متعلقہ
 حیدرآباد

جمیع سرداران آن سرکار مدد و ایضا و یک جهتی و اتحاد
 همواره مغبوط و مربوط بوده و دست بمقتضای نیکو
 خواهی که این جانب پیوسته نسبت به جمیع سرداران
 سرکار دار و نثر صد و ترقب دلی چنان است که فیما بین
 سرداران موصوف بنیان موافقت و موافقت حسن
 استوکار و زبیب التبیان پذیرد و علی الخصوص نظر بر
 کمال محبت و اتحاد یک فیما بین و اید ما جد آن مشفق
 سرمنیت رگه ناسته را و یکینگی باشی و سرکار انگریز
 بهادر در حسن سلوک و ارتباطی که در میان یکینگی باشی
 و آن مشفق و الهامی این سرکار جاری بود و نمنا
 آرزوئے شود و بهر بود آن مشفق زیاده ندر دل
 محبت منزل منقوش و مرتسم است برای آسایش
 و آرامش ممالک هند و دکن و رفاه و غارغ البانی سکنه
 رعایا و عامه برای ممالک مزبور در جمیع اوقات مطمح
 نظر و نصب العین میدارد و یقین که کمین و مبطون بودن
 همین قسم نمنا و خواہش در خاطر خورشید مظاہر نواب صاحب
 والا قدر عالیشان نواب میر نظام علیخان بہادر ہم کہ
 کلے امور متعلقہ سرکار نواب صاحب معزو سرکار انگریز
 بہادر بہ عینہ حکم والا دابد از نوشتہ جات نواب

و مبارک باد پیردراخته است درین صورت لوالی
تجدید مبارکباد و ابراز تمناست استقامت مکننت
و حشمت آن مشفق دیگر چه به خامه اتحاد در آرد
نزد که مخلص را پیوسته مترصد دریافت مرده خیزتها
انگاشته همواره همبرین بر ارتقام مهربانی نامحبات
تو دو آیات سرور و مہتیج می نموده باشند
زیاده چه بر طراز

J. Shore.

زیده نو آیینان عظیم الشان
گور نر جنرل عمدة الملک
و سرکار کمپنی متعلقه کشور بسند

رقعہ ۱۲

تاریخ ۱۸ جنوری
۱۸۶۰

بمطالعہ ساطعہ را و صاحب مشفق مہربان بسمو القدر
ملشد مہربان را و امرت را و صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ
بوصول باد

شادمان می کرده باشند
نمیاده چه بر طراز و

J. Shore.

رقم ۱۲۲

تالیخ ۲۲ مئی ۱۶۹۶ء

گلشن دولت اقبال چمن چشمت اجلال مہاراجہ
صاحب مشفق مہربان سہوا القدر بلند مکان از صرصر
حوادث زمان مصون و محروس بوده ہموارہ
سرسبز و شاداب و شگفتہ و خندان باد
مخلص بعد و دراز سفر لکھنؤ بہ مقام کلکتہ
بہ وصول مہربانی نامہ کہ متضمن بر مرزودہ مخلص شدن
آن مشفق بہ خلعت پیشوایی بہ تاریخ چہارم شہر
جمادی الثانی و غیرہ مراتب تود و استخاد بود بر تہ
نہایت مسرور و مبتهج گشت از اسجا کہ قبل ازین
بہ مقتضائے یگانگت و یک جہتی ما بہ ارقام تہنیت

رقعہ ۱۲۱

بتایخ ارمنی ۱۷۹۷ھ

گلشن دولت و اقبال و چمن حشمت و اجلال
 مہاراجہ صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان
 از صرصر حوادث زمان مصون و محروس بوده ہموارہ
 سرسبز و شاداب شگفتہ و خندان بادلو

مخلص کہ درین روز با جہت حصول مواصلت
 صوری نواب صاحب والہ قدر عالیشان نواب
 وزیر الممالک بہادر در لکھنؤ رفتہ بود چندی در
 عالم مجالست و مصاحبت یکدیگر بسرور الوقت
 بودہ از آنجا مراجعت ساختہ بتایخ اول ماہ مئی
 سنہ ۱۲۹۷ مطابق سیوم شہر ذیقعدہ مع الخیر و
 العافیت دار و مقام کلکتہ شدہ بیاد اخلاق و
 الاشفاق دوستان تشریفان و بنا بر دریافت نوید
 خیریت ہائے محبان منتظر و نگران است رجا کہ مخلص
 دوست بے ریا و مصروف دوستی و انگاشتہ ہند
 بہ ارقام مہربانی نایجات خیریت سمات مسرور و

رقعت ۱۳۱
۱۴۹۶
اچریلی

گلشن دولت و اقبال ریاض چمن و اجلال
مہاراجہ صاحب مشفق مہربان مخاصان فیضسان
نرمان افضال ایزد متعال سرسبز و شاداب باد
بعد تقدیم مراسم بندگی و نیاز مشہود
رہائے خورشید ضیائے می گردانند - عنایت نامہ
تلاطف مشہون کہ بہ توجہات کمال شرف صدور
یافتہ عز و ہرود فرمود جمیع مراتب توجہات بے
عنایات عالی زبانی لالہ اسندرام دریافت نمود
لالہ مشار الیہ از جناب اقدس اعلیٰ و صاحبان
انگریز و جناب عالی وزیر الممالک بہادر صاحب
مظاہر عالی دل جمعی نمودہ شرفیاب خدمت فیض
مواہب می گرد و نیاز مند چرا منت گرامی را
سعادت بنی داند مفصل لالہ مومی الیہ معروض خواہد
ساخت امید کہ ہموارہ بہ و رود شفقت نامجات
عنایت سمات معزز و مسرور میشدہ باشد ایام دولت و
کامرانی مدام باد

بدوستان و دولت خواپان دور و نزدیک خصوصاً
 مبارک و مہنا فرماید چون از تقدیم فیما بین این دو
 دولت خداداد یعنی سرکار آن والا قدر و سرکار کمینی
 انگریز بہادر رابطہ و احدییت و یک رنگی و واسطہ
 یگانگت و یک سوئی منوط و مروط است چنانچہ نواب
 صاحب معلیٰ الالقباب نواب گورنر جنرل سر جان
 شوربرونٹ صاحب بہادر دام اقتبالہ بہ و فور
 الثبات محبت نامہ بہ مضمون این اسمعی از کلکتہ
 مرسل فرمودہ باشند مراتب انضباط سررشتہ
 اختصاص محبت و موافقت از مضمون آن واضحہ
 مہر انجلائے خواہد گردید نظر بر آن نیاز مسند
 شہ الط مبارک بادی بہ تقدیم رسانیدہ
 برائے استدانت ذات والا کمالات آن والا قدر
 از حضرت کبریا جلثانہ بہ صدق دل دست بدعا
 است نیازمند را مستدعی ترقیات و عافیات روز افزون
 پسنداشتہ ہموارہ ہمین تسمیہ و رود شفقت
 نامحات لطف سمات معزز و مشکور می فرمود
 باشند زیادہ ایام بہجت مدام باد

شده بودند به سزائے اعمال رسیدند و آن والا
 قدر به فرخی و فیروزی داخل نواح پونه شدند و او
 صاحب شفق مهربان را و بالاجی جناردن از ضلع
 کوکن رسیده مستفید ملازمت آن والا قدر شدند و
 بعد قرآن السعدین یعنی ملاقات آن والا قدر و ابا
 صاحب بهادر آن والا قدر به خلعت پیشوا و
 ابا صاحب بهادر و جمیع سرداران به قدر مناصب از
 حضور کمینت مهاراجه صاحب بهادر مخلع شدند چون
 اطلاع این نوید به دوستان و خیراندیشان دور و
 نزدیک واجب بود بنا بران به نیاز مند نیز که از قدیم
 خیراندیش همیم است مطلع فرموده و روز مسعود فرموده
 دماغ جان را موطر و مشام را روح دروان را معنبر
 ساخت این نامه اقبال کز آن سو آمد دولت
 ز نشاط نهنیت گو آمد خدا شامد حال است که به
 اطلاع این گلبنانگ بشارت آنقدر سباتگین خاطر
 مالا مال رقیق شادمانی کرد که اگر شمه آن نسوید نماید
 دفترے بایدایزد تقدس تعالی جل جلاله این جلوس
 میمنت مانوس به ذات مصدر حسنات آن والا
 قدر به بر جمیع هواخواهان آن دولت خداداد عموگا و

دوستی ماثراست رفح گردیدر جائے واثق که فواید
 حسن اتفاق و یک رنگی منقوش خواطر یکدیگر گشته
 حالا بعنوانیکه سر رشته موافقت و مصالحت به تازگی
 التیام و انضباط پذیرفته است از فضل الهی مدام
 مستدام منضبط و مستحکم خواهد بود ترصد که مخلص
 مترصد دریافت مرزوه صحت و سلامتی با انگاشته
 پیوسته به ارقام مهربانی نامحبات مسرت آیات
 سرور و شادمان پنداشته باشند
 زیاده چه بر طرازد -

J. Shore.

رقعہ ۱۱۸

تہ تیغ ۳۲ دسمبر ۱۷۹۶ء

ادام اللہ تعالیٰ اقبالہ

زینت بخش مسند وزینب افزائے چارہ بالش حثمت
 و کامکاری رفیع الدرجت ذوی القدر عظیم المنزلت

بہادر پنڈت پردہان سلمہ اللہ تعالیٰ۔

موصول باد کے

۶۔ شہر محرم ۱۲۸۰ ہجری رسید کے

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال مہاراج
صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان از صرصر حوادث
حوادث زمان مصلون و محروس بودہ ہموارہ سرسبز و
شاداب شگفتہ و خندان باد کے

مہربانی نامہ تو دوشما مہ بہ پا رخ رفیتہ الوداد متفقین
حالات جنگ و درمیان آمدن صلح و آشتی کہ منہ تہائے
از روئے خیر طلبان بکرنک آن متصور نبود در خوش
ترین ہنگام رشتہ وصول بہتاج شمول بخودہ سرور
و بہ مندرجہ بالا مفصل مطلع ساخت مخلص از ملاحظہ صورت
نامور فقت و منازعت فیما بین سرکار آن مشفق و
نواب آصفیہ بہادر بہ مقتضائے کمال یگانگت و
یک جہتی ہا کہ مابین سرکارات موصوف و این ریاست
متحقق است تشویش و تردد یکہ بدرجہ اتم لاحق حال
داشت۔ اکھ لڈ رائے دریافت نوید تجدید موافقت و
مرا فقت فیما بین کہ موجب کمال سرور و شادمانی خوا

فیما بین آن ہر دو سرکار کہ توقع قوی بر عدم ظہور آن
 دارد و ترقیم مافی الضمیر خود کہ ابراز آن بہ ذریعہ دوستی
 و اتحاد موثقت فیما بین سرکار مہاراجہ صاحب و این
 سرکار و سرکار نواب صاحب مغربہ دوستدار میرسد
 بے اختیار و بلا مکث و تانی پرداخت باقی مزارتہ
 از تقریر صاحب موصوف و افصحائے جہرا و انجلائے
 مہیاداجہ موصوف و آن مہربان خواہد گردید نہ صد
 کہ این جانب را خواہان خیریتہا انگاشتہ بہ ارقام
 مکاتبات مسرت آیات مسرور و شادمان میداشتہ
 باشند۔ زیادہ چہ بر نگار و نو

J. Shore.

زبدۂ نوابیان عظیم الشان سر
 جان برویت شہزادہ گورنر جنرل
 مالک محروسہ سرکار بالگرنہ متعلقہ
 شہر ہند

رقعہ ۱۱

تاریخ ۲۳ جولائی ۱۸۹۵ء

بمطالعہ ساطعہ مہاراجہ صاحب شفق مہربان
 سمو انقدر بلند مکان پیشوا سوائی مادھورا و ناتراہین

اطمینان ہم ازین بدو ستدار حاصل است که جهت
 حصول تصفیہ فیما بین سرکار مہاراجہ صاحب و نواب
 صاحب معزو برائے انسداد پیر خاش کہ ہر آئینہ
 غنچ نقضانی نمود و بہبود سرکار مہاراجہ صاحب
 و نواب صاحب موصوف متصور است و سعی و
 کوشش ہائیںچ نوع قصور از دوستدار بہ عمل مشاہدہ
 و این معنی ہر یکیک دوست و متقدآن ہر دو سرکار است
 لازم و مفترض بود ماورائے آن در خاطر دوستی
 ماثر این معنی ہم جلوہ ظہور داشت کہ بحال بہ برقرار
 بودن یگانگت و اتحاد فیما بین ہر گسہ سرکار کہ از قدیم
 الایام زینت استحکام یافتہ در سود و بہبود سرکار
 ہمہ پنی ہم دخلے کلی دارد پس از مشاہدہ این معنی کہ
 مساعی متکاثر ہاد و ستدار پیش رفت نشد و اینکه
 از عدم ابراز مواجب نا موافقت فیما بین سرکار
 مہاراجہ صاحب و نواب صاحب مدوح برائے تقدیم
 لوازم صلاح مقتضائے عالم دوستی کہ در باب تعیین
 طریق تصفیہ موثر تواند بود قابل دوست نہ داد تا سفت
 ہائے کمال بخاطر دوستی ماثر را با یافت بالآخر دوستدار
 بہ مقتضائے این مراتب و نظر بر قبائح عظیمہ پیر خاش

سابق ازین سرکار مهاراجه صاحب شفق مهربان
 سموالقدر بلند مکان را و پندت پردهان صاحب
 بهادر و سرکار نواب صاحب آصف جاه بهادر
 و سرکار کمپنی انگریز به کمال واحدیت و یکیت در
 یک معامله متفق اللفظ و المعنی بود و فوائد عظیمه که
 از نرود و جان فشانی هر سه سرکار در انجام
 مهم بیکو سلطان حاصل شده بالفعل ازین معنی
 که فیما بین سرکار مهاراجه صاحب موصوف و
 سرکار نواب صاحب معز با وجود سعی و کوششها
 که به مد نظر تصفیة به عمل آمده صورت ناموافقیت
 منشا هر می شود بسا تاسف و ملال در خاطر اتحاد
 ما شری و داده دوستداره را رجاے و اثق
 همین بود که از منشا پده فواید موافقت و مراعت
 بلیان دوستی فیما بین هر سه سرکار روز بروز ترقی خواهد پذیرفت
 و درین رشته یگانگی و اتحاد که تا بحال و برقرار بودن وسیله قوی
 استقامت هر سه سرکار و امنیت ملک هندوستان است
 امریکه موجب خلل باشد به وقوع نخواهد آمد و بدست
 برید است که خلاصه این همه مراتب به مهاراجه صاحب موصوف
 از اظهار احتشام الدوله سرچارلس رسالت بهادر واضح شده است

موجب مزید مسرت و باعث کمال فرحت خواهد بود
و آن قدر دان یقین خاطر باشند - در هر امری که
باعث آسختن این مطالب مرغوب بوده باشد
مخلص به توجیه موجهه مجد و مساعی خواهد بود نه یاده
ایمان محبت و شادمانی مدام باو

رقعه ۱۱۶

تاریخ ۴ اردیبهشت ۱۲۹۵

زبدہ نوابین عظم الشان
سرجان برویت شور بہادر گورنر خیزل
ممالک محروسہ سرکار انگلیز
منطقہ کشور ہند

را و صاحب بسیار مہربان دوستان را و بالاجی
پندت صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ
بت و ششم رجب المرجب ۱۲۹۵ ہجری مقام ہیگنی
برکنارہ سینا
معرفت مستر مالٹ رسید

را و صاحب بسیار مہربان دوستان سلامت
ایجناب بیاد حالات اوقات ماضیہ این کہ چندے

رقعه ۱۱۴

تاریخ ۲۹ ربیع الثانی ۱۲۹۳ هـ

زنده نو آیینان عظم الشان
سرجان برونت شوز بهادر گورنر
جنرل کمپنی ممالک محروسه سرکار
انگریز متعلقه کشور هند

مہاراجہ صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان
مہاراجہ مادھو راؤ نارائن پیشوا سوالی پندت پردمان
بہادر سلمہ اللہ تعالیٰ کہ
۲۶ ربیع الثانی ۱۲۹۳ ہ معرفت مستر مالک رسید

گلشن دولت و اقبال چمن جشمت و اجلال مہاراجہ
صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان از صر محوادث
زمان مصون و محروس بوده ہموارہ سربز و شاداب
و شگفتہ و خندان یادے

از انجا کہ روابط یگانگت و یک جہتی فیما بین منوط
و مربوط است و امور ات طرفین بمنزلہ واحد متصور
درین صورت بہ خامہ اتحاد می آرد کہ بہ مقتضائے
لوازم انصاف و احقاق حقوق کہ ہر آئینہ پاس است
پیوستہ ملحوظ و مطمح نظر سرکار کمپنی انگریز بہادر است
نواب صاحب و الا قدر عالیشان نواب سعادت علی خان

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال مہاراج
صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان از صرصر
حوادث زمان مصون و محروس بوده ہموارہ سرسبز
و شاداب و شگفتہ و خندان بارے

در ہنگامیکہ خاطر محبت ماثر مستدعی و منتظر
در یافت نوید فرخندہ جاوید میمنت و شادی و
بہجت و مبارک باد یہاں بود از مضمون مراسلات
سرچارلس ہالٹ بہادر بہ اطلاع گلبنانگ حسن انجام
طوی آن مشفق مہربان آنقدر اسباب مسرت
و ذخیرہ شادمانی ہا اندوخت کہ شرح آن درین مختصر
نہ گنج ایزد برحق و خالق مطلق ظہور این شادی میمنت
مبادی بذات جمع حسنات آن مشفق خصوصاً بر جمیع
دوستان دور و نزدیک عموماً مبارک و مہتاب سازد
و نتائج ثمرات حسنات از نہالی فرماید مخلص بہ و فور
انبساط و فرط نشاط بہ ادائے مبارک باد ہی پردازد
و برائے قیام عمر و دولت آن مشفق مہربان از حضرت
منان مسالت می نماید

زیادہ چہ بر طہ از دے

به عهده گورنر جزلی مامور اندر جا که آن مشفق سرشته
 مراسلات دوستی و یک جهتی قسمیکه ازین مخلص جاری
 می داشتند از صاحب معزالیه نیز مملوک خواهند داشت
 یقین خاطر مخلص است که صاحب معزالیه هم به پاس
 دوستی و حفظ مراتب یگانگت و یک جهتی زیاده از
 مخلص بدل مصروف خواهند بود

زیاده چه بر طراز د

Cornwallis.

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان
 نبوده نوابان عظم الشان گورنر جزلی
 چارلس ایل کارنوارکن بهادر سپه سالار
 افواج پادشاهی و کپنی متعلقه کشور هند

رقعه ۱۱۱

بتایخ اسرار اکوئبر
 ۱۷۹۳

بمطالع ساطعه مهاراجه صاحب مهربان سمو القدر
 بلند مکان پیشوا سوائی مادهورا و نارسن پندت
 پردهان سلمه اللہ تعالیٰ موصول بار
 بست و پنجم رجب الاول ۱۲۱۵ هجری رسید

سوائی پیشوا صاحب بہادر سلمہ اللہ تعالیٰ -

موصول ہے

درہم صفرا المظفر ^{۱۳۰۸} مقام پونہ معہ مستر مالٹ

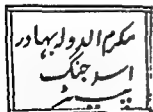
گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال مہاراجہ
صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان از صرصر جواہر
زمان مصون و محروس بودہ چوارہ سربز و شاداب
شگفتہ و خندان باد

سابق ازین تہائی مراتب روانگی خود از ملکوت و
توقف چند روز باعث رویکار بعضی امور است در
چنا پٹن و بعد از آن ارادہ ولایت در ایام روانگی
جہاز مفصل بہ آن مہربان نوک ریز خامہ و داد گردید
یقین کہ مہربان رائے محبت پیرا شدہ باشد در پیو لا
کہ بہ عنایت الہی و بہ اقبال محبان از امور است متعلقہ
این طرف فراغ دست داد و تبدیل ہوا برای روانگی
جہاز بہ سمت ولایت باد مراد حسب دلخواہ بلیسر آمد
مخلص از مقام چنا پٹن بالائی جہاز سوار گشتہ روانہ
لایت شد از آنجا کہ سرجان شور صاحب بہادر در بعد مخلص

روانہ گردیدہ امور ات این ریاست را تا وقت غریمیت
سمت ولایت در چنپٹن بہ این جانب و دیگر صاحبان
کونسل تفویض فرمودند چون اطلاع این معنی بہ آن مہربان
لازم و مستند و درین صورت بقلم محبت رقم در آورده
ترصد کہ بہ مد نظر رابطہ اتحاد و یگانگت کہ فیما بین سرکار
کمپنی انگریز و آن مہربان منوط و مربوط است بارقام
مراسلات خیریت آیات متضمن بر مراتب اتنے کہ موجب
استحکام بنیان مؤدت و وداد تواند بود سرور و
مبتہج میساختہ باشند

زیادہ چہ بر نگار د

P. S.

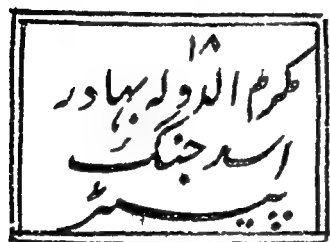
رقم ۱۱۲

بتایغ ۱۷ اکتوبر ۱۹۹۳ء

بمطالعہ ساطعہ مہاراجہ صاحب مشفق مہربان سموالقدر
بلند مکان مہاراجہ مادھور اوٹار این پنڈت پردھان

پنداشته اکثر به اطلاع آن سرور و منبسط می نموده
باشند که نه یاده چه بر طراز د که

Cornwallis.

رقم ۱۱۱

بتاریخ سوار اگست ۱۷۹۳ء

راؤ صاحب بسیار مهربان دوستان راؤ بالاجی
پندت سلمه اللہ تعالیٰ

راؤ صاحب بسیار مهربان دوستان سلامت

مفصل مراتب عزیمت نواب گورنر جنرل بهادر به
سمت چنایٹن بنا بر انتظام والتیام امور است
متعلقه آنجا از مراسلات نواب صاحب موصوف به
اطلاع آن مهربان در آمده باشد چنانچه نواب صاحب
موصوف به تاریخ سیزدهم ماه اگست سنه حال در کلکتہ

دلنشین و خاطرشان سر جان شور صاحب بهادر خواهد
 نمود هر چند صاحب معزالیه در هنگام اجلاس ریاست
 مفصل از مدارج دوستی و اتحادات فیما بین سرکارات
 عالییه واقف و آگاه شده موجب خوشنودی خود
 پنداشته اند و در تقدیم لوازم خیرخواهی نسبت باین
 دوستدار بدرجه مسادی باعث مزید انبساط و انشراح
 خاطر خود می پنداشتند تا هم ورینولاد و ستدار بقتضای
 وفور محبت و وداد لئوک ریز خامه اتحاد می سازد
 که بعد روانگی دوستدار سمت ولایت صاحب معزالیه بر
 خدمت ریاست مامور شد هر رشته دوستی و خیرگالی را
 بخد مت را و پندت پزوهان بهادر و نسبت به
 آن مهربان بدستور بذریعہ ابتهاج و شادمانی خود منظور
 نموده به تقدیم مدارج ارتباط قدیم راسخ دم و ثابت
 قدم خواهد ماند چنانچه رقیمة الشوق صاحب معزالیه تشفمن
 بر اظهار مراسم دوستی و یک جهتی برائے حصول مسرت
 خاطر آن مهربان مطاوی مؤدت نامه ابلاغ می دارد
 تولا که تا رسیدن موسم روانگی جہاز که دوستدار به
 دستور مصروف و مستعد به علاقه مأموره است آنمهربان
 که دوستدار را مستدعی خیریت و خوبهائے عافیت

۲۲۳ ر ذیقعدہ ۱۲۰۴ ہجریہ رسید

راؤ صاحب بسیار مہربان و دوستان سلامت
 از اسحاق کہ مقتضائے حب وطن ارادہ روانگی خود سمت ولایت
 مہم ساختہ بدلت چند ہا گذشت کہ دوستدار در خواست
 استقرار شخصی جہت انتظام امور ات متعلقہ سرکار
 کمپنی انگریز بہادر در ہنگامی کہ دوستدار روانہ سمت ولایت
 خواہد شد بلافاصلہ از مضمون مراسلات ولایت چنان
 بہ دریافت در آمد کہ استدعائے دوستدار مقرون بہ
 اجابت گردید سر جان شور صاحب بہادر کہ سابق ازین
 در اجلاس ریاست بنگالہ ما مور شدہ بہ اتفاق دوستدار
 در تمثیت امور ات می پرداختند بخدمت گورنر جنرلی
 بر افراد گشتند اگرچہ صاحب موصوف وارہ و کلکتہ شدہ اند
 لیکن نظر بر عدم موافقت ایام روانگی جہازہ دوستدار
 تا عرصہ چہارہ مینج ماہ کہ در ان ہنگام از فضل الہی باد مراد
 مساعد سفر جہاز خواہد شد توقف ساختہ است تا انقضائے
 ایام مذکور کہ دوستدار مراتب محبت و اخلاص سرکارہ
 راؤ پنڈت پروہان پیشوا صاحب بہادر و آلمہربان
 کہ نسبت بہ سرکار کمپنی انگریز بہادر متحقق و منضبط است

مخلص سم ازین کیفیت از اخبارات دریافت
 نموده بنا در مکان متعلقه آنها را در بنگاله به
 تصرف خود آورده ان شاء الله تعالی تدبیرات
 و ترددات نوعی به عمل خواهد آورد که ثانی الحال
 این گروه خذلان پشروه را قدرت برهم زنی سرشته
 آشتی و امنیت در قرب و جوار هندوستان و دکن
 نخواهد بود ترصد که این جانب را هرگونه خوبی خواه
 خود دانسته مدام به ارقام مکاتبات خیریت سمات
 سرور و مشغوف نمی کرده باشند
 زیاده چه برنگار و

Cornwallis.

شیخ خاص حضور سلطان انگلستان
 زبده نوایان عظیم ایشان گورنر خراج
 چارلس ایل کار نوایان بهادر سپه سالار
 اخراج بادشاهی کمپنی متعلقه مشهورند

رقعت ۱۱

تاریخ ۳ جولائی ۱۷۹۳ء

راؤ صاحب بسیار مهربان دوستان راؤ بالاجی پنڈت
 صاحب سلمه الله تعالی

مطلق گردانیده چه تلخ که سلوک غضبناک و نامشروع
 به طوریکه در ملک خود به عمل آورند نسبت به اقوام دیگر
 هم پیش نهاد خاطر نمودند و ارشته باشند چنانچه درینولا
 از روی اخبارات ولایت چنین به استماع درآید
 که این فرقه داعیه باوصف کمال بے انتظامی و آشوب کرد
 ملک خود را انگیزند اندنا سره جدالی و قتال با اکثر
 رؤسای معظمه و مختشم ولایت اشتغال نموده اند و هر
 چند به مقتضای بے انتظامی و بے بندوبستی چند
 سال جانداد اخراجات لایمی روی به تنقیص و تحلیل
 آورده افواج بحر و بر به مد نظر عدم اخراجات و نافرمان
 بر واری قریب الا نه دام رسیده تا هم به اقوام انگریز
 مثل سرداران دیگر علم فتوح و فساد برافراشته اند اگر
 چه قوم انگریز همیشه حفظ مراتب محبت و اخلاص با کوه و
 قسمیکه از مدتها مرعی داشته اند با لحاظ و مطمع نظری دارند
 معینا این قسم سلوک از فرقه مذکور که محض بے سبب و
 بے واسطه به وقوع آید کی گوارا که خاطر می تواند
 نمود بنا بران ترددات و تدبیرات تلافی این حرکات
 لازم دانسته جهت سزای بانیان این فساد
 هم در ولایت و هم در هند تدبیر به عمل آورده اند و

که هر آئینه خمر بهتری و شادابی امورات یکدیگر بود
 و همیشه سرداران ذیشان هر دو قوم مرعی میداشتند
 درین ولایت سه چهار سال خواهد بود که کمترین دعوا
 سکنائے ملک فرائض که بخارفتند پردازنی و خود
 سری در سر آنها پیچیده به مقتضائے اعزای
 شراوت پیشگان و سرکشان سر رشته نظم و نسق
 ریاست برهم زده و قوانین حکمرانی را در ملک خود
 منهدم ساخته امرا یان و خوانین ذی رتبه و خطاب
 را که در هر اقامت سئون سلطنت متصور اند بدر کرده حسب
 تسلیم و اطمینان گشایان مرتکب انواع شر و فساد شده
 دست نظام و لایع ادبی و گستاخی به دامن حال معاندان
 بادشاه خود رسانیده به سر پنج بے تمیزی گرفتار
 ساختند آخر بر تبه علم کشتی و بد عملی برافراختند که به ضرب
 تیغ بے دریغ آن گروه شقاوت پزوه بادشاه مذکور
 رخت هستی خود ازین دار فانی به عالم جاودانی کشید
 درین صورت سر رشته ریاست و حکمرانی دران ملک
 منقطع گردیده و مشیران کار پردازان با فهم و قرات
 را که لایق اجرائے امورات با بادشاهان و رئیسان
 ممالک طراف قسمه شد آمد صد با سال است بوجه معدوم

باشد زیاده از سابق این سرشته خدا و موقوف و
 مربوط و مستوجب تحسین و آفرین عالم خوانند گویید
 چنانچه محاصل این معنی را با یقین ذهن نشین مزاج
 خود ساخته و آن مهربان را یکی از دوستان و خیر
 خواهان کیمین انگریز تصور نموده اطلاع و انگشام
 پیش آن مهربان از هر روی بکار است و سوانح که در آن
 قوم انگریز به نوعی و به وجهی علاقه داشته باشند -
 منجمد مستلزمات محبت و اخلاص می نگارد و هر چند
 از باعث زمین و قویمات در ولایت تحرک و جنبش
 سلسله آسودگی و رفاهیت که از فضل الهی و اقبال
 فحمان در کل هندوستان و دکن مملو برآمده و منبت
 خلایق است چندان ممکن به خاطر متصور نیست تا هم
 عدم کوشش گذار این معنی از مهربان خلاف آیین محبت
 و اخلاص پیدا شده و حسب المراسم یگانگت و یکس
 جهتی با نه انگاشته بلا تکلف به مدعا می پردازد از
 مهربان مخفی نه خواهد بود که ما بین قوم انگریز و
 فرانسس از عرصه چند سال حفظ مراتب محبت و اخلاص

قیام و بقائے عمر و دولت آن مشفق مہربان از حضرت
 منان مسالت نمی نماید
 زیادہ چہ برطر ارد

Cornwallis.

رقعہ ۱۰۹

بتالیخ سردار مسی ۱۷۹۳ء

ہر چند فیما بین سررشتہ دیگانگت و یکسوئی و سلسلہ
 محبت و یکتادلیہا بذریعہ حفظ مراتب صدق مزاجی
 و راسخ القوی روز بمستحکم و منضبط و علو مدارج
 محنت و اخلاص بہ مقتضائے جلوہ ظہور سرسبزی
 و شادابی امور ات یکدیگر یوماً فیوماً بہ تنزاید و تضاعف
 تا ہم بنا بر تقدیم سلوک با صفا و بے حجاب مغایرت
 و بہ لحاظ سلسلہ طمانیت و اعتماد کہ مملو بر اطلاع ہر
 اسرار و غوامض و انکشاف ہر روبرو کرات انتہائی

رقعت ۱۰۸

منشی خاص حضور سلطان انگلستان
زبدہ نوریان عظیم الشان گورنر
جنرل چارلس ریل کارنوالسن بہادر
سپہ سالار افواج بادشاہی
سوگینی متعلقہ کشور سند

بتاریخ ۲۸ اپریل ۱۹۳۷ء

راؤ صاحب مشفق بسیار مہربان مخلصان پیشوا پندت
پردھان سوالی راؤ مادھو راؤ ناراین بہادر سلمہ اللہ تعالیٰ
۱۶ رمضان ۱۳۵۷ھ رسید معرفت مستر مالٹ

راؤ صاحب مشفق بسیار مہربان مخلصان سلامت
در بینکامیکہ خاطر محبت ماثر مستدعی و منتظر دریافت نوید
فرخندہ جاوید میمنت و شادی و ہیجت مبارکہا دیہا
بود بہ اطلاع گلبنانگ حسن انجام جشن طوی آن مشفق
مہربان آن قدر اسباب مسرت و ذخیرہ شادمانیہا اندخت
کہ شرح آن درین مختصرات ننگد ایزد برحق و خالق مطلق
ظہور این شادی میمنت مبادی بذات مجمع حسنت آن
مشفق خصوصاً و بہ جمیع دوستان و خیراندیشان دور
و نزدیک عموماً مبارک و مہیا سازد و نتائج و ثمرات
حسنت ارزانی فرماید مخلص بہ و فوراً انبساط و فرط
نشاط بہ ادائے مبارک باد می پردازد و برای

بہادر سلمہ اللہ تعالیٰ۔

شانزدہم رمضان ۱۲۰۷ھ معرفت مستربالک

راؤ صاحب مشفق بسیار مہربان مخلصان سلامت
مکاتبہ آن مشفق کہ در مقدمہ مامور شدن لالہ گلزار اے
در پنجابہ کار پدہ مستوفی خود بنام صاحب گرامی قدر مستر
شور بہ صاحب بہادر شہامت جنگ قبل ورود مخلص
در کلکتہ وصول یافتہ بود مخلص مطالعہ آن خورسند بہا حاصل ساختہ نیز توجہ کار
بہ لالہ مشار الیہ کہ در حقیقت مردم ہشیار و ستودہ اطوار
اند مخلص انسب و اولی و ہم مستوجب کمال اہتجاج و انبساط
خاطر محبت ماثر گردید چنانچہ ازین سرکار ہم در باب غت
و قدر افزائی موی الیہ ہرچہ بہ مقتضائے یکانگت و یک
جہتی بالازم و مناسب بود بہ عمل آمد یقین کہ لالہ مشار الیہ
بہ اطلاع این معنی ہا مسرت افزائے خاطر آن مشفق
خواہید شد ترصد کہ مخلص اپوستہ مترصد دریافت
غیریت ہائے مزاج محبت امتزاج تصور داشتہ گاہ
گاہ بہ ارقام مکاتبات تودہ آیات مسرور و متہج
می نمودہ باشند

زیادہ چہ بر طہ از دے

Cornwallis.

گشته با دیگر مراتب خلق و خوبیهائے ایشان در خوش
ترین زمان چهره و قبول افروخته مسرور به مندرجہ مطلع
ساخت از اینجا که آن مهربان دوست قدیم این ریاست
و محب صمیم مخلص اند یقین که از اطلاع این خبر بشاشت
اشرف و ان خور می و خور سندی به آن مهربان دست داده
باشد۔ او تعالیٰ سرور و شادمانی این معنی بزم جمیع
دوستان مبارک کناد ترصد که این جانب را هر
گونه خوبی خواه خود دانسته همبرین نخط اکثرت به ارقام
مکاتبات خیریت سمات مسرور و شادمانی می کرده
باشند۔

زیاده چه برنگار و

Cornwallis.

رقع ۱۰۶

بتایخ ۲۸ اپریل ۱۷۹۳ء

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان
زبدہ نو آیینان عظیم ایشان گورینر
جنرل چارلس کلرک و آلن سہادر سپہ
سالار افواج بادشاہی کمپنی سلطنت مشورین

را و صاحب بسیار مهربان دوستان ہری پنڈت تاتیا صاحب

دادہ شود۔

زیادہ ایام بہجت و کامرانی یکام ہو

J. Kunnavay.

۱۰۶

رقعہ

مست
سلا

اگست ۱۹۹۲ء

راؤ صاحب بسیار مہربان دوستان

مکاتبہ مسرت طراز متضمن بر این معنی کہ بہ مقتضائی فرط
محبت و ووداد دل دوستی منزل آن مہربان بہ دریافت
مژدہ صحت و عافیت ہائے اینطرف متعلق و منتظر و بہ
تذکار دوستی و اخلاص این جانب زیادہ از حد مصروف
چنانچہ درینولانہ بانی صاحب بسیار مہربان سرچارلس و اے
مالٹ صاحب بہادر بہ استماع خبر بہجت اشرع طائے
خطاب مستطاب از جناب شہنشاہ گردون رکاب
یعنی بادشاہ جمجاہ ولایت خلداند ملکہ و سلطنتہ
نسبت بہ این جانب سرور موفور بہ آن مہربان حاصل

عنان شدید ز خامہ را ازین وادی معطف ساخته بہ
 مدعا پر داختمی می شود چون از پیشگاه مدارالامہام بہادر
 تاکید در باب پیشقدمی آن مہربان اصدار یافت
 چنانچہ از نوشتجات مسر مالٹ صاحب متواتر معلوم شدہ
 یقین است کہ آن مہربان بر طبق آن و بموجب فرمودہ
 شریف بمواجہہ دوستدار در ملاقات اول بہ سرعت
 سریعہ پیش قدمی نمود بہ اتفاق فوج مغلا سرکار بنگالہ
 عالی کہ از نوشتہ مستراتوارٹ صاحب متعین صاحب
 فوج مغلا معلوم می شود کہ چندے صورت توقف فوج
 مذکور در رہ ایچوئے بہ نظر فی آمد الحاق با فوج کمپنی کہ
 از مضمون مکاتبہ جناب عالی گورنر جنرل لارڈ کارنوالس
 بہادر دایم اقبالہ مرقومہ بہست و پنجم شہر جبے دریافت
 گردید کہ از بنگلور برائے الحاق فوج مغلا مذکور کوچ
 کردہ طرف کورکنڈہ متوجہ شدہ بہ عمل خواہند آوردہ
 ہموارہ خاطر دوستی ماثر را جو یامی عافیت ہا و منتظر
 اخبار اخیار تصور نمودہ بہ نگارش حالات مفصل بہر
 سبیل تواتر مسرور و مطمئن می ساختہ باشند۔
 تا بجناب گورنر جنرل بہادر از اخبار اخیار ہمین اطلاع

خواہش و تمنائے دوستدار درین بود۔ الحمد للہ کہ درین
وقت محض بہ افضال الہی شاہد این مرام بمنصبہ ظہور
جلوہ گر شد آن صاحب دست داد این اتفاق و
موافقت را از مغتنمات تصور خواهند فرمود کہ رونق
و خوبی بسا امور درین امر متیقن است کہ
زیادہ شادمانی باد ۷

رقعہ ۱۰۵

تاریخ ۳۰ راج ۱۲۹۲ھ

کپٹن جان
کنوی جنگ بہادر

بطلانہ ساطد صاحب بسیار مہربان مخلصان ہری پٹت
پچھڑ کے سلمہ اللہ تعالیٰ - موصول بار ۷

تاریخ شہم شعبان رسید
مرقوم ششم شہر شعبان المعظم

صاحب بسیار مہربان مخلصان سلامت
شرح اشتیاق دل در زبان قلم امریت مشکل لہذا

دارد از شرح و بیان مستغنی اما حق این است که
 صداقت و وداد همدیگر احبائے صادق الوداد بر اوقات
 استغانت به امتحان میرسد - بشد انجمن که پاس این
 امر نظر تقدیم اتحادات از طرف سامی یقین خاطر صفت
 مظاہر است امراتب مجمل به اظهار جناح دن را و واضح
 راے تفقدیر خواهد کردید از اینجا که درین کار گاه است
 اساس امریکه نقش یادگار بر جریده روزگار ثبت بماند غیر
 از سلوک طریق محبت و اتحاد نیست هر آئینه بر طبق -
 اظهار را و مذکور لازم لطف و مهربانی با که موثر ترقی
 آب و رنگ حدیقه یکرنگی و اتفاق و استحکام روز افزون
 مبنای مودت و وفاق باشد مرعی خواهد گردید - و
 به مقتضائے ائمه صاف و حق پرستی لوازم امداد و
 اعانت دوستان به اثبات حقوق منظور و مطمح نظر
 سامی خواهد ماند لایزال کار لوالس بهادر در سلطنت
 والی عظیم الاقدار ولایت انگریز بر شبه اعلی و به اول وجه
 امارت اتحاد و اختصاص دارند و به فطرت رسا و خوبها
 ممتاز و به اصلاح مقدمات اینطرف و تشیید بنیان
 موافقت و دوستیهای فیما بین سامی و کوشینی انگریز
 به کمال صفائی ساعی اند بخودا شریکها به در از عین

ایشان پیشتر آمده و ملحق گردیده به اتفاق یک دیگر
شامل فوج لارڈ کارنوالس بہادر شوند احیا نائب
آن مہربان قبل ازین ملحق فوج بہادر معزز شدہ باشند۔
چشمہ است کہ ایشان بہ اتفاق بہادر موصوف پیشتر
آمدہ برخوردار مسطور را با خود متفق سازند و
از خبر خیریت استقامت خود بہ برخوردار را اطلاع دہند
تا آن طرف کوچ خواہند نمود ہموارہ از خبر خیریت خود
و منظومات و ترددات طرفہائے دہم رو بہ کار نویسان
باشد چرا کہ ایشان را از خود تصور می نمایند

رقعہ ۱۰۴

سال ۱۲۹۶

ابواب بہجت و شادمانی اسباب مسرت و کامرانی ہر
روئے روزگار فرخندہ آثار امارت و ایالت مرتبت
اہبت و لبالت منزلت سمو القدر بلند مکان را و صاحب
مہربان دوستان کشادہ و آمادہ باد
بفضلہ بنائے اتحادیکہ از چہار پشت فیما بین بزرگان
سامی و بزرگان مخلص و آن صاحب و مخلص انضباط

اطلاع آن مهربان نگارش یافت چشمداشت که
 به او سوار ملاقات جمعی از مکاتبات خیریت
 آئین سرور دارند

رقعه ۱۰۳

تاریخ ۴ شعبان ۱۲۹۱

۱۲۹۱

عزیز القدر راجه مهربان من

بدیدن ایشان آنچه دل میخواست است تا کجا شرح
 آن نماید اما همه چیز موقوف بر وقت است امروز
 نهم شعبان المعظم است که این جانب بر ساحل دریائی
 تنگ بهند را در کمر نول به فاصله دو کوه نفرت خستام
 ردیده بر خور دار اقبال مند جگر پیوند لچمن را و راه
 مسدود داران عظیم الشان و فوج ظفر موج به طرف
 ایشان روانه نموده شد چنانچه بر خور دار طولی که
 از راه گنجی کوته عازم آن صوت خواهند شد باید که

تمامی محصوران قلعه عاجر و زبون گشته تنگ آمدند
 آخر الامر بتالیخ دوم شهر شعبان همان مسطور و منتهی
 مردمان قلعه از خود امان خواسته بیرون آمدند و تخته
 سرکار دولت مدار در قلعه نشست او سبحانه مظهر
 این امر تبرک به جمیع بنواخواهان و محبان خصوصاً بآن
 مهربان مبارک سازد و دوستدار به غرض شهر مذکور
 در خدمت نواب صاحب والا مناقب نظام الدوله
 آصفجاه بهادر رخصت گرفته در فوج مغلائی که از
 گھاٹ الغور عبور دریائے تنگ بهادرانموده فرود
 آمده بود و داخل شد و بتالیخ دهم شهر صدر حبالا رشاد
 فرض سواد سرکینت خداوند بر طبق ایماء دارالمهام
 بر خوردار اقبال مند جگر پیوند کچهن بر او مع سرداران
 عظیم الشان و فوج ظفر موج بنا بر اسحاق جزال لارڈ
 کار نوا بس بهادر روانه نموده شد یقین که بر خوردار
 مسطور به کوچهای نوا آمد از راه گنجی کوته شامل فوج
 نصرت طراز کمپنی انگلیز بهادر گردیده از جزال موصوف
 ملاقات خواهد نمود و دوستدار از کر نول به فاصله و کوه
 برکناره دریائے مذکور مقرب خیام است - برائے

خوشی این معنی با هزاران بهجت و کامرانی بر آن
 مهربان بزرجمیع دوستان مبارک و مهنّا گرداناد باقی
 مراتب زبانی سرچارل و ارمالت بهادر و ارضی خاطر عاظم
 خواهد گشت نثر صد که مخلص را دوست یک رنگ خواهدان
 سرسبزی و سر رشته شراکت هر سه سر کارات عالیه
 تصور نموده مدام به ارقام مکاتبات خیریت سمات
 و اطلاع حالات آن طرف ها مسرور و مطمئن می
 فرموده باشند

زیاده چه بر طراز د -

Cornwallis.

رقعه ۱۰۲

سال ۱۷۹۱

مهربان محبان سلامت

سابق ازین مهربان پسر سرام محاصره نمود خان قلعه دار
 آنجا و دیگر متخلفان در جنگ از خود قصور نه کردند چنانچه

بست و چهارم شهر ربیع الثانی قلعه ساونتی در گار
 اکثری که به حصانت و زبردانت ضرب المثل روزگار و
 به انضباط و استحکام منتخب قلاع این دیار بود بهین نیت
 درست و مزاج حق پرست شد که بفضل الهی در پاس
 مراتب دوستی و تقدیم مراسم یگانگی و یک جتنی مثل
 سید سکندر ثابت و مستقل اند به زور بازو و بی بهادران
 لشکر ظفر پیکر کپنی انگریز بهادر به وقت برآمدن یک
 نیم پاس به و ناز راه حمله و یورش بحیاطه تسخیر در آمد
 و جماعت کثیر و جم غفیر از مقامات قتل و اسیر گردیده -
 موجب رعب و هراس بے قیاس بخاطر مخالفت
 نسبت اساس گشت از اینجا که ظهور این قسم فتوحات
 تازه و مبشرات بے اندازه باعث شگفتگی خاطر
 دوستان متصور اگر چه به سبب قریب اتصال پلذت
 صاحب بسیار مهربان به او هر پلذت تائید صاحب
 بهادر از وقوع این فتح خداداد منظر به سرسبزی امورات
 شرکا موجب انبساط خاطر جانین می گردد تا هم بعد نظر
 بعد مسافت و انشراح خاطر آن مهربان نسبت به امور آن
 متعلقه فیما بین که بفضل تعالی یونما فیو صاحب خواهش طرفین
 رونق پذیر است به ارقام تهنیت می پردازد و اول تعالی

آن مهربان زبانی صاحب معزالیه دریافت خواهد کردید -
زیاده چه بر طراز بود

Cornwallis.

نه فغان

بتاریخ ۲۱ دسمبر ۱۷۹۱ء

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلاں مہاراجہ
صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان از ہر صریر و حادث
زمان مصون و محروس بودہ ہموارہ سرسبز و شاداب
شگفتہ و خندان بارے

درین زمان میمنت اقران و آوان بہجت نشان
کہ آوازہ فتوحات تازہ از چار سو بگوش بشارت
نیوش می رسید و از ہر دیار و امصار اخبار فرحت
آثار فتح و فیروزی سامع افروز ساکنان این دیار می شد
الحمد للہ و المنة کہ بتائید زبانی و استمداد آسمانی بتاریخ

ذهن نشین مزاج آن مشفق گردیده باشد الحمد لله والمنته
 که از توجه محبان مخلص فضل الهی شامل حال خود پنداشته
 به عجلت تمام به عرصه قلیل از مقام کلکته در چنان پیش به
 بخیریت تمام بتاریخ ششم شهر ربیع الثانی داخل گردید
 بعد نظر سلسله دوستی و یگانگت و نظر بر عهود و میثاق
 قدیم فیما بین هر دو سرکار عالیہ در رنج و راحت درجه مساوی
 متعلق جانبین پنداشته مخلص عدم اطلاع و رود خیریت
 آموذ خود درین مقام آن مشفق بعید از روابط یگانگت
 و یکتا دیهله خود با متصور گردیده بلا استخا و زو تساهل توک
 ریز خامه و داد می سازد حق تعالی این و داد استخاد را
 ذریعه نصرت و فیروزی و صورت بر آمد مقصود جانبین
 گردانند مخلص امید قوی دارد که تا یبدا الهی درین معنی مشمول
 تصور نموده و این ایام اتفاق عدم مبایضت فیما بین آن
 مشفق و مخلص نسبت به مقام کلکته از یمن قدرت کامله الا
 متصور مزاج جانبین گردید نسبت به سابق سترشته رسل و
 رسائل متضمن بر انکشاف و اطلاع اسرار و غوامض
 فیما بین یکدیگر پیشتر از بیشتر مروج و سلوک خواهد گردید
 و در خطوط موسومہ مسترالت صاحب بهادر بهیگی مراتب
 مرکوز خاطر خود بنا بر اطلاع آن مشفق نگارش یافت

بمطالعہ ساطعہ مہاراجہ صاحب مشفق مہربان سمو القدر
بلند بیکان امیر الامر المختار الملک وکیل مطلق مدار الہمام سلطنت
عمدۃ الاراکین خلافت یار وفادار سپہ سالار سعادت مند
فرزند خاص بجان پیوند خاص النخاص سلمہ اللہ تعالیٰ

موصول چلا رسید
شنبہ

تاریخ ۲۶ شہر ربیع الثانی ۱۲۵۰ ہجری مقام پونہ بروز

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال مہاراجہ صاحب
مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان از صرصر حوادث زمان
مصنوع و محروس بودہ ہموارہ سرسبز و شاداب و شگفتہ
و خندان بادک

از مضمون مکاتبات محبت طراز سابق مذکور و مکنون
خاطر مخلص متضمن برابر ادائے روانگی سمت چنایٹن بکورد
و تیاری و مہیائے جہانز لایق سواری خود در خدمت ناسخی
مطلع و منکشف گردیدہ باشد و نیز از زبان صدق ترجمان
ستزالت صاحب بہادر و از مضمون مکاتبتہ محبت
طراز مذکور کل کیفیت متوقعات این عزم معظمہ کہ صورت
تقرر در مزاج این طرف منقوش گشت بہ وجہ احسن

پندت صاحب بسیار مهربان مخلصان سلامت
 اذ انجا که فردا روز میمنت افروز عید سعید دسهره
 نزہت افزائے چمن دلہائے عالم و عالمیان و طراوت
 پیرائے ریاض خاطر جهان و جہانیاں رست نظر
 بر آرایش خدم و حشم و زیب و زینت نقارہ و علم
 کہ لازم جشن این روز بہجت اندوز و باعث
 نشاط خاطر آن مهربان است یک زنجیر فیل بہ
 رسم شگون دوستی ارسال می دارد و ترصد کہ
 آن مهربان بہ مقتضائے سررشتہ واحدیت و
 اتحاد فیما بین کہ خوشی خاطر دوستان عین خورشید بہا
 متصور خواهد بود بہ اقبال فیل مذکور مست پیرای
 خاطر محبت ماثر خواهد شد۔

نہادہ چہ بر طہ از د۔

Cornwallis.

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان
 زبدہ کو اینان عظیم الشان گورنر
 جنرل ہندوستان و گورنر سندھ
 سالار افواج بادشاہی بکشی متصرف ہند

رقعت ۱

تاریخ ۱۳ دسمبر
 ۱۷۹۶ء

حقیقی این فسخ فیروزی را مقدمه فتوحات بر آن
مشفق و بی رحیم دوستان مبارک کناد و جا که نیازمند
را جویای توید صحاح مزاج و حاج مقصود نموده مدام
به اقام مهر یارینها تا حجات خیریت سمات معزز و مطمئن
می فرموده باشند

باقی مراتب نزبانی ستر المک صاحب بهادر
واضح را که محب امتضای خواهد گشت
نمیاده چه بر طراز و

Cornwallis,

مشیر خاص حضور سلطان گلستان
نزدیکه نوآیینان عظیم الشان
گورنر جنرل چارلس کورنوالیس
بهادر سپه سالار افواج بادشاهی
و کمیننی متعلقه کشور هند

۴۹

تاریخ ۶ اکتوبر ۱۷۹۱ء

صاحب بسیار مهربان مخلصان هرخی پشت
ناتیا صاحب بهادر سلمه البد تعالی

شده اند در خوشترین هنگام و اسعد ایام چهره وصول
 اشتهاج شمول افروخته مسرور و به مداح مرقومه کماهی آگهی
 بخشید از آنجا که افواج سوارکاران و سرداران و ایشان
 متعینه لشکر آن مهربان بنام آوری و شجاعت و جوانمردی
 مشهور چار دانگ هندوستان و دکن اند هر آینه از
 کارگزاری و طریق سپه داری سرداران موصوف علی
 الخصوص از تهوور و تدبیر بها و صاحب معزالیه بدولت
 خواهی سرکار این چنین کار نمایان از مشارالیه
 به وقوع آمده یقین خاطر مخلص گردید که عنان عزیمت
 سواران لشکر آن مهربان به عزم رزم بهر سو که منعطف
 خواهد گشت فتح و نصرت غاشه برداریش گرفت
 اگر حصن حصین مخالف مثل سد سکندر مستحکم و مضبوط
 خواهد بود بحیثه تسخیر افواج قاهره خواهد آمد و احکام شد
 و المنة که در مینولا به تمامی تائیدات غنی شده فتوحات
 هر سه سرکار عالی از هر چهار طرف به گوشش عالمیان
 می رسد و موجب سرور دل و دوستان و کاهسیدگی
 سینه مخالفان می گردد و مخلص از دریافت این مژده
 فتح و نصرت به مرتبه ذخیره نشاط و نبساط اندوخت
 که شرح شمه آن درین مختصر گنجایش ندارد و فتاح

بمطالعہ ساطعہ راجہ صاحب مشفق مہربان سمو القدر
بلند مکان امیر الامراء مختار الملک و کیل مطلق مدار الطہام
سلطنت عمدۃ الاراکین خلافت یار و فادار سپہ سالار
سعادت مند فرزند خاص سری منت پندت پردہ بان
مہاراجہ دھراج سواالی مادھور او نرائن راؤ بہادر سید الملک
تعالی -
پنجم محرم الحرام ۱۲۰۶ھ معرفت مستر الملک بر مقام پونہ رسید

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال مہاراجہ
صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان از صرصر حوادث
زمان مصون و محروس بودہ سرسبز و شاداب و شگفتہ
و خندان بادے

سامی صحیفہ تلطف طراز متضمن تسخیر قلم دھار واد
کہ بہ شہور و دلاوری بہادران شکر طغہ شعار و بہ حسن
تدبیر راؤ صاحب بسیار مہربان پیر سرام بہاؤ صاحب
پر روئے کار آمدہ بند و بست سرکار دران مکان قرار
واقعی گردید و آن مہربان بر وابط یگانگی و یک جہتی کفایت
سرکار دولت مدار کمپنی انگریز بہادر و آن مشفق از قدیم
منوط و مربوط است اطلاع این جہت اثر بہ این
صوب لازم انگاشتہ مسرت پیرائے خاطر نیانہ ناشر

و صواب دیدن خواهد پس باینکه اشتغال لشکر همراهی خود با فوج
 همراهی این جانب که فی الواقع این معنی باعث انبساط
 خاطر مخلص خواهد شد صورت کامیابی به مقاصد دولتی
 تواند گردید یا لشکر ظفر سیکر پندت پردهان به سادر
 متعلقه آن مهربان را کوچ کنانیده و صرف بامتصل مقام
 ظهور جانفشانی باین مخلص همراه آورده کوشش و محنت
 چنانچه باید جهت استیصال امورات متوقع شرکان به
 عمل آورده کدام صورت اولی و صلاح خواهد انگاشت
 در صورتیکه آن مهربان اشتغال هر دو فوج با یکدیگر
 صلاح و مستحسن خواهد پنداشت مخلص این معنی را اهم
 مطالب خود انگاشته با حسن و جوه صلاح و مشوره انجام
 این مراتب را به آن مهربان موجب خوشنودیها خواهد
 داشت باقی مخلص را خونی خواه خود دانسته اکثر به ارقام
 مکاتبات سرور می کرده باشند

زیاده چه بر طه از روی

بخشیر خاص حضور سلطان انگلستان
 زبده انوائیان عظیم الشان گورنر
 جنرل چارلس ارنل مارنوالس
 بنهاد رسیده سالار افواج
 بادشاهی کمپنی متعلقه کشور هند

Cornwallis.

تاریخ ۳۰ اکتبر ۱۷۹۱
 ۹۸

شده فوج سرکاره نواب صاحب معظم الیه در سر بلندی
 و نام آوری که حق تعالی ثمره مثمره جانفشانی هائے این
 طرف و نتیجہ حق و انصاف امور است مرجوعه کناد فواید
 مشارکت بردارند مخلص سرکار نامدار سنڈت پیردہان
 پیشوا صاحب بہادر راوہ سرکار نواب صاحب والا قدر
 نواب نظام علیخان بہادر راوہ بدرجہ مساوات نسبت بہ
 سرکار کمپنی انگریز بہادر سرگرم و متوجہ حسن انجام این
 محار بہ رو بکار پیدا شتہ و آن مہربان نیز در تدبیرات و
 ترددات کہ حسب قوانین دانا بیان دور اندیش و سرداران
 ذی شان و فاکیش صورت استخصال منافعات عظیم و
 تقدیم مراد شریکان عظیم الشان متصورہ تواند شد بہ دل
 مصروف دانستہ مستصلح آن مہربان گشت صورت برکت
 و ترقی امور است متوقع شریکان و نیز تقدیم مراسم امداد
 و اعانت یک دیگر کہ بلا شک و شبہ مراد دلی سرداران
 خیر خواہ سرکار است ذیشان کہ از فضل الہی مثل سد سکندر
 سرشتہ دوستی و یگانگی و یکتا دلی منضبط و مستحکم منقوش
 خاطر دارند ہست و خواهد شد از اتصال شکر ہر سہ
 سرکار و تقریر بہ مرکز مخلوط جان فشانی ہا و ترددات
 شکر ظفر سپکر ہر ایک از شریکان این ہمہ بعجلت و خاطر
 جمع جلوہ ظهور خواهد یافت آن مہربان در میزان عقل

باطن و ظاهراً هر شد که به وافر طویل الذیل شرح پذیر نمی
 تواند گشت حق تعالی این امر مغوضه را با همه سر بلندی
 و نام آوری بر آن مهربان مبارک گردانیده و ریجه
 روتق و سر سبزی امورات متعلقه هر سه سرکار عالی
 سازد درینولا مخلص با فوج سنگین بار و سواران
 آنزوده کار و توپ خانه حسب دلتخواه معاضد اب التواب
 قلعه شکن در مقام کولار بخیریت رسیده بلات اهل
 و اغماض ساعتی جهت محاصره و تسخیر قلعه جنگلور روانه
 می شود و انشاء الله تعالی به توجه دوستان در عرصه قلیل
 در آنجا خواهد رسید و نواب صاحب والا قدر نواب نظام
 علی خان بهادر بنابر انصرام امورات مرجوعه فیما بین
 هر سه سرکار عالی و الحمد لله والمنته کردین ایام هر سه
 سرکار در تقدیم مراتبات عهود و میثاق مثل قیام دنیا
 ثابت و مستقل آیند فوج ظفر موج باختیار او صاحب
 مهربان راجه تنجوت بهادر متصل کبخی کوه متعلقه ملک
 مخالف علم نصرت برافراخته اند و از آنجا که فیما بین مقام
 مذکور و کنده گاه لشکر ظفر پیکر همراه مخلص مسافت بعید
 متصور نیست لهذا بنام راجه صاحب معزالیه نگارش
 رفت که سواران همراهی خود آورده باشند لشکر مخلص بمحق

را و صاحب مهربان دوستان سلامت

از مضمون خطوط مسدست مالت صاحب بهادر احوال
 روانگی آن مهربان نام مقام پیر پهل کیفیت کوچ و ورد متجذبه
 سرکاره مادهوره او نراین سوالی پندت پردهان بهادر
 به اختیار آن مهربان بدر یافت مخلص در آمده موجب سرور
 و مسرت بے اندازه گشت و بعد نظر به سوخت صمیمی و خیر
 خواهی قلبی آن مهربان نسبت به عزت و احترام و سربازی
 و شادمانی امورات سرکاره مدوح و سرگرمی و دولت
 خواهی منقوش مزاج آن مهربان در باب حسن انجام
 مقدمات مرجوعه موحده فیما بین سرکاره پیشوا صاحب
 بهادر و سرکاره نواب صاحب و الا قدر نواب نظام علیخان
 بهادر و سرکاره کمپنی انگریز بهادر فی الواقع از تفرقه آن
 مهربان بسر کردگی و مختاری فوج متعینه جهت انصرام
 مهام مرجوعه به سمت حائلک مستقره لوائے نصرت
 و فیروزی سرکاره کمپنی و نواب صاحب موهوف مراتب
 جهان دیدگی و بلند جوصلگی پیشوا صاحب بهادر جلوه
 افروز گردیده آن قدر موجب مسرت خاطر و انبساط

آن مهربان بوجه حسن یقین مساوی منقوش مزاج
 آن مهربان است تواند شد به عمل خواهند آور و باقی
 مراتب به اظهار مسترالمث صاحب بهادر که معتمد
 و بجای مخلص اند مفصل حقایق حالات تدبیرات
 و افقی آن مهربان به این مخلص اطلاع می دهند به
 دریافت آن مهربان خواهد در آمد
 زیاده چه برنگارد

Cornwallis.

رقعه ۹۷

تاریخ ۲۳ مارچ ۱۷۹۱ء

مژد صاحب مهربان دوستان را و هری

پندت ناتیا صاحب سلمه الله تعالی
 بتایخ ۱۷ رجب ۱۲۰۵ء

اثبات مراتب صدق ارادت منقوش خاطر خود بر آئ
 و نظرات منقطه اول و انداد در خند فساد یونیونایک و نیز
 بر آئ تقدیم مستلزمات دوستی قدیم و رفاقت همیم با
 اهلکار ان ریاست پلونه هم بنا بر عمل آوری واجبات
 لایق شراکت بر عهد نامحبات که از فضل الهی فیما بین هر سه
 سرکار و دولتدار مستحکم و مشید گردیده است در هر
 حال منظور خاطر صفوت نامشاین اخلاص مندر است -
 لهذا این عزم را مصمم ساخته به مجرد آماده شدن چهار
 لایق سواری از کلکته را بگنارائ منزل مقصود و خوابگاهت
 مخلص مزاج خود را نسبت به رفاقت و واحدیت اهل
 کار ان ریاست پلونه که به اندر چه ظهور ثابت قدمی
 در اسخ القولی خود با نه نموده اند که مختص لمحه تصور است
 نوع دیگر در خاطر خود جامی توانند داد طمانیت کلی حاصل
 ساخته عازم آن طرف می گرد و چنان متوقع و امید
 قوی دارد که آن مهربان اراده مخلص را بذات خود و محض
 از باعث استدعائ منقوش خاطر جهت انتظام
 امورات هم لایق الاعزاز پنداشته آنچه تدبیرات
 و ترددات و جهد و کوششی که صورت استخصال و
 کامیابی امورات متوقعه مخلص که به لحاظ تنیدی سرکار

بدرجه انتم مستحکم و موثوق گردیده است و بعد منظره
 انجام مراتبات متوقعات عهدنامه مذکور که فی الواقع
 بنا بر سزارسانی و گوش مالی عدوئی باطمع دانه و
 حق تعالی راست آورد - برائے ارتقاء و افزایش و
 ترخیص اساس مدارج اتحاد و وداد فیما بین هر سه
 سرکده و تمدن تا ابد التهرتزدات چنانچه باید و شاید از
 هر سه سرکار به عمل می آید و مخلص این شکوفات و مرکوزات
 مزاج خود در باب حالات ظفر شعار و بکار که اگر به
 فضل الهی که بشر را از ان گریز نیست اختلاف نکند -
 مشتمل بر انصرام و انجام مطلب حسب دلخواه خواهد بود
 چنان مطمع نظر دارد و مطمئن است که این ایام را
 که امورات متعلقه ریاست بنگاله بوجه احسن منتظم
 است اتفاق وقت پیدا شده عزیمت چنانچه پس را که
 خود در آنجا رسیده اجراء مهم با شیوه مذکور نماید و
 مستحسن و جلی بجا منظور شده در مزاج خود مصمم ساخت
 و از آنجا که امورات متعلقه بندر چنانچه پس بدرجه مساوات
 مقبوضه اقتدار مخلص است و سرسبزی و
 شادابی معاملات و مقدمات سرکار کمپنی انگریز
 بهادر در هر علایق مانحوط خاطر مناصر است دعائے

انجام مهم با بیپو نایک به تقویت تمام و بلا اغماض که
 شش خوش خاطر است بوجه احسن مستر ثالث صاحب بار
 چنین تشرین مزاج آن مهربان ساخته باشند پس چه
 احتیاج که درین باب مکرر مکلف خدمت سامی
 گردد هر چند سابق اثرین و قوعات را مشاهده نموده
 فخلص از مسرت خاطر بے اندازه خود در باب تردد و تدبیر
 واقعی که از طرف سرکار آن مهربان به وقوع آمده و به
 مد نظر استحکام نیکنامی سرکار آن مهربان درباره ثابت
 قدمی و راسخ القولی به عهد و میثاق فیما بین و بنا بر
 انقضای نظا و انسداد رخنه اقتدار معانی که سرشته
 یگانگت و یکنا دلی و شراکت و یکسولی که بالفعل فیما بین
 مستحکم و منضبط مثل سد سکندر گشت دریافته تدبیر
 بنا بر عدم وقوع متوقعات شرکاء حتی الامکان فرو
 گذاشت انخواهد ساخت جهد و سعی از طرف سرکار آن
 مهربان جلوه ظهور یافته نوک ریز خامه اتحاد ساخته
 است لیکن درینولانه به اندرجه در فرج محبت امتزاج
 فخلص بتملج بے اندازه و مسرت تازه راه یافت
 که از تشریح آن زبان را ازین مقالات باز دارد
 ایند کار ساز و قاور توانان توفیق عود سوزنی و دشمن
 گذاری نصیب اولیائے دولت هر یک از شریکان
 این رنج و راحت سازد و الحمد لله قطعه عهد نامه فیما بین

الهی و توجه دوستان باز به تصرف سرکار در آمد و در آن
مکانات صعب تنهائیه سرکار کمپنی انگریز بهادر قائم
گشت و از فوج مخالف متنفسی به مقابل فوج ظفر موج
این طرف نمودار است اطلاعات این مراتب مرقوم خامه
وداد گردید

زیاده چه

Cornwallis.

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان
زبدۀ نوابان عظیم الشان گورنر
جنرل چارلس کارنوالسبادرسیم
سالار افواج بادشاهی و کمپنی
منتقله شد

رقع ۴۶

پنج ۲۱ فروردی ۱۲۹۱ هـ

راؤ صاحب بسیار مهربان دوستان بالاجی راؤ پنڈت
سلمہ اللہ تعالیٰ -
ہفتم شہر جہادی الثانی ۱۲۰۵ هـ بر مقام پونہ -
معرفت چمن لال رسید -

راؤ صاحب بسیار مهربان دوستان سلامت
از انجا کہ تمامی مراتب و پیش نهاد خاطر مخاص در باب

دوستان همگی امورات متعلقه این هم رویکار به همین
 وتیره حسب دلخواه انصرام خواهد یافت رجا که مخلص را
 جویای توید صحت و استقامت مزاج مهر بانی
 امتراج تصور نموده مداوم به ابره قام مسکانات خیریت
 سمات مسروره و شاد کام می فرموده باشند
 زیاده چه بر طراز د

Cornwallis.

رفقه ۹
 و سمبر ۹۰

ثانیاً آنکه

نظر به مصالحت وقت چند اضراب التواب و
 مورچال مقبوضه از قبضه این طرف گذاشته شده
 بود بعد از آن به سهولت و عجلت تمام مورچال مذکور
 از کنار دریای کاورمی سراسر تا شهر کنجام مع
 اضراب و التواب مذکور و دیگر اسباب و ادوات
 جنگ که مخالف نتوانست بر داشت به عون عنایت

همت بهادران لشکر ظفر سیکر از راه حمل مستحضر مفتوح
 گردید و محصوران مقهور از شهیدت و صلابت نهمستان
 قلعه کشادیم صد مئه شیران بیشه و غا چون ریه از جا
 آرمیده اکثری در ظلمت شب که شام نکبت انگروه
 شقاوت پشروه بود ریسمان به کنگره حصار قلعه
 آویخته فرو شده رو به فرار نهادند و بعضی قتل و
 قلعه با چند نفر اسیر گشته به حباله قهرایبی گرفتار آمد
 از اینجا که ظهور این فتح تازه مقدمه فتوحات روز
 افزون است او تعالی خوشی این معنی بر آن مهربان
 و بر جمیع دوستان مبارک کناد اگر چه مفتوح شدن
 قلعه مذکور چندان کار نبود اما نظر بر این که ماندن -
 چنین مکان مستحکم بدست مخالف هر آئینه موجب
 تعرض و تخیل در آمد و رفت بیچاره و غیره متذکر باشد
 این سرزمین متصور و هم خالی از فائده هر سه سرکارت
 مشار که نه بود بنا بر سعی و ترداد درین امر به کار برده کار
 تعرض و آنرا اهل حصار از دامن روزگار مترددین این
 دیار بر چیده به کنار انداخت - یقین خاطر است که بحال
 در رسیدن رسد غله معرفت تجارت با به لشکر فیروز
 اثر نوعی تخیل رو نخواهد داد و بفضل الهی و از توجه

۹۴

بتاریخ ۱۹ نو مبر ۱۳۹۰

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان
زنده نوا اینان عظیم الشان گورنر
جنرل چارلس رسل کارنوال سرحد
سیه سالار افواج بادشاہی
و کینھی متعلقہ کشور ہند

بطلانہ ساطعہ مہاراجہ صاحب مشفق مہربان سمو القدر
بلند مکان امیر الامراء مختار الملک وکیل مطلق مدارا لطہام
سلطنت عہدہ الاراکین خلافت یار و فادار سیه سالار
فرزند سعادت مند خاص سریمیت پنڈت پرودھان
مہاراجہ دھراج سوامی مادھوراؤ - موصول باد
یازدہم ربیع الاول ۱۳۹۰ مقام
معرفت فترت مالٹ در شکر رسید۔

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال مہاراجہ
صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان از صرصر حوادث
زمان مصون و محروس بودہ سبز و شاداب شگفتہ و
خندان بارے

الحمد للہ والمنۃ کہ درین ولایہ افضال ایزدی و تائید
سماوی در شب ہیجدهم ماہ اکتوبر قلعہ نندی درگ عرف
گردون شکوہ کہ حصن محکم و حصار مستحکم مخالف بود نیروئے

سر سبز و شاداب و شگفته و خندان باد ۱

درینو لا نواب صاحب والا قدر نواب و زیر
 الممالک بهادر حقیقت محصول تیر تهر پراگ یعنی الہ آباد
 کہ بہ مد نظر آرام و رضا جوئی ز ایران بہ نسبت بہ ایام
 پیشین خیلے تخفیف نمودند برائے اطلاع مخلص لطف
 فرمودہ اند و مخلص بہ مقتضائے محبت و و داد
 نقل افراد مرسلہ نواب صاحب مدوح تعظیم ہر قسم
 پیش آن مشفق ارسال می دارد و رجائے واثق کہ
 ارادہ نواب صاحب معظم الیہ بہ ہمان طریق از فرط رحم
 و شفقت کہ مملو بر اطمینان و حفاظت ز ایران است
 بوجہ احسن جلوہ ظہور خواہد یافت باقی مراتب از
 اظہار سترالت صاحب بہادر بہ اطلاع آن مشفق
 خواہد در آمد مخلص را خواہم آن خیریت و مستدعی ترقیات
 پنداشتم مدام بہ وصول شفقت نامجات خیریت سمات
 سرور و مشکور می فرمودہ باشند ۲

زیادہ چہ بر طراز د ۱

Cornwallis.

راه دادن پلتن مسطور از لشکر خود پیر و انگلی خواهند داد
 نه یاده چه بر طره از ده

Cornwallis.

مشیر خاص حضور سلطان الناصر
 زبده نوابینان عظم الشان گور
 جنرل چارلس ایل نیکار نواس
 بهادر سپه سالار افواج
 بادشاهی و نجیبی منتقله بمشور

رقعه ۹۳

تاریخ ۲۸ اگست ۱۷۵۹ء

بمطالع ساطعه مهاراجه صاحب مشفق مهربان سمو القدر
 بلند مکان مهاراجه مادهوره او نارا این پیشوا سوامی پندت
 پرده جان بهادر سلمه اللہ تعالیٰ - موصول بار

بتاریخ ۱۶ شهریور ۱۲۰۷ء در پونه رسید

مؤلف سید نور الدین حسین خان وکیل انگریز

گلشن دولت و اقبال چمن چشمت و از جلال مهاراجه
 صاحب مشفق مهربان سمو القدر بلند مکان از صریر و ادث
 زمان مصون و محروس (مامون و مصلون) پرده همواره

زیاده چه برطر از د

Cornwallis.

مشیر خاص حضور سلطان امانت
 زبده دومان بنظر ایشان گورنر
 جزایر و قسار مل سکالر و ارباب
 سپه سالار و خواجه بادشاہی
 و کسبی متعلقه کشف و میبند

رقعه ۹۲

بدر ماه مئی ۱۷۹۰ء

بطالوساطه پنڈت صاحب بسیار مہربان
 نخلصان ہری پنڈت تانتیا صاحب بہادر سلمہ اللہ تعالیٰ
 موصول باد

پنڈت صاحب بسیار مہربان نخلصان سلامت
 درین ولا چند پلین شکر مخلص از سمت گھاٹ
 جہت داخل شدن بہ شکر می آیند چنانچہ کہ در ۱۵
 آند پلین مذکور از شکر آن صاحب است . لہذا
 نوک ریز خامہ و داد می گردد کہ شخصہ صاحب متعلق
 پلین مذکور بہ خدمت آن مہربان می رود و ترصد کہ آن
 مہربان ہمراہ صاحب مذکور بہ اہلکاران سہ کار خود جہت

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال را و
صاحب مشفق مهربان سمو القدر بلند مکان از صرصر
حوادث زمان مهون و محروس بوده سبزه و
شاداب و شگفته و خندان بار

بنیقه انیقه در جواب رقیقه الوداد الاشتیاق
مشعر بر رسید تحایف مرسله این سرایا و فاق و
مراتب حسن اخلاق آن مشفق معدن اشتیاق
معرفت لاله سیوک رام رونگه و هلول مبارجت
شمول گردیده ذریعه نوفر اسباب شادمانی و واسطه
مزید با تحف و هدایای آن ضلع معرفت صاحب مهربان
مستزالت صاحب وصول نموده بود مکاتبه دوستی
طراز در پاسخ آن مع رسید هدایای مرسله آن مشفق
سمت ابلاغ یافت انشاء الله تعالی بذریعه صاحب
موصوف خواهد رسید و مراتب دوستی و پاس اخلاص و برین
که در هر آن سطح نظر و پیش نهاد خاطر دوستدار است
دلنشین و خاطر نشان آن مشفق خواهد گردید و جا که
تا دست داد مسرت مواصلت که خلاصه دلپای
مخلصان است همواره همین قسم بیاد آور بهامسرور
بنسب خواهد داشت

حقیقت حال غریبت خود سمت چنایین بالفعل
 موقوف نمود چون اطلاع این معنی به آن مشفق
 ضرور یو یو کبریز خامه محبت یگانگیت نگار گشت
 و جا که مخلص را هر گونه خواهمان خیریت مزج شفقت
 امتزاج تصور نموده بدام به وصول صحائف شرف
 مسرور و منبسط باید داشت دیگر مراتب از زبان
 سترگ صاحب دریافت خواهد شد
 زیاده چه بر طرازد

Cornwallis.

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان
 (دوره خوانان عظمی ایشان نور در
 منزل جانشینان انگلستان و اسیر
 سه ساله افواج بادشاهی
 و همچنین متعلقه کشور هند)

رقع ۹۱

تاریخ ۳۰ شهریور ۱۲۹۰

بمطالع ساطعه را و صاحب مشفق مهربان سماء القدر
 بلند مکان را و ماد حور و نار این پیشوا سوالی پذیرفت
 پردیسان بهادر سلطنت تالی - موصول به
 بتاریخ نوزدهم شهر شعبان ۱۲۹۰ معصوب مطلاب رای رسید

تاریخ ۱۵ جمادی الثانی سنه ۱۲۰۴ هجری

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال مہاراجہ
صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان از صرصر حوادث
زمان مہزون و محروس بودہ سرسبز و شاداب و شکفتہ و
خندان باد

سابق ازین رقمۃ الوداد متضمن بر غنیمت خود سمت
چناپٹن برائے تنبیہ و تدارک واقعی پیٹو نایک کہ بلا
سبب کہ این طرف بخلاف عہد و موافق تھو و
سرکار کمپنی انگریز بہادر سررشتہ اخلاص را گسیختہ
منحرک سلسلہ نفاق گشتہ بودا بلاغ خدمت سامی نمودہ
یقین است کہ بمطالعہ ساطعہ در آمدہ موضع حالات گردیدہ
باشد بمبہ ترسیل رقمۃ الوداد مذکور بہ اطلاع مخلص
چنان در آمد کہ جرنیل صاحب والا قدر جرنل میڈس
کہ در فن سپاہی عدیم المثال و در ہر ریاست و
سردری و حید الحصر اند موافق حکم سرکار کمپنی انگریز
بہادر بہ علاقہ گورنری چناپٹن وغیرہ معمور شدند چون
مخلص را بردارنالی و ہوشیار سی و شجاعت کار آزمودگی
جرنیل صاحب سخرالیہ اعتماد کلی است و نظر بر در فیت

و فی الواقع بر روی کار آمدن این ستوده مستحسنه
 فیما بین دوسرداری ذوالاقتدار آرزو ولایت بعدین
 مسافت در حقیقت گویا برای انتقال از تنگنه و هدایات
 بے منتہائے تباران ولایت یکدیگر که رقم شناسا جناس
 ولایات ہمدیگر اند متصور است دیگر مراتب پیش
 نہاد و عزم مصمم مخلص پاس مراتب دوستیہا مشروحاً
 از اظهار مستر مالٹ صاحب بدریافت آن مشفق
 خواہد آمد مخلص را منظر و مشتاق وصول شفقت نامیات
 خیریت آیات و مستدعی و خواہان ترقیات از نہایات
 پسنداشته اکثریاد فرما باشند
 زیادہ چہ بر طہ از دور

Cornwallis.

رقعہ ۹۰

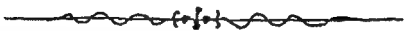
بتایخ ۲۰ مارچ ۱۷۹۰ء

مشیر خاص حضور سلطان
 زبدۂ داجینان عظم الشان
 جنرل چارلس رول کارنوالس
 بہادر سپہ سالار اخواج باؤ شاہی
 و کمپنی متعلقہ کشور ہند

بطلانہ سالو مہاراجہ صاحب مشفق مہربان سہوا قدر بلند
 مکان مہاراجہ مادہ سوار این پیشوا سہوالی پنڈت پردہان
 بہادر سہوا لند نکالی موصول با

فیوماً و در نثر اید و متضاعف است مع جنس اقمش آن
 ضلع که به طریق هدایا و تحایف لطف فرموده بودند
 در خوشترین زمان و بهترین آوان بموجب فرد
 تفصیل معرفت صاحب بسیار مهربان مستر مالت صاحب
 اشعه وصول نمود فروع گلشن مایه دلا گشت و دلیل بر
 کمال محبت و اتحاد و فرط مودت و و داد گردید
 از اینجا که فیما بین روال بطا خلاص معنوی و مدارج
 واحدیت قلبی به منزله سید سکندر ترصیف تاسیس
 رسیده و از فضل الهی بنائے این یکتا دلی بار و ز
 بروز به استحکام و انضباط قوام دارکان اتفاقات
 و موامسات به مرتبه اقصی و مرتبه اعلی فایز و جاگیر
 سرانست درین صورت حفظ سر رشته موافقت و برین
 و نگاهداشت سلسله موافقت پیشین ملحوظ و مطمح نظر
 همداگیر چون مشفق در ترسیل این چنین جنس بے هنگامه
 در عالم یک جهتی و یک رنگیها بهتر ازین نتخذه و خوشتر ازین
 هدیه بهم نمی رسد موفور زخور سندی خاطر و فرط انبساط
 طبیعت مهربانی و لطف مدامری داشته بهر تخلص بے
 ریا اگر چه خلاف معمول خود متصور است لیکن مطبوع
 طبع ساخت و مشکور یاد فرمایهائی آن مشفق گشت

قصود سخاوت رفت زیاده زیاده توسن ایام
تتمه ثبت و کاعزانی رام باد -

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان
زیده نوابان عظم الشان گورنر
جنرل چارلس راسل کنگر انوار سواد
سیالکوٹی فوج بادشاہی کپتانی
مختار علی خان

رقعہ ۸۹

بتایخ سر جنوری ۱۸۹۰ء

بطلان ساطع مہاراجہ صاحب مشفق مہربان سمو القدر
بلند مکان را و ما و حور او تا این پیشوا سواری پذیرفته
پردہ مان بہادر سلمہ اللہ تعالیٰ - موصول یاد -
شانزدہم ربیع الثانی ۱۳۱۰ھ رسید

گلشن دولت و اقبال جن حشمت و اجلال مہاراجہ
صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان از صرصر جواد
زمان مصون و محروس بوده سرسبز و شاداب و شگفتہ
و خندان بار -

مجیغہ بہجت آگین و ملاطفہ مسرت قرین مستحکم کمال خلاق
و اشفاق و وفور ذوق و اتفاق کہ بغض انیردی علی الاطلاق یوما

رقبہ ۸۸

۱۲۰۲
جس ہر تلی

تہ تیغ ۱۷ جون ۱۷۸۹ء

بہ گرامی مطالعہ ناٹا صاحب بسیار بسیار مہربان
الطاف نشان کرم فرمائے نیازہ سندان بالاچی پنت
نہ نار وھن دام لطفہ -
ہم رمضان
۲۲ رمضان ۱۲۰۲ ہجری رسید

ناٹا صاحب بسیار بسیار مہربان کرم فرمائے نیازہ سندان سلامت
بعد از اشتیاق ملاقات سراپا بہجت ملتس آنکہ چون مسرت
ناصہ فرحت شمیمہ از راہ کمال الطاف و تخلص ترقیم
بود از وکیل سرکار فیض آثار و گھنات نہ پنچوڑ ورجین
بہین شرف ورود یافتہ از نگہت آن مشام دہا
مسطر گردیدہ بہ مضامینش آگاہی تمام رودادہ و از
زبانی مشارالہ نیز بہ ظہور پیوست ازین باعث
خوشنودی بدرجہ اتم این نیازہ مند است ترصد کہ
بدین نسق این نیازہ آئین را از ان خود شمرده ہر کاری
باشد ایما نمایند حتی المقدور در سدا انجام آن

مکشوف ضمیر غیر شفقت تخمیر می گرداند که به زودی بدرایت
 حسن اتفاق از رسیدن این جانب در بندر معمور ه
 منبئی بتاریخ چهارم ماه ذیحجه اطلاع می دهد که مطابق
 حکم عالیشان امزابل کورت در کتر فی الفور تعلقه
 حکومت از مستنصر امسی صاحب در اقدار خود در
 آورده و چنانچه به پاس دوستی و یک جهتی که به استماع
 آن خوشی خاطر گردیده که از مدت بسیار در میان هر دو
 حکومت نامدار منوط و مربوط است اراده این جانب
 است که همیشه آنچه خوبی در اقدار این جانب باشد
 به غرض ظهور خواهد آورد و یقین است که نیز اراده آنکزان
 به مطابق خواهش این جانب برائے زیادتى بهبودی
 طرفین را اجرا و ارسال گرامی مفاوضات دوستی سمات
 یافته خواهد شد نهاده بجز شوق از دیاد مواد محبت و
 و داد چه ترقیم رود

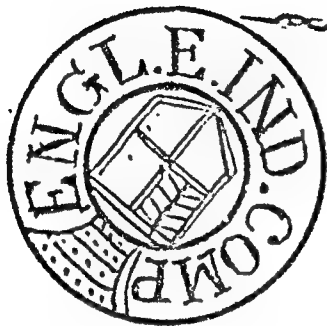
ایام بهجت و شادمانی مدام باد
 تاریخ نهم ماه ذیحجه ۱۲۸۸

Wm. Medore.

To, The Peshwa. Bombay. 11th Sept.

Wm. Thos. SandiJord, 1788.

R. H. Boddam.
To The Peshwah,
1. August, 1788.

رقم ۸۷

تاریخ ۱۱ ستمبر ۱۷۸۸ء

انشاء اللہ تعالیٰ بہ گرامی مطالعہ ذیشان بینج المکان
صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مہادو راؤ
نارائن پنت پر دھان دام شفقت - موصول ہوا -
تاریخ ۱۵ ستمبر ۱۷۸۸ء بمقام پونہ

الیواب بہجت و کامرائی ذرا سبب مسرت و شادمانی
ہموارہ بر روی روزگار خجستہ آتش دومی شان بینج المکان
صاحب مشفق مہربان سراپا لطف و الاحسان مجامعہ
حسنات ستودہ صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب
اعظم مہادو راؤ نارائن پنت پر دھان کشادہ و آمادہ باز
بہ تمنائے دریافت سامی مواصلت وافی المہابہجت

صاحب شفق مهربان سدا پالطف و الاحسان محراب
 حسنات ستوده صفات صاحب حشمت و شوکت
 پیشوا صاحب اعظم مهاد و راوتار این پیت پردهان کشاده
 و اما ده بهار

بعد تنگای دریافت سامی موصلت وافی المباحث
 مکشوف ضمیر بنیر شفقت تخمیر می گردانند که چون حکم آسجنا ب
 در باب و از گذشت غراب قادر می بود وجه قیمت مال محموله
 آن بابت ستجار متعلقه این سرکار بنام دهو کسه صوبیدار
 اصدار یافته بود به صوبه دار مذکور داده شده اما مشاغل الیه
 به مخلص غراب مذکور پرداخت و نه وجه قیمت ادا کرده ازین
 معنی باعث بس تعجبات خاطر اخلاص مظا هر گردید نظر بران
 ضرور نمود که باز درین باب متصدع خدمت سامی گردد
 و مترصد که نوجه فرموده حکم تاکید قاطع در باب مخلص غراب
 مذکور و ادائے زر قیمت مال محموله آن حواله حامله رقیبه
 الشوق فرمایند که درین جائز مخلص صادق الوداد بسیار
 تا دوستدار ازینجا آمد آدم خود نزد صوبه دار موصوف
 ارسال نموده و به دعوائے مطالب خود پرداخته غراب
 و مبلغ قیمت مال آن قابض و متصرف شود زیاده
 بجز شوق از دیاد مواد محبت چه ترقیم رود
 ایام بهجت و شادمانی مدام بار

نظر بر آن اطلاع هر مقدمه و احوال به آن مشفق از جمله
واجبات و محسنات اشت چشم درست از دو سینهائی
قدیم آن است که همواره به تبلیغ و ترسیل مفاد و ضایع
خیریت آیات که اکثر خاطر بدریافت آن متعلق میباشد
مورد سرور و آمادۀ انبساط نامحسوس می ساخته باشند
نه یاده چه بر طراز

Cornwallis.

رقعہ ۸۶

تالیخ ار اگست ۱۷۸۱ء

انشاء اللہ تعالیٰ بگرامی مطالعہ ذیشان منبع المکان صاحب
حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم بہادر راؤ ناراین
سنت پر دہان دام شفقہ - موصول ہوا
محرمہ یست و ششم ذیقعد ۱۱۹۹ھ

البواب بہجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی
ہموارہ بر روی روزگار حجتہ آثار ذیشان منبع المکان

تتایخ الار جنوری ۱۷۸۹

شیر خاص حضور سلطان انگلستان
زنده توشکان عظم الشان گورنر جنرل
چارلس کلرک و تونلرکن بهادر سپه سالار افواج
بادشاهی و کمپنی متعلقه کشور
هند

را و صاحب مشفق مهربان

سمو القدر بلند مکان را و اود هور او

نام این پیشوا سوائی پیدت پرده خان بهادر سلمه الله تعالی
غره ربیع الثانی ۱۲۰۰ هـ بمقام پونہ

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال را و
صاحب مشفق مهربان سمو القدر بلند مکان از صرح حراوت
زمان مصون و محروس بوده سرسبز و شاداب و شگفته
و خندان بار به فضل الهی فخلص از سیر مقامات و ملاحظه
افواج متعینہ ملازم سرکار کمپنی انگریز بهادر متعلقه صوبہ
جات خود و علاوه آن تا فرخ آباد و سحر و خولی فراغت
حاصل ساخته به بدین قریعتایت ربانی ہم عنان عافیت
و قرین خیریتها به تاریخ شانزدہم صفر ۱۲۰۰ داخل بلده
کاکتہ گردید چون فیما بین این ریاست و سرکار دولت
مدبر آن مشفق واسطه دوستی و محبت و روابط یکت
دلی و مصادقت به درجہ واحدیت متحقق و مشید است

غیر خواه آن سرکار است و خوبی و فیروزی هر دو سرکار
 در دوستی یکدیگر می بیند و همیشه پابین معنی صلاح و اظهار
 می نمود و به فضل الهی جل شانہ طاعت است که هیچ جدائی
 به نظر نیامده است و آنه دانائی آن مشفق و یارسل کاروانس
 صاحب بهادر که از امرایان کلان ترین بادشاه ولایت
 هستند و حالا صاحب کلان اینجایقین است که باغ دوستی
 طرفین همیشه سرسبز خواهد ماند و جان میگزین بهادر که سابق
 صاحب کلانها بودند حالا نیز نزدیک لار و صاحب قزو کونسل
 هستند و به صاحب معزالیه دوستی صمیمی دارند و وقتیکه
 سر بمینت را و بهادر دو ساله بودند مخلص در حضور بر سر
 معاملات بود احوال از شنیدن جوانمردی و شجاعت و
 دلیری و عقل مندی را و صاحب بسیار خوشی و خورجی
 حاصل گشت امید که آن صاحب یار دهری نیاز مندی
 در حضور را و معزالیه خواهند نمود
 زیاده ایام بهجت و عشرت مدام بکام باشد -

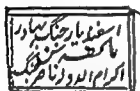
N. Mapheron.

R. H. Boddam.

To. Nana Furnaveese.

Bombay. 23rd Dec. 1787.

Wm. Thom. Sandiford.

رقعہ ۸۴

۶۱۶۱۶

بمطالعہ راؤ صاحب مشفق بسیار مہربان تفقد فرمائے
مخلصان بالا جی پنڈت پھر نویس صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ
موصول باد

راؤ صاحب مشفق بسیار مہربان تفقد فرمائے مخلصان
سلامت

بعد شرح تمنائے ملاقات مسرت آیات کردی
و نہایتی نثار و مکشوف خاطر مہربانی مظاہر می گردانند
مہربانی نامہ تفقد شما مہملو از حرفہائے صداقت آمیز
شعرون از نکتہ ہائے تودد انگیز چہرہ آرائے وصول
سباہجت شمول گردیدیم دریافت مزاج و لمج ذخیرہ
اندوز نشاط و شادمانی نشت دوستدار از قدیم

ذی شان منبع المکان خصوصیت و اخلاص تو امان
سلمہ الممان

بعد تمنائے دریافت سامی مواصلت و انی المباحث
کثیر الفرحت کشف رائے مہراں جلالت می گہ در اند
کہ درینولا حکومت بندر معمورہ بہ بمبئی گزارشتہ
رفتن در ولایت بر جہازہ جنرل مقرر
منودہ لہذا برائے اطلاع کردن کہ چنانچہ
در اردوہ است کہ در اوایل ماہ جالوڑی سوار
جہاز شدہ روانہ گردو۔ سیچ کاری منضمین اقتدار
این جانب مرکوز خاطر گرامی باشد بزودی تہیت
ضرورت است و چنانچہ بہ فحوت تہیت
سنہ رامسی صاحب بالفعل حکومت خواہند کرد
آنچہ فرمایشات باشد از ترقیم نمودن بہ ایشان
حاصل خواہند شد و ہموارہ خرید و جمعیت خوشی
و مسرت گرامی مطلوب اینجانب است زیادہ
بجز شوق اندوید و مواد محبت چہ ترقیم رود ایام
بہجت و شادمانی مدام باد

بتائینہ دو روز دہم ربیع الاول ۱۲۰۲ھ

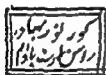
ایام بهجت و شادمانی مدام باد
بتایخ سلخ شهر صفر المظفر ۱۲۰۲ هـ

R. H. Boddam.

To The Peshwa, Bombay, 10 Ib

Decr. 17 87.

Wm. Thom. Sandi-
ford.

رقعه ۸۳

بتایخ ۲۳ ر و صبر ۸۴ هـ

انشاء الله تعالی بگرامی مطالبه شہامت و بہالت
پناہ زمی شان منبع المکان خصوصیت و اخلاص تو امان
بالاجی پنڈت صاحب سلمہ المنان موصول ہا -
بتایخ ۵ ربیع الاول ۱۲۰۲ هـ

شہامت و بہالت پناہ شوکت و جلالت دستگاہ

بعد تمنائے دریافت ساعی مواصلت وافی المباحث
 مکشوف ضمیر بغیر شفقت تخمیری گرداند که مفاد و حد خلعت
 معاوضه محوره هفدهم شهر محرم مصحوب با پیوجی بهیم چی ^{مشتن}
 قضیه فیما بین مشار الیه و برادر کلان او برائے
 تقسیم نمودن املاک پدر ایشان در زمان بهترین و
 آوان خوشترین چهره و حصول به کثود و از مضمون
 فرحت مشحون بهجت بر بهجت اقزود لفظاً نگارش
 می رود که از تاکید کردن به گماشته پدر ایشان بنام
 دیو می داس بنظر نمی آید که ملک پدر ایشان در حواله
 اوشده یا نزدیک او برائے تسلیم آن املاک هیچ
 حکم بوده ازین باعث به گماشته مذکور بهجت نوشتن
 به خاوند خود بهیم را او که معلوم شده است که در دوار کا
 باشد برائے دریافتن آنکه در املاک او به چه طور عمل نماید
 و برائے دانستن همه مفصلات در بابت آن املاک
 حکم داده شده است و قنیکه از اسجا جواب خواهد رسید
 به ترقیم در آمده ارسال داشته خواهد شد که
 از ان واضحائے گرامی خواهد گردید زیاده به جز
 از دیاد مواد محبت چه ترقیم رود

حالات آنجا بتیج و منبسط خواهد داشت و
زیاده چه نگاشته نشود.

Cornwallis.

رقعه ۸۲

بتیج ۱۰ دسمبر ۱۸۷۷ء

انشاء اللہ تعالیٰ بگرامی مطالعہ ذیشان منیع المکان
صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مہادور او
نارائن پنت پردھان دام شفقت - موصول بار -
تاریخ ۲۳ شوال ۱۲۹۷ھ بمقام پونہ رسید

ابواب بہجت و کامرانی و اسباب مسرت و
شادمانی سموارہ بر روی روزگار خجستہ آثار ذی
شان منیع المکان صاحب مشفق مہربان سراپا لطف و
الاحسان مجامع حسنات ستودہ صفات صاحب
حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مہادور او نارائن
پنت پردھان کشادہ و آئادہ بار -

مرسوم دوستی و حفظ سرشته یک جهتی که فیما بین
 سرکار دولتمدار کمپنی انگریز بهادر و سرکار پیشوا
 صاحب به خونی و بهترین منوط و مربوط است از طرف
 آن سرکار پیش صاحب معزالیه رسیده بودند آنجا
 که استحکام آئین بنای خلعت و موافقت فیما بین هر دو
 سرکار عالییه پیش خاص و عام ضرب المثل و نگار
 است صاحب معزالیه هم در و ثوق مراسم اتحاد و داد
 ثابت قدم بوده دقیقه فرو نگذاشت ننموده بالفعل
 این جانب هم در از دیاد مواد یک جهتی و موافقت
 و یکرنگی نه یاده از سابق بدل محو و مصروف خواهد
 بود لاله چین لال استدعائے رخصت آن طرف ازین
 جانب ننموده حسب التماس مومی الیه راء رخصت نموده
 شد و قدرے تحائف به رسم دوستانه برائے
 پیشوا صاحب موافق فرد علیحدہ حواله مشارک الیه نموده
 شد هر چند این بصاعت قلیل قابل آن نیست
 که مجیب خدمت گرامی پیشوا صاحب تواند شد
 لیکن به رسم دوستی و اخلاص که از قدیم مرسوم
 دوستان صمیم است مترصد آن است که به اقبال
 و پذیرای آن ایجاب امانون و مسرور خواهد خست
 هموار به ارقام مکاتبات خیریت سمات و اطلاع

زیادہ چہ برطر از د

Cornwallis.

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان
زبدہ آفرینان عظیم الشان گورنر جنرل چارلس
ارل کمارنوالس بہادر سپہ سالار افواج
بادشاہی و کمپنی متعلقہ کشور ہند
۱۲۰۲ھ

رقعہ ۸

تہیخ ۳ نومبر ۱۷۸۱ء

رفت و عوالی مرتبت اعتقاد دوستان بالاجی
پنڈت سلمہ اللہ تعالیٰ

بخت و رسوم محرم الاحرام ۱۲۰۲ھ مقام پونہ رسید

رفت و عوالی مرتبت اعتقاد دوستان سلمہ اللہ تعالیٰ
سابق ازین در عمل مستر جان مکفرسن صاحب لالہ چمن
لال برادر وکیل و معتمد سرکار پیشوا صاحب بہادر با
قدرے لوازم شگون برائے صاحب معزالیہ بہ پاس

چون ارتباط مدارج دوستی و واحدیت و انضباط
 فرویت موافقت و مخالفت فیما بین آن مهربان و
 دوستدار به مرتبه استحکام پذیرفته که ضرب المثل انبائی
 روزگار است نظر بر آن اطلاع حالات به دوستان
 قریب و بعید واجب دانسته نوک ریز خامه محب
 نگاره می گردد که اطلاع دقایق ریاست و دریافت
 غوامض حکومت خاصه جمیع سرداران و الا کام عماید
 مداره الهام است لهذا اصلاح مخلص برائے سیر
 مکانات لغنیاتی فوج کجینی انگیز بهادر متعلقه صوبه
 جات خود و علاوه آن مستحسن و مستصلح گردید - نظر
 بران در آورده ماه رمضان المبارک به این عزیمت
 کوچ مخلص مقرر است انشاء اللہ تعالیٰ بروقت معهوده
 عازم خواهد گشت چون فیما بین این جانب و آن مهربان
 واسطه بود و وفاق سر رشته استخاد و اتفاق به خونی
 مثبت و متحقق است یقین که بدریافت این معنی
 و ایل اثبات دوستی و یک جهتی دوستدار متصور خواهد
 شد لازم اخلاص و اخضاص است که همواره پور و
 مهربانی نامحبات بهجت سمات که المکتوب نصف الملاقه
 متصور است مسروره و منتهی می ساخته باشند -

شادمانی مدام باد که
بست و بیچم شهر شعبان المعظم ۱۲۰۱ هـ

R. H. Boddam,
To. Mahadoo Rao Narain, Peshwa
Bombay, 12th Jun, 1787.
Wm. Thom. Sandiford.

رقعت ۸۰

تاریخ ۱۸ اکتوبر ۱۷۸۷ هـ

صاحب بسیار مهربان اعتضاد دوستان بالاجی بندت
برسادر سلمه الله تعالی

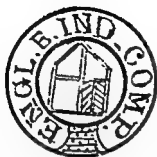
مرقوم پانزدهم رمضان ۲۹
ششم حرم الاحرام ۱۲۰۲ هـ در پونه رسید-

صاحب بسیار مهربان اعتضاد دوستان سلامت

مکشوف ضمیر بنیر شفقت تخمیری گرداند که مفاوضه عظمت
معاوضه متضمن بر بند بودن مسیحی شیوپر شادانان
صوبه دار بندر چپول موصول گردید و حسب درخواست
گسرامی که آن مهربان حسن مافی الضمیر خواستش

این جانب به خلوصیت در میان هر دو سرکار
نامدار زیاده تیغش گردد و جهت گذاشتن آن

حکم داده شده لکن اتفاق که آن امارت مرتبت نیز
حسن مافی الضمیر گرامی که اسے این حکومت باشد
جهت تیغش این جانب در باب کلیت بنام توکلی
که دو سال است کلیته اسے انجمنیکل آنرا ضبط نموده
در بندر چپول برده اند تدبیر خواهند فرمود اگر چه
بندل قول نامه بودن همراه خود از اینجا فراموش کرد
اگر این حقیقت بیشک است که آن کلیت مال انگیز
است و نیز بوجه احسن بفرستنی از کتاب مسجل
که پیش رفعت مرتبت مستر مالک صاحب فرستاده
شده به نظر در آمد البسته آن قدر دان ضرورت
برائے به نمایندن آن کلیت خواهند دید و بصوبه
چپول بر این کات حکم خواهند داد زیاده بجز شوق
از دیار مواد محبت چه ترقیم و و ایام بهجت و

رقم ۷۹

تاریخ ۱۲ جون ۱۹۱۷ء

مہا دور اؤنار این پنت پردان دام شفقت
 ابواب بہجت دکامرائی واسباب برسر و شادمانی
 ہموارہ بر روی روزگار خج تیار ذی شان بنیج
 المکان صاحب مشفق مہربان سراپا لطف والاحسان
 مجمع حسنات ستودہ صفات صاحب حشمت و شوکت
 پیشوا صاحب اعظم کشادہ و آمادہ بار
 بعد تمنائے دریافت سامی مواصلت وافی المباحث

آهنا خوشی خاطر این جانب خواهد شد به عامل
 اورن برائے گزاشتن غلام کور با بدون گرفتن
 نکات و بلا حرکت و حمله حکم صادر شده است
 لهذا یقین خاطر است که آن مهربان تصور خواهند
 فرموده که چنین کار از راه دوستی و مروت
 به عمل درآمده است و آئنده در چنین کار کاربرد آن
 سرکار گرامی خیال قلیل و قال نخواهند کرد که از راه
 دوستداری است بلکه خواهند پذیرفت که در پیولا
 مخلص این کار به سبب خواهش آن حشمت منزلت
 که مافی التضمیر این ہو خواه است دوام سلامتی
 آن مهربان و از دیاد نیکو دوستی و حسن سلوک
 در میان سرکاره والا تنبار گرامی و حکومت نامدار
 انگریز در ممالک ظهور درآمده است
 زیاده بجز شوق از دیاد مواد محبت و واد چترقیم
 رود ایام بهجت و شادمانی مدام باد -
 برب العباد

تالیخ ۲۷ شهر ربیع المرجب ۱۲۸۱ هجری

R. H. Boddam,
 To. Mahadonau, Narain Peshwa,
 Bombay, 16th May, 1787,

مشیر خاص حضرت سلطان انگلستان
زبده توفیقان عظم الشان کورنر
جنرل چارلس اسٹراکمارتواکس
سیالپور قلعہ بادشاہی و مہم
مستعلقہ مشورہ شد

رقعہ ۷۶

تالیخ ۲۰ دسمبر ۱۸۶۷ء

انشاء اللہ رفعت و عوالی مرتبت اعتقاد دوستان
بالاجی پندت سلمہ اللہ تعالیٰ
دہم ذیحجہ ۱۲۸۵ دہم صفر المظفر ۱۲۸۱ء مقام پونہ رسید

راؤ صاحب مشفق بسیار مہربان مخاصان سلامت
چون درین روزہا باعث بلند شدن نامرہ فساد و
منتازعہ بہ ضلع ہندوستان خطرہ خطیر در راہ ہا
بر ارقام سخنان مرکوز و راز اندیشہ بسیار است
بمقتضائے ہوشیاری و دور اندیشی ہمین کہ ترقیم
خطوط مرکوزات در ایما و حروف معما و اشارہ
جاری باشد چنانچہ بالفعل مخلص روانگی خطوط
ازین طرف بہ خدمت آن صاحب از مستحکات
می دانست نظر بہ خطرہ مصدورہ بہ ترقیم آن
و توقف نمودہ امکان قطعہ مسودہ انگیز می

رقعه ۷۵

مسند
راؤہری بیڈت
نیاز مندان

بتایج ۳۰ سالہ اکتوبر ۱۷۸۶ء

سردار سپہ سالار مشفق قدردان کرم گستر

سردار سپہ سالار مشفق قدردان سلامت
کرم گستر نیاز مندان بعد ابلاغ مراسم محبت و وداد
مشہودہ رائے شفقت اقتضائے می دارد کہ تا
حالت تخریر کہ ہفتم ماہ محرم است مزاج قدرے
باعتدال آمدہ لکن هنوز در سواری صبیق النفس
لاحق می شود و خطوط کہ از پیش آمدہ بہ خدمت
مدارہ المہام نانا صاحب مرسل داشتہ تمام
کوالف از ان واضح خواہد شد توقع کہ تا دست
داد ملاقات صورتی از خیریت مزاج خود و نوید
خود حقیقت سرکینت و نانا صاحب اطلاع
می فرمودہ باشند زیادہ ایام عمر و دولت
بہ کام پہنچد

امورات گورنر جزلی داخل ملکیه شده منذ نشین
خدمت گورنر جزلی شد چون فیما بین کمپنی و آن
مشفق استحقاق محبت و دلا و انضباط اتفاقات
و مواسا که از قدیم است به تمام عالم ظاهر و محراب
خلوص و احدیت قسمیکه با گورنران سابق منوط و
مربوط مانده است انشاء الله تعالی الحال نیز پاسداری
آن زیاده از آن پیشینها و خاطر اخلاص مظاهر خواهد
ماند و جهات دوستیها کنفیس و احدیو ما فیو ما در نیز اید
و متضاعف خواهد بود و بیشتر از پیشتر به ظهور خواهد
آمد و بهر صورت به هیچ نوع از مخلص ضمیمه بیاس لوازم
دوستی و اتحاد قصور نخواهد رفت ترصد از مهر با اینها
این است که مخلص بے ریب و ریا به تصور محب
یک رنگ خود همیشه از خیریت مزاج شریف دانگا و
اشارات هم امور که تمثیل آن عین راحت و لکیت
مسرور و شاد کام باید داشت
زیاده چه بر طراز د

Cornwallis,

بنا بر خاطر جمعی آن صاحب از واجبات دانسته
 رقیه اتحاد بنذا به صحابت لاله چین لال وکیل سرکار
 که بالفعل از دوستدار مرخص گردیده روانه خدمت
 شریف می شوند فرستاده می شود مفصل حقایق از
 روی موالات نامه بنذا و نه بالی چین لال مسطور
 به دریافت سامی خواهد در آید مترصد اشفاق
 و واحدیت چنان است که دوستدار به تصور نمی گیرند
 خود همیشه از خیریت محبت آیات مسرور و شادمان
 می نموده باشند +

زیاده چه بر طره از د

حسین محی
 سید نور الدین

رفع ۷۴

تالیخ ۱۲ ر ستمبر ۱۷۶۷

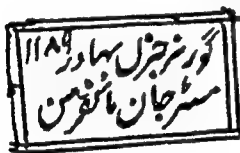
راؤ صاحب مشفق بسیار مهربان محکمان سلامت
 امروز که تاریخ هجدهم شهر ذیقعد ۱۷۶۷ موافق دوازدهم
 ماه ستمبر ۱۷۶۷ است محاسن از ولایت به مختاری جمیع

در ملک او شان به رود اما به پاس دوستی و واحدیت
 پیشوا صاحب به صاحبان سببی نوشته خواهد شد -
 که هر قدر افواج پیشوا صاحب را برای مقابلهت
 لشکر مخالف ضرور و منظور باشد متعین خواهد نمود
 و یقین متصور که وکیل سرکار آن صاحب اطلاع این
 معنی بخدمت شریف نموده باشد چنانچه در میان
 وقت به لواب نظام الملک نظام علیخان بهادر
 که نیز متحد بدل و دوست واقعی آن صاحب اند چند
 فقره بدین مضمون ارقام نموده بود که موافق عهد نامه
 سابق که فیما بین کمپنی و لواب صاحب موصوف شده
 است صاحبان انگریز در اعانت و استمداد آن به
 جان و دل حاضر اند قسماً انضباط و استحکام و احدیت
 و دوستی از ظهور طریق مصدوره خواهد شد و نوعیکه اراده
 دستدار مصروف نیز از دیار دیگرانگست روز بروز است
 بطور دیگر هرگز نه خواهد شد و بیولا افواه چند و چند
 جانب لاهوت و کرناٹک و بالاکھاٹ که از هر چهار طرف
 به سمع متخلص می رسد این خبر است یا دروغ هر چه
 باشد کسی طور دستدار از دوستی آن مشفق بیرون
 نیست بجان و دل حاضر است ارقام این معنی

بتالیخ بست و پنجم ماه دسمبر کرد و رند هب انگریزی ر وزیر اولد
 عیسیٰ صلوٰۃ اللہ علیہ وسلم وساعت سعید است و آن را
 ر و نه کلان گویند چمن لعل و کیل آرضاحب و عزیز القدر
 بسمبر نڈت و کیل مود و حوجی سچو نسلد صاحب و بھگونت
 را و و کیل جانب مہاجی سندھے صاحب را طلبیدہ
 ہمیں چند کلمات بدین نمطا گفتہ شدہ کہ ارادہ جمیع
 صاحبان انگریز برین مصروف است کہ ریاض خلوص
 خلعت و مودت بموجب عہد موافق سابق کہ فیما بین
 پیشوا صاحب شدہ است بہ اقطار و احادیث و یکیت
 کنفس و احد سرسبز باشد و یو تا فیو تا عنینہ لمے حدایت
 آن بہ آب پاشی اتفاق شگفتہ گردد و گردیدہ باشد
 و نیز بہ این طور بہ و کلای مرقوم الصدور فہما نیدہ گفتہ شدہ
 کہ مستر مالٹ صاحب ہر جانب سرکار کمپنی بختور پیشوا
 صاحب گرفتہ بودند محض برائے این معنی انشاء اللہ
 تعالیٰ در ترازید و تقاعف تشدید موالات و مودت و
 موافقات خواہد پرداخت و این ہم بہ آہنا گفتہ شدہ
 کہ اگرچہ بیاس و موجب عہد نامہ کہ بہ جانبین کمپنی و
 بیہو سلطان شدہ است ممکن نیست کہ افواج کمپنی نظر
 بر مخالفت بیہو سلطان برائے مقابل افواج اودشان

عالی اصدار فرمایند کہ مبلغ یک ہزار روپیہ کمی را اٹھندہ
برابر کردہ ہشت ہزار روپیہ و اصل می ساختہ باشند
آنچہ کہ لزوم بہ این مخلص بے ریا ظاہر کردند مفصل
بخدمت عالی ترقیم پیوست کہ برہائے مرحمت اقتضائے
حیرت انگیز و در زیادہ متصدعہ اوقات حسنت نہ گردد
ایام دولت و شادمانی مدام باد -

تاریخ ۱۱ شہرہ رمضان ۱۲۸۶ھ

بتاریخ ۲۰ جولائی ۱۲۸۶ھ رفقہ
رفعت و عالی مرتبت اعتقاد و دوستان
بالاجی پنڈت سلمہ اللہ تعالیٰ -

نوزدہم ذیقعد ۱۲۸۶ھ مقام پوچھ رسید

راؤ صاحب مشفق بسیار مہربان مخلصان سلامت
قبل ازین متواتر خطوط آن نژد مہاجی سندھے صاحب متضمن
بر مشفق ساختن افواج انگریزی بالشکر آن مشفق بتاکید
تمام پیش منحص رسید و علاوہ آن از روی اخبارت
جوانب و اطراف مکرر بدریافت آمدہ کہ نیپو سلطان در تیاری
افواج خود بنا بر مقابلہ بالشکر آ رضا صاحب مستعد ہستند لہذا

وزیر آصف جاه بود و از جانشین شیخ محمد طاهر نامی
 عملدار در بین جامی ماند از پیرگنه بلسار مبلغ هشت
 هزار روپیه فی سال سوائے لوازم ماند وی میگفت
 بعد از آن حافظ مسعود خان درخواست این مکان از
 نواب صفدر خان نموده در تصرف خود آوردند ایشان
 هم بموجب دستور مذکور وصول می نموده بودند و دیگر
 نواب معزالیه در تجویز معمول قدیم بسیار سعی گشتند
 هیچ تفاوت صورت نگرفت و نیز نواب صاحب گفتند
 که پاس خاطر دیسایان در عایله پیرگنه مذکور مبلغ یک هزار روپیه رعایت
 کرده مبلغ هفت هزار روپیه گرفته و راضی نامه دیسایان مرقوم
 نزد نواب مشارالیه ناطق است و سوائے جمیع پیرگنه
 بلسار مبلغ دو هزار و سی صد روپیه در تپا نیر علیجده
 اند و نواب معزالیه در عوض مسترد کردن مبلغ سه هزار
 روپیه باخوذه خود تبرعکس آن چشم امید از سرکار
 دولت مدار سرکینت صاحب می دارند که پاس
 توجهات خود که انصاف بزرگان سرگ باسی با
 بزرگان نواب معزالیه که بود بمحافظه خاطر فیض مآثر
 داشته چنان احکام ناطقت برکار پروازان سرکار

انشاء اللہ تعالیٰ بشرف مطالعہ گرامی حضرت سمنیت
صاحب بلند مکان رسانند
تاریخ ۱۱ شہر رمضان ۱۲۸۵ھ

حضرت سمنیت صاحب پنڈت پردہ بان بلند مکان
فیض مظہر مخدوم قدردان صاحب ام پیشوا صاحب مظلہ
بعد گذارش اظہار شوق گرامی خدمت سر اسر
برکت کہ از اندازہ معرض بیان بیرون است مشہود
رائے مہرا بخلائے گردانیدہ می آید کہ درین ایام نیک
فرجام عثمانیت نامہ تلطف آمود بہ معرفت آئندہ او
بھکاجی گماشتہ از پیرکنہ بلساڑ پرتو و دوارہ نانی
داشت و از کیفیت مندرجہ آگاہی بخشید مرقوم فرمودہ
بودند کہ نواب صاحب بندر سورت از پیرکنہ بلساڑ
و بھوت سر و بھواری مبلغ ۳۵ ہزار روپیہ افزود گرفته
اند لهذا بحضرا لیہ سوال و جواب کردہ ماخوذہ مذکورہ
مسترد کنند بر طبق مرقومہ عالی از نواب مشارالہ
بوجہ معقول گفت و شنود نمودہ نواب صاحب ہمین
پاسخ گفتہ فرستادند کہ پیرکنہ بلساڑ در جاگیر نواب

مخلص خاطر داری آن عالیشان و نواب موصوف
 نمی دارد و خواهش بسیار در بهبودی هر یک سرکار است
 لهذا فرحتی و افرود بداد که به سبب این هوا خواه امری
 بزرگ به انجام پیوسته که چاک آئینه سببی پذیر گردد
 که چنین اتفاق و یکدی که برای نامور آن ضرور است
 پایدار باشد و تفصیل حقیقت مذکور را بر کاسی ناسته
 گذارشته و هر وقت باعث شادمانی این جانب
 خواهد بود که به هر کار که در اقتدار دوستدار باشد
 ایما، فرمایند زیاده بجز شوق از دیاد مواد محبت
 چه ترقیم نماید - ایام بهجت و شادمانی مدام باد -

R.H. Boddam,
 To, Mahado Rao, Peshwa,
 Bombay, 4th July, 1786,
 Wm. Thom, Sandiford

هوالمعز
 رقم ۴۲

تایلیخ ۸ ربیع الثانی ۱۲۸۶

رقعہ الہیہ

تہانچ ۳ جولائی ۱۸۶۶ء

انشاء اللہ تعالیٰ الیگڑامی مطالعہ ذیشان منیع المکان صاحب
حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مہاروہ اوٹا نہ این
پنت پردہان دام شفقتہ

ابواب بہجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی
ہموارہ بر روی روزگار خجستہ آثار ذیشان منیع المکان
صاحب مشفق مہربان سراپا لطف و الاحسان حجامتہ حسنات
سنودہ صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم
مہاروہ اوٹا نہ این پنت پردہان کشادہ و آمادہ بارگاہ
بعد تمنائے دریافت سامی مواصلت وافی المہا بہجت
مکشوف ضمیر غیر شفقت تخمیر جی گرد اند کہ دریغولا بہ خوش
دلی خود بہ آن عالی شان اطلاع می دہد کہ تو جہم احسن
قضیہ کہ فیما بین کاسی ناتھ ہری و سرکارہ نواب قایم الدولہ
بابت چوتھہ بندر مبارک سورت بود بہ معرفت و تصواب
مستتر آرمی سردار بندر موصوف فیصلہ یافت و این

که در هر کار بار سامی که با صلاح و صواب خواهند
 پرداخت فتح و فیروزی و نصرت و بهبودی بیسرو
 محصل گردد و در ابط اخلاص که فیما بین آن عوالمی
 نشان و اقبال پناه کمپنی بهادر ارتباط و انضباط داشته
 است روز بروز ترقی و تزیاید باشد تا سود و
 بهبودی طرفین به عرصه ظهور خواهد آمد و علی الله و ام در
 انجام این مرام اینجانب را به رعایت تمام مستفادان
 کلام خواهد انگاشت زیاده بجز شوق از دیاد موار
 محبت چه ترقیم نماید ؟

ایام بهجت و شادمانی مدام باد

بر ببالعباد

R.H. Boddam,
 To, Mahada Rao Narain, The,
 Poshwa, Bombay.

The 14th May, 1786,
 Wm. Thom. Sandiford.

المباحث مکشوف ضمیر بنیر شفقت تنجیه میگردد اندک مفاد و نه
 خلعت معاوضه محرره ببت و پنجم ماه جمادی الثانی در حین
 بهین و آوان خوشترین چهره وصول میمنت شمول
 کشود مسرور و مبتهج گردانید و مخلص صادق الوداد
 در جواب آن رقیبه سامیه به محرم اسرار رفعت و عوالی
 نشان مسترالمث صاحب قلمی نموده است مستر معز
 الیه تمامی مصالح این سرکار در باب ارقام گرامی اظهار
 خواهد ساخت و مستر موصوف را از معتمدان و معتبران
 تصور فرمود در هر وقت هر چه بهبودی هر کار بار هر دو
 سرکاره نامدار و بدیداران میان بلا و سواس خاطر
 عاطر به انصواب مستر موصوف می پرداخته باشند -
 و آنچه که مستر موصوف مطابق ارقام دوستدار در
 خدمت آن والا اقتدار گزاره شش خواهد نمود آن را
 بوجه احسن ذهن نشین خاطر مبارک می فرمایند
 ترقب که آن عوالی نشان نیز تمامی مصالحت این
 مقدمه را مفصل در بنگاله بخدمت حشمت پناه شوکت
 و سنگاه گور نرجزل مستر میفرسن صاحب بامرقوم
 فرمایند تا ازین سرکار بموجب حکم خصوص سرکار
 گور نر موصوف به عمل آورده خواهد شد توقع است

چهار سہ روز تا گھاٹ رسیدہ خواہد شد۔

رقم ۷۰

بتاریخ ۱۴ رسی ۱۲۶۷ھ

انشاء اللہ تعالیٰ بگرامی مطالعہ ذیشان بنیع المکان
صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مہادورہ اونا راین
پنت پردھان دام شفقۃ موصول باد
نورہ ۱۵ راہ رجب المرجب ۱۲۶۷ھ
بت و پنجم رجب ۱۲۶۷ھ سواری رسید

البواب بہجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی
ہموارہ بر روی روزگار بحسنہ آثار ذیشان بنیع المکان
صاحب مشفق مہربان سراپا لطف و الاحسان مجامعہ
حسنات ستودہ صفات صاحب حشمت پیشوا صاحب
اعظم مہادورہ اونا راین پنت پردھان کشادہ و
آمادہ باد

بد تمنائے دریافت سامی مواصلت وافی

انشاء الله تعالی بمطالعہ ساطعہ را و صاحب مہربان
کر مفرما گو پال را و جیو موصول بار -

را و صاحب مہربان کر مفرما سلامت

بعد اظهار مراتب اتحاد مشہود را لے شریف باد کہ سابق
عنایت نامہ مدار الہام صاحب درود فرمود - چنانچہ
مضمون آن را بخدمت جبرائیل صاحب اقبال اطلاع
داده در جواب نوشتند کہ موسم گرما سخت است
و عنقریب نانا صاحب ہم معاودت می فرمایند تا
آن وقت در پونہ انتظار بکنید لہذا این مضمون را
بہ امرت را و جیو اطلاع دادم او شان فرمودند کہ
شما بہ طرف مبنی ہمین وقت کوچ بہ کنید چنانچہ بموجب
حکم ایشان بہ طرف مبنی نموده شد و خرچہ درین
باب بخدمت مدار الہام صاحب نوشتہ ام توفیق کہ
بخدمت ایشان بگذرایند - زیادہ زیادہ در عرصہ

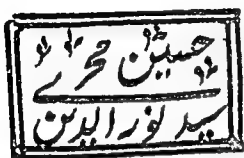
حالا تابع رائے صاحبان است برائے اطلاع بہ
 سامی خدمت نوشتہ کہ امروزہ در دیہ پاسنہ فروش
 شدہ ام وازہ و لیشب بہ سبب گرمی را با قدرے
 کسل ہم بر مزاج مستولی داشت توقع کہ کدام مکان
 با فوجت برائے سکونت پروانگی خواہند گرفت و
 صورت ملاقات بخدمت نانائ صاحب و ملازمت
 سرہمیت و دیگر آسپہ اصلح باشد صلاحاً بہ فقیر
 بہ طرح واضح آن ترقیم فرمایند دیگر بہر امور ات
 بالمواجہہ سامی گذارش نمودہ خواہد شد عرض این
 است کہ قسمت بعد مدت از ملاقات محبان مسرور
 می سازد بسیار اشتیاق داشتم پیشتر اختیار
 دوستان است خلیطہ -

جزال صاحب برائے سرہمیت صاحب ہم بہت
 زیادہ زیادہ مکرر آنکہ

خطیکہ برائے نانائ صاحب نوشتہ ام در ان نیز
 حوالہ زبانی آن مشفق است حالا توجہات در بیان
 کردن احوال شخصیت فقیر ضرور

در راه باشد درین باب نیز هر قدر جلدی به کار
رود اولی و انسب زیاده ایام مدام بکام روایهها باد -

رقعه ۶۸

۱۶۷۱ هـ

انشاء اللہ تعالیٰ بخدمت راء صاحب مشفق کرمغوا
منشی نراین راء و جیو

راء صاحب مهربان مشفق برادران سلامت

بعد ثنائے سامی مواصلت اکسیر خاصیت که درین ولا
از قرآن قریب الوصول معلوم می شود مشهود راء
مؤدت اقتضائے باد که در بیولا جزال با اقبال مستر
با دتم اسکو سیر فقیر راء از منبی در خدمت سرلمینت دام
اقباله برائے حصول دوام ملازمت و حاضر با منشی
که موجب از دیار محبت و یک جهته طرفین است و آن
پونہ فرموده در اینجا رسیده معلوم شده که نانا
صاحب و تمام افواج سکار روانه پیش شده

مردم آنجا خلاف عهد و پیمان نموده به قبض آورده
بودند و به سند و ارگذاشتت سرمیت صاحب که
موافق عهد نامه حاصل شده چهارم تخلص یافت
وارد شده چنانچه خط سرمیت صاحب به خدمت
شریف ترسیل یافتند و خط نامی سامی انشاء الله
تعالی عنقریب با لواجه رسانیده می شود و از
خارج مسوع گردیده که درین ایام چهارم مرکب
که از بندر بمبئی روانه کرده بودند در بندر گریان
مردم سرکار پندت پردهان صاحب بردند توقع که
به مجرد استماع این مقدمه موافق عهد و موافقت
به تعقیب بلیغ در باب و ارگذاشتت مع جواب خط ملفوفه
گورنر جنرال صاحب بهادر جنرال بنگاله مع جواب خط
نزد این جانب به زودی به رسد و سابق بوقت
داخل شدن پونه خط جناب گورنر صاحب بهادر
جنرال بنگاله و وقت خط خداوند جنرال صاحب بمبئی
و من بعد و نقطه گورنر صاحب بهادر جنرال بنگاله
به تفاوت ایام به خدمت شریف مرسول نموده
جواب یکے از آنجا تا حال تا حال نرسیده اغلب که

انشاء اللہ تعالیٰ بمطالعہ ساطعہ مدار المہام صاحب
بسیار مہربان والا فطرت عالی مکان ذی شان تفقد
فرمائے مخلصان بالاجی جنازہ دھن صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ

سودھول
بتالیج بستی و دوم شہر جمادی الاول ۱۲۸۰ ہجری
پہل برہما متصل موضع اہولی ۱

گلشن عز و اقبال حلیقہ امانی و آماں مدار المہام
صاحب بسیار مہربان والا فطرت عالی مکان و ایشان
تفقد فرمائے مخلصان بر شحات سحاب مکرمت ابزد
سنان پیوستہ سرسبز وریان باد ۱

بعد شرح اشتیاق و آرزوے حصول مسرت
سامی مواصلت کثیر المباحث کہ از احاطہ تحریر زبان
قلم افزون و از حصر بیان قلم نہ بان بیرون است -
مکتشف ضمیر منیر مہر تنویر گردانیدہ می آید کہ درین ولا
خط از کلکتہ بہ نام سرکینیت صاحب و آن مدار المہام
معہ نوشتہ بہ نام این جانب در باب واکذاشت
جہانہ انگریزی کہ بہ سبب طوفان در گریان رفتہ

در استحکام و انضباط دوستی و اتفاقات به
 بردارند چنانچه سندھے صاحب نیز اطلاع این
 معنی به آن مهربان خواهند نمود و مستر صاحب موصوف
 هم بخدمت آن مشفق رسیده جمیع حالات از شرح
 و لکبط ظاهر خواهند ساخت و تحایف و نفایس جانب
 اطراف و این بلاد که معرفت صاحب موصوف براس
 آن مشفق است تبلیغ می یابد اگر چه لایق آن مشفق
 نیست اما مترصد به مقتضای و فور اتحاد دلی چنان
 است که از دست مرست و واحدیت دریذیراے
 آن نخلص را مرهون اشفاق و اتحادات دلی ساختن
 از مهربانی نامحبات.

JOHN MACPHERSON.

(سند دوم)

خیریت آیات که جمعیت باطنی از ان متصور باد و
 شاد می نموده باشند زیاده چه برطرارزد و

JOHN MACPHERSON.

رقع ۶۷

تبلیغ ۲۳ راجع ۱۲۸۶

را و صاحب موصوف از مرکوزات و مکینات مخلص
 واقفیت تمام دارند غالب که نظر حقوق نمک آن
 مشفق و روابط اتفاقات معنوی که بجان و بدن مخلص
 دارند اطلاع این معنی نموده باشند چون بالفعل اراده
 مخلص بر این نمط مصروف که شخصی وکیل مختار از طرف
 این سرکار برائے سوال و جواب هر مقدمات متعلقه
 کمپنی پیش آن مهربان و کارپردازان حاضر باشد
 لهذا مستر مالت صاحب را از جمله ملازمان کمپنی
 انگریز بهادر و بتجویز نموده بنا بر حاضر باشی بحضور آن
 مشفق معین ساخته و اگر آن مهربان را نیز استقامت
 صاحب موصوف در یونہ منظور باشد به صاحب موصوف
 خلاصه ارسام فرماید که بمجرد و رو خط آن مهربان
 بحضور آن مشفق ذخیره اندوز فوائد دوستی و مهربانی
 آن مشفق شوند چون در ایام تقریر یافتن عهد نامه
 فیما بین آن مهربان و کمپنی انگریز بهادر و مادھو را و
 سندھے مختار بودند لهذا مخلص از پیشتر درین معنی
 مستر مالت صاحب بدین نمط ارسام ساخته
 بود که ازین معنی پیش سندھے صاحب موصوف رسیده

بموجب عزت و سود و بهبود طریقین به عمل آمده بود
 کار پردازان سرکاره آن مهربان هم ازین معنی وقف
 اندازان مدت تا این زمان استخا و فیما بین آن
 مهربان و صاحبان انگریز بهادر روز بروز دراز و باد
 است و تا که مخلص گورسز جزل این حکومت بجا آورده
 خواهد ماند در پاس عهد و موافقت خود هیچ وجه من الوجوه
 سر مستحاج و زو تفاوت نخواهد گشت در حکومت آن
 مهربان مخلص به دوستی و استخا و هرگز قصور نخواهد ساخت
 و آن مهربان قسمیکه رفیق اند به کسی انگریز بهادرانه
 موافق آن دیگرے را در تمام هندوستان رفیق خود
 منصور نمیداند و چون صاحبان انگریز بهادر ملک
 زیاده از ملک متصرفه خود نمی خواهند و کفایت بموجب
 مسطور را نمیداند لهذا آن مهربان را یقین منصور
 باشد که هر چه فواید آن را یافت صاحبان انگریز بهادر
 چدر آیام صلح و جنگ خواهند یافت از دیگرے هرگز
 به ظهور نه خواهد رسید و افتتاح البواب رسول و سایل
 فیما بین ما و هور و کوسندھے همواره می دارد و در نظر بر آنکه
 را و صاحب مسلسل سلسله این دوستی و استخادات که
 هستند دوست بدل و محب یکیزنگ خود میداند چنانچه

نتائج ہفدہم جمادی الاول ۱۲۰۰ء در شکر بمقام متصل
کنار کمر شہنار سید

در پونہ بروز شنبہ ۶ جمادی الاول ۱۲۰۰ء سید

راؤ صاحب مشفق بسیار مہربان تو جہہ پیرائے
مخلصان سلامت

مکاتبہ سرت طرازہ در جواب بہ قیامہ الوداد مشعر بر
این کہ از تقریر امر ریاست بنگالہ بجائے گورنر مشفق بہادر
بہ این مخلص سرور نامحسوس بہ آن مشفق رسد نمود و
نظر بر این کہ مخلص دوست بکرننگ و خواہان رونق و
سرسبزی امور ات آن سرکار است ہر آئینہ سیاس
مراثب دوستی و اتحاد و از دیاد مواد و مؤدت فیما بین
سرکار کمپنی و آن مشفق ہمگی ہمت مصروف دار و بیا
دیگر مراثب معہ یک خلعت کہ بہ مقتضائے کمال دوستی
و واحدیت برائے مخلص مرسل فرمودہ بودند استغ
وصول مباہجت شمول افروختہ سرور و مشکور اتحاد
دوستی و مہربانہ ہائے دلی و مطلع بر حقایق کما یشع
ساخت احوال تردد و تدبیر مخلص کہ بحجہ رسیدن در
ہندوستان شاع برائے استحکام دوستی و یگانگی
فیما بین آن مہربان و صاحبان انگریز بہادر و رفع مشقت

روا نه شده عزم لشکر فیروزی اثر نمود و انشاء اللہ تعالیٰ
 عنقریب مسرت اندوز سامی موافقت موافق المعاشرت
 خواهد شد و درین ایام دو قطعه نامهات یکے به اسم گرامی
 آن صاحب و ثانی بنام عظامی سرسینت به صاحب از
 پشیل صاحب نزد این جانب رسیده به عالی خدمت
 مرسول داشته شده بگرامی مطالعات خواهد رسید
 دیگر حقائق زبانی بهیرون پنت جیو واضح راسے عالی
 می شود زیاده ترقی دولت و حشمت حسب خواهش
 دلہائے دوستان یکدل باد

رقعہ ۶۶

بتیغ ۱۸ راج ۱۲۸۶

بمطالعہ ساطعہ صاحب مشفق بسیار مہربان توجہ پیرائی
 مخلصان را و مادھور را و ناراین سوائی پندت پردھان
 بہادر سلمہ اللہ تعالیٰ موصول باد
 در شہر صفر ۱۲۹۹

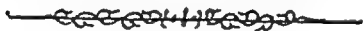
مهربان والا فطرت عالی مکان ذی شان تفقد فرمائی
مخلصان بالاجی جنار و هن مدانه المہام سلمہ اللہ تعالیٰ

بتالیخ یازدہم جمادی الاول ۱۲۰۰ھ بمقام موضع
ہرتال کنارہ کشنارسید

گلشن عز و اقبال حدیقہ امانی و آمال صاحب بسیار
مهربان والا فطرت عالی مکان ذی شان تفقد فرمائی
مخلصان مدار المہام صاحب بر شجاعت سیاب مکرمت
حضرت ایزد منان پیوستہ سرسبز وریان یاد
بعد شرح اشتیاق آرزوئی حصول مسرت
سامی مواصلت کثیر المباحث کہ از احاطہ سخن پیر زبان
قلم افزون و از حصر بیان قلم زبان بیرون است مکتوب
ضمیمہ پیر تنویر گردانیدہ می آید کہ شفقت نامہ گرامی
در جواب مراسلہ این جانب پرتو و در و دار زانی
فرمود چون متضمن بر دوستی ہر دو سرکار و خوشی خاطر
عاطر از خبر رسیدن این جانب بود نہایت خورمی
و نشاط دل تو و دم محفل افزود چونکہ اشتیاق ملاقات
فرحت سمات ز یادہ از حد داشت عجلتاً از منبعی

در باب جواهر گردی منربوره ادا خواهند جو اهر مذکوره حواله
 سرکار سامی نموده خواهد شد والا نه جواهر مذکور بهر قیمت
 در فروخت خواهد آورد و فلانذا مترقب که توجه فرموده در
 این باب از جواب آخر مسرور فرمایند و در بنیولا باز رفعت
 نشان نورالدین حسین خان راهبر اهری حشمت پناه محرم اسرار
 مستر چارلس دار مالک صاحب در پونه روانه نموده است
 و تمامی مفصل مذکور ات ضروریات از اظهار مبرموصوف
 به آن جناب هویدا خواهد گردید زیاده بجز شوق از دیاد
 سواد محبت چه ترقیم رود- ایام بهجت و شادمانی مدام باد
 بر بربت العباد

R.H. Boddam,
 Bombay, Tho, 12th February, 1786,
 To, The Peshwa.

رقم ۶۵

تاریخ ۱۲ مارچ ۱۷۸۶

انشاء الله تعالی بطلان واسطه در البهام صاحب بسیار

بر روی روزگار خجسته آثار ذی شان منبع المکان صاحب
 مشفق مهربان سراپا لطف و الاحسان مجامع حسنات ستوده
 صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مهادت و اود
 نارائن پندت پردها ن کشاده و آماده باد ۱

بعد ثنائی در یافتن سامی مواصالت وافی المبدأ بخت مکشوف
 ضمیر نیر شفق تخیلی گردانند که سه مفاوضه غلت معاوضه در
 اجوبه و قایلیم دوستدار باد و پروانه یکله آن طرف جیوهی گویا
 سر صوبه دار بدنام عملدار که به بنا بر خلاصی غراب قادر می
 و ثانی سرکار ساعی بنام عملدار دبلوی بنا بر تحویل نمودن آلات
 حزبی و غیره اقبال نشان کپنی بهادر که آنرا مردمان این سرکار
 بوقت خالی نمودن شهر دبلوی در آنجا نهاده اند مع رفتن نشان
 نورالدین حسین خان سمت ترسیل فرموده بودند در چنین زمین
 موصول گردیدند نه بیت را تمام نموده اند که به پایان مفهوم
 گردید که از ولایت به این جانب حکم رسیده است
 که آنچه که در گنجخانه را و مرحوم جوهر خود در قرض اقبال
 نشان کپنی بهادر گروی داشته اند بدون وصول مبلغ
 گروی آن را مسترد نمایند و جوابش نگارش می رود که درین
 باب هر چند از ولایت چنین حکمی بایان نه رسیده اگر استرضای
 خاطر ساعی باشد و مبلغ شش لک و بیست و پنج هزار روپیه

قبول فرمایند زیاده بجز شوق از دیاد مواد محبت چه ترقیم رود
ایام بهجت و شادمانی مدام یار

بر باریاد

R.H. Boddam,
Bombay, 10th February. 1786,
R.A. Thersy.
To, Mohadoo Rao, Nargin, Peshwa,

رقم ۶۲

تاریخ ۱۲ فروردی ۱۲۸۶

انشاء الله تعالی بگرامی مطالبه ایشان منبع المکان صاحب
حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مهاد و راو ناراین
پنت پردمان دام شفقت موصول بار
محرره یازدهم ماه ربیع الثانی ۱۲۸۶

تاریخ هجدهم جمادی الاول ۱۲۸۶ در لشکر بمقام متصل
کناره دریائے کشنار سید

ابواب بهجت و کامرانی و اسباب سرت و شادمانی همواره

ابواب بهجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی
 همواره بر روی روزگار خجسته آثار و نشان مینماید
 صاحب مشفق مهربان سراپا لطف و الاحسان مجامعت
 ستوده صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم
 مهابت و آثار این پست پردهان کشاده و آماده بخت
 بعد تمنائے دریافت سامی مواصالت وافی المباحث
 مکتشف ضمیر شیر شفت تخمیر می گرداند که نظر بر اعتبار صدق
 مروت آن مهربان درینو لا محوم اسرار رفعت نشان
 ستر چارس و ارمالت صاحب را از طرف قوم انگریزان
 وکیل مطلق بنا بر ماندن در دربار سامی فرستاده شده
 و یقین است که آن عوالی نشان ستر موصوف را مردم
 معتبر و خواهان بهبود می سرکارین منظور خواهند فرموده
 و ازین به قیمت الوداد متصدع خدمت شده در خواست
 می نماید که آنجناب مستر معز الیه را در خلوت جا داده بجا آید
 و محبت لائقه سرفراز فرمایند و مسموع رفعت که مزاج آن
 عالی جاه بر اشیاء هر قسم دیگر اطراف بسیار نالطف پذیر
 است فلهذا به همراهی ستر موصوف یک خوب و جوان
 شتر مرغ که درین روزها از سواد جیش برائے این نخلص
 آمده بود از رسان داشته است مترقب که متوجه شده

فرمایند که پنڈت مذکور تمامی آلات حربی مذکورہ حوالہ مردم
 کرانہ سردار بندر مبارک سورت تا از کوسخی دار اقبال
 نشان کمپنی بہادر متعلقہ بھروج برائے تحویل آن خواہد
 رفت بہ نمایند زیادہ بجز شوق از دیاد سواد محبت چہ ترقیم رود
 ایام بہجت و شادمانی مدام باد
 برب العباد

R. H. Boddam.

Bombay. 26th 11th Dec 185,

R. A. Thersy,

To, Mahado Rao Naraiah Peshwa.

رقعتہ ۶
 ۱۰ فروری ۱۸۵۶ء

راؤ صاحب مشتق بسیار مہربان محلہ مان بہادر

راؤ ناراین پیشوا سہی منت پنڈت چہر دمان بہادر سلمہ اللہ
 تھالہ .

بست دوم بمع اثنی عشر

مرفت مسٹر مالک رسید

حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مہادوراد نرائن
 پنت پردھان دام شہنشاہ موصول باد
 بست و چہارم محرم ۱۱۹۹ھ بہ مقام پونہ رسید

ابواب بہجت و کامرائی و اسباب مسرت و شادمانی ہموارہ
 بر رویہ روزگار خجستہ آثار ذی شان منبع المکان صاحب
 مشفق مہربان سراپا لطف و الاحسان مجامع حسنات
 ستودہ صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب
 اعظم مہادوراد نرائن پنت پردھان کشادہ و آمادہ باد۔
 بعد تمنائے دریافت سامی مواصلت دافی البہا بہجت مکشوف
 ضمیر بنیر شفقت تخمیری گردانند کہ درینولا اظہار نمودہ می شود
 کہ آن عوالی نشان سندی بنا بر تحویل آلات حربی اقبال
 نشان کمپنی بہادر کہ آن را بہ مقتضائے بارہ شش
 مردمان این سرکار بوقت خالی نمودن شہر دہلوی در
 آنجا نہادہ بنام پنت آسجاہ سال فرمودہ بودند رسید۔
 اما پنت مذکور نا حال آلات حربی مذکور حوالہ مردمان
 مایان نہ کرد و تقریر کہ این سند بنام من نیست فلہذا بہ آن
 جناب درخواست کردہ می شود کہ توجہ فرمودہ بانہ سند
 جدید بنام پنت آن جا کہ حال دران متعلقہ قائم است ارسال

پروانہ ذکر اگر مرضی خاطر شریف بر ما نیدن آن جواہر
گرمی مبلغ شش لک روپیہ میباشند و مبلغ مذکور
در سرکار بہ طریق گروہ سال دارند مخلص برائے واپس
دادن آن جواہر مستعد است والا نہ جواہر مذکور بخوب
ترین و جدست خریداران فروختہ خواہد شد نظر بر
ارتباط رسوخ اخلاص فیما بین آن والا شان و اقبال
نشان کمپنی بہادر بہ دوستدار عزیز گردید کہ ازین معنی آن
گرامی را مطلع نماید کہ

زیادہ بجز شوق از دیار سواد محبت چہ ترقیم رود -
ایام بہجت و شادمانی ملازم باد کہ -

Bombay, 21st Dec. 1785

R. H. Boddam, R. A. Tharay,

To Mahado Rao Narayan

Poohwa.

رقم ۶۲

تہیج ۲۶ دسمبر ۱۷۸۵ء

انشاء اللہ تعالیٰ بشرف مطالعہ و نشان منبع ایمان مقرب

کمشوف ضمیر نیز شفقت تخمیر می گرداند که قریب مدت
 دو سال است که مفاوضه لطف معاوضه محرره دهم ۵۶
 جنوری ۱۲۸۶ م ارسال فرموده بودند و حلول میمنت شمول
 نمود مرقوم قلم نمود در رقم شده بود که داد صاحب یعنی رگه ناته
 را و متوفی در حین حیات خود جواهر مبلغ شش لاک
 و بیست و پنج هزار روپیه به طریق امانت در سرکار نگاه
 داشته اند لهذا درین باب باجی را و و عمومی مایان به
 آن مخلص مهربان مفاوضه نگارش نموده اند که جواهر مذکوره
 بحضور ارسال دارند و آن مفاوضه را همراه مهاداجی را ام
 چند فرستاده شده است جواهر مسطور را مصحوب
 مهاداجی مشارالیه ترسیل فرمایند چنانچه آن مفاوضه هم
 رسید و در جواب آن ترقیم شده بود که رگه ناته را و متوفی
 جواهر مذکوره را در عوض قرض لک اقبال نشان کمپنی
 بهادریه گیر داشته اند عندا را که در قرض اقبال نشان
 کمپنی بهادریه واپس داده خواهد شد عوالمی نشان تا این
 مدت مخلص صادق الوداد بنا بر انتظاری جواب درین
 باب خاموش ماند اما الحال به جائی خود چنان مقرر
 نموده است که جواهر مذکوره را به فروخت آورد بنا بران
 ازین رقمه الوداد متصع شده به اطلاع این امر می

Jon Macpherson,

30 Nov. 1851.

رقعہ ۶۱

تہانچ ۲۱ دسمبر ۱۸۵۱ء

انشاء اللہ تعالیٰ بگرمی مطالعہ ذی شان منبع المکان
صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مہاراجہ و ناراین
نیت پردان دام شفقہ موصول باد
ہفتم ربیع الاول سنہ ۱۲۸۱ھ بمقام پنڈھ پور رسید
محرمہ ۱۷، ۱۸ صفر سنہ ۱۲۸۱ھ

ابواب بہجت و کامرانی در سباب سرت و شادمانی ہموارہ
بر رویہ و در گار خجہ آثار ذیشان منبع المکان صاحب
شفیق مہربان سراپا لطف و الاحسان مجامع حسنات ستودہ
صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم سوائی مہاراجہ
ناراین نیت پردان کشادہ و آمادہ باد کہ
بعد تمنائے دریافت سامی موصلت وافی الملبا بہجت

رقعت ۴۰

۱۱۹۹
میرزاخان باکوف در

بتاریخ ۳۰ ر نو مہ ۱۳۵۵

رفت و عوالی مرتبت اعتقاد دوستان بالاجی پندت
سلمہ اللہ تعالیٰ

رفت و عوالی مرتبت اعتقاد دوستان سلمہ اللہ تعالیٰ
مفاوضہ مسرت معاوضہ مملو بودہ مهر و محبت و مشیون بصنوف
النس و موادت متضمن برایتیکہ از دریافت تعلق پذیری حکومت
و دیاست و اقتدار رہتہ گورنر جنرالی بنگالہ بجائے گورنر
مستر ہشتن بہادر سرور مو فو رہایشان رو نمودہ۔ با
دیگر مراتب مہربانی و ہدایائے مرسلہ دوستی چہرہ و حصول
صباہجت شمول نمود و بالاکن سرور و نشاط خاطر شد۔
فی الواقع چونکہ آن اعتقاد بدل دوست کمپنی و این
دوست دار ہستند۔ یقین حاصل است کہ البتہ خوشی این
معنی بہ ایشان نہ یادہ از دیگران رو نمودہ باشد او تعالیٰ
با این ہمہ خوبیا ہمیشہ خرم و شاد و خانہ دوستی آباد دارد
ترصد کہ این جانب را ہرگونہ محو و مصروف دوستی و واسطہ
استحکام عواست فیما بین کمپنی و آن سرکار را سخ و ثابت
تصوّر نمودہ ہمہ رین منط بہ نمایق مسرت علایق سرور
و مبتہج می کردہ باشند۔
John Macpherson

بندر مبارک سورت به طریق شکایت مرقوم فرموده بودند
 که خلاف دستور قدیم . . . می کنند مفهوم گردید درین باب آن
 جناب اظهار نموده می آیند که . . . مخلص صادق الوداد به
 سردار بندر مبارک سورت مرقوم نموده است و حکم
 کرده است که در اجرائی تعلقه چو تخته پیشوا صاحب خلیه و
 حرکتی در پیش نه آرند و کار و بار چو تخته و هر چه متعلق آنست
 مطابق دستور مستمره جاری دارند اما درخواست کرده میشود
 که آن عوالی نشان علی الخصوص بچو تخته بندر مبارک حکم اصدار
 فرمایند که مشارالیه در دیگر مقدمات بجز تعلقه خود مداخلت نکنند
 و مطابق چو تخته بای سابق اوضاع خود به ظهور . . . در پیش
 آوردن قالونات جدید در تعلقه خود جرأت نه نمایند - عوالی
 نشان به سبب آنچه که مخلص درین باب به سردار بندر
 مبارک مرقوم نمود انشاء اللہ تعالی در عنقریب جواب
 آن خواهد رسید ترصد است که شکوه و شکایت از طرفین
 منفع خواهد گردید - زیاده بجز شوق از دیاد مواد محبت چه
 ترقیم رود - ایام بهجت و شادمانی مدام باد برب العباد

The 24 Octo. 1785,

R. A. H.,

R. H. Boddam,

مطابق جمیعہ شوال ۱۱۹۹ھ

Thomas Day,

رقم ۵۹

بتاریخ ۱۳ اکتوبر ۱۶۸۵ء

انشاء اللہ تعالیٰ - بگرامی مطالعہ فی شان مینج المکان
صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مہادور اوٹاہ ابن
پنت پردھان دام اقبالہ موصول بال
چہارم محرم الحرام ۱۲۰۰ھ رسید

الو اب بہجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی
ہموارہ بر روی روزگار خجستہ آثار ذیشان مینج المکان
صاحب شفق مہربان سراپا لطف و الاحسان مجامع حسنات
ستودہ صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم
مہادور اوٹاہ ابن پنت پردھان کشادہ و اما وہ بال
بعد تمنائے دریافت سامی مواصلت وافی المبارہجت
مکشوف ضمیر بنیر شفقت تخمیر می گردانند کہ مفاوضہ خلعت معاوضہ
در حین بہین چہرہ وصول کشود و آنچه کہ در باب الو اب

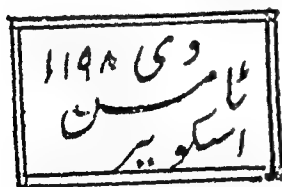
ادام اللہ اقبالہ - بگنود

زینت بخش و سادہ امارت و نامداری نہینت افزائے
سند ابہت و کامگاری ادام اللہ اقبالہ

صاحب رفیع الدرجت عظیم المنزلت مشفق مہربان عالی
شان مظهر لطف بیکران بعد ابراز مراسم خلوصیت و نیاز
کہ شیوہ عقیدت سندان صداقت طراز است مہربان رائے
بیضا ضیاء گردانیدہ می آید کہ عنایت نامہ گرامی رسید کیفیت
بوضوح انجا مید زینت نگارش یافته بود کہ کار پردازان
بندگان عالی نوا صاحب در ادائے وجہ لوازم کائنات
روغن زرد بابت چوتھہ سرکار عالی وقت لم بہ عمل می
آرند درین معنی چوتھہ سرکار آن مہربان بحضور این
جانب ظاہر نہ کردہ و معلوم شدہ کہ کار پردازان نواب
صاحب در ادائے آن موافق معمول بوجہی قاصر ہستند -
فی الحال اگر قصورے دران راہ خواہد یافت و آدمان سرکار
سامی بہ این جانب اطلاع خواہند کرد - البتہ تاکید کردہ
خواہد شد - چون فیما بین سرکار گرامی و اقبال پناہ کوپینی
اتکالش جدا ٹیہا نیست ہموارہ بعد و شفقت نامہات
مورود الطاف می شدہ باشد زیادہ چہ متصیر شود
مراتب دولت و اقبال روز افزون باد و
تحریر فی تاریخ بہست و ششم ماہ اگست ۱۸۸۵ء

مها و هور او و نار این پنت پردھان کشاده و آماده بار
 بعد تمناے دریافت سامی سواصلت وافی المبارکت
 مکشوف ضمیر بنیر شفقت تخمیر می گرداند که رفت نشان سید نور الدین
 حسین خان در پنجهوڑ شینو نے بر این دوستدار اظهار نمودند
 که شوق آن جناب بر این طیر بسیار است نظر بران در بیولا
 قفس تیار نموده همراه مردمان سرکار سامی ار سال داشته
 است توقع که آنرا پسند فرمایند تا باعث فرحت خاطر
 اخلاص منظر خواهد گردید زیاده بجز شوق از ویاد مواد
 محبت چه ترقیم رود - ایام بهجت و شادمانی مدام بار
 بر رب العباد

To, The Peshwa,
 Bombay, 18 AUGUST, 1785,
 R. H. Boddam,

رقعه ۵

بتایج ۲۶ اگست ۱۷۸۵

بتایج ۲۵ ذی قعد ۱۱۹۸

بنظر مبارک صاحب رفیع الدرجت عظم المنزلت مشفق مهربان
 والا نشان منظر لطف بیکران باخود را و پندت پرده ان صاحب

رفت و حسن سلوک سرکارین پردازد
 زیاده بجز شوق اندیاد مواد محبت چه ترقیم رود
 ایام بهجت و شادمانی مدام باد
 برت العباد

R. H. Boddam,
 To. Nana Furnacee, Bombay,
 11th July, 1765,

رقعه

بت بیج ۱۸ اگست ۱۷۸۵ء

رفت و عوالی مرتبت مهربان دوستان سکھارام
 پنڈت صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ
 ۲۳ شہر ذیقعد ۱۲۰۵ھ

البواب بهجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی
 بر روی روزگار خجسته آثار ذیشان منبع المکان صاحب
 مشفق مهربان سراپا لطف و الاحسان مجامع حسنات ستوده
 صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم سواالی

انشاء الله تعالى بگرامی مطالعہ شہامت لبالت

پناہ شوکت و جلالت و سنگاہ ذی شان منبع المکان خصیت
و اخلاص تو امان بالاجی پندت جیو سلمہ اللہ موصو لبالت

مضان ۱۱۹۹ھ ہجری

شہامت و لبالت پناہ شوکت و جلالت و سنگاہ
ذی شان منبع المکان خصیت و اخلاص تو امان سلمہ اللہ
بعد نمنائے دریافت مامی موصلت کثیر الفرحت مکشوف
ہے آئے مہر انجلائے می گرداند کہ مفاوضہ خلعت معاوضہ محررہ
بست و چہارم رجب الحریب در خوشترین زمان موصول
گردید و چند روز است کہ رقمہ رفعت نشان مسر مالٹ
باین مخلص نہ رسیدہ فلہذا دوستدارہ را معلوم ہئی شود
کہ کئے رفعت نشان مذکور بہ پلوتہ خواہند آمد آنا بجز رسیدن
خبر کہ رفعت پناہ موصوف بنابر آمدن در بار سامی در پناہ
اند فی الفور بہ اطلاع آن خواہد پرداخت و عزت آثار
بہ پنجمو شینونے چند مذکور است مطابق حکم آن حوالی
نشان اظہار نمود جو البش بہ مومی الیہ دادہ شدہ ترصد
کہ مشار الیہ آن را بلا اشتباہ برائے مطالعہ آن
جلالت و سنگاہ خواہد فرستادہ و آن شہامت
پناہ یقین تصور فرمایند کہ مرکوز خاطر و دستار مصروف
بر این است کہ بہ اجتہاد تمام خود دراز دیاد

به پنجهور کرشین شیونے به آن عوالی نشان عیان خواهند
 ساخت توقع که آن شهاحت پناه چنان تصور نہ نمایند که
 به سبب ابطال و محو این دستور قدرے صورت نقص در
 اخلاص طرفین واقع خواهد شد عوالی نشان تا جائیکه ارتباط
 اخلاص دلی در پیش است بنا بر ازدیاد آن حاجت
 مبادلت نذر چیست و ازین مخلص بنا بر پاس مروت
 استخاد فیما بین سر مو قصوری به عمل نخواهد آمد و به پنجهور
 شیونے بعد آمدن بندر سموره چنان مستولی مرض شد که
 یک بار به جهت ملاقات آمدن تمامی مذکورات مطابق
 حکم اظهار نمود جواب آنها متعاقب فرستاده خواهد شد
 زیاده بجز شقوق از دیاد مواد محبت و دوا و چه ترقیم و و-
 ایام بهجت و شادمانی ملازم باد

R. H. Boddam,
 To, Nana Furnavese Bombay,
 13th July, 1785,

رقعہ ۵۶

تاریخ ۱۷ جولائی ۱۷۸۵ء

تاریخ ۸ شعبان ۱۱۹۹ھ رسید بمقام
انشاء اللہ تعالیٰ بگرامی مطالعہ ذی شان منبع المکان
صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم سلواری مادیو
رہ او نار این پنت پردہان دام شفقتہ موصول ہوا
محرمہ ۱۱۹۹ھ شوال ۱۱۹۹ھ

شہادت و لہانت پناہ شوکت و جلالت دستگاہ فی
شان منبع امکان خصوصیت و اخلاص نوران سید اللہ تعالیٰ
بعد ثنائے دریافت سامی مواصلت کثیرالفرحت
مکتوف رائے مہرا سخلائے می گرداند کہ مفاوضہ خلعت
معاوضہ مع مادہ اسپ و آہو ہمراہ رنجھور کرشین شیونے
سمت ترسیل فرمودہ بودند در بہترین زمان و خوشترین آوان
موصول گردید و از مشاہدہ آن باعث فرحت خاطر اخلاص
مظاہر بہم رسید و محاصل بس آن زدہ خاطر گردید کہ اسپ و
آہو را استرد نماید دیگر غزالان چند در این جا و چند
در اثنائے راہ مردہ نظر بر یاس مرا تپ صدور فرمان
پادشاہ و حکم اقبال نشان کمپنی بہ حکامان و عملداران
و نوکران خود بروجہ دقیق صادر فرمودہ اند کہ بر بہانہ
انہ کسے بایل نذر نہ شوند و نہ گیرند و معنی حکم حضور و کیل
سرکار رفعت نشان نور الدین حسین خان و غوث آثار

اقتدار مختار حقیقی است خواست بنده پیش از امر سیکاره
 آن مهربان بهمه وجوه عاقل و دانا و کار و روائے عالم و
 عالمیان اند نو آ که در آن سود و بهبود و دولت و استراحت
 خلق الله و خوشنودی روح مرحوم مغفور و استحکام امور باشد
 در آن کوشیده سعی یاد داده مصروف دارند و راحت بدل
 عالم رسانند و از متکلمان دعائے خیر کنز عقبش ذکر خبیه
 نه نه کنند نام را گیرند این مخلص صافی نهاد است از صفائی
 خاطر تسطیر گردید و هر وصیت خداوند نعمت مستقیم بوده آرزو
 ریاست و حر است برائے اطاعت بندگی مغفوضه خویش
 ندارد اگر سلوک با خاندان خداوند نعمت ماست بموجب
 نوشتجات سابق پرداخته روانگی اعظم مشارک الیه بر
 طبق ارقام حال و استقبال به عرصه ظهور آورند - مخلص
 مرهون منت اشتفاق یاد داده مهربان و صاحبان
 پونه خواهد شد زیاده چه مبالغه نماید - ایام محبت
 و مخالفت روز افزون باد و

رقعه ۵۵

تاریخ ۱۳ جولائی ۱۲۸۵

معاد و درستان اعظم نانا صاحب والا در جت انگاشته آنچه
 مقاصد قلبی و مطالبی لاریبی بلا تصور جدائی خاندان کنفیس
 و اجداد بزرگان متصور سه گذشت احوال و صیت خداوند
 نعمت بهشت مترکت منظر نموده در انتظار می آمد آمد
 جواب با جواب از مهربانان والا اقتدار مدت
 چهار ماه گذشت و بمثابه روز اول در حصول جواب
 بر آمد و آوازه نیا ختراع نوار شگوفه دیگرگون استماع
 یافته خاطر استخاد ذخایر از فحوائی آن بسیار بسیار سندی
 حاصل کرد که صورت انجیح امور ات دنیا انتظامی برین
 مراتب پیش مخاصان دولت استحکام پذیر شده که
 در استعجال روانگی رفعت و عوالی پناه اعظم بھکاجی
 پنت هوبه وار بر طبق مرقوم سابق و لاحق خیل و قف
 و تعویق گرفت نه به خوشی آنچه در مصالحت دانا یا ان
 دهر و مشفقان عصر نیکو پسند تر آمد از جمله خیر و صواب
 است چه نه میره که انحراف آن کند خنک آنست که گوئی
 نیکی برد با وجود بمقتضائے این دانش و فطانت آن
 مهربان و اعظم معزالیه متوجه بر فمائش رونده اینچا شده
 و صورت و صیت و نوشتیات یک سو نهاده کرم فرما
 شدند بهترین بهتر مقدر عالم استحکام انجیح مرام در قبضه

مستتر شدن بهادر موصوف کرد و در مترصد آنکه مخلص
 را به طور مستتر شدن بهادر دانسته همواره ترقیم و
 ترسیل ناصحات مسرور و مینج می نموده باشند زیاده
 چه بر طراز و

John Macpherson,

~~~~~

رقم ۵۴

بتایخ ۴ ار می ۱۸۸۵ء

بگرامی مطالع و مہیجہ اہبت و عوامی مرتبت مہربان
 دوستان اعظم ہری پنڈت پھر کے جو زاد شفقۃ موصوفیاد
 ۹۹ بر شہر جادالاول

گلشن حشمت و اجلاں ریاض دولت و اقبال
 مہربان دوستان از ترشحات سحاب مخالفت و
 اخلاص ہمواره سرسبز و خندان

بعد اظہار مراتب اشتیاق گرامی ملاقات کثیر المباحث
 مکشوف رائے زین خرد و برہین گردانیدہ می آید کہ
 ذات ستودہ او صاف حمیدہ و صاف در انجراح
 مطالبات ہر عوام و خواص بہ محامد ذکر خاص مشہور الافاق
 بہ قرب منزلت موصوف صفت و نصفت پیش ملاز مہربان

بتاریخ ۷ اراپریل ۱۹۸۵ء

راؤ صاحب مشفق بسیار مہربان مخلصان سلامت
 بتاریخ ہشتم ماہ فروری ۱۹۸۵ء انگریزی مطابق ببت و ہفتم
 شہر ربیع الاول ۱۴۰۶ھ ہجری نواب صاحب مشفق قدردان
 نواب امیر الممالک عماد الدولہ گورنر جنرل مسٹر ہشتن بہادر جلاد
 بکنگ از بالائے جہانہ مسمی برتن استغفار خدمت گورنر
 جنرلی بنگالہ و جائے سکونت خود کرد و نوکری کمپنی سیداشتند
 نوشتہ فرستادند چنانچہ ورد و حکمنامہ سابق یکے درسنہ
 سیزدھم دوم درسنہ ببت و یکم جلوس شاہ والا گریٹ
 برتن مرقوم است کہ ہر گاہ گورنر جنرل بنگالہ فوت خواہد
 کرد یا استغفارے خواہد داد یا تغیر خواہد شد و جائے
 او خالی خواہد ماند ہر کسے کہ در کونسل درجہ دویمی از گورنر جنرل
 خواہد داشت جانشین گورنر موصوف خواہد گردید چون
 بوقت دادن استغفا مسٹر ہشتن بہادر این جانب درجہ
 دویمی از او نشان می داشت لہذا نظر بر استحکام سبانی
 محبت و داد فیما بین اطلاع می دہد کہ از تاریخ مرقوم
 مخلصہ گورنر جنرل بنگالہ شد و قسم گورنر جنرلی نمودہ جائے

مذکور تحصیل نمی کنند فلذا قاضی معزالی بسیار زیر
 نقصان و خساره می آمد از اینجا که قاضی مذکور مردم
 عمده و دوستان از عهدگی او شان نیکو واقف و یقین
 متصور است که این همه تردد تصرفات موضع معلومه بدون
 اطلاع آن صاحب خواهد بود و نظر بران بجناب پیشوا صاحب
 در خواست کرده می شود که پروانه جدید مطابق پروانه معافی
 بالاجی را و پیشوا صاحب و مهاردپور او پیشوا صاحب عنایت
 فرمایند و هم حکم تاکید بنام گماشته دران حال آئینده بتاکید
 تمام و قدغن بلیغ عنایت فرمایند که آئینده نوعی و سخوی موضع
 مذکور را تصدیق نه رسد و مخلص ازین معنی مرهون سنت
 خواهد گردید و فی الحقیقت در ظهور این امر باعث نیک
 نامی و انتشار عدل و انصاف در جهان خواهد بود زیاده
 بجز شوق از دیاد موا و محبت چه ترقیم رود ایام بهجت
 و شادمانی مدام باد ۱
 برب العباد

To, The Peshwa, Madhwarao Sawar

24 Dec., 1784, R. H. Boddar

Bombay.

Ed., C. W. M.

بعد تمنائے دریافت سامی مواصلت وافی المباحثت
ماکتوف ضمیر بنیر شفقت تخمیر می گرداند که چون حین سکونت
مخلص صادق الوداد در بندر مبارک سورت در خدمت آن
صاحب در باب موضع دیکانو پرگنه سوپا متعلقه سرکار بندر
سورت مرقوم نموده بود که این موضع موجب فرمان قضا جریان
وقت پادشاهی حضرت شاهجهان حواله بزرگان شریعت
پناه قاضی ابوالحسن بنا بر اخراجات درگاه حضرت خواجه
دیوانی صاحب قدس سته بود - چنانچه خواجه مذکور حد
از قاضی ابوالحسن مذکور می شنوید و بالاجبی را و پیشوا صاحب
این عطیہ عظمی حضور انور را قبول نموده پروانه معافی
من کل الوجوه صادر فرمودند بفضل الہی موضع مذکور چہند
مدت بوجہ خوب آبادان گردید - اما گماشتہ ان سرکار
آصف صاحب از راه غیر واجبی بہانہ ہا پیدا نموده مبلغ سی صد
و پنجاہ روپیہ سالیانہ طلب خود بران موضع داشتند و
وقتیکہ این معنی در خدمت مہادو را و پیشوا صاحب ظاہر
گردید بآن پروانہ معافی بنام قاضی ابوالحسن کہ حال خادم
در گاہ اند صادر فرمودند و دو سند از تار وقت بودن عمل
خود بہ پادشاهی دستاویز معافی پروانہ بہ عمل آورد و در تصدیق موضع
مذکور نہ کوشید و بہ اذیت آن پرواخت اما وقت عمل
سرکار گرامی گماشتہ ان سرکار تمامی وصول موضع

بودند و روز سویم محرم آؤ میرل کدار و غدر بار بادشاهی
 است در بندر بنی فرخ شد خلیطه بن خدمت مربی
 مرسل است امید که با حصول ملاقات به دو کلمه عنایت
 و آنچہ برائے این بے مصاحت باشد یاد و شاد فرموده
 باشند ایام دولت و اقبال مدام باد

رقعہ ۵۲

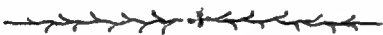
تالیخ ۲۴ دسمبر ۱۸۷۲ء

انشاء اللہ تعالیٰ بگرامی مطالعہ ذیشان منیع المکان
 صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مہارو راؤ
 نار این پنت پردھان دام شفقتہ موصول چل
 محرمہ ۲۴ صفر ۱۲۹۴ ہجری بمقام پندھ پور رسید

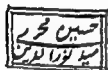
الو اب بہجت و کامرائی و اسباب مسرت و شادمانی
 ہموارہ بر روی روزگار خجہ آثار ذی شان منیع المکان
 صاحب شفق مہربان سراپا
 سنوہ صفات صاحب چٹ
 مہارو راؤ نار این پنت
 Bombay.

اختیار می نماید چنانچه در خط فقیر قلمی است که تو نوشته
بودی که به سبب تخالف الفاظ عهد نامه جواب دهی در خدمت
مدار الهام نمی شود لهذا برای تحقیق الفاظ عهد نامه
بصاحب بنگاه خصوصاً در مقدمه قلم دوستان هر دو سمت
مسطور گردیده و تا آنوقت در تذکیر این امر خط
توقف و تعطیل را خواهد یافت پس توقع از سرکار شهری
منت هم همین است که تا حصول جواب از ملک شرقیه در
سد و تحریب سیدی موصوف نه پروازند و خلیفه دیگر
از سرکار در مقدمه طلب شتر بان صادر گردیده بود
در جواب آن نوشته اند که هر دو سرکار هرگاه واحد
است شتر بان مع سپاهی سرکار کمپنی و جواب خلیفه
سرکار سابق روانه نموده ایم فقیرانه حامل و قائم تحقیق
نموده که شتر بان مذکور و جواب خلیفه سرکار تا حال
پیش فیر نه رسیده است و جزال می نویسد که سابق
فرستاده شده این چه طور است حامل خطوط کمیت
که رو بروی من پیشتر از روانگی من چهار روز شتر بان
از راه ابا پیونیل مع سپاهی سرکار کمپنی روانه گشته است
ظاهراً در سخنان که وطن اوست چیزی وقفه شده باشد
عنقریب برسد و بگر آمدن در باره بادشاهی از به وی
اخبار به خدمت عرض شده باشد و نه غره آمده

تتجاوز به خامه و داد در آمده بود مفهوم گردید پیش
ازین تاکید درین باب به مردمان علاقه از ان خود
در ان جا قلمی گردید که کسی به تعرض و مزاحم خطوط نه
شوند در خطوط رسائی سرکار آن مهربان و آمدن آنجا
از کسی تعرض نمی شود و آئنده نیز هرگز نه خواهد شد همواره
به ارسال محبت نامجات فرحت سمات مسرور و مبتهج
می نموده باشند نه یاده ایام جمعیت و شادمانی مردم بار

وقعا

تاریخ ۲۱ ر نوامبر ۱۳۸۴

والا قدر بلند مرتبت عالی مقام سلامت

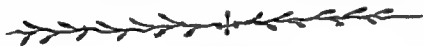
امادت منزلت مشفق امیدگاه مخلصان مدار المہام دایما
بر مسندے کار روانی بعد از ظہار مراتب بندگی و نیاز
معرض راسے خورشید ضیاء میگردد اندک حسب الارشاد
سامی آنچه در عقل ناقص این یحییدان خطور نموده بخدمت
جزال با اقبال موخلیط سرکار نوشته روانه نموده شود
از انجا که سخن شنیدن بیخ دولت واقع است و هر قوم را
که حق سبحانہ تعالیٰ اقبال را در میگردد اند این سبق پسندید، ہا

و کوپنی انگریز با ستقواب گورنر جنرل مستر هستن
 بهادر عباد الدوله و ابلاغ خلعت معرقم جواب و وصول
 مبارکت شمول نموده ابتهاج پیرایه خاطر اتحاد و اثر
 گردید کیفیت این است که با آنکه جناب دهن شیوه ام
 در شهر جمادی الاول ۱۱۹۹ هجری در بنجا وارد شده اند
 رسیدن خود هیچ آگهی به این مخلص نه نمود مگر به بست دوم
 شهر محرم الحرام ۱۱۹۹ هجری خطوط آن مهربان به این دوستدار
 رسانید مخلص پیش ازین به دور جواب آنچه طور عملی آن
 پرداخته لاچار بعد از وصول بنمایق مذکور موعی الیه را
 طلبیده موجب نه رسانیدن خطوط استفسار نمودیم
 لکن موعی الیه عذرهای لایان مهربان آورد و بعد
 از آن گفته شد که خلعت و غیره آورده شما از طرف
 آن مهربان روز دیگر مقرر کرده بیاید که تا برسم
 معمول گرفته شود اما موعی الیه روز هم مقرر نه کرده
 و از سبب آن نیز خبر نداده از اینجا که دوستی به سرکار
 آن مهربان و کوپنی انگریز از بس ملحوط و مرکوز خاطر
 آنست که تا ابد از هر قایم باشد بنا بر آن ظهور قصور
 جناب دهن رام موجب ملال خاطر گردید و سه روز بعد رسانیدن خطوط
 آن مهربان خطی از طرف صاحب مهربان مودهوره اوسد اشیوه
 رسانید چنانچه جواب ایشان نیز تسلیم آمد آنچه در ماده ترضی مانعت خطوط را به

یافته است و باز مندرج است که دوستان و دشمنان
 سرکارین شریک طر فین اند و مخلص را با سرکار گرامی
 عین آرزوست که روز بروز افزونی مواد محبت گردد و
 مترصد است که موافق خاطر خواه مخلص جواب با صواب به
 راقم بزودی ارسال می نموده باشند که ازان به ظهور
 خواهد پیوست که مافی الضمیر آسفا حب هم مصروف بر گنگت
 و یک جهتی است زیاده بجز شوق ازدیاد مواد محبت
 چه ترقیم رود ۷ ایام بهجت و شادمانی مدام باد

To The Peshwa Bomboy, 18 Oct 1784
 ED. C.W.M. R.H. Boldom,

رقعه ۵

بنامج ۷ نوامبر ۱۷۸۴
 از صاحب مهربان قدردان کرمفائے مخلصان سلمه الله
 بعد از اظهار اشتیاق مواصالت کثیر المهرت مشهور اے تورد
 اقتضائے نموده می آید و قطعه بلیقه اینچه تود و مشحون مشعر
 ظهور دیری بوصول مکاتبات خلعت آیات این طرف با
 وصف استقرار دوستی و مصالحت ینا بین سرکار آمنه بان

دشمنی در باب این چنین شخصی که او را برضامندی آنمهربان
 در وقت قرارداد و سلطت گویند سیورام در پناه اقبال نشان
 کمپنی بهادر گرفته است و با وجود مخلص هم در باب مشارالیه در
 رفقه خود مرقوم نمود که سیدی عبدالکریم خان جیو یکی از رفیقان
 و مخلصان اقبال نشان کمپنی بهادر اند ضروری شد که از این
 معنی مطلع می نمود و الحال مخلص توسط خود را در مهربان که صورت
 تفاوت با سیدی معزالیه و آن صاحب رو بداده باشد
 در انفسال آن تقدیم می نماید درین کار آن مهربان یقین خاطر
 دارند که مخلص بلا طرفداری و از راه انصاف بنا بر تسلی آن
 مهربان و سیدی معزالیه درین امر چنان مایل خواهد شد که
 اگر احیاناً از معزالیه صورت تفاوت خلاف سرکار سامی که بعمل
 خواهد آمد بدون باز پرسش به صبر و تحمل آن نخواهد پرداخت
 و دیگر مخلص را ضروری و پیر مطلوب است که آن مهربان را اظهار
 نماید که نسبت مراتبه حکومت این جانب را نا لایق است
 هرگاه که بر دایسته اقبال نشان کمپنی بهادر پوشش هجوم و حمله به
 وقوع رسد در مدد و معاونت اغماض نماید چنانچه موجب
 قرارداد عمل رفعت نشان چارلس کرم لاین سرکار گرامی
 مدد و امداد مشارالیه لازم و سجا - علی الخصوص در اقرار و
 مدار حال که در مقام سال بمعرفت رفعت نشان مهاداجی
 به بهادر به عمل آمده است این صورت تقرر و تصدیق

محرمه دوازدهم ماه ربیع الآخر ۱۲۰۰ هـ
 تاریخ هفدهم جمادی الاول ۱۲۰۱ هـ و در شکر مقام و ریاست
 در پوز روز سه شنبه رسید کتاره کشا رسید
 الجواب بجهت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی
 همواره بر روی روزگار خجسته آثار و ایشان منبع المکان
 صاحب مشفق مهربان سراپا لطف و الاحسان بجامه حسنات
 سنوده صفات صاحب جشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم
 مهادن و نوار اسن پنت پردمان کشاده و آماده بار
 بعد متنائے دریافت سامی مواصالت وافی المباحث
 مکشوف رائے مہرا بجلائے میگردد اندک در در قیمتہ الوداد و حجره
 پنجم ماه ذیقعد تمامی ماجرای بروداد آن وقت
 مزق و کرم بفته اما تا حال از کمال توجه بچواب مسرور و نفرمودند
 درین آشنا باز سعیدی عبدالرحیم خان حیوانه سرلو بمقتضای
 مربوط اخلاص و پیوستگی اقبال نشان کینی بہادر کہ از قدیم است
 درخواست مدد معاونت و دستدار نمودند و از بعضی اطراف
 مختص را ہم مفهوم گردید کہ افواج سرکار گرامی در سرحد ملک
 سعیدی عبدالرحیم خان از خیال محاصرت روانہ می شوند
 اما مختص برین اعتبار ندارد چیرا کہ مختص بر این متصور کہ
 بنا بر بودن خلص و خلاص آن مہربان با اقبال نشان کینی
 بہادر در احو بہ آخر قیمتہ و دستدار قبل از تردد خلاف راہ

و با صره بصیرت مشهود است که آنچه از کتم عدم
به وجود می آید از ملاء وجود باز به عدم می رود
به اراده متکفل نظام کل است خموشیدن به از
خوشیدن است و آرمیدن به از خوشیدن درین
صورت بغیر از رضا بقضای الهی تسلیم بتقدیر ازلی
مسلمی قویم و منهجی مستقیم نیست باید که آن عوالی نشان
نیز راه مصابرت پیش گرفته و از اراده خود گذشته
با اراده الهی سازند زیاده بجز شوق از دیاد محبت و داد
چه ترقیم رود - ایام بهجت و شادمانی مداوم

To Babaji Rao, Pandit, Madarukham
Bombay, 4 October 1784 E, C, W, M,

R, H, BODDAM,

هوالمنان

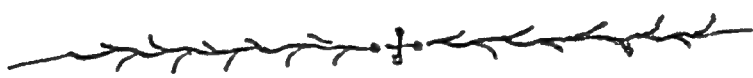
رقع ۴۹

بتاریخ ۱۸ اکتوبر ۱۷۸۴ء

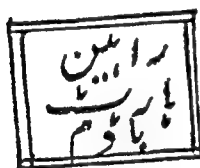
انشاء اللہ تعالیٰ بہ گرامی مطالعہ ذیشان بینج المکان
صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مہاراجہ و
نارائن سینت پردھان شفقہ موصولہ

مکشوف را سئ مہراں بجلائے میگردانند کہ چون گلدستہ بزم
 و محفل نشاط ناگہان ازین جہان فانی و خاکدان ظلماتی
 رخت اقامت بر بست و قالب عنصری او در ہم شکست
 و سلوک پراہمی کہ ہمہ را ناگزیر است اختیار نموده و
 و بحجابات خفا و نقاب عدم مخفی و محتجب گردید بمقتضای
 بشریت لابد کہ ازین واقعہ جانفرسائے و حادثہ اندوہ
 افزائے عیش محافل سپہر مشاغل منعض و مکدر شدہ
 و خاطر محبت مظار غبار آلودہ گردیدہ باشد افسوس
 ہزار افسوس کہ بادہ این خمخانہ درد آلودست و نبات
 شکرستان ہلاہل اندود عالم سراپست تشہ فریب منزلت
 پرفراز و نشیب مستی این بزم را در پیہ خمار نیست
 و عافیت این سودا در سر بخاری کدام دل کہ ازین
 واقعہ جگر خون نیست کدام دیدہ کزین حادثہ جگرگون
 نیست این تودہ خاک گذشتنی و گذشتنی است
 و این تیرہ مغاک پر کردنی و انباشتنی و پیوند ہائے ہم
 بریدنیست و خون تابہ ہائے ہمہ کشیدنی از جدائی ظاہری
 آن علیم المثال آنار تالم و تحسیر عظیم در شہرستان باطن
 راہ یافتہ کہ عبارت در تعبیر و تفسیر آنحال کوتاہ است
 و اشارت نیز بعد کوتاہی عذر خواہ لکن بدیدہ سریر

پیشوا صاحب بوقت حاجت دروداد این چنین ضرورت
توجه فرموده اند نظر بر مراتب اخلاص طرفین و وثیقه حسن
مهر نظر آنجناب یقین خاطر است که حال هم در این امر
از سرکار شریف حرکتی در پیش نخواهد رسید نه بایده بجز
شوق از دیار و دوا و استخاد چه ترقیم رود ایام بهجت
و شادمانی روز بروز در نماز اید باد به رب العباد
محرره بست و پنجم ماه رمضان المبارک ۱۱۹۸ هـ

(در همانان)
رقعت ۴۸

تاریخ سه ماه اکتوبر ۱۸۸۷ هـ

انشاء الله تعالی بگرامی مطالعه شهادت و بسالت
پناه شوکت و جلادت دستگاه ذی شان منبع المکان
خصوصیت و اخلاص تو امان بالاجی پندت جو سلمه
محرره ۵۰ ار شهر ذیقعد ۱۱۹۸ هـ

شهادت و بسالت پناه شوکت و جلادت دستگاه
ذی شان منبع المکان خصوصیت و اخلاص تو امان
سلمه الله تعالی

بعد تمنا در یافت سامی مواصلت کثیرالفرحت

بهر اندوز خواهند کرد و خطبیکه قبل ازین مرقوم بود خواهند
 گذرانید درینو لا خطی از چو ته آن جناب بنام مخلص
 آمده بود و نقل آن درین رقیته الوداد ملفوف و مرسولی
 خدمت گرامی است چون شکوه و شکایت نوکر سرکار صاحب
 به دوستانداز عز و رگروید از روی آن باعث نگرانی خاطر
 افزود اما بعد ملاحظه و مطالعه نقل مرسل بجای خود منظور
 خواهند فرمود که باعث ناخوشی اینجانب به طرح محرو
 مضمون مرقومه خطبجا است این مقدمه را قریب سه سال
 گذشت که بحین بودن تعلقه حکومت بندر مبارک سورت
 بمصلح نواب بندر مبارک به بنحوین خوب بعد تا من بسیار
 استفسار این مقدمه فرموده و به سراغ تحقیقات که سابقان
 پیشوا صاحب بهاد و را و و داما جی را و گایکوار مرحوم قضیه
 مفروغ شده اند نه پرداخت و آنه حقیقت آن خوب واقف
 شده این مقدمه را فیصل نموده است و در هر مقدمه رضامند
 هر دو طرف مدوم طرفیکه در عدم رضامند است اگر بواسطت
 و توسل ششخه دیگر تخریص و ترغیب محنت و تکلیف صاحب
 حکومت خواهند کرد مجوز در هم و برسم زدگی حکومت خواهد
 گردید و باستفسار باز قضیه مفروغ و هیچ یک دستور العمل
 صاحب حکومت قایم نخواهد ماند دیگر قادری نامی غراب بابت

حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مآد هور او ناراین
پنت پردهان دام شفقته موصول

دوم رمضان ۱۱۹۵ هجری رسید

ابواب بهجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی
همواره بر روی نوزگار خجسته آئینه و ایشان منبع المکان صاحب
مشفق مهربان سراپا لطف و الاحسان عجا مہ حسنات ستوده
صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مہا دهور او ناراین
پنت پردهان کشاده و آماده باد

بعد نمائے دریافت سامی مواصلت وافی المبارحت
مکتوف ضمیر پیر شفقت نجم میگرداند که مفاوضه لطف معاوضه
چهره وصول نمود در باب رخصت شدن رفعت پناه سیادت
و شجابت دستگاه سید نور الدین حسین خان ان پونه تفصیل تحریر
که مرقوم نموده بودند بوضوح پیوست منظور نظر مخلص اینک اصلاً
در رجوع نمودن رقیه مرسله ہم چیز کم و بیش صورت بوقوع
آمده باشد از اینجا که از قدیم مرکز خاطر و حال ہم مطمح نظر همین
آنچکه اخلاص و اتحاد در میانست بانضباط و روز افزونی
آن پردانند و کے نوشته سامی باعث فرحت خاطر و بدار
که مافی الضمیر حسب خاطر خواه به عمل خواهد رسید درین روز مطابق
ایام گرامی خان موصوف را روانه نموده است مستفید خدمت
صاحب شده بگزارش مطالبات مصادقت و دستار خود را

خاطر که آنچه در حق معتقدی سرکار ازین ماجرات ناشایسته
 رود داده است بے حکم آنجناب و هم بدون اطلاع مرادالهمام
 که در شکر شریف داشته اند خواهد بود بنابراین درخواست
 خدمت صاحب اینک بعد وصول این رقیمة الشوق حکم
 تاکید و قدغن بلیغ بنام کارپردازان یونہ شرف اصدار
 فرمایند که در آئندہ نوعی و نحوی خلل و خرابی در حق آدم
 سرکار به عمل نیارند و مجوز سخن بیجا نہ شوند اگر مرضی
 صاحب در ماندن آدم سرکار در یونہ نہ باشد پس باید
 که دوستان را ازین معنی مطلع نمایند تا کہ مخلص قاعدہ
 سرکار صاحب را دستور العمل تصور کرده بر آن عمل نمایند
 زیاده بجز شوق از دیاد مواد حدوث چه مترقیم رود

ایام بہجت و شادمانی روز بروز تزیید باد و جبہ البہار

To The Peshwa Bombay, 29th April,
 ED, B. H. Boddam, 1784.

ہوا المنان
 رقم ۶۴

بتاریخ ۲۳ جون ۱۷۸۴ء

انشاء اللہ تعالیٰ بگرامی مظالو دیشان منبع المکان صاحب

پیشوا صاحب باشد نظر بر ایام گرام نزد یک رسیدن فصل
 باران که به عجلتاً مدار المہام بالشکر از کثرت اشغال
 امورات متعلقہ مہمات فراغ یافته مراجعت در پونہ
 خواهند کرد و فراغ خاطر بہ اشغال امور ات سرکار خواهند
 پرداخت و در آن وقت متفید خدمت شدہ بچواب و
 سوال مرجوعہ سرکار پردازد و حکم شد کہ در پونہ بہ مانند
 و ملحوظ خاطر دوستدار این بود کہ در پونہ سکونت گرفتہ
 خطوط ہائے ہر دو سرکار بہ ابوساطت خود می رسانیدہ
 باشد و بیروز خطے خان موصوف رسید آرد و آن
 چنان معلوم می شود کہ بدون خان موصوف در شکر نمی روند
 کار پردازان پونہ بخان موصوف تاکید نمودند کہ ہمبہی بروید
 پیشوا صاحب ظہور این امر خلاف معمول و عدم وصول جواب
 رقیمتہ الوداد کہ ہمراہ خان موصوف سمت ترسیل یافتہ است
 پس عجیب غریب می نماید از اسباب کہ بمقتضای حسن اتفاق
 ارتباط مرکز خاطر دوستدار برافزونی اخلاص و ازدیاد
 اتحاد است از دئے این چنان دانستہ می شود کہ کار پردازان
 پونہ سرکار صاحب نمی خواهند کہ بالعکس آن بہ عمل آرند
 و کہ ورت خاطر پیدا سازند نظر بر سفارش معتمدے سرکار
 کہ بخدمت صاحب ترقیم یافتہ و تواضع و مراعات آدمان
 سرکار کہ در اینجا آمدہ اند ازین مخلص بہ عمل می آید یقین

ابواب بهجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی
 همواره بر روی روزگار خجسته آثار ذی شان منیع
 امکان صاحب مشفق مهربان سراپا لطف و الاحسان مجامع
 حسنت ستوده صفات صاحب حشمت و ثلوت پیشوا
 صاحب اعظم مهاد و در او تار این پنت پرده ان کشاده
 و آماده باد

بعد ثنائی دریافت سامی مواصالت وافی السبب بهجت
 مکشوف ضمیر غیر شفقت تخمیر میگردد اندک مدت یک ماه
 است که نظر بر ازد و یاد مراتب استخاد که در عنقریب فیما بین
 هر دو سرکار زمینیت استخکام پذیرفته است سیادت و
 نجابت نشان سید نور الدین حسین خان نامی مرد نجیب
 مزاج دان معتمد خود را در آنجا روانه نموده است
 چنانچه رسم قدیمی است که وکیل سرکار در آنجا می باشد و
 حال وکیل سرکار صاحب بیم در اینجا حاضر و موجود از وقتیکه
 وکیل مذکور در اینجا آمده مانده است غرور و رعایت او
 حتی المقدور در عمل می آید خلاصه خاطر اینک دانسته شود
 و مشهور گردد که در میان هر دو سرکار محبت و یگانگت قلبی
 است و خان موصوف بعد رسیدن پونه ظاهراً نمودند که مدار الهام
 موشکرا آنجناب بیرون تشه ایف فرموده اند و حکم از محاسن
 درخواست نموده بودند که بنده در مشکر و دیار استغنیه ضرور

فرمایند حصول ملاقات نماید به آن وقت در پونه اقامت
کنند همین کیفیت به راو صاحب امرت را و جنو ظا هر
کردم فرمودند که شما به طرف بنی کوچ کنید هرگاه نا نا
صاحب خواهند آمد شما باز خواهد آمد بدست دادا
بهائی این پیام رسید رقم رفته به این مضمون نوشته
بدید کیفیت همین رفته است صبحدم کوچ بکنید - انشا
الله تعالی این وقت شب بسیار رفته است صبح کوچ خواهیم
کرد و بر احوال اطلاع نوشته فرستادم زیاده عمر و دولت بار

هو اننی

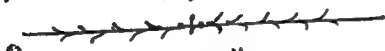
رقعه ۲۵

بتاریخ ۲۹ / اپریل ۱۲۸۶

انشاء الله تعالی بگرامی مطالبه ذیشان اشیع المکان صاحب حشمت
و شوکت پیشوا صاحب اعظم مآد هو را و نا به این سینه پرومان دامن
شفقت موصول بار از جانب جزال را برت ابر کر مبه
تاریخ ۵ جمادی الاول ۱۲۸۶

تاریخ از شهر جمادی الاول ۱۲۸۶ رسید

جیو اطلاع داده او شان فرمودند که بالفعل همین وقت
کوچ به طرف مبنی بکنید هرگاه لشکر خواهد آمد باز خواهند
رسید چنانچه موافق حکم ایشان کوچ کرده شد بنا بر
اطلاع بخدمت نوشته امروز باز آن سوار مدتها قریب
ده بشموره مقام است فردا بیشتر خواهد شد عقرتیب
به مبنی انشاء الله تعالی نزد جلال صاحب رسیده خواهند شد

رفعه ۴۴

تالیخ ۲۸ اپریل ۱۲۸۴ هـ

انشاء الله تعالی بخدمت فیض رحمت والا قدر بلند مرتبت
مدار المہام نانا صاحب معزز بلکہ در جمادی الثانی ۱۲۸۴ هـ رسید
والا قدر بلند مرتبت عالیشان مدار المہام سلامت
پیش ازین عریضہ بخدمت شریف ارسال داشته بود در
جواب آن یاد فرمائی معلوم شد فقیر اسباب خود درست
کرد و درین مادی خطی بخدمت جلال صاحب نوشت
روزی که ارادہ بر آمدن لشکر بود جواب رسید نوشتند
که بالفعل موسم گرم است هرگاه نانا صاحب معاودت

بیماری اسب سواری و خرید بعضی ضروریات سه چار روز
وقف خواهد شد من بعد برسم نه یاده نه یاده و
خط فقیر را باید گزرا نید و جواب باید گرفت

رقعه ۳۴

۱۱۸۰ هجری
رسید نورالدین حسین

تتایخ ۲۴ اپریل ۱۸۴۶ء

ششم جمادی الثانی ۱۱۹۸ هجری رسید
والا قدر بلند مرتبت عالی شان سلامت

مدار المہام بعد اظہار مراتب نیاز مستدعی مستفود را سے خورشید
صنیا با و کہ سابق حقیقت آمدن خود معہ خریطہ ہر کے سرکینیت
صاحب بخدمت شریف معروض داشتہ چنانچہ در جواب
آن یاد فرمائے از طرف آن عالیشان بہ عمل آمدہ چنانچہ
اطلاع از ان بہ طرف مبنی ہم نمودہ جزاں با اقبال
نوشتمند کہ بالفعل موسم نہایت گرم است و نا نا صاحب
ہم عنقریب معاودت نہ فرمایند درین صورت انتظار
تشریف فرمودن مدار المہام در پونہ بکار بردہ ہر گاہ
این طرف روئی افزا شود از حصول ملاقات مسرت با
حاصل نماید چنانچہ تفصیر این مقدمہ بخدمت امارت را و

اینها دل تنگ بودم انشاء الله تعالی عنقریب در خدمت
شریف مشرف می اشوم در بعضی ضروریات سه چهار
روز خواهد کشید خیریت در کار است ایام جمعیت بکام باد

رقعه ۴۲
۱۸ اپریل ۱۳۸۳ هـ

بمطالعہ شریف بسیار مہربان کرم فرما گو پال پنڈت صاحب
۲۵ جمادی الاول ۱۱۹۸ هـ پنڈتھر پور رسید

راؤ صاحب بسیار مہربان کرم گستر سلامت

عنایت نامہ مدار المہام بنام فقیر در جواب رسید موجب فرحت
و مسرت گردید لکن آن مہربان اتحادے کے درمیان من و
منشی صاحب یاد بربرائے است معلوم نذا وندو برائے فقیر
ہمیشہ در خط سرکار سرمنٹ رفت و سیادت نشان القاب
است و خطوط نا نا صاحب مکررہ پیش من بستند دوام لفظ
مہربانی می نویسند و تعریف آن کرم فرما زبانی تانیتا صاحب
بسیار استملع یافته و صاحب را می باید کہ قسمی کہ محبت
و اتحاد ایشان است نیز در مزید حرمت این جانب کوشش
فرمایند کہ مقدمہ خود است عنقریب (در عنقریب) در عرصہ
چند روز بخدمت سیامی ملاقات با میسر می آید و اینجا در تنہائی
دل تنگی نبود و در صحبت مہمان خوش خواهد گذشت بہ سبب

د از راه غیر واجبی گرفتگی کشنی مذکور که به ظهور آمده است
مالکش نه سیر بار نقصان می آید نه یاده بجز شوق از دیار
سواد محبت چه ترقیم رود - ایام بهجت و شادمانی مدام باد
بر ب الهباد

R, H, BODDAM, 25 Ja, 1784,
To, The Peshwah,

رقم ۱۴

۱۱۸۶ هجری
سید نورالدین حسین

تبلغ ۸۱۱۸۶ هجری

انشاء الله تعالی بخدمت شریف والا قدر بلند مرتبت
مدار المہام تانا صاحب معزز بلو -
بست و ہفتم جمادی الاول ۱۱۹۸ ہجری بمقام پنڈھروپور

والا قدر بلند مرتبت سلامت

مدار المہام عنایت نامہ شریف در بہین چین ورود
خورسندی شمول فرمود آنچه در باب طلب فقر ارشاد
ارشاد شدہ شکرا نہ یاد فرمائی ادا کردہ و مرضی عاصی
ہمین بود کہ در خدمت شریف حصول مقاصد نماید بلکہ

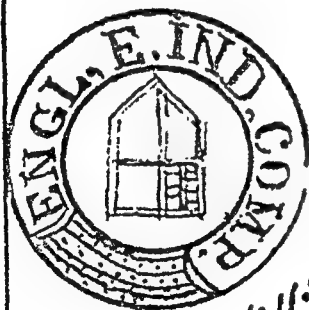

ابواب بهجت و کامرانی و اسباب مسرت شادمانی
 همواره بر روی روزگار خجسته آثار و نشان منبع المکان
 صاحب شفق مهربان سراپا لطف و الاحسان مجامع حسنات
 ستوده صفات صاحب خشم و شوکت پیشوا صاحب اعظم
 بهادری و ناز این پیت پردهان کشاده و آماده باد -
 بعد تناسل دریافت سامی مواصلت وافی المباحث
 مکشوف ضمیر بنیر شفقت تخمیری گردانده کشتی مهیا لکھی مالک
 رستم چی جیو نوکر اقبال نشان کمپنی بهادر باشد بندر
 مبارک سعادت را از ما و آن رفعت نشان گرفته در بس
 برد نظر بران دیسال مخلص صادق الوداد و در باب خلاصی
 کشتی مذکور به صوبه واری بس مرقوم ساخت چنانچه صوبه دار
 موصوف در جوابش مرقوم نمود که کشتی مذکور قول نموده دارد
 ظلمت ابوداد آن نه پرداخت باز دوستانه بمومی البیه
 مرقوم ساخت که قولی که در کشتی است البینه بمقتضای
 فراموشی آمده باشد چرا که غمناک کشتیها بسیار اند
 و قولی هم بسیار دارد و صوبه دار مذکور را قام نمود که بدون
 حکم پیشوا صاحب خلاصی آن کرده نخواهد شد بنا بران ازین
 رقیمة الوداد متصدع می شود که توجه نموده حکم فرمایند - تر
 کشتی مذکور سه مال محمود و اجناس آن حواله مالکش گردد

فیصل نشد و دستار در چند روز از کلکته به سرداری چپاڑه
گڈھه که نزدیک کاشی است روانه شده به گڈھه مذکور
رسیده سکونت خواهد کرد و همیشه از شنیدن خبر خیریت آن
مهربان خوشی و خورمی حاصل خواهد شد لیکن در باب
امورات و سرکار همیشه به گورنر جنرال صاحب انتمشفق
خواهند نوشت و دست مستهام علی الدوام به یاد آن
مهربان مشغول است - زیاده نه زیاده است
بهجت و کامرانیها مستدام باد

J. UPTON,

وقف ۲۰

بتاریخ ۲۵ جنوری ۱۸۶۴ء

انشاء اللہ تعالیٰ در پونہ بگرامی مطالعہ دیشان
منبع الکان صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مہاراد و
ناراین پنت پردمان دام شفقتہ - روانہ ۲۰ ذی قعدہ
۱۲۹۹ ہجری دوم ذی الحجہ ۱۲۹۹ ہجری رسید

خط مذکور کشیدن صلاح نیک نمی دانند و بنده می خواهم
که جواب خط شما و جواب خط من هر دو یکجا ازین جا
هر دو بهتر است که تا کار بنزد می شود.

MONTIGNY.

هو

رقعه ۳۹

۱۲۸۳ هـ

بطلان ساطع باپو صاحب مشفق بسیار مهربان استظهار
مخلصان باپو سکھارام پندت صاحب سلمه الله تعالی موصول با
باپو صاحب مشفق بسیار مهربان استظهار مخلصان سلامت
بعد شرح اشواق مواصلت سراسر مباحث مکشوف خاطر مهربانی
ماثر گردانیده می آید شفقت نامه مهربانی طراز چهره وصول
افروخت از دریافت خیریت مزاج و دلج مسرت و شادمانی
دست داد مهربان من اطلع جمیع مقدمات بخدمت گورنر
جزال صاحب و کونسل اعظم نموده شد تمامی مطالبات و کیفیت
مفصل دریافتند و گورنر جزال صاحب بموجب آن به آغز مهربان
جواب دهند نگاشت به تعجب مذکور می کنند که تا حال ملک است

سرکار کمپنی بیرون کنند و در پس پندارم در ملک تعلقه
 آن مهربان بروند با وصف اوصاف ذاتی و صفاتی شریف
 این چنین حرکت قبیح و نالایق که بعمل آمده یقین خاطر است
 که بے اطلاع آن مهربان بود باشد لهذا از رؤس انصاف
 و راستی گرامی لائتم است که به آنها سزا داده شود و
 مردمان را که تاراج نموده اند را ضعی سازند و دستدار می
 خواست که به آنها همین طور به عمل آرد لیکن مخلص محض راه
 انصاف و واجبی منظور نظر میدارد - زیاده چه مقصود شود
 ایام بهجت و کامرانی مدام باد

رقع ۸۳

۱۸۳۶ء

بہ گرامی خدمت را و صاحب مشفق مہربان

بعد از سلام معلوم باد کہ امروز ہشت روز شد خط صاحب
 بھوسے داده شد و این جانب جواب خط مذکور خود نوشتہ
 تیار کنا نیدم لیکن انتظار ی جواب خط آن مہربان بسیار
 میکنم و گنیش پڑت امروز فردا جواب خط مذکور می کشند
 لہذا جواب خط فرستادن ضرورہ است بسیار تاثیر در جواب

مودی ساخته از جناب کبریائے حضرت ایزد بیچون خیریت
 دارند و یاد عمر و ترقی را و موصوف دان صاحب مسالت می
 دارد و درینولا از انتقال حیدر علیخان به آن مهربان فرصت
 دست داد جواب سوال صلح و صلاح که معرفت مستر اندرین
 و مهادجی را و سندھے به میان آمده آنرا منظور داشتند خیل
 موقع و سجا چون بحیج وجه در آنچه که بہتری و بہبود طہ فین
 بہ ظہور میرسد از جانبین بہ عمل آید با وجود کہ این جانب مرد
 سپاہی است لیکن بمقتضائے خیرخواہی فیما بین ظاہر
 نموده می شود چرا کہ دوستدار خوانان یک نامی است
 و نیز اگر اینجانب در خدمت گزاری و حکم برداری آقائے خود
 مقصر باشد شایان نیست توبی و افزایش جاہ و جلال آقائے
 خود را بیشتر از ہم چیز متصور دارد و از صداقت و صاف
 دلی برائے راج و ریاست سامی آنچه حسن رائے ازین
 ظرف بوجہ ظہور رسیده راستی و درستی آن ازین مرتبہ
 برائے گرامی ہویدا خواهد شد و باین جانب واجب کہ آن
 مهربان اظهار نموده شود و ہزار پندارہ آن مهربان در پرگنت
 سرکار اقبال پناہ کہینی انگریزوار و گردید و پروندہ و صنات
 پرگنت ماسر و مہوہ و بار و دولی و ناخت و تاراج کردند - سہذا
 ازین جانب بہ سواران خود حکم نمود کہ آنہار از علاقہ پرگنت

چمن مرقوم قلم نمود سمت ترسیل یافته چنانچه در جواب
 آن از طرف سامی به این منظور رود شده درینو لا
 نیز از طرف راه او مهربان مهادجی را اوستاده خطی
 موصول گشته که جمعیت انگریزی در ضلع بندر مشورت
 موجود است بر وقت بکار مشورت عمده خواهر افتاد
 ازین صوب در باب جواب آن و بعضی مراتب از
 راه منضوبه و مشورت به راه اوستاده قلمی نموده
 انتظار جواب آن در میانست بعد وصول جواب
 به آن مهربان اطلاع کرده خواهد شد جهت بهنفت
 فوج انگریزی انقضائے ایام باره ان در میان
 است جواب هم خواهد رسید بشفق من و رین و در
 از نوشته مستر اندرسین صاحب به دریافت رسیده
 که مهادجی را اوستاده خطی بنا بر فرستادن دستک
 راهداری و غیره بآن صاحب ابلاغ داشته اند - الحال
 ازین سبب متصدع می شود که درین وقت دستک اهداری
 آن صاحب نزد دستدار ارسال فرمایند به کوچ فوج
 که بعد انقضائے بارش در پیش است عارفه و تاخیر در میان
 نمی آید مانند توقع که به ابلاغ گرامی تا حیات معثرده
 حالات مزاج و لمج فرحناک می فرموده باشند که

توقع که آن مهربان نیز به ارقام گلدسته محبت و وداد
شاد کام و مسرور میگردد باشند که المکتوب لغم البذل
طلاقات است و باعث مزید یک جهتی مایمی شود دیگر آنکه
بنویسند و جارسان و جاسوسان و خدمتگاه ان سرکار
که همراه بودند تا مقام مذکور همراه این جانب حاضر مانند
از اینجا مشاء الیه بار امر خص کرده شد بخدمت خواهند رسید
نه یاده چه نگارشش رود

D. WATHERSTON,

رقعه ۶
هوالغنی

۱۴۸۲

نانا صاحب مشفق مهربان که مفرماتے محبان سلامت
بعد گذارش مراتب اشتیاق سامی سوا صلت کثیر البرکت
بتمیم المسرت که زیاده از اندازه بیان است مکشوف رائے
تالطف اقصائے گردانیده می آید پیش ازین رقمه متضمن
درخواست دشتک را پداری به مهر و دستخط پینوا صاحب
و به مهر و دستخط شریف و بعد انقصائے ایام بارش کوچ
نمودن و دستدار معه فوج انگریزی از اینجا به طرف دریائے

رقعه ۳۵

بستان پنج، ۱۷ مارچ ۱۴۶۲ هـ

سلامت

پندت صاحب بسیار مهربان تو چه فرمائی تخلصان
بعد شرح شوق سامی مواصالت به مدعای پر دازد از نزد
آن مهربان رخصت شده امروز که تاریخ دوم شهر ربیع الثانی
۱۴۶۲ هـ روز شنبه است به فضل الهی بخیریت و خوشی خاطر
طی مسافت نموده در بندر پنبولی رسیده شد و همانوقت
به سواری کشتی در بندر بمبئی رفته به ملاقات جبرئیل گادر
صاحب سر و دل حاصل میکنند و خطوط آن مهربان
ملاحظه گردیده در جواب آن شوق نامجات نویسنده
روانه می نماید و اظهار حسن خو بیایه و اتحاد آن معدن
لطف که منظور خاطر است بوجه احسن و آئین خوب کرده
خواهد شد - ان شاء الله تعالی امید قوی هست که آنچه
اراده طرفین منظور است حسب المدعا به ظهور خواهد آمد
و روز به روز بنابر دوستی و اخلاص فیما بین استحکام
و ترقی خواهد یافت دیگر آنکه چون همیشه ازین طرف ابواب
رسل و رسائل متضمن احوالات مفصل مفتوح خواهد بود

نیز از کلوله توپ گشته می شنود و نواب شکسته فاش خورده
اینقدر معلوم شد که در حضور سرو من داشت و آئینده
فدوی امیدوار حکم منتظر بستم بهر طور که حکم عالی صادر گردد
بر طبق آن به عمل روم واجب بود و من رسانید

رقعه هم سلم

۱۴۸۱ هـ

به سامی مطالعه را و صاحب مشفق مهربان مخلصان
سکهارام پندت صاحب سلمه الله تعالی موصول بود
روانه ۱۲ از شهر ذی قعدة ۱۱۹۰ هـ
بنالینج ۶ از محرم ۱۱۹۱ هـ رسید روز چهارشنبه

را و صاحب مشفق مهربان مخلصان سلامت
نواب عماد الدوله ستر استن بهادر جلا و جنگ از بنگال
به آن مهربان که خریطه با فرستادند چنانچه به موجب ایما
نواب معزالیه بدست هر کاره با فرستاده شد خواهد رسید
زیاده جمعیت بار

و خبر جنگ انگریز که هر چند بسیار غالب آمد و سرداران عمده آن
از انگریز برگشته شدند بعد از نوشتن عرایض حضور با سوالات
مذکور تصدیق و تکذیب این خبر را نیز فدوی از جزال تحقیق کردم
در جواب گفتند که هنوز گشته شدن سرداران حیدر تحقیق خبر
به ما نرسیده است و کاغذ نیامده است از اینجا معلوم
شد که آن خبر تحقیق نیست هرگاه از لشکر حیدر نزد جزال
کاغذ خواهد رسید دریافت نموده مفصل عرض والا خواهد داشت

رقم ۳۳

تاریخ ۲۴ اکتبر ۱۸۵۶
مشرق

این پرچم نیز بحضور فیض گنجور جناب سرکینت دام اقبال
پنجم شوال ۱۱۹۵ هجری رسید

باز عرض حضور عالی آنکه

از راه خشکی خبر لشکر حیدر در کواچین رسیده است
که مستر مشتق گورندر کلکتہ لشکر برائے کمک کرنیل کوک
فرستاده و مابین حیدر و کرنیل مذکور جنگ عظیم می شود و
پس نواب حیدر و دران جنگ گشته می شود و موسی لالی

این عرض را هم بجناب فیض آب معالی القاب سرکینت
دام اقباله

روانه ۱۲ در رمضان روز یکشنبه وقت صبح

پنجم شوال ۱۱۹۵ هـ رسید

بانه محروقی حضور آنکه بعد از نوشتن عرضی جزال از بنده
گفتند که در حضور سرکینت اطلاع بدسید که اگر سرکار پیشوا
از بادشاه ما آشتی فرمایند و اخراجات سولداد بپزگیش
از ضروریات مرحمت سازند و طلب استمداد نمایند هر آینه
پادشاه ما اعانت خواهد نمود چون بنده سوال جواب اینجا
را تفویض نداشت جواب دادم که البته اگر دوستی و
اخلاص پادشاه صاحب را منظور خواهد بود سرکار فیض
آثار پیشوا هم دریگانگت و اتفاق قصور نخواهند فرمود -
لاکن بالفعل احتیاج استمداد سرکار دولت الاقندار
پیشوانه دارند چیرا که الحال به سبب مناقشه انگریز حکم را و
صاحب بر جمیع اعیان و انصار دکن بل در تمام بلاد نافذ
شده است که از انگریز برگردند و قشون درین جا حاضر
گردند چنین تصور فرمایند که از اراده سرکینت شک
قشون در رکاب می تواند رسید ازین سبب حاجت به فوج
دیگر نیست اکثر این سوال و جواب از فدوی با جزال میشود

یافته و قوت قدرتی بهم رسانیده از چاشت خورشیدی را در پای
 باطل به خود راه داده سخت آراشده اند اگر چیده
 دیگر اغماض چشم پوشی به عمل آید استیصال آنها منتهی
 خواهد شد بحال نقشه که تقرر یافته بسیار موقع و بجا
 بعین حاصل که درین نقشه متجوزه انشاء الله تعالی خاطر
 خواه تنبه مخالفان به عرصه ظهور خواهد آمد بفضل پیش
 نهاد خاطر مبارک بندگان حضرت را در همه حال متوجه احوال
 خیر مال و در ترقی و انتظام مهام سرکار پندت پردهان
 که طرفین واحد است بران مصروف متصور گردد به پیچ
 وجه جدائی و مغایرت ملحوظ نشود و مخلص خیر خواه سرکار
 پندت پردهانست بعضی مراتب از جیواچی پندت
 گزارش نموده به اطلاع آن مهربان خواهند پرداخت
 مخلص یکی از مخلصان خود متصور نموده از مسرت
 نامحبات یاد آوریه باید بود - زیاده چه بر طرازد -
 ایام جمعیت و شادمانی بکام باد

رقعہ ۲۳

۱۷۹۱ ع

پندت صاحب مشفق مهربان مخلصان سلامت
مفاوضه مسرت طراز منتظم اینکه غیابین بندگان
حضرت جناب عالی و پندت پردهان واحدیت با است
بوجهی جدائی و مفاسدت یست و ازین مصلح و مشورت
و عزم و تدبیر و احد و در ملک دکن ریاست بندگان جناب والا
و پندت پردهان هر دو عهده و مستر با وجود این درین
زمان انگریزان دریا باش مرتکب گستاخیها شده اند و با
باطل در دل میدارند بندگان جناب والا نفیقه مشورت
به تنبه آنهاست تجویز ساخته به آن صوبه ارشاد فرمودند
حسب الامر شاد فیض مواد از مودها جی بجهت و حیدر
علینخان اتفاق یکدیگر نموده در تنبیه مخالفان شریک شاط
گردانید در اندک ایام سرداران عالیشان با فوج و سرانجام
در ضلع گجرات روانه خواهند شد و فوج بجهت مسطور
در نواح بنگاله بنود خواهد گشت و حیدر علیخان با جمیت
شائسته به سمت چنای پٹن خواهد رفت موصولی گشت
فراوان بهجت و شادمانی گردانید فی الواقع درین طاعت
دکن سوریه جناب بندگان حضرت و پندت پردهان
ریاست دیگر نیست نصار از چند مدت پیشه و رعیت
را از دست داده بوجوہات چند از چندلت ملک کرد و

در آن معروف باشد - چنانچه پیش ازین مشروط دوستی
 دایمی کمپنی و قوم انگریز ترقیم یافته است در صورت عدم
 قبول ایشان بالاچار گشته هر چه بنا بران بوقوع خواهد آمد
 حرف به مانخواهد بود لکن مقین خاطر این جانب است
 که آن مهربان نظر بر مناسبت و منصفی مشروط مطلوب
 نموده بخوشی خاطر قبول خواهند کرد و از کسر خلل گادر حساب
 عهدنامه مشروط مسطور به عمل خواهند آورد هر آئینه این
 معنی موجب تجدید و آراء استگی و استحکامی دایمی دوستی و
 اتحاد نیامین پیشوا و کمپنی و قوم انگریز و باعث نیکنامی
 آن مهربان خواهد بود -

زیاده چه بر طراز د -

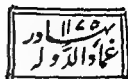
رقعه ۳۱

شماره ۶۱۸۰

بطلان ساطعه پنڈت صاحب مشفق مهربان مخلصان
 سلمه اللہ تعالیٰ - موصول باد
 روانہ ہشتم ربیع الاول ۱۱۹۳ھ
 بتاریخ ۲۱ ربیع الاول ۱۱۹۳ھ

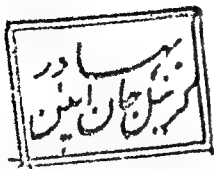
برائے ساختن قول قرار از رؤسائے ہندوستان بمنیداشت
 چنانچہ اطلاع این معنی در وقت فرستادن کریئیل اپن صاحب
 علانیہ بران مہربان و غیرہ کارپردازان داده شدہ
 والا نہ در صورتیکہ گورنر کو نسل مبنی این قسم اختیار میداشتند
 فرستادن کریئیل مسطور بنا بر موقوفی قول قرار ساخته آنها
 از نگہداشتہ او و مقرر کردن عہد نامہ از طرف این سرکار
 کہ در تمامی متعلقات کمپنی در ہندوستان محض اختیار دین
 چنین باب میدارند احتیاجی و مناسب نبود در چنین صورت
 لازم و مناسب بود کہ قول قرار ساخته آنها بحال مستحکم
 باشند اما در ماجرے حال ظاہراً سردار ان کہ نام خود
 بر کاغذ گذرا سیدہ ایشان بمقام تلیکاکاٹون بمندرج ساخته
 اند اصلاً اختیار این معنی از گورنر کو نسل مبنی بمنیداشتند
 درین صورت ہا قول قرار مذکور بہیچ وجہ لائق و مناسب و
 منظور نمی توانست شد و بالفعل این جانب مکرر بقلم می آرد
 کہ عہد نامہ مسطور بہیچ وجہ قبول نیست کہ در اصل باطل و
 نامنتور محض است و آن مہربان و رین معنی دلیل تکرار ندارد
 زیرا کہ با وصف تصدیق نامنتور ہی ہم چنین قول قرار بقبولیت
 آن مرئوس شدہ اند اظہر من الشمس است کہ خواہش اینجانب
 بمصالحہ ہائے رؤسائے ہندوستان تا فایم بودن آنها

رفت دعوی مرتبت اعتقاد و ستان سید الله تعالی
 درینو لا به رسیدن افواه و قوعات آن طرف بآن مهربان
 ترقیم ساخته و از مرکوزات خود در آن بابت با بهر قدر اطلاع
 که رسیده بود مطلع نمود و نیز در ماده قرار یک به استماع رسیده
 که فیما بین سرداران فوج منبجی و آن مهربان تقریر یافته بوجه
 صاف بآن مهربان اطلاع داده که قرار مذکور باطل و نامشهور
 محض است بعد ترسیل آن خط آن مهربان مع نقل قول قرار
 مذکور وصول گشته از ملاحظه آن و دریافت اینکه سرداران
 فوج منبجی عهد نامه که باعث مضرت تمام حقوق کمپنی و سبکی و
 بے حرستی کلیه نام انگریز به ظهور آورده اند تعجبها که کمال عاید
 حال گشت ماسوائے آن استعجاب تمام تر راه یافته که آن مهربان
 قرار نامه از جانب شخصان بے اختیار قبول کرده نوعی شروط
 در آن نویسانند که از قبول آن مردمان که نام انگریز
 بر خود گرفته باشند بے حرستی و بے عزتی بر خود اختیار کرده
 اند زیرا که بآن مهربان پوشیده نبود که سرداران مذکور
 بلکه گورنر و کونسل منبجی که آقا س آنها اند هیچ اختیار

رقم ۲۹

۱۷۷۷ هـ

بمطالعہ سناطہ نانا صاحب شفیق بسیار استظہار
مخلصان بالاجی پندت صاحب سلمکم اللہ تعالیٰ موصول باز

نانا صاحب شفیق بسیار مہربان استظہار مخلصان سلامت
بعد اظہار نمائے موصلت و افرامست کہ چون اشفافی گرامی
پایان نہ دار و مکشوف ضمیر شفقت تخمیر گردانیدہ می آید الحمد للہ
کہ ویشب حلقہ از کونسل اعظم کلکتہ رسید بطوریکہ کہ در ایام
سابق و نشین و یقین آن اشفق کردہ بود و کونسل مہر صفت
حب المدعا و خاطر خواہ آرض صاحب قبول نمودند مخلص بطریق
مزدہ بہ قیمتہ الوداد و ابر زودی مرسل خدمت سراسر مست
نمودہ النشاء اللہ تعالیٰ در عرصہ یک دورہ مفصل و مرقوم
خواہد ساخت یا آنکہ چون ہا صاحب بسیار مہربان مخلصان
ماہور ہا و آبا صاحب تشریف فرمائے این شہر خواہند شد
بہ شرح و بسط بالمشافہ گذارش خواہد کرد نہ یکدہ نہ زیادہ
است ایام بہجت و شادمانی مداوم یاد برب العباد

مبتنی می ساخته باشند
زیاده چه بر طراز د

رقعه ۲۸

شماره ۴۴۴

خصوصیت دستگاه اخلاص انتباه لالاسیوک رام
وکیل مورد الطاف مرحوم و الاحسان باشد که
از پیشگاه حضور پرنور ایشان بنا بر استحکام بنیان
محبت و صفای گور نرجس علما و الدوله مسرستین جلاد
بجنگ بهادر و کونسل کلان بندر کلکته فرستاده شد
باید که ایشان جمیع مراتب و مطالب به عنوان بهمن
وین نشین بهادر معزز و کونسل کلان ساخته جواب سوال
گذاشت بندر سالث و رگهنا تهر او موافق حکنامه در
نمایند و ساخته و پرداخته ایشان در حضور منظور و مقبول
خواهد شد بر طبق نوشته صدر درین باب ایشان را مختار
نموده شد - تحریر فی التاریخ ۲۵ ذیحجه ۱۲۹۱ هجری
نقل از خط مختار نامه به مهر سرمنیت پندت پیردان بنام
لالاسیوک رام - تحریر ۲۵ ذیحجه

که بر مستملقات کمپنی آنطرف هندوستان در پیش اند
 به اطلاع دوستانه رسیده درین صورت لازم و لابد
 دانسته جماعت فوج از لشکر این سرکار جهت حفظ و
 حراست مستملقات مسطور فرستاده شده از آن جا
 که شاید کوچ جماعت مرقوم از راه بعضی مستملقات سرکار
 مرسته می تواند افتاد لهذا مستصدع می گردد که آن مهربان
 نظر برد و سستی طرفین پرواسجات به عاملان خود برائے
 عدم مزاحمت راه آنها و نیز جهت امداد و اعانت ضروری
 روانه نمایند که جماعت مسطور بفراعت تمام به جائے مقصود
 برسد ازینطرف به سردار جماعت مرقوم حکم تاکید بلیغ
 رفته است که بر صورت پنجی سلوک که لایق اتحاد و یکیتا
 ولی مستحقه جانشین بوده باشد به عمل آورند و دستدار
 مکرر مستصدع می گردد که اراده مضبوط این سرکار همین است
 که بلا تفاوت سر مو همان شروط قول و قرار مستحکم باشد
 و ازین طرف بهیچ نوع در کالی و استقلال صلیح حتی المقدور
 تصور نخواهد رفت یقین که آن مشفق هم این معنی را
 هم مرکز و منظور داشته به پاس آن مصروف خواهند
 بود لازمه اتحاد آن است که همواره جوایز غیریت با
 تصور نموده به ار سال نمایق بهجت علایق مسرور و

متحققه سرکار است طرفین که از ان فوائد جانبین متصور
باشد بعید است یقین که این اشاره بتلافی نوعی حرکات
که از ان هیچ رخنه پیدا نه تواند شد یک نفی خواهد بود لازم
که این جانب خواهان اخبار اختیار تصور نموده از حالات
خیریت مسرور می ساخته باشند زیاده چه بر طراز د -

مگر آنکه این جانب و صاحبان کونسل در تقدیم شرائط
عموم و قول قرار بلا استیواز و تفاوت سر موصوب و مستقل
هستم لازم که از ان طرف هم مد نظر این معنی توجه باشد
زیاده چه نگار د -

چهارم

رفعه

۱۴۴۴

بمطالعہ ساطعہ مدار المہام صاحب بسیار مہربان
والافطرت عالی مکان ذیشان تفقہ فرمائے مخلصان
بالاجی مدار المہام صاحب جبار دھن سلمہ

بتاریخ ۸ جمادی الثانی ۱۲۰۰

راک صاحب مشفق بسیار مہربان مخلصان سلامت

چون درینو لاخبر مفصل و مستواتر در ماده ارادت فائده

رقعه ۲۶

۱۶۶۶ هـ

رفت و عوالی مرتبت مهربان دوستان سلامت
 و وقایع آن مهربان یکے منتظمین خواہش تمام نثر به اسخام
 رسانیدن شروط قول و قرار و نالشات انگرا به تمام
 گورنرو کونسل بهی دوم مشتمل بر رسیدن سردار فرانسس
 در پونه و مراعات سلوک به او شان و حصول نموده براتب
 معتمد چه مطلع ساخت پیشتر ازین در خط مرقوم به ختم
 شهر شعبان ۱۲۹۰ در ماه یکے نالشات مرقوم سلامت تحویل
 یافته که از آن رسیده مستحکم این سرکار باستقلال
 قول و قرار فیما بین بلا سبب تصریح دریافت می تواند شد
 لهذا اکثره از قام آن ضرور منصوص کرده جواب این همه
 مراتب در خط مسطور حواله ساخت قبل ازین رسیدن
 خط آن مهربان خبر رسیدن فرانسس در پونه و داوود
 بند متصل مبنی بنام برده و جواب و سوال و قول و قرار
 نمودن به ایشان نزد این جانب رسیده و ازین معنی
 تعجب تمام تر گشت زیرا که به آن مهربان ظاهراً همویدا
 خواهد بود که چنین حرکات از قول قرار و دوستی مستحکم

و حصه ملک سرزمینت دادا صاحب بر کرسی راج نشایند
 هر چه بخواهند از ما بگیرند و ملک هم قریب این ضلع در حق نماده
 جی سده به هر چه منظور دادا صاحب بشد به اتفاق راجه های
 علم می تواند شد و خصوصاً راجه بوندی و راجه جسونت سنگه
 و غیره سرداران حاضر اند و بالفعل پسر ایشان راجه را گوید اس
 همراه راجه رام سنگه است و قلعه کوپال نیز بدست ایشان
 است و بالفعل هشت هزار سوار همراه دارند و اگر نخواهند
 فوج کشیر جمع کند و مسلح های بسیار در خانه خود دارند
 و اینقدر مستعد اند که اگر راجه رام سنگه و جناب عالی خط
 هندی برائے دادا صاحب نوشته اند و فرموده اند که
 از اینجا جواب فارسی باید نوشت که بدست دیگرے افتتاح
 نشود و برائے همین هندی نوشته اند که دادا صاحب خود
 ملاحظه فرمایند و پس آن مشفق برائے مقدمه سند نو
 جناب عالی فرمودند که مرا نوشتن مناسب نیست - شما در
 عرض خود برائے دادا صاحب بنویسید چنانچه بفرموده
 است این را گذرانیده سوال جواب نموده جواب
 محنت فرمایند -

عزیزی رسیدند ازین طرف نیز دو جوری پیش ازین روانه
 شده و جوری حالاروانه است توقع که آنچه سستی در کار
 سرکار باشد درین نه فرمایند که در کرسی نشین این مقدمه
 همه برائے صاحب است و کارے باید کرد که خطی از بابو
 صاحب یا هر که درین ایام پیش باشد و مالک کار باشد
 از او باید نویسانند که کار جاگیر بدون آمدن نورالدین حسین
 خان صورت نخواهد گرفت ایشانرا زود نوشتند و در بی صورت
 آنچه قرار داد و نوشتند و خواند فیما بین بنده و سامی است
 قایم خواهد ماند و اگر قدیم شخص ثالث در میان آمد برائے
 ما خود بدی ندارد برائے اینکه هر گاه داخل سرکار چیزی شود
 از هر جا که باشد مرا بهر صورت نفع خواهد شد اما مستد مه
 سامی که در آنجا مقرر کرده ایم بالکل صورت می پذیرد پس از
 تسلی صاحب دانا و مهربان اند هر چه مناسب باشد به عمل آرند
 و برائے سببیکه داد صاحب نیز تاکید برائے من باید نوشت
 که نه و دیه فرستند - نه یاده نه یاده به بهما سکر را و جی دلاله
 فتح چند جی سلام

بکرر آنکه مقدمه را و ت جونت سنگد و برو هم
 بخدست گفته شده بود درینولا ایشان هم خریطه برآه بابو
 صاحب و سرکینت صاحب فرستاده اند و برائے ضلع

ازین طرف در نواح جهان شی رسیده فساد و بربا کرده
اند و این معنی را مخلص بخدمت نواب صاحب وزیر الممالک
بها در عرض نموده موقوف کرده اند و در دست مشمول فرموده
مسرور و مطلع گردانید چنانچه مخلص حسب الترقیم آن صاحب
مشفق تقریب این معنی به عنوان شائسته نموده معلوم کرد
که فیما بین نواب صاحب وزیر الممالک بهادر و آن صاحب مشفق
از قدیم دوستی و یک جهت منوط و مربوط است و بالفعل هم
نواب صاحب وزیر الممالک موافقت و مراقتت مرکز میدارند
انشاء الله تعالی درینو لاکه مہار اہمہ پر سو تم نیت کر سیدند
صورت تصفیہ مرکل بہ او جیو بہ عمل خواهد آمد تا دست و داد
مواصلت صوری مترصد باد فرمایہا است
زیادہ چہ ایام بہ کام بار

حسین ۶۶ محرم
سید نواز الدین

رقعہ ۲۵

۱۷۷۶

بخدمت راؤ صاحب مہربان دوستان مثنیٰ نراین راؤ کشن سز
راؤ صاحب مہربان دوستان سلامت
مہربانی تا محبت معجب جوری سرکار قاعدان انعامی سر

بشارت الیہ گفتہ شود بنا بران بایلو کامیت را نزد آن
مہربان می فرستم ہرچہ کہ گفتن باشد بہ مشارت الیہ بگویند
می خواہم کہ مدام اخلاص و دوستی ہا روز افزون شود
عیش و نشاط افزون باد

تحریر بہت و یکم ماہ می ۱۱۶۶ ہجری دوم شہر ربیع
الثانی ۱۱۶۶ ہجری

رقعہ ۲۴

جان برسٹو

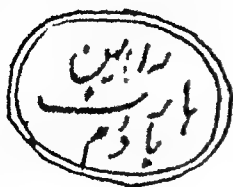
بتاریخ ۱۶ ماہ جولائی ۱۱۶۶ ہجری

بگرامی مطالعہ راؤ صاحب مشفق مہربان قدردان
مخلصان سوائے مادہ ہور او پندت پردہان سری راجہ
رام پرتھی مکرم بندہ مادہ ہور او ہری پنت پردان معزز بار
۲۶ ربیع ۱۱۶۶ ہجری

تعالیٰ راؤ صاحب مشفق مہربان قدردان مخلصان سلمہ اللہ
بعد آرزوئے مواصلت کثیر الافادت مکشوف خاطر مہربانی
و خایر بار -

درینولا نلطف نامہ متضمن اینکہ جماعہ نقل نویسان وغیرہ

نوکر کهند او شان بغیر خبر ما نزد او شان آمده باشند -
 بیرون خواهند کرد آنها جنگی نیستند خدمتگاران و غیره
 شاگرد پیشه باشند ملاقات و عقد میبوس کرده به اوطان
 خود خواهند رفت مصلحت ازین خبر در خاطر ندارد نوشته
 اند چهار آدم در شهر هستند از آن به تخلص اطلاع نیست
 هرگز به آنها رضای این خبر نخواهد شد آن مهربان خاطر
 نشان بداند که ما عمل ما زینهار قبول نخواهد نمود که آنها
 در پناه ما عمل ما اقامت دارند حکم حکم است که آنها در شهر
 سکونت ننمایند اگر مخفی خواهند آمد و در عمل ما معلوم خواهد شد
 همان وقت آنها را بیرون خواهیم کرد خاطر جمع دارند درین
 خبر تفاوت نخواهد شد بابت فیضان و شتران و اسبان
 و غیره داد صاحب نوشته بودند ستر کام همیبر جواب
 صاف این معنی به آن مهربان داده اند که این مال خود
 داد صاحب است و ما یان بدون حکم آگاهای خود نمی توانیم
 به آن مهربان بدیم هرگاه مرضی شما باشد درین باب
 به اقلان ما یان بنویسند برای حواله نمودن هر کتاب امروز
 چهار روز است که بر لکچو پندت آدم آن مهربان حکم نوشته
 داده ایم یقین است تا این وقت به شما خبر شده باشد شما
 اطلاع داده اند که چند مذکور در قلم نمی آید آدم مستعد فرستند

رقم ۲۳

تاریخ ۲۱ رماه سنه ۱۴۴۶

بمطالعہ منہج صاحب مہربان دوستان عالی شان ہری
پنت بلال سلمہ اللہ تعالیٰ در آید۔

بتاریخ دوم ربیع الآخر ۱۴۴۹

To. Hurry Phurkia,

عنایات الہی شامل حال صاحب مہربان دوستان عالی شان بار
بعد اظہار مراسم اخلاص مشہود ضمیر بنیز میگردد اند مفاد و فہم مودت
طراز و حصول نمود و مضمونش سرایہ ایکصاح یافت در رد و ابط
دوستی کہ معرفت کارنیل اپن فیما بین آقائے دوست و سرکینت
پنڈت پردھان مربوط شدہ از طرف ماتفاوت راہ نخواہد
یافت حکم است و میخو اہم کہ اساس و ستیہا ہمینہ مستحکم باشد
اگر اول رقیہ سلمی میگردد بس خوش می شد اما دیروز اختیار
تعلقہ سرداری گرفت کاروبار بدست دوستدار نبود۔ آن
مہربان نوشتہ بودند کہ ہزار دو ہزار آدم داد صاحب در
شہر آمدہ این معنی کسی غلط بہ شما ظاہر ساختہ حکم مح
دادہ است کہ زیادہ از دو صد آدم پیش و ا صاحب بنا
و آن آدم میان جنگی نیستند۔ بعد از ان چندے آدم

آن مهربان بپایید مضمون انگلی معلوم شد مضمون خط آخری
 که در باب پس دادن برگذات امروز صبح وصول نموده با معلوم
 هست چونکه ترجمه آن نشده اختیار سرداران که کارینیل اسپین
 را به یونیه فرستادند با معلوم هست شما و هر عالم اعتبار نمایند
 که ما یک چیز نخواهیم کرد که سرکار اقبال پناه کوپینی که ما نوکری
 او شان میکنیم نقصان خواهد رسید حکم که ما متابعت او شان
 میکنیم او شان خواهند کرد ما قبول ننمود بعل خواهیم آورد و بصلح و
 دوستی همیشه ما خوش سنتیم و محنت می نمایم که این دو چیز
 بعل آید خاطر آن مهربان جمع باشد که ما از حکم چند را بصحبت
 و کونسل سدرینبی اندک هم تفاوت نخواهیم نمود آن مهربان خود
 میدانند که بسیار سببها شما از مدت خواستند که با کارینیل کیین
 اتفاق کرده همه کار بغیر یاد کردن ما بمشار الیه ظاهر بکنند لکن
 سبب قدری توقف در کار شما شد - لهذا سهو شما است
 سخن انگریزان همیشه ثابت و در دوستی همواره قائم است
 اما ایشان نوکر کسی نیستند بنا بر آن کسی جواب و سوال با ایشان
 بر طبق آن که آقا بر نوکر بکنند شما باید ما در هر وقت مستعد
 که کار شما بازیم که شما خوش شوند ایام انبساط دوام باد
 .. تخمیر دوازدهم ماه می ۱۱۹۰ هجری - بخت و سویم
 شهر ربیع الاول ۱۱۹۰ هجری

خواهش خاطر ما چنین که صلح درین ضلع باشد بعنوانیک
لازم و واجب است
زیاده پوزین تشریح دهد

رقعه ۲۱

تاریخ ۲۲ اپریل ۱۳۶۶

انشاء الله المستعان بمطالعہ ساطعہ مہربان اعتضاد
دوستان ہری پنت بلال جیو سلمہ اللہ تعالیٰ

روانہ سوم صفر سالہ فرج بوقت صبح ششم صفر رسید

مہربان اعتضاد دوستان سلامت

امروز حکمنامہ جزا صاحب و کونسلداران منبھی موہ لقمہ نامہ
قرار داد بنام اینجانب رسید مضامین آن ناچند متکثر
پیشوا صاحب ظاہر کردہ خواہد شد تا رسیدن خط اینجانب
بنام آن مہربان ایشان از اینجا کوچ نکنند و از کتل عبور
نہ سازند در لقمہ نامہ مرقوم است کہ احد سے از لشکر طرفین

سلامه الله تعالی - روانه تاریخ ۲۸ محرم الحرام ۱۱۹۰ هجری
روزه شنبه ۵ صفر المنظر ۱۱۹۰ هجری رسید

مهربان اعتضاد دوستان سلامت

متواتر شما رسالت و دت آیات یکے مرقوم بست و دوم
و ثانی محرم بست و چهارم محرم الحرام اول بست و هفتم
و دوم بست و هشتم شهر مذکور وصول نموده و مضامین -
مندرجه تحت اطلاع دست داد مهربانان پیش ازین متضمن این
معنی هرگاه که مرا سله اولین ایشان وصول نمود از ان باز دو
قطعه رقیمة الوداد مشعر در جواب آن ابلاغ یافته یقین که
بطلان ایشان در آمده باشند هر آنچه که حقیقت و کیفیت
اینهاست مبداءم در ان مرقوم است و ثانی تحریر اینجانب
را هیچ حکم مبنی مشعر صلح نرسیده و اینجانب مبداءم
که سرخی منت پنت پردهاں پیشوا صاحب دایم اقبال
به این امور هرگز پذیرا نخواهند کرد و برایشان چنین لازم
است که بعمل نمی آرند خوب هر آنچه که بروقت بعمل آمد نیست
بنظر خواهد در آمد مرقوم بود که ریاض و دت و ولا سرسبز
و شاداب باشد اعتضاد و هرگاه که تخم نه پاشیده باشند
پس بار چگونه خواهد آورد بلکه امکان بلر آمدن نیست و

منخوا اہد تموو مترصد کہ ایشان درین عہد سپرداران متعلقہ
 خود برائے موقوفی جنگ جلد از فوج کمپنی انگریز بتا کیدرات
 تمام خواہند نوشت کہ موجب مزاحم و متعرض صلح و مصالحہ
 بوقوع نیاید اینرا تب مخلص برائے بہ تجدید آہ استن صلح و
 دوستی از قوم مرہٹہ و قیام و استحکام خوئی و بہبودی معاملات
 کمپنی انگریز کہ سپرد اینجانب است بقلم آمدانہ آوازہ و اناسے
 و قیافہ و ہوشیار می آن مہربان کہ از ہر طرف بگوش اینجانب
 میرسد اعتمادی بر ایشان می دارم کہ برائے وقوع اینمعنی
 رفیق و ساعی بودہ حتی المقدور قاصر نہ خواہند گشت کہ بر
 تنقدیر مطابق ارادات و مرکوزات یکدیگر بہ ظہور نیاید قصور
 و قباحات این معنی بہ اینجانب و ایشان منخوا اہد شد کہ
 J. M. ۹. زیادہ چہ بر طرف از د

رقعہ ۲۰

بتایخ ۱۹ راج ۱۸۷۷ء

انشاء اللہ العزیز بمطالعہ مہربان دوستان ہری پنت بلال

شریک شده فوج کثیر برائے انجام و انصرام و قیام
 پیشوائے راولپنڈی و مرکز و مطلوب و دشمنانست
 روانہ ساخته اندازہ اینجا کہ این معنی برخلاف حکماء کمپنی کہ
 در احوال سبقت محارب و خلشها از سرداران هندوستان
 بجمیع متعلقان بتاکید تمام صدور یافته و نیز بر عکس احکام
 ولی نعمت مایادشاه انگریزے کہ در ساختن قول و قرار
 یا شروع مجادلہ بے صوابدید و اجازت گورنر جنرل و
 کونسل بنگالہ پناہی و کماہی بجمیع کارپردازان کمپنی در
 مکانات ہندوستان شرف لقا و یافتہ منظور است
 لہذا این جانب و کونسل اینجا حکم بہ گورنر و کونسل مبنی فرستاده
 شدہ کہ فوجیکہ برائے امداد رکھنا تھے راولپنڈی فرستاده اند۔ باز
 طلبند و از دیگر حرکات جنگ باکسے سردار ان قوم مرہٹہ
 مگر در جائے کہ ضرورتی کہ بحفاظت خود با پیادہ احترام نمایند
 این جانب ارادہ میدارد کہ شخصے معتمد و لایق و فہمیدہ بہ پونہ
 کہ دارالحکومت سرکار پیشوائے و نزدیک از مبنی است
 برائے سوال و جواب سبب خلش فیما بین سرکار مرہٹہ
 و سرداران مبنی و استحکام شروط مصالحت و مضبوطی دوستی
 و ایمنی فیما بین بفرسند لیکن تا رسیدن جواب رقیبہ ہذا در وقت
 مرکز ات آن مہربان در روانہ ساختن آنکس موقوف

خیر اندیشان دور و حضور آن عالی دودمان مبارک
 همایون ساخته مسند دولت و اقبال فراوان سال
 بوجود فیض آموذ متجلی دارد - ترقب که بصدور عنایت
 نامحیات محبت سمات منبسط و مشمول مهربانها بوده باشد
 آفتاب جاه و جلال از مطلع دولت و اجلال و ارم طالع
 و لامع باد تحریر بست و چهارم ماه اگس ۱۲۷۱ انگلیزی
 ۱۵ شهریور جمادی الثانی ۱۲۸۸ هجری
 —————

رفعه ۱۹
 ۱۲۷۵ هـ

رفعت و عوالمی مراتب مهربان دوستان سلامت
 چون یقین بخاطر اینجانب است که مختارے کلمی و حکومت
 سرکار مرسته در دست این مهربان است لهذا لازم
 و مناسب میدانم حالاتیکه فیما بین سرکار ایشان
 و کمپنی انگلیز در متبعی بوقوع آمده درین باره مهربان
 بنویسد از روی خطوط گورنر و کونسل آنجا بدریافت
 در آمد که آنها به رفاقت جنگ و جدل بارگشته اند

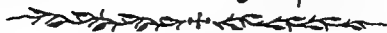
رقعت ۱۸

روبرت کامپبیر

بتایخ ۲۴ راکست ۱۸۷۷ء

از نظر فیض منظر رفیع الدرجت عظیم المنزلت ذوی
 القدر والاشران بلند مکان ماحور او نراین پیشوا
 ادام الله افعاله بگردد
 عظیم المنزلت والاشران بلند مکان ادام الله تعالی افعاله
 زینت بخش سدا یالت و نامداری زیب افزای چاره
 بالش حشمت و کامکاری رفیع الدرجت ذوی القدر
 بعد ابد اے ہدیہ دعا و اخلاص و استخاف تحف محبت و ثنا
 مہر آن رائے عالم آرائے بیضا صبیاء میدار و عنایت
 نامہ نامی مشرع عطاءے خلعت فاخرہ مدارج پیشوا الی از
 جناب دولت مآب مہاراجہ عالی درجہ بہ آن زیب
 افزائی و سادہ ایالت و اشتغال آن رفیع الدرجت
 بہ تنظیم مہمات مالی و ملکی و حصول مکرمات فرمودہ مسرورہ
 و مشکور گردانید بعد تقدیم حراسم تہنیت و مبارک باد
 از حضرت و باب علی الاطلاق مستدعی کہ او سبحانہ
 جاشانہ این لطیفہ بہ آن والاشران و جمیع مخلصان و

ایام دوستی و جمعیت داتا گاد

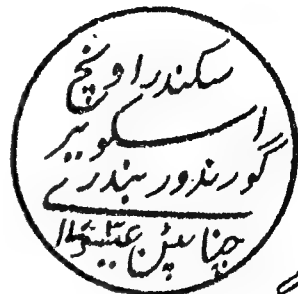
رقعه

بتاریخ ۱۷ اکتوبر ۱۹۷۳ء

راؤ صاحب پنڈت پردھان مہربان قدر دان فیض رسان
امید گاہ نیاز مند ان منبع الاحسان مجمع الائنات مکارم اخلاق
محسن آفاق سلمۃ اللہ تعالیٰ

بعد تمہید قواعد اخلاص و آرزو سے دریافت خدمت
در ایام مسرت مشکوف ضمیر نیز خورشید نظیر میگردد اند بتاریخ ہفتم
ماہ اکتوبر ۱۹۷۳ء مطابق سبت و نہم ماہ رجب ۱۴۰۱ھ ہجری
اخلاص نامہ اخلاص ختامہ منقض خبر وفات یافتن نار این
راؤ از دست بعضے مردم بار وصول گردید چنانچہ تفکر اینکہ
از باعث این حادثہ بظہور رسیده آن قدر بود کہ اگر مصیب
اس نوید مسرت جاوید عزم جانشینی آن مکارم اخلاق
نہیں سید موجب تاب آور می نمی شد چنانچہ ہر آن در انتظار
بوقوع رسیدن مژدہ مذکور می باشتم نظر بر این معنی آن
مکارم اخلاق توجہ فرمودہ ہر قدر کہ زود می تواند شد از
مژدہ مذکور اطلاع بخشند کہ موجب مسرت و انبساط خواهند شد
ایام دوستی و جمعیت داتا گاد

رقم ۱۶

بتاریخ ۲۴ فروری ۱۹۷۳ء

بگرمی خدمت را و صاحب قدر دان فیض رسان امید گاه مخلصان
منبع الجود والاحسان مجمع مکارم اخلاق محسن زمان آفاق ناراین اوصحاب
سلمه قنایز چلی

را و صاحب قدر دان فیض رسان امید گاه مخلصان منبع
الجود والاحسان مجمع مکارم اخلاق محسن زمان و آفاق سلمه اللہ تعالیٰ

بعد تمهید قواعد اختصاص و آرزوئی دریافت خدمت دایم
المست مکشوف ضمیر بنیر خورشید نظیر میگرداند نظر بر استحکام دوستی
که فیما بین اہل کوئینی و آنصاحب منوط و مربوط است - مخلص
کیفیت گورنر مسترد و پیری که عازم ولایت کردیدہ و اینکه
مخلص جانشین گورنر در مذکور در گورنر و کی امور ات اینضلع
ما مور شدہ است مرقوم ساختن مناسب میداند چنانچہ
سبعی دلی و دایمی مخلص برائے اجرا و استحکام دوستی کہ فیما
بین آنصاحب و کوئینی و فیما بین آنصاحب و لواب والا جاہ
بہادر منوط و مربوط است مصروف خواهد شد زیادہ چہ بر طراز د -

خیریت و جمعیت خود سر در نه گردیده در اخلاص نامه که مخلص
در تاریخ پنجم ماه جنوری ۱۱۷۱ هجری مطابق بست و دوم رمضان
المبارک ۱۱۷۱ هجری بنام آن صاحب نگارش نموده بود از قام
رفته بود که یکدفعه از وکیل آن صاحب یعنی مادهور او سد شو و جو
ملاقات کرده شد و اسحال بقلم اتحاد رقم می در آرد که دوست
طرفین آن صاحب و مخلص که هست یعنی نواب و اراجاه بهادر
از بعضی مراتب که از وقتیکه مادهور او معزالیه در بنجار سیده نظام
کرده اند مفصل با مخلص ظاهر نمودند - چنانچه درین باب آنچه
نوشتن بود به ولایت نوشته شد و در عرصه قلیل امید رسیدن
جهازات با فوج سنگین از انجام است دیگر مراتب اتحاد بر نوشته
دوست طرفین مذکور گذاشته فقط همین درخواست دارد
که آن صاحب توجه نموده پیوسته از ارسال خلاص نامجات
متضمن خیریت و عافیت سرور حال و فارغ البال میساخته
باشند.

نه باید چه بر طراز دایم دولت و کامرانی بر تزیاید باد بر العباد

نامحبات متضمن خیریت و عافیت سامی سرور احوال
 در فارغ البال باید فرمود - زیاده چه بر طراز د -
 ایام بکام محبان باد

J. D. M. P. ۹

رقعه ۱۵

بنایخ ۹ رگست ۱۳۴۲ ع

بگرمی خدمت به او صاحب قدردان فیض سان امیدگاه مخلصان
 منبع الجود والاحسان مجمع مکارم اخلاق محسن زمان و آفاق
 مادهوره او صاحب سلمه الله تعالی - فسیز بار
 بنایخ ششم جماد الاول ۱۳۸۹ هـ ششم رگست ۱۳۴۲ ع

ر او صاحب قدردان فیض سان امیدگاه مخلصان منبع
 الجود والاحسان مجمع مکارم اخلاق محسن زمان و آفاق سلمه الله تعالی
 بعد تمهید قواعد اخلاص و آرزوی دریافت خدمت و ایم
 المست مکشوف ضمیر خورشید نظیر میگردد اندام حال مدت مدید
 شد که مخلص از وصول هیچ اخلاص نامه از طرف آن صاحب متضمن

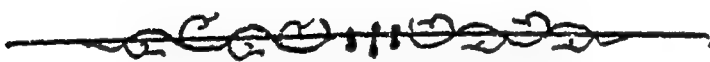

محسن آفاق مادهور او صاحب سلمه الله تعالى موصول بار
 بست و ششم ماه ربیع الثانی ۸۶۷ هجری مطابق ۲۹ جولای ۱۳۸۶ م
 را او صاحب پنذت پردهاں قدر دان فیضسان اسید گاه
 نیازمند ان منبع الاحسان مجمع الامتنان مکارم اخلاق محسن آفاق
 سلمه الله تعالى

بد تمهید قواعد اخلاص و آرزوے دریافت خدمت دایم الماست
 مکشوف ضمیر بنیر خورشید نظیر سبکداند - اخلاص نامه اتحاد شماره
 متضمن فحشیکه داران عظیم الشان آئین زبان بر قوم روحیه
 در اضلاع سکر مال یافته اند و حصول گردید موجب کمال مسرت
 و راحت گردید حق سبحانه تعالی جمیع دوستان را ازین نوید
 مسرت جاوید خوش و خورم گرداناد خوشیکه از سبب اینجمنی
 بمخلص حاصل گردید احتیاج ارقام ندارد چیرا که درستی آن
 صاحب و مخلص که هست از طرفین مستحکم است و از طرفین
 چنان قسم است که بطور اعلی ترین رونق کارهای یک دیگر
 گویا رونق کارهای خود از جانبین تصور کرده می شود پس
 نظر بر این معنی کثرت و افزونی خوشیها که بمخلص رسیده
 است هیچ زبان را قدرت نیست که بیان آن بکند آرزو
 حال خوشی خویش دریافت خواهند فرمود - چنانچه دریافت
 آن بران گذشته شد است دعا مخلص اینکه همیشه از وصول اخلاص

بہائی صاحب مشفق من سلامت

امروز از خدمت شریف مرخص شدہ قریب ۹ شام
در مقام اتبذگری رسیدہ آنچہ اندازہ المہام جواب بابت
تقرر مکان رسیدہ بود بہ لواب احتشام الدولہ بہادر گفتہ
بنابران لواب صاحب موصوف مخصوص برائے این مقدمہ خط
بخدمت تانا صاحب و آن صاحب نوشتہ مقرر نمودہ بودند
و بہ سبب عدم مکان بسیار در تفکر اندورین آشنا خط جنرال
صاحب خداوند از منبعی بنام سرکینت رسیدہ ملفوف خط
خود نمودہ ارسال شدہ این را باید کہ دانید و جواب بابت
مکان ضرور باید گرفت زیادہ غیریت مبادی
چیمھی باجی با ملفوف است

رقعہ ۱۳

تاریخ ۲۸ جولائی ۱۲۶۲

بگرا میڈمنت راو صاحب پنڈت پردھان قدروان فیضسان
امیدگاہ نیازمندان منبع الاحسان مجمع الامتثال مکارم اخلاق

شفیق مهربان قدردان نیازمندان بابو سکھارام صاحب
 سلمه اللہ تعالیٰ بگذرد

را و صاحب مشفق مهربان قدردان نیازمندان سلامت
 شفقت الهی آن قدردان که بحال این مخلصان مبذول است
 محتاج تقریر و تحریر نیست و همین قسم این نیازمندان هم در
 خدمت شریف خلوص اتحاد داریم و تا دیم است خواهد ماند و
 یوما فیوما زو به ترقی خواهد آورد هر جا که همواره از عنایت نامحبات
 یاد شاد میفرموده باشند که باعث کمال خوشحالی این نیازمندان
 خواهد شد و درینو لا سبداخبار از شاه جهان آباد آمده بود مصحوب
 معتقدان بخدمت از سالپانه آن قدردان ملاحظه فرموده از نظر
 سری منت پردها نصاحب مظلله اللہ گذرانیده - جناب عالی محض بر
 توقع فرموده شریف روانه آن نعمت شده اند شرم دانسته بذات
 شریف است - زیاده چه که

۱۷۷۱

حسین علی
 سید نور الدین

رقعہ ۳۱

بطلان بهای صاحب مشفق مهربان پندت جو سلمه اللہ
 تعالیٰ در آید

کہ از دل مصروف دولت خواہی جناب عالی اند برائے ہر
امر سے کہ در خدمت شریف ظاہر نماید توجہ خواہند فرمود۔
و آنرا سرانجام بعنوان خوب خواہند داد و مخلصان را
فراموش نفرمودہ ہموارہ از محبت نامحبات یاد فرما
باشند۔ زیادہ۔

لگہ آنکہ بند اخبار شاہجہان آباد وغیرہ از جے پور
آمدہ بود فرستادہ شدہ ملاحظہ خواہند نمود بلکہ مطلب
آن در خدمت سرکمیت پنڈت پردہان صاحب مدظلہ
و یا پو صاحب ظاہر خواہد فرمود و برائے امورات جناب عالی
مقید و سرگرم باید بود کہ آن صاحب رو بروئے این مخلصان
بہ زبان خود گفتہ اند کہ من از دل میخواہم کہ کار جناب عالی
کمرسی نشین شود بر گفتہ خود قائم باید بود۔ زیادہ چہ

~~~~~

رقعہ ۱۶
۱۷۱۷

حفظ اللہ
خان بہادر

حسین علی
سرمد نور الدین

اینجا گذاشته بطرف هندویت راجه بند بلیکشد شریف بردند
و بسیار خسار با و پیریشانی جناب عالی درین توقع کشیدند و این
مقدمه تا حال درست نیست امید که تا کید نام حات بنام بالا
جیو پیڈت و خمر شریف بنام ویساجی پیڈت و تا کید
نام بنام مکاسه دار جهانسی درنگرا و پوار ضرور باید فرستاد
که مکان استخفاف رسانیده اند و نه شیو در با وجود آمدن جناب عالی
سبک شود شرم رده خود را باید کرد - زیاده نه زیاده

حسین محمد
سید نواز الدین

سال ۱۲۸۶

رقعہ

محفوظ اللہ
خان بہادر

مشفق مہربان سلمہ اللہ تعالیٰ

و اوصاحب مشفق مہربان سلامت
ابز روزے کہ از ان مشفق اتفاق رحمت افتاد عازم
این طرف شدہ ایم یک آن و یک لمحہ از دیار شریف غافل
نیستم درین لاجناب عالی متعالی لا اسکرام رہبر بودن اینجا
روانہ فرمودہ اند نزد آن مشفق ہم حاضر خواہد ماند آن مشفق

این سال در سرکار رسید غرض که هیچ صورت کار مانا حال
نیست و تعجب است که خود بدولت مکرر فرمودند سرکمنت
صاحب بچه دادند و اینقدر کار سهل برائے هیچ شخصی که در
تمام هندوستان مشهور شد که نواب وزیر آرا کو صاحب
مکان دولت روپیه تواضع کردند و آخرش هیچ لهذا قیمتی
قرار یافت که بعد یک آنکه موسم برشکال میرود - جناب عالی
خود مع قبایل شریف می فرمایند هر چه خواهد شد رو برو
خواهد شد درک نام پرگنه از اینجا نوشته می آید در پرگنه
مذکور می نشینند بیشتر هر چه مزاج مبارک باشد
زیاده زیاده -

سید نور الدین حسین

ر. ۱۰

۱۴۱۱

بخدمت شریف نانا صاحب مشفق مهربان قدردان کرم فرمائی
نیاز مند ان -

نانا صاحب مشفق قدردان مهربان نیاز مند ان سلامت
بعد از اظهار مراتب نیاز مندی مشهور در آئے خوشید پیر باد که سابق
تمام کیفیت پرگنه کلسرا و رفتن خود مع و سوا س او و عدم حصول
مدعا بخدمت شریف مفصل نگارش نموده بود و درینو لاجناب عالی
خود اینجا یعنی در ساکی شریف فرمودند و سوال و جواب اینجا
بدستور است لهذا بنده را همراه صاحبزاده قبایل سرکار مع و سوا س او

رازدود باید فرستاد که بر مقدمات ملاقات را فیصل کرده بروند

حسین محی
سید نورالدین

رقعہ ۹

سال ۱۲۷۶

شفقت را و صاحب قدر افزای مخلصان

بابو سکھار ام صاحب

را و صاحب قدر افزای مخلصان سلامت

بعد از عرض بنیاد مروض بر ای شفقت پیرای می گردانند
که بموجب ارشاد فقیر مع و سوا اس را و در شکر آتیا جو رسید
و حصول ملاقات نموده در مقدمه جاگیر سرکار جناب عالی اسناد
حواله کردن بانی احوالات گذارش رفت نود امر روز فردا
تا به منزل او آورده اند و صاف میگویند که مکان دو لک
روپیہ وصولی بشما نخواهد شد دو لک روپیہ تنخواہ است - در
تنخواہ چارم حصہ وصول میشود و بہ بندی ذمہ خود درین
صورت جواب صاف است و فرمودند که اگر بابو صاحب نام
پرگنہ شمارا در آسجاد اخل سند کرده می دادند قضیہ خوب فیصل
می یافت حالا از سال آئندہ بہ شما مکان خواهد شد و مبلغ

سردار ان فرنگ که جناب عالی نوشته اند و برائے داد صاحب
هم خواهد رسید و در مقدمه سند اینقدر در رنگ چیرا است
از داد صاحب خود جناب عالی توقعات بسیار دارند جواب
خطوط زود باید فرستاد اندیشه فرنگی هم درین خطوط قلمی
است مکتوف عرضی بنده است بخدمت داد صاحب عرض
این مقدمه مفصل باید کنایه و سند جاگیر حاصل باید وصول
درین بابها تا کجا تاکید نوشته اند از راه هم تاکید معلوم
خاطر خواهد شد اگر در خانه کس است یک حرف بلس است

رقعه

حسن الدین
سید نورین

۱۷۷۱

بخدمت ر. ا. صاحب مهربان ترین ر. ا. و جوی
ر. ا. صاحب مهربان سلامت
فردیکه دیروز بخدمت فرستاده شد هنوز او را قرار
نخواهند داد که جناب عالی سوائی اسمهای ر. صاحبزاده
و برادران موقوف فرموده اند مگر دو اسم که برائے
آنها در اینجا خواهند فرستاد و بجا کسر را و فسخ چند جوی

را و صاحب مهربان سلامت بعد اظهار مراتب محبت
 و استخاد که حدی ندارد نگشوف خاطر سامی باد که از وقت مرخصیت
 دکن یک خط سامی در اینجا رسید و سه جوری سرکار آشنای فرست
 پیچ معلوم نیست که کار سرکار چه عنوانست و صاحب خطوط خود را
 خود البته موقوف بر جواب بداشته زودتر و میفرستاده باشند
 که موجب اطمینانها باشد و بیولا حقیقت هندوستان از
 خارج هم سمع شریف رسیده باشد که تمام ملک متصرف پیشوا
 صاحب شجاع الدوله و غیره مردم متصرف شدند و سال آنکه
 ندارد که این امر مشکل خواهد شود مقدمه فرنگی بسیار خوبست
 که زود هم دارد و شجاع الدوله و بادشاه هر دو تابع او هستند
 از جناب عالی تو رکف حاجی محمد خان آسناد دست شده اند
 چنانچه عرضی محمد خان که در حضور نوشته و خط حاجی محمد خان که
 به برادر خود نوشته مفصل مطالعه داد صاحب باید کنایند
 این دمه برای بندوبست هندوستان بسیار خوب و
 عجیبست و بادشاه نداده در میان سلاطین یک بسیار
 خوب است و بر سلطنت او فرنگی و غیره هم حاضر اند چنانچه
 به او هم نوشت خوانند دارند این مقدمه را از من نشین داد
 صاحب باید کنایند و جواب درین ماده داد صاحب شتمی
 نویسند که لایق بدیدن سردار ان فرنگ باشد و تعاقب خط

عظیم المنزلت - بعد اہر اسے ہدیہ اخلاص دعا و استخاف
تحت فحرت و ثنا میں رائے عالم آرائے بیضا
ضیاء میدار و از مطالعہ سامی ملاطفہ کہ بر چند روز
وصول کمر مت فرمودہ دیگر کہ بان والا نشان اطلاع
شدہ کہ برائے کار آن بلند مکان کہ با مقصدی
ایجا است جواب سوال مخلص کردہ اما مخلص از
جواب سوال کردن مقصر نماندہ الحال معلوم شد کہ نسبت از معمول
تفائے آن والا نشان بیشتر است چنانچہ بمقصدی اظہار
میکنند کہ این مقدمہ را انفصال نمایند و تصور دار و کہ بموجب
وجہ فیصل می سازند بہ مقتضای دوستی عمل جانبین مدام
از سر انجام نمودن کار آن والا نشان مسرور است آفتاب
عرواقبال دائما در خشان باد - تحریر بہت و ششم ماہ مئی ۱۸۷۸ء
انگریزی - ہشتم شہر صفہ ۱۸۷۸ء ہجری

D. Draper,

۱۸۷۸ء

بہ را و صاحب بھاسکر را و جی سلام
بہ لالہ منیچ چند جے سلام - را و صاحب منشی نرائین را و جیو

و ماه رمضان تا قلیل ایام اظهار کونہ از طرفین بہ
تفصیل موقوف کردہ شد اما مجر دیکہ ایام عید ہائے مذکور
منقضی گرد و در اندک ایام میشود این جانب انتظار دارد
کہ باز از ملاقات مہربان دوستان مادھور او سد اشیو
مذکور کہ مرد سنجیدہ و دانا اند مسرور خواهد گردید و درین
اشنا ہر اے یقین ساختن آن مہربان باز آرزو و خواہش
اہل کمینی جہت تزاید دوستی و صلح با ہر یک کس و ازین
باعث خصوصاً با نہ صاحب مہربان کہ دوست قدیم و صمیم
کویشی اند این اخلاص نامہ مخلص مرقوم ساختہ است
زیادہ چہ ہر طہ از دو ایام مسرت و شادمانی روز بروز
افزون باد

J.D.M.P. ۹

رقعہ

تاریخ ۲۶ ماہ می ۱۲۸۷

والا شان بلند مکان ادا م اللہ تعالیٰ اقبالہ
زینت بخش سند ایالت و نامداری زیب افزائے
چار باش حشمت و کامکاری رفیع الدرجت ذوی القدر

محسن آفاق مآدهور او صاحب سلمه اللہ تعالیٰ وصول باد

تاریخ ۲۲ رمضان ۱۲۹۲ھ

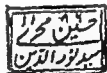
ہنم جنوری ۱۳۱۰ھ

راؤ صاحب پنڈت پردھان قدردان فیض سان امید گاہ
بنیاد مند ان منبع الاحسان مجمع الامتنان مکارم اخلاق
محسن آفاق سلمه اللہ تعالیٰ

بعد اہمیت بقواعد اخلاص و آرزو سے دریافت خدمت
دائم المستر کشتوف ضمیر بنیر خورشید تغیر میگرداند اخلاص نامہ
دوستی شہامہ مصحوب مہربان دوستان مآدهور او سد اشپو
وصول گردیدہ مسرور و مبتدی ساخت چنانچہ نواب والا جاہ بہادر
کہ دوست طرفین اند راؤ مذکورہ ازین مخلص ملاقات
کنائیدند۔ چون آن مہربان قدردان در اخلاص نامہ
دوستی شہامہ مذکور تفصیل حقیقت نگردند و برای آگاہی
آن ارقام ساختند کہ از زبانی مہربان دوستان مآدهور او
سد اشپو مذکور ظاہر خواہد شد مخلص از ملاقات راؤ مذکور
باتفاق نواب والا جاہ بہادر مسرور گردید چنانچہ در ملاقات
مسطور بعضی مقدمات راؤ مذکور کردہ شدہ است اما درین
اوقات بہ سبب در میان آمدن روزہ کلمے عبید علیو یاں

اگر اراده طلبیدن خیرخواه با جمیعت در حضور باشد
 المحال ارقام شود که همه پلشن در خدمت رسیده جوهر شجاعت
 را نیز محکم استخوان کامل بجای رساند و در صورت تشریف
 آوردی سرداران و الا نشان که بهندوستان تشریف آورده
 بر فاق آنها حاضر گردد لیکن سرداران در باب اتحاد
 اتفاق و موافقت رو برو آورده شود که از سر کار دانسته -
 در زمره نوکران پیشوا صاحب منسلک گردانیم و نوشته جات
 بهر تشریف بنام سرداران داده شود که بدست او بران
 ملاقات کرده بر طبق ارقام دانشا و انما ید تشریف و استقواب
 سروا بران بتقدیم بندگی و کمال مهابت به کار پردازد و
 زیاده چه گزارش رود -

—————

رقعه

بشایع و رجبوری ۱۳۷۶

بگرمی خدمت را و صاحب پندت هر دیال قدر دان فیقرسان
 امیدگاه نیازمندان منبع الاحسان مجمع الاختان مکارم اخلاق

ولیم شیلر

رقعہ ۴

شمارہ ۱۷۷

بمطالعہ سہامی دادا صاحب قدردان مشفق کرم فرمائے
 دادا مورا اینڈت جی سلمہ اللہ تعالیٰ وصول یاد -
 چہار روپیہ بقاصد الغام بدہست -

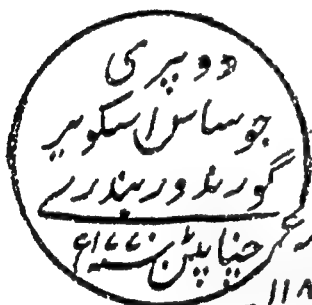
دیوان صاحب مشفق مہربان امید گاہ نیاز مندان سلامت
 بندہ کہ از کلکتہ بہندوستان رسیدہ بود از مدت یکسال
 برفاقت نواب سنج خان بہادر معہ پلیٹن و اضرا بہائے
 توجہ نہ قیام دارد بہ اتفاق وقت را کو خوالی قدر را و
 ناگہا پندت جی درین ضلع اقامت دارد و تواتر از را و
 وحوالہ ملاقات دست داد بدریافت مراتب قدر شناسی
 مردم شناسی و جوہر ذاتی و صفاتی ذات گرامی طبیعت سار
 رطوبت بسیار خرسند گردید دل نیاز مندان بے اختصار
 بران شد کہ معہ پلیٹن سجنور گرامی رسیدہ سعادت ملاقات
 حاصل نماید۔ را و موصوف از مخلص گفتہ کہ بہ آپو صاحب شہ
 جواب طلبیدہ میدہم۔ بعد از ان ارادہ باید نمود۔ چنانچہ
 مراتب مفصل از نوشتہ را کو صاحب دریافت خواہد گردید

سلمه اللہ تعالیٰ

بد تمہید قواعد اخلاص و آرزوئے دریافت خدمت
دائم المست کمشوف ضمیر میر خورشید نظیر میگردد اند قبل ازین گورندور
سابقہ یعنی مستر تو جیریک قطعہ اخلاص نامہ مرقوم بہت دہم
رمضان المبارک در باب غم گذشتن خدمت گورندوری
اینضلع و جانشین شدن اینجانب بجائے خود بہ آنصاحب
اطلاع داده بودند۔ چنانچہ مرقوم قلم اتحاد رقم میگردد و کہ مخلص
بخدمت مذکور ہر ذمہ خود گرفتہ است و اینکہ آنصاحب متیقن
باشند کہ در ترازید دوستی فیما بین سرکار آنصاحب و سرکار
کمپنی و سرکار نواب والا جاہ بہادر و از دیاد اخلاص کہ فیما بین
آنصاحب و مخلص واقع است سعی دلی خواهد کرد زیادہ ازین
چہ بر طراز دین و دولت و جمعیت مسرور و محصل باد
مکرر آنکہ

بہمون روز کہ گورندور مذکور بعزم ولایت ہر چہ اند سوار
شدہ اند مخلص از ملاقات وکیل آنصاحب سرور شدہ بود
چنانچہ اخلاص نامہ بمعہ تواضع کہ از زبان وکیل معلوم شدہ کہ
آنصاحب برائے مخلص فرستادہ اند در عرصہ قلیل روز با
باخترامی کہ لائق کمال دوستی فیما بین واقع است گرفتہ خواهد شد

مخلص یک شخص شایسته را نزد آن صاحب روانه خواهد کرد
و یا ستر مشارک الیه پیش آن صاحب اگر با فعل هم باشند به
مستند کور درین باب از نسبت سابق بتفصیل نوشته
خواهد شد همیشه از ارقام به قایم مسرت شما یم مسرور الحال
و فارغ البال سیفر موده باشند - زیاده چه بر طراز و مکرر و سنگ
از راه نشان اتحاد یک جفت تحفه پستول که هر فردش
دونالی دارد و هر سوال است قبول باید فرمود زیاده چه بر طراز و

رقم

مورخ ۱۰ راه فروری ۱۲۸۴ هـ
تاریخ نیم ذی قعد بمقام مدن کونده رسید ۱۸۳۰ هـ

بگرمی خدمت را و صاحب قدردان فیض رسان امیدگاه
مخلصان منبع الجود و الاحسان مجمع مکارم اخلاق محسن آفاق
ماده و را و صاحب سلمه الله تعالی موصولیه
تاریخ ۱۳ سیزدهم شوال ۱۲۸۳ هـ ۱۰ فروری ۱۲۸۴ هـ

را و صاحب قدردان فیض رسان امیدگاه مخلصان
منبع الجود و الاحسان مجمع المکارم اخلاق محسن زمان آفاق

الله تعالى بعد تمهید قواعد اختصاص و آرزوی دریافت
 خدمت دایم المصرت مگشوف ضمیر غیر خورشید نظیر میگردد و اند
 اتحاد نامه بجهت خلعت معرفت لاله تلخار ام وکیل که از راه
 مهربانی مرسل داشته بودند وصول بهجت شمول آورد -
 مسرور و مبتجع نمود گویا نشان عدم انسلخ اتحاد استحکام
 تصور کرده شده وکیل مذکور باز نزد آن صاحب معاودت
 و مراجعت میکند - چنانچه از زبانی مشارالیه آنچه که مخلص
 در باب استحکام دوستی دائمی فیما بین آن صاحب
 انگیزان ظاهر کرده است از زبانی مومی الیه تمام و کمال واضح و
 واضح خواهد شد مصحوب اخلاص نامه منتهی خط اولین
 که قبل ازین مخلص بنام آن صاحب ابلاغ داشته بود موقوف
 مرسل است و همراه خط اولین مذکور یک قطعه خط بنام
 مسرورم ابلاغ داشته شده بود بمشارالیه در باب
 اظهار کردن بعضی مطالبات که موجب استحکام دوستی
 و رفاقت باشد تاکید ساختیم - چون هنوز از طرف
 آن صاحب و نه از طرف مشارالیه جواب خطوط مذکور
 نرسید بنا بران مخلص بنی داند که مطالبات مذکور
 مقبول خاطر آن صاحب است یا نیست اگر مرضی باشد

به بندر ممبئی مراجعت کرده اند با وصف این چون آرزوئی
مخلص جهت ازدیاد و داد طرفین قسمیکه سابق بود همون قسم
است بنا بران مراجعت مستر مشاوره الیه مستعرض اطلاع مرکوز است
خاطر مخلص نخواهد شد بفضل حق سبحانه تعالی قسمیکه آن محسن
آفاق ارقام فرموده اند دوستی و یگانگی طرفین که هست
مثل سدِ سکنده است که گاهی سبیل و متغیر نمی گردد و دوستی
نواب و الاجاه بهادر هم از طرفین همین قسم است و نظر
برین که نواب و صوف هم یک قطعه اتحاد نام موسوم
سامی ارقام فرموده اند چنانچه در خواست مخلص همین که
آن صاحب بطریق تو اترو توالی از آگاه فرمائے غیریت
عافیت و رونق افزائے کار بهائے مسرور الحال و فارغ
البیال می فرموده باشند نه یاده چه بنگارشش آرد -
ایام محبت و مودت روز بروز افزون باد

رقعہ ۲

فروری ۱۶۸۰ سنه عیسوی

راؤ صاحب قدردان فیض رسان امید گاه نیاز مندان
منبع الاحسان مجمع مکارم اخلاق محسن زمان و آفاق سلمه

رقعه (۷۸۶) فردی ۶۸۷

راؤ صاحب - قدردان فیض رسان امیدگاه نیاز
مندان منبع الاحسان مجمع الاختان محسن آفاق مکارم
اخلاق سلمه اللہ تعالیٰ - اخلاص نامہ آن صاحب متضمن اظهار
تجبات و اشتباه خود چه از عدم رسیدن خبر از طرف مخلص و چه
از سبب آنکه مستر بروم کہ از بند ربیبی نزد آن صاحب
رسیدند - هیچ جواب و سوال این طرف نہ کردند - وصول
مسترت شمول آورده مسدود و مبتجی ساخت نتیجتیکہ آن صاحب
ازین معنی دارند - زیادہ از تجبات مخلص نیست چہر کہ مخلص
آن مکارم اخلاق را دوستان اولین و بہترین خود شناختہ
کمر بستہ کر را اتحاد نامجات بنام آن مکارم اخلاق مرسول
داشتہ است و نیز مستر بروم را ہم تاکید کردہ است کہ
اگر مرضی آن محسن آفاق در تشریف آوردن این اطراف
باشد از بعضی مقدمات کہ موجب پسند خاطر آن صاحب
خواہد بود و نیز باعث استحکام اتحاد بطریق مضبوط تر نیز
تواند بود در خدمت آن صاحب اطلاع بدہم - لیکن از
روس اخبار کہ درینو لا رسید معلوم شد کہ مستر مشائرا الیہ

اسامی رجال و امکن	نمبر عدد و مرکا تیب
..... وسواس راوہ	۱۰ ۵
..... وسعی	۱۰۰
..... ولندیز بتا شہنزل (۱-۲)	۱۳۱
..... ولیم تھامس سنڈی سنڈی نورڈ	۱۰۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰
..... ویساجی پنت	۱۰
..... ویسلی	۱۳۳
(۵)	
..... ہرٹلے جس	۹۹
..... ہری اوجو وکیل	۱۲۵
..... ہری پنت پھر کے	۶۴ ۵۳ ۲۲ ۲۰ ۶
..... نقابش	۷۵
..... شہنیت زمر زکیر و...	۹ ۷
..... وندو نقیش و...	۷۶
..... مختلف	۱۳۲ ۱۰۵ ۱۰۱
..... بسن و...	۱۳۹
..... پندو پنت	۱۰
..... ہندو پنت	۶۷
..... پندو پنت	۹۸ ۷۷

اسامی رجال و اماکن

نمبر عدد کتاب	اسامی رجال و اماکن
۷۱	تایم الدوله
۴	نجیف خان
۳۱ ۳۵ ۵۸	بندگان عالی
۵۹ ۱۰۵	وزیر الممالک
۲۳ ۹۳ ۱۲۱	والا جاه ارکات
۱-۳-۵-۱۵	صفدر خان
۷۲	نور لطف حاجی محمد خان
۷	(و) داتمر سنن - دی
۳۵	وارن هسن عماد الدوله بهادر
۱۹ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۳۰	مکتوب به نانا فرد نویس متعلق فرانس
۱۹	عهد نامه که باعث مسرت تمام حقوق کمپنی و بسکی و بیجی متی کلیه نام انگریز بظهور آوردند درین صورتها قول قرار مذکور هیچ وجه لایق و مناسب و منظور نمی توانست شد
۳۰	متخلف
۳۳ ۵۰ ۶۰ ۶۶	ویجی درگ تاج
۷۸	درگ پیرگنه
۹	وزکالتو برکناره پارسه
۱۲۹	

اسامی رجال و اماکن	نمبر عدد و کاتب
نارائن راؤ پیشوا	۱۶
تعمیریت نامہ	۱۷
نارائن راؤ کشن منشی	۷-۸-۱۰-۱۳
"	۲۵-۲۸
ناگھاپنڈت	۴
ناگوجی راؤ وکیل	۱۲۴
نانا فرد نویس	۱۶ ۲۹ ۳۰ ۳۱
"	۳۲ ۳۱ ۳۷ ۳۶
"	۴۳ ۴۴ ۵۴ ۵۵
"	۵۶ ۵۷ ۶۷ ۷۵
"	۷۶ ۸۰ ۸۱ ۸۳
"	۸۴ ۸۸ ۹۲ ۱۰۶
"	۱۰۹ ۱۱۱ ۱۱۶ ۱۳۰
"	۱۳۴ ۱۳۷ ۱۱۹
نظام الملک نظام علی خان بہادر ..	۷۳ ۹۳ ۹۷ ۱۲۳
ہندی درگ (گردون شکوہ) مسخر و مفتوح	
گردید بتاریخ ۱۸ شمسیر ۱۷۹۰ء	۹۴
نواب والا جاہ ارکات	۱۰۴
نواب صاحب	۷۷
" آصف جاہ وزیر	۷۲ ۱۰۲ ۱۱۶ ۱۳۳
" اختشام الدولہ	۱۳

اسامی رہ جال و اماکن	نمبر عدد و کتاب
..... سلو بھان	۱۴۱
..... نامھار راؤ ہولکر	۱۳۱ ۱۳۲
..... مودھو جی بھو سلو	۳۱ ۷۳
..... مور و پنڈت	۴
..... موسی لالی	۳۳
..... موسی بیل جزل	۱۳۲
..... مھاڑ	۴۷
..... مھاڑ جی راچندر	۶۱
..... مھاڑ جی سندرہ	۳۶ ۴۹ ۶۵
..... "	۶۶ ۷۳ ۷۷
..... "	۱۲۳
..... مھاراج صاحب چھترپتی ساتارکر	۱۲۷
..... مھالکشی نام غراب	۴۰
..... مھو	۳۷
..... سینڈوز ولیم	۱۷ ۹۰
..... سیلاو مسیح ۲۵ دسمبر	۷۳

اسامی رجال و اماکن	نمبر کاغذ
.....	۳۸
.....	۳۹
.....	۴۰
.....	۴۱
.....	۴۲
.....	۴۳
.....	۴۴
.....	۴۵
.....	۴۶
.....	۴۷
.....	۴۸
.....	۴۹
.....	۵۰
.....	۵۱
.....	۵۲
.....	۵۳
.....	۵۴
.....	۵۵
.....	۵۶
.....	۵۷
.....	۵۸
.....	۵۹
.....	۶۰
.....	۶۱
.....	۶۲
.....	۶۳
.....	۶۴
.....	۶۵
.....	۶۶
.....	۶۷
.....	۶۸
.....	۶۹
.....	۷۰
.....	۷۱
.....	۷۲
.....	۷۳
.....	۷۴
.....	۷۵
.....	۷۶
.....	۷۷
.....	۷۸
.....	۷۹
.....	۸۰
.....	۸۱
.....	۸۲
.....	۸۳
.....	۸۴
.....	۸۵
.....	۸۶
.....	۸۷
.....	۸۸
.....	۸۹
.....	۹۰
.....	۹۱
.....	۹۲
.....	۹۳
.....	۹۴
.....	۹۵
.....	۹۶
.....	۹۷
.....	۹۸
.....	۹۹
.....	۱۰۰
.....	۱۰۱
.....	۱۰۲
.....	۱۰۳
.....	۱۰۴
.....	۱۰۵
.....	۱۰۶
.....	۱۰۷
.....	۱۰۸
.....	۱۰۹
.....	۱۱۰
.....	۱۱۱
.....	۱۱۲
.....	۱۱۳
.....	۱۱۴
.....	۱۱۵
.....	۱۱۶
.....	۱۱۷
.....	۱۱۸
.....	۱۱۹
.....	۱۲۰
.....	۱۲۱
.....	۱۲۲
.....	۱۲۳
.....	۱۲۴
.....	۱۲۵
.....	۱۲۶
.....	۱۲۷
.....	۱۲۸
.....	۱۲۹
.....	۱۳۰
.....	۱۳۱
.....	۱۳۲
.....	۱۳۳
.....	۱۳۴
.....	۱۳۵
.....	۱۳۶
.....	۱۳۷
.....	۱۳۸
.....	۱۳۹
.....	۱۴۰
.....	۱۴۱
.....	۱۴۲
.....	۱۴۳
.....	۱۴۴
.....	۱۴۵
.....	۱۴۶
.....	۱۴۷
.....	۱۴۸
.....	۱۴۹
.....	۱۵۰
.....	۱۵۱
.....	۱۵۲
.....	۱۵۳
.....	۱۵۴
.....	۱۵۵
.....	۱۵۶
.....	۱۵۷
.....	۱۵۸
.....	۱۵۹
.....	۱۶۰
.....	۱۶۱
.....	۱۶۲
.....	۱۶۳
.....	۱۶۴
.....	۱۶۵
.....	۱۶۶
.....	۱۶۷
.....	۱۶۸
.....	۱۶۹
.....	۱۷۰
.....	۱۷۱
.....	۱۷۲
.....	۱۷۳
.....	۱۷۴
.....	۱۷۵
.....	۱۷۶
.....	۱۷۷
.....	۱۷۸
.....	۱۷۹
.....	۱۸۰
.....	۱۸۱
.....	۱۸۲
.....	۱۸۳
.....	۱۸۴
.....	۱۸۵
.....	۱۸۶
.....	۱۸۷
.....	۱۸۸
.....	۱۸۹
.....	۱۹۰
.....	۱۹۱
.....	۱۹۲
.....	۱۹۳
.....	۱۹۴
.....	۱۹۵
.....	۱۹۶
.....	۱۹۷
.....	۱۹۸
.....	۱۹۹
.....	۲۰۰
.....	۲۰۱
.....	۲۰۲
.....	۲۰۳
.....	۲۰۴
.....	۲۰۵
.....	۲۰۶
.....	۲۰۷
.....	۲۰۸
.....	۲۰۹
.....	۲۱۰
.....	۲۱۱
.....	۲۱۲
.....	۲۱۳
.....	۲۱۴
.....	۲۱۵
.....	۲۱۶
.....	۲۱۷
.....	۲۱۸
.....	۲۱۹
.....	۲۲۰
.....	۲۲۱
.....	۲۲۲
.....	۲۲۳
.....	۲۲۴
.....	۲۲۵
.....	۲۲۶
.....	۲۲۷
.....	۲۲۸
.....	۲۲۹
.....	۲۳۰
.....	۲۳۱
.....	۲۳۲
.....	۲۳۳
.....	۲۳۴
.....	۲۳۵
.....	۲۳۶
.....	۲۳۷
.....	۲۳۸
.....	۲۳۹
.....	۲۴۰
.....	۲۴۱
.....	۲۴۲
.....	۲۴۳
.....	۲۴۴
.....	۲۴۵
.....	۲۴۶
.....	۲۴۷
.....	۲۴۸
.....	۲۴۹
.....	۲۵۰
.....	۲۵۱
.....	۲۵۲
.....	۲۵۳
.....	۲۵۴
.....	۲۵۵
.....	۲۵۶
.....	۲۵۷
.....	۲۵۸
.....	۲۵۹
.....	۲۶۰
.....	۲۶۱
.....	۲۶۲
.....	۲۶۳
.....	۲۶۴
.....	۲۶۵
.....	۲۶۶
.....	۲۶۷
.....	۲۶۸
.....	۲۶۹
.....	۲۷۰
.....	۲۷۱
.....	۲۷۲
.....	۲۷۳
.....	۲۷۴
.....	۲۷۵
.....	۲۷۶
.....	۲۷۷
.....	۲۷۸
.....	۲۷۹
.....	۲۸۰
.....	۲۸۱
.....	۲۸۲
.....	۲۸۳
.....	۲۸۴
.....	۲۸۵
.....	۲۸۶
.....	۲۸۷
.....	۲۸۸
.....	۲۸۹
.....	۲۹۰
.....	۲۹۱
.....	۲۹۲
.....	۲۹۳
.....	۲۹۴
.....	۲۹۵
.....	۲۹۶
.....	۲۹۷
.....	۲۹۸
.....	۲۹۹
.....	۳۰۰
.....	۳۰۱
.....	۳۰۲
.....	۳۰۳
.....	۳۰۴
.....	۳۰۵
.....	۳۰۶
.....	۳۰۷
.....	۳۰۸
.....	۳۰۹
.....	۳۱۰
.....	۳۱۱
.....	۳۱۲
.....	۳۱۳
.....	۳۱۴
.....	۳۱۵
.....	۳۱۶
.....	۳۱۷
.....	۳۱۸
.....	۳۱۹
.....	۳۲۰
.....	۳۲۱
.....	۳۲۲
.....	۳۲۳
.....	۳۲۴
.....	۳۲۵
.....	۳۲۶
.....	۳۲۷
.....	۳۲۸
.....	۳۲۹
.....	۳۳۰
.....	۳۳۱
.....	۳۳۲
.....	۳۳۳
.....	۳۳۴
.....	۳۳۵
.....	۳۳۶
.....	۳۳۷
.....	۳۳۸
.....	۳۳۹
.....	۳۴۰
.....	۳۴۱
.....	۳۴۲
.....	۳۴۳
.....	۳۴۴
.....	۳۴۵
.....	۳۴۶
.....	۳۴۷
.....	۳۴۸
.....	۳۴۹
.....	۳۵۰
.....	۳۵۱
.....	۳۵۲
.....	۳۵۳
.....	۳۵۴
.....	۳۵۵
.....	۳۵۶
.....	۳۵۷
.....	۳۵۸
.....	۳۵۹
.....	۳۶۰
.....	۳۶۱
.....	۳۶۲
.....	۳۶۳
.....	۳۶۴
.....	۳۶۵
.....	۳۶۶
.....	۳۶۷
.....	۳۶۸
.....	۳۶۹
.....	۳۷۰
.....	۳۷۱
.....	۳۷۲
.....	۳۷۳
.....	۳۷۴
.....	۳۷۵
.....	۳۷۶
.....	۳۷۷
.....	۳۷۸
.....	۳۷۹
.....	۳۸۰
.....	۳۸۱
.....	۳۸۲
.....	۳۸۳
.....	۳۸۴
.....	۳۸۵
.....	۳۸۶
.....	۳۸۷
.....	۳۸۸
.....	۳۸۹
.....	۳۹۰
.....	۳۹۱
.....	۳۹۲
.....	۳۹۳
.....	۳۹۴
.....	۳۹۵
.....	۳۹۶
.....	۳۹۷
.....	۳۹۸
.....	۳۹۹
.....	۴۰۰
.....	۴۰۱
.....	۴۰۲
.....	۴۰۳
.....	۴۰۴
.....	۴۰۵
.....	۴۰۶
.....	۴۰۷
.....	۴۰۸
.....	۴۰۹
.....	۴۱۰
.....	۴۱۱
.....	۴۱۲
.....	۴۱۳
.....	۴۱۴
.....	۴۱۵
.....	۴۱۶
.....	۴۱۷
.....	۴۱۸
.....	۴۱۹
.....	۴۲۰
.....	۴۲۱
.....	۴۲۲
.....	۴۲۳
.....	۴۲۴
.....	۴۲۵
.....	۴۲۶
.....	۴۲۷
.....	۴۲۸
.....	۴۲۹
.....	۴۳۰
.....	۴۳۱
.....	۴۳۲
.....	۴۳۳
.....	۴۳۴
.....	۴۳۵
.....	۴۳۶
.....	۴۳۷
.....	۴۳۸
.....	۴۳۹
.....	۴۴۰
.....	۴۴۱
.....	۴۴۲
.....	۴۴۳
.....	۴۴۴
.....	۴۴۵
.....	۴۴۶
.....	۴۴۷
.....	۴۴۸
.....	۴۴۹
.....	۴۵۰
.....	۴۵۱
.....	۴۵۲
.....	۴۵۳
.....	۴۵۴
.....	۴۵۵
.....	۴۵۶
.....	۴۵۷
.....	۴۵۸
.....	۴۵۹
.....	۴۶۰
.....	۴۶۱
.....	۴۶۲
.....	۴۶۳
.....	۴۶۴
.....	۴۶۵
.....	۴۶۶
.....	۴۶۷
.....	۴۶۸
.....	۴۶۹
.....	۴۷۰
.....	۴۷۱
.....	۴۷۲
.....	۴۷۳
.....	۴۷۴
.....	۴۷۵
.....	۴۷۶
.....	۴۷۷
.....	۴۷۸
.....	۴۷۹
.....	۴۸۰
.....	۴۸۱
.....	۴۸۲
.....	۴۸۳
.....	۴۸۴
.....	۴۸۵
.....	۴۸۶
.....	۴۸۷
.....	۴۸۸
.....	۴۸۹
.....	۴۹۰
.....	۴۹۱
.....	۴۹۲
.....	۴۹۳
.....	۴۹۴
.....	۴۹۵
.....	۴۹۶
.....	۴۹۷
.....	۴۹۸
.....	۴۹۹
.....	۵۰۰
.....	۵۰۱
.....	۵۰۲
.....	۵۰۳
.....	۵۰۴
.....	۵۰۵
.....	۵۰۶
.....	۵۰۷
.....	۵۰۸
.....	۵۰۹
.....	۵۱۰
.....	۵۱۱
.....	۵۱۲
.....	۵۱۳
.....	۵۱۴
.....	۵۱۵
.....	۵۱۶
.....	۵۱۷
.....	۵۱۸
.....	۵۱۹
.....	۵۲۰
.....	۵۲۱
.....	۵۲۲
.....	۵۲۳
.....	۵۲۴
.....	۵۲۵
.....	۵۲۶
.....	۵۲۷
.....	۵۲۸
.....	۵۲۹
.....	۵۳۰
.....	۵۳۱
.....	۵۳۲
.....	۵۳۳
.....	۵۳۴
.....	۵۳۵
.....	۵۳۶
.....	۵۳۷
.....	۵۳۸
.....	۵۳۹
.....	۵۴۰
.....	۵۴۱
.....	۵۴۲
.....	۵۴۳
.....	۵۴۴
.....	۵۴۵
.....	۵۴۶
.....	۵۴۷
.....	۵۴۸
.....	۵۴۹
.....	۵۵۰
.....	۵۵۱
.....	۵۵۲
.....	۵۵۳
.....	۵۵۴
.....	۵۵۵
.....	۵۵۶
.....	۵۵۷
.....	۵۵۸
.....	۵۵۹
.....	۵۶۰
.....	۵۶۱
.....	۵۶۲
.....	۵۶۳
.....	۵۶۴
.....	۵۶۵
.....	۵۶۶
.....	۵۶۷
.....	۵۶۸
.....	۵۶۹
.....	۵۷۰
.....	۵۷۱
.....	۵۷۲
.....	۵۷۳
.....	۵۷۴
.....	۵۷۵
.....	۵۷۶
.....	۵۷۷

نمبر عدد و مکاتیب	اسامی رجال و مکاتیب
۱۰۳ ۱۰۲	لکشی راؤ
۲۲	لکھو پنڈت
(م)	
۹	مادھوراؤ بلال پیشوا
۲	تحفہ پستول کہ ہر فردش دو نالی ذات از گورنر جنرل پٹن
۱۵ ۱۴ ۵ ۳	مختلف
۵۳	ماگھن سن جان گورنر جنرل ایڈمبارنج ۸/۱۸ فروری ۱۸۵۶ء
۸۱	نذرانہ از پیشوا
۷۳ ۶۶ ۶۰	مختلف
۸۴	"
۱۳۵	ماگھلی آڈ
۵۱ ۵۰ ۱۵	مادھوراؤ سداسیو وکیل
۲۹	مادھوراؤ ایا صاحب
۱	مادھوراؤ سوئی پیشوا (در سوئی مادھوراؤ)
۵۳۴ ۳۷۰ ۳۶۱	مارگن سی

نمبر عدد مکاتیب

اسامی رجال و اماکن

۹۶	گو رنر جنرل گریٹ ہرسٹ
۴۹	گو رنر شیورام وکیل
۱۳۷	مابین عبدالرحمن و انگریزان
۲۳ ۲۲ ۱۸	گو رنر ہینٹ
	گیامبیر رابرٹ

(ل)

۱۲۹	۱۲۵	لارڈ کلیف گو رنر جنرل بندر چناپٹن
	۲۴	لال پوشش
	۱۲۰	لال انند رام
۱۳۰	۱۰۷	گلاب رائے پرسیوک رام
۸۱	۷۳	چمن لال وکیل
	۲	تلجارام وکیل
۸	۷	فتح چند
	۱۱	سکھ رام
	۲۸	سیوکرام بوکالت در کلکتہ
۱۴۱	۱۳۰	وٹور گلاب رائے بجائے خود
	۷۳

انسانی رجال: اماکن

نمبر عدد مکاتیب

۳۳	کوٹ کرنل
۹۷	کولار
۲۲	کیڈن کرنل
	(گ)
۳۵	گاڈرجزل
۶۷	گریان بندر
۸۴ ۷۳ ۲۰	گلشن یگانگت
۱۲۵ ۱۱۵ ۸۹	"
۱۳۰	"
۹۵	گنجام شہر
۱۰۳ ۱۰۲ ۹۷	گنجی سوٹ
۴۶	گنجی موسی ساکن تاسپری
۳۸	گنیش پنڈت
۴۷ ۴۲	گوپال پنڈت صاحب
۶۹	گوپال راؤ جیو
۱۰۵	گورم کوٹڈا
۵۳	گورنر بنگال آئین تقریر

عدد مکاتیب نمبر	اسامی رجال و اماکن
۱۲۸	کاراپور
۷۱	کاشی ناتھ پری
۱۲۸	کاشی پوار
۵۶	کاویری کنارہ
۷۳	کرنائٹ
۴۹	کرملین چارلس
۱۰۳ ۱۰۲	کرنول برکنارہ رودتنگ بھدر
۱۲۷	کری - اے - پی
۱۳۹	کشن راؤ بلال
۱۰۰ ۲۹ ۴	کٹکتہ
۱۰	کلوا پرگنہ
۱۲۳	کلوز صاحب کرنل
۹۷	کنندہ گاہ
۲۱ ۲۰	کینگ ٹامس
۱۰۵	کنوے جے
۳۳	کووا
۲۵	کوپال قلعہ

اسامی رجال و اماکن	نمبر عدد و مکاتیب
فرخ آباد	۸۵
(ق)	
قاضی ابوالحسن موضع دیوگانو	۵۲
(ک)	
کارنوالیس	۷۴
تقرر بر حکومت گورنر جنرل	۸۱ ۸۰ ۷۶
"	۸۹ ۸۵ ۸۴
"	۱۰۳ تا ۹۰
"	۱۱۲ ۱۱۰ ۱۰۵
"	۱۳۳ ۱۳۰ ۱۱۳
رفتن برائے دیدن صوبجات و تھانہ جات	۸۰
بافوج برکنارہ سو بھدر	
مقام کردن	۱۰۲
سائنہ فوج	۸۵
تذرانہ	۸۹
مشورہ نواب ارکاٹ	۱۰۴

اسامی رجال و اماکن	نمبر عدد و کتابتیب
ضلع گجرات (ع)	۳۱
عالمیناب	۷ ۱۰
عبدالرحیم خان	۴۹
عماد الدولہ بہادر وارن ہسٹن	۱۹ ۲۴ ۲۷
"	۳۰
عملدار کرنیہ	۴۴
عید دسہرا نذرانہ فیمل از طرف کارنوالیس	
بہری پنٹھ پھر کے ...	۹۹
(غ)	
غدر پنڈھاری و تاراج کردن سہ دہ کمپنی	۳۷
غواب قادری	۴۴ ۴۶
التماس کارنوالیس برائے رملی	
آن غواب ...	۸۶
(ف)	
فتہ چند	۲۵

نمبر عدد مکاتیب	اسامی رجال و اماکن
۱۲	شاہجہان آباد
۱۱	شاہجہانی
۷	شجاعت الدولہ
۱۴	شکر تال
۱۱۳ ۱۱۱ ۱۰۷	شور سرجان
۱۱۷ ۱۱۶ ۱۱۴	"
۱۲۲ ۱۲۱ ۱۱۹	"
۷۲	شیخ محمد طاہر علمدار پیر گنہ بلسار
۷۹	شیو پیر ساد صوبیدار چنول راگرفت
(ص)	
۱۰	صاحبزادہ
۷۶	صنعت حرفت
۶۲ ۵۹ ۴۶	سورت بندر (قبضہ کردن)
۱۳۹	"
۷۲	تقاضائے نواب برائے زیادتی
۷۱	منازعت برائے چوتھہ
(ض)	

اسامی رجال و اماکن

نمبر عدد مکاتیب

۵۷	شوق آبخناب بر این طیر بسیار است
	جان ماکفرس وقتیکه سرچینت را و
	بهادر دو ساله بودند مخلص در حضور بر سر
۸۴	معاملت بود
۴۳	شتر مرغ افریقه نذرانه از طرف بازم
۹۱	۸۱ تحفه از طرف کار نو الیس
۱۱۳	۱۰۸ تهنیت نامه از کار نو الیس بر اسکی طوی
	۱۱۶ منار عمت با نواب
	۱۱۷ و نیز صلح و اتحاد
	۱۳۵ رفتن و آلد به شیر تخته
۱۱	۷ سید نور الدین حسین خان مهری
۴۱	۱۳ مقام اشد گری
۴۴	۴۳ ۴۲ القاب
۵۱	۴۴ ۴۵
۴۴	۵۷ ۵۵
۴۵	۴۹ ۴۶
	وکیل کمپنی از بمبئی

وکیل کمپنی از بمبئی

(ش)

..... شلی

اسامی رجال و اماکن

نمبر عدد مکاتیب

۱۱۴	سعادت علیخان بر تخت لکھنؤ آمد
۱۱ ۹ ۴	سکارام باپو
۳۴ ۲۵ ۱۲	"
۳۹	"
۱۶	سکندر وینچ گورنر چناپٹن بد از ڈوپرے ۱۷۷۳ء
۱۳۷	سندھی فورڈ (در ولیم تھامس سندھی فورڈ) سمیت راؤ
۲۷ ۲۴ ۱۸	سوانی مادھو راؤ پیشوا
۴۵ ۴۰ ۳۱	"
۴۹ ۴۷ ۴۶	"
۵۷ ۵۳ ۵۲	"
۵۹ ۵۸	"
۶۳ ۶۲ ۶۱	"
۷۵ ۷۰ ۶۴	"
۸۲ ۷۹ ۷۸	"
۸۷ ۸۶ ۸۵	"
۹۱ ۹۰ ۸۹	"
۹۷ ۹۴ ۹۲	"
۱۰۱ ۱۰۰ ۹۸	"
۱۱۳ ۱۱۰ ۱۰۴	"
۱۱۷ ۱۱۵ ۱۱۴	"
۱۲۳ ۱۲۰ ۱۲۹	"
۱۴۰ ۱۳۵	"

نمبر عدد و مرکاتیب

اسامی رجال و اماکن

۳۲ رتن بن بڈھن سعد اللہ خان
۴۰ رستم جی خادم کمپنی انگریز سورت
۸۸ رگھوناتھ ریچھوڑ وکیل
۵۶ ۵۵ ریچھوڑ شینوے
۵۷	"

(س)

۱۰ ساگر پرگنہ
۲۸ سالی
۱۲۹ سالگڈہ قلعہ
۱۰۱ ساونتی دُرگ عرف ماکسری قلعہ
۱۰۵ سٹورٹ
۱۱۸ سیٹون ڈائیل
۲۶ سردار ان فرانس - رائے کمپنی سرکار و دارن ہسٹن
۱۰۹ مکتوب کار نوالیس بہ نانا فرد نویس برائے تازہ رج کردن فرانس
۷۲ سرو بھواری

اسامی رجال و اماکن	نمبر عدد مکاتیب
راؤ صاحب پنڈت پردھان	۱۷
دادا	۱۹ ۲۵
تیار می جنگ دادا	۷۷ ۱۴۰
زیادہ از دو صد مردم پیش دادا صاحب	
نہا شد و آن آدم آد میان جنگی نیستند	۲۳
نہن جواہرات با انگریزان قیمت	
شش لک دہست و پنجہزار روپیہ	
و طلب کردن آن	۶۱ ۶۴
با کمپنی دوستی	۱۲۳
راگھو داس	۲۵
رام سنگھ	۲۵
رام چندر گنیش	۱۲۹
رامسی	۷۱ ۷۲
بدانہ با ڈم گورنر بمبئی شدن	۴۳
راؤ صاحب	۴ ۶۶
راچپوری	۱۰۵

نمبر عدد مکاتیب	اسامی رجاں واماکن
۹۸	دھار وار قلعہ
۴۶	دھولپ راؤ
۵۲	دیگاؤ پرگنہ سورت بندر
۸۲	دیوید اسس بھیم جی
	(ڈ)
۶۲	ڈبونی
۶	ڈرے پر ڈانیل
	ڈوپرے جو سس گورنر
۳ ۵ ۱۴ تا	بندر چنا پٹن
۱۷ ۱۷	”
۵۸	ڈے تھامس
	(ر)
۴۹	راجپوری
۲۵	راجہ جیونت سیو
۹۷	راجہ شیجونت بہادر
۷	راگھو بادا داپیشوا

اسامی رجال و اماکن

نمبر عدد مکاتیب

..... حافظ مسعود خان ۷۲

..... حیدر علیخان ۳۱ ۳۲

۳۷

شکست و وفات

..... پسرش ۳۳

(خ)

..... خواجہ حفرت دیوانی صاحب ۵۲

(د)

..... دادا بھائی ۴۴

..... دادا صاحب مور و پنڈت ۴

..... داماجی راؤ گایکوار ۴۶

دریا تنگ بھدر مقام کرون

کارنوالیس در فوج مغلہ

..... برکنارہ تنگ بھدر ۱۰۲

اسامي رجال واماکن

نمبر عدد مکاتیب

جے پور ۱۱

جیو ا جی گوپال سر صوبہ دار ۶۴

جیو ا جی پنڈت ۳۱

(چ)

چمن لال وکیل لالہ ۷۳

چناپٹن بندر کمپنی در مدراس ۱ - ۲

۳ ۲۱ ۹۰

۹۴ ۱۱۱ ۱۱۲

رفتن کار نوایس "

بطرف چناپٹن ۱۰۰

چنار گڈہ ۳۹

چنتامن دِکشت ۳۲

چوتھ ۵۸ ۵۹

چیری - جی - ایف ۱۱۹

چیول بندر ۷۹

(ح)

اسامی رجال و اماکن

نمبر عدد مکاتیب

توکل نام جہاز ۷۹

(ٹ)

ٹامسن ۱۲۸

ٹیپو سلطان ۷۳ ۹۶

رفتن جنرل میڈوز
برائے انسداد بدطوری

برخلاف عہد ۹۰ ۱۱۶

صلح ۱۳۱ ۱۳۳

ٹیلرویم ۳ ۴

(ج)

جنار دھن راؤ ۱۰۴

جنار دھن شیورام ۵۰

جھانسی ۱۹ ۷۷

۱۳۱

نمبر عدد مکاتیب	اسامی رجال و اماکن
۹۸	پرشرام بھاؤ صاحب پٹور دھن
۱۰۲	و محاصرہ دھار وار
۱۳۲ ۱۳۱	راؤ صاحب
۷۲	پرگنہ بلسار و حصول محصول
۷۲	پرگنہ پارنیر
۱۴۰	پرتور
۳۵	پنویل بندر
۱۱۵ ۱۱۱	پی - ایسن
(ت)	
۴۲	تاتیا صاحب
۴۶	تالچری
۷۷	تکوجی راؤ ہولکر
۳۰	تلیگاؤن
۵۰	تنجاور

نمبر عدد مکاتیب

اسامی رجال و اماکن

۶۵	بهر و پنت
۱۳	بھیر و پنڈت
۶۲	بھڑ و پچ
۵۴	بھکاجی پنت صوبیدار
۱۲۹	بھگوان راؤ گوند راؤ
۱۲۹	بھگونت راؤ وکیل سیدھ
۳۸	بھوسہ
۵۰	بیخ دولت
۸۲	بھیم راؤ ساکن دوار کا

(پ)

۱۲۹	پاٹ کر
۱۲۹	پارنا روو
۶۸	پاشان ضلع پونہ
۱۲۹	پانڈو رنگ راؤ
۳۲	پیر تیکیش
۲۴	پیر شوتم مہاراج پنڈت

اسامی رجال و اماکن

بمزد و مکاتیب

۵۲ بالاجی را و پیشوا

۷۳ بالاگھاٹ

بانکوٹ-آب گرم میانکوٹ در حق چندے

۴۷ معتبر انگریزان مریض بسیار مفید و نافع است

۲۴ برستو جان

بروم صاحب چارلس (مقام یونہ)

۲ - ۱ از ۲۵ جنوری تا ۲۷ فروری ۱۹۶۷ء

۳۵ ۱۳ ۱ بمبئی

۸۳ ۶۹

۱۴۰

..... شکست انگریزان

۵۱ ۳۵ ۳۱ ہندگان عالی

۱۰۵ ۵۹

۷۹ ہندل

۳۵ ہنوینڈٹ باداٹھرسن بود

۱۰۵ ۹۷ ہنگلور قلعہ

۳۴ نرمدہ اس چنپٹن قبل از ۱۹۶۷ء

۲۵ - ۱ - ۷ او

نمبر عدد مکاتیب	اسامی رجال و اماکن
۱۲۲ ۱۲۱ ۱۲۳ باجی راؤ رگھوناتھ پیشوا
۱۲۵ ۱۲۴ ۱۲۶ رفتن بظرف قلعہ مہار
۱۱۸	مکتوب ڈانیل سٹون برائے خلعت پیشوا (تہنیت نامہ)
۴۰ ۲۳ باڈم آر۔ ایچ۔ گورنر بمبئی
۴۹ ۴۵	"
۵۵ ۵۲	"
۵۴ ۵۷	"
۴۴ تا ۴۱	"
۷۰ ۶۸	"
۷۹ ۷۸ ۷۱	"
۸۴ ۸۳ ۸۲	"
۳۷ بارڈولی
۱۲۶ بارلو جارج - ایچ
۱۰ بالاجی پنڈٹ

اسامی رجال و اماکن

نمبر عدد مکاتیب

۴۵	وکیل انگریزان و دربار پونہ
۶۶	اوصاف انگریزان
۱۲۳	مطمح نظر انگریزان
	بالفعل احتیاج استمداد سرکار دولت الاقتدا
	پیشوا نہ دارند چیرا کہ الحال بہ سبب مناقشہ انگیز
	حکم را و صاحب بزم جمیع اعیان و امصار دکن
۳۲	بل در تمام بلاد نافذ شدہ است
۱۳۶	نوشتن القاب کمپنی
۱۳	انند گری
۷۲	انند را و سبکاجی گماشتہ بلسار پیرگنہ
۷۸	قبضہ بزر خلیج اورن
۱۲۹	ایسا جی سندھ کولہار والہ
۱۲۳	ایشونت را و ہولکر
۲۵	ایشونت سنگھ (رادت)

(ب)

بابو جی بھیم جی و برادر کلان و منازعہ فیما بین
بابو جی بابو کانت

۸۲
۳۳
۱۳۳

نمبر عدد و کتاب	اسامی رجال و اماکن
۹	انبا جی
۷۹	انجنیل
۳۷ ۳۷	اندرسن
۰۹	انقلاب فرانس
۵۵	انگریز-ہیچکس از انگریزان کمپنی نذرانہ بناید گرفت
۱۹	دیگر کات جنگ با کسے سردار این قوم مرہٹ مگردہ جائے کہ ضرور نتر کہ بحفاظت خود پا می باید احتراز نمایند
۳۶	شکایات برائے گرفتاری غواب بنام قادری
۶۷	گرفتار شدن چار جہاز
۷۳	در جنگ ٹیپو پیشوا صاحب را مدد دادن طلب کردن آلات کہ بوقت ہزیمت از شہر دہلی گذاشته بود
۶۲	از چاشت خوری از آدمائے باطل خود راہ دادہ سخت آرا شدن
۳۱	

فہرست اسمی رجال و اماکن

نمبر بمقابل اسمی مراد از نمبر

مکاتیب است

اسمی رجال و اماکن — نمبر عدد

۱۱۹	ابا صاحب بہادر
۱۴۰	اباجی پنڈٹ
۴۸	ابوالفضل (عبارت)
۲۳ ۲۲	اپٹن کرنل جان
۳۰ ۲۹		
۱۴۱ ۳۴		
۱۳۱	احمد علیخان

الا آباد = نواب وزیر الممالک بہادر حقیقت
 محصول تیرتھ پراگ یعنی الا آباد
 کہ بنظر آرام و رضا جولی زائران بہ
 نسبت ایام پیشین خیلی تخفیف نمودند

۴۹ ۴۳	امرت راؤ پیشوا
۴۹ ۴۳		
۴۹		

کل مکتوب مرسل ۱۳۱ مرسل الیہ عدد شمار نمبر مکتوب

۱۲۰	۱	مہاراجہ	"
۱۴۰ ۵۰	۲	راؤ صاحب	"
۳۴	۱	سکادام باپو	"
۲۸	۱	سیوک رام	"
۵۴	۱	ہری پتھہ پھر کے	"
۱۳۶ ۱۰۲	۳	غیر معلوم	"
۱۴۱			

۳۸	۱	راؤ صاحب	مانیٹنی	۱
۱۳۷	۱	نانا پھر نویس	محمد عارف وکیل ولندیز	۱
۸۷	۱	سوائی مادہ پوراؤ پیشوا	میدور - ولیم	۱
۱۰۴	۱	سوائی مادہ پوراؤ پیشوا	نواب ارکاٹ	۱
۳۵	۱	پنڈت صاحب	واتھرسٹن - ڈی	۱
۳۱	۱	پیر شرام بھاؤ ملھار کم راؤ پھولکر	ولندیز	۲
۱۳۹	۱	کشن براد بلال		
۱۲۲	۱	امرت راؤ پیشوا	ویلسلی	۱
۱۶	۱	نارائن براد بلال پیشوا	ویج سکندر	۱
۸۸	۱	نانا فرد نویس	ہرٹلے جس	۱
۳۰	۱	نانا فرد نویس	ہسٹن وارن	۴
۱۹	۱۷	۲ راؤ صاحب	عماد الدولہ بہادر	
۲۶	۱	غیر معلوم	"	
۱۳۸	۱	نانا فرد نویس	یعقوب ولیم	۱
۱۳۹	۳۱	۲ پنڈت صاحب	غیر معلوم	۱۴
۳۳	۱	سرنیت صاحب	"	
۷۷	۱	نواب صاحب	"	
۱۰۴	۱	مہربان راجہ	"	

۹۲	۱	مہربان پنڈت	"	
۹۶	۱	مہربان راؤ صاحب	"	
۹۹ ۹۷	۲	ہری پنچہ پھر کے	"	
۱۱۲ ۹۵	۳	غیر معلوم	"	
۱۳۳ ۱۳۰		"	"	
۱۲۷	۱	مہاراجہ ساتارا	کری-۱-۷۰ پی	۱
۱۲۵ ۱۲۴	۲	باجی راؤ رگھوناتھ	کلیف لارڈ	۲
		پیشوا		
۱۰۵	۱	ہری پنچہ پھر کے	کنوے جان	۱
۲۱ ۲۰	۲	ہری پنچہ پھر کے	کننگ ٹامس	۲
۱۸	۱	سوامی مادھو راؤ	گیاجیر رابرٹ	۲۰
		پیشوا		
۲۲	۱	ہری پنچہ پھر کے	"	
۱۳۴ ۳۷	۲	نانا فرد نویس	مارگن چارلس	۳
۳۶	۱	نانا صاحب	"	
۷۳ ۵۳	۲	سوامی مادھو راؤ پیشوا	ماکزن جان	۵
۸۴ ۶۰	۲	نانا فرد نویس	"	
۶۶	۱	راؤ صاحب	"	
۱۳۵	۱	مادھو راؤ پیشوا	ماکلی آڈ	۱
۶۷ ۶۵	۲	نانا فرد نویس	مالٹ مرچارلس دار	۲

۸	۷	۴	نارائن راؤ منشی کم	"	
۶۸	۲۵				
۱۱	۹	۲	سکارام باپو	"	
	۱۱	۱	راؤ صاحب	"	
	۱۳	۱	بہرو پنڈت	"	
۴۴	۴۲	۲	گوپال راؤ رگھوناتھ	"	
۱۱۸		۱	باجی راؤ رگھوناتھ پشیوا	سٹون ڈانیل	۱
۱۱۷	۱۱۴	۲	سوانی مادھور اوپیشوا	شور سرجان	۵
۱۲۲	۱۲۱	۲	باجی راؤ رگھوناتھ پشیوا	"	
	۱۱۶	۱	نانا فرد نویس	"	
۸۵	۷۳	۱۳	سوانی مادھور اوپیشوا	کار نوایس لارڈ	۲۷
۹۰	۸۹		"	"	
۹۳	۹۱		"	"	
۹۸	۹۴		"	"	
۱۰۱	۱۰۰		"	"	
۱۱۳	۱۰۸		"	"	
۸۰	۷۶	۶	نانا فرد نویس	"	
۱۰۶	۸۱		"	"	
۱۲۰	۱۰۹		"	"	

۱	۱	برسوجان	سوالی مادھورا دیشوا	۱	۲۴
۱	۱	بیل جنرل موسیٰ	ملھار راؤ ہولکر و	۱	۱۳۲
۱	۱	پی - ایس	پیشرام بھاؤ نور دمن	۱	۱۱۱
۱	۱	ٹامسن	نانا پھر نویس	۱	۱۲۸
۱	۱	ٹیلر ولیم	مہربان	۱	۴
۴	۴	چناپٹن بندر	مور وباد ادا نویس	۱	۱۱۵
۱	۱	"	سوالی مادھورا دیشوا	۱	۱۷
۱	۱	"	راگھو باد ادا دیشوا	۱	۲ - ۱
۱	۱	چیری - جی - ایف	مہربان راؤ صاحب	۱	۱۱۹
۴	۴	ڈیرپور سٹیس	باجیراؤ رگوناتھ دیشوا	۱	۱۴ ۵ ۲
۱	۱	ڈوپرے ڈیبل	مادھوراؤ بلال دیشوا	۱	۱۵
۱	۱	ڈے تھامس	ہری پنٹھ پھر کے	۱	۵۸
۱	۱	رامے انڈروز	سوالی مادھورا دیشوا	۱	۷۲
۱	۱	رتن بن بڈن سدا اللہ خان	سوالی مادھورا دیشوا	۱	۳۲
۱۶	۱۶	سید نور الدین حسین خان	چنتامن دیکشت	۱	۴۳ ۴۱
		مہری	نانا پھر نویس	۱	۵۱ ۴۴
		"	نانا صاحب	۱	۱۰
		"	ہری پنٹھ پھر کے	۱	۷۵

فہرست اسماء مرسل و مرسل الیہ

پیشوا	مرسل	مرسل الیہ	نمبر مرکاتیب
۲	اپٹن	نانا فرو نویس	۲۹
	"	سکا رام باپو	۳۴
۲۳	باڈم آر۔ ایچ	سوانی یادہو راد	
	"	پیشوا	۴۰ ۴۵ ۴۶
	"	"	۴۶ ۴۹ ۵۲
	"	"	۵۶ ۵۹ ۶۱
	"	"	۶۲ ۶۳ ۶۴
	"	"	۶۸ ۷۱ ۷۰
	"	"	۷۹ ۸۲ ۸۶
	"	"	
	"	نانا فرد نویس	۸۸ ۵۵
	"	"	۵۶ ۸۳
	"	ہری پنت پھڑکے	۲۳
۱	بار لوسر چارج ایچ	باجیراؤر گھوناٹھ پیشوا	۱۲۶

۱۵- مکاتیب بہ مہاراجہ ستارہ ۱۲۸. ۱۲۷
۲۶- مکاتیب ڈچ ۱۳۱ ۱۳۲

۱۷- دیگر متفرقات بر مشورات کاروبار سلطنت
و غیرہ۔۔۔ ۳ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴
۱۵ تا ۲۷ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۴ ۳۷ ۳۹
۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷
۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵

۱۸- مکاتیب وارن ہسٹن متعلق راگھو پادادا
و گورنر بنی ۱۶ ۲۶ ۳۰

۱۹- مکاتیب ویسلی "برائے آساکش و آرمش
ممالک ہندوکن ورفاہ و فارغ البالی سکھ و رعایا
و عامہ برائے ممالک مزبور بر جمیع اوقات مطمح نظر
و نصب العین می دارد کہ ۱۲۳

۵ - مکتوب بنام رانگھو باداد قابل خواندن است

۱۷

۶ - شکایات متعلقہ جہازات و غابات ۴۶ ۴۰

۷۸ ۷۹ ۸۴ -

۷ - آب گرم بانکوٹ ۴۷

۸ - جواہرات بقیمت شش لک و بست و پنج ہزار
روپیہ کہ رانگھو باداد نزد انگریزان بہمن کردہ بود

۶۱۱ ۶۴

۹ - مکتوب بر صنعت حروف ایماء و اشارات

۶۶ محصول برزائیان عکس الہ آباد ۴۸

۱۰ - انقلاب فرانس و اثر آن بر ہندوستان ۱۰۹

۱۱ - برائے چوتھ بندر سورت ۴۶ ۵۸ ۵۹ ۷۱

۱۲ - جنگ با حیدر و ٹیپو سلطان ۳۱ ۳۲ ۳۳

۳۴ ۴۰ ۴۲ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹

۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۳۳ ۱۴۰ ۷

۱۳ - نواب لکھنؤ ۱۱۴ ۱۲۰ ۱۲۱

۱ - اشارہ پیر خاش کھرڈا ۱۱۴ ۱۱۷

این مجموعه مکاتیب که مشتمل بر یکصد و چهل و یک
مکتوب است همه مکاتیب علی الترتیب مسلسل نیستند -
اگر چه نظر رعایت مناسب آن بود که همه را مسلسل و مرتب
نماید - ولیکن اختلاف مضامین و تفاوت زمان مانع
شد بهر حال مختصر خلاصه مجموعه مکاتیب حسب ذیل
بقلم آمده ۱

۱ - اکثر مکاتیب مشتمل بر اتحاد و موافقت فیما بین
سرکار انگلیز و پیشوا صاحب است ۱

۲ - حکومت تبادل تحف - و هدایا - اتحاد و بهمنیت
و غیره - ۳ ۱۶ ۱۸ ۵۰ ۵۵ ۵۶ ۵۷
۶۰ ۷۴ ۸۱ ۸۳ ۸۷ ۸۹ ۱۰۸ ۱۱۰
۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۵ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۲ ۱۲۵

۳ - منجمله مذکور مکاتیب ۸۹ - ۸۱ - ۵۵ قابل
خواندن است ۱

۴ - بغایت استدعائے ولیم ثیلر برای حاضر باشی
خود بخندمت پیشوا صاحب ۱

ہندوستان رخ نمود گل ہمیشہ بہار تاریخ است قبل از زمان
ایشان اہالی اینجا از فوائد این فن شریف بی بہرہ بودند بعدہ
از تاثیر صحبت این ماہران سیر و اخبار از ہر گوشہ دیار
و قلع نویس و تاریخ نگار برآمد و حالات مملکت خود را
بر صفحات قرطاس ثبت نمود۔ چنانچہ ہر حصہ ملک نیست
کہ تاریخ آن مسخر قلم فارسی رقم نیست۔

۸۔ پس جویندگان تاریخ این ملک اگر بخوانند کہ منبع
اصلی آن برسد باید کہ اول خود را آشنائے این زبان
شیرین بیان

خوشا ترکیب و وضع بے مثالش
خداوند انگہدار از زوالش
آنکہ بر بہری این پیشوا بدر بار و در بار اخبار و آثار این
دیار و امصار بار یابند۔

مبئی ۱۹ جنوری ۱۹۲۲ء

بندہ بی نیاز

پور سرفراز

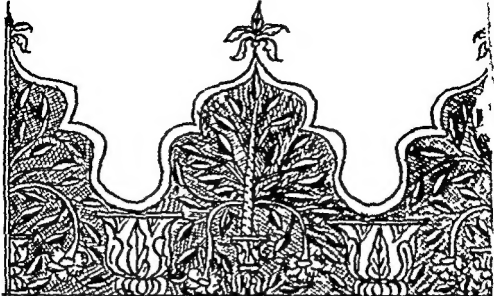
۵ - سردار صاحب مشارالیه چند سالست که بفرایم آوردن
 بود و تاریخی که حالات حکومت مرهه و پیشوار روشن بلیسازد
 مشغول نمی باشند و بنجد و جهد بسیار و غیره بزرگ از نسخهای
 خطی فارسی مشتمل بر کتب تاریخی و ادبی و مکتوبات و
 رقعات بدست آورده اند از میان آنها مراسلات
 کمپانی انگلیس را که راجع به دربار پیشوا است انتخاب
 کرده بعبارت افضل فارسی با ترجمه و تالخیص مرهه که حقیقه
 عطر مجموع می باشد و باب یاری و آتش فکر جناب شیخ
 عبدالعزیز ابن محمد جعفر پیر شین ییچر سجاوے ہائی اسکول پونہ
 کشیده شده است در صورت این گلدستہ شائع میکنند
 ۶ - هر کس که بخواهد یقین بداند که دران زمان نفوذ
 این زبان در نفوس این ملک تا چه درجه بود
 رئیس کمپانی انگلیس از مذہب عیسائی داشت و بخط
 ترسائی قلم فرسائی میکرد - چون کارش بادربار پیشوائی
 افتاد کہ دران حرف مرهه می زدند و بر خط شکستہ
 (مورئی) قلم می شکستند از مرهه و انگلیسی هیچ
 نکشاد - آخر کار قفل مشکلات ملکی و نظامی و حل معاملات
 و دادی و خصامی بکلید فارسی مفتوح افتاد -

۷ - کلی دیگر کہ از بوستان ریاست مسلمانان در

در لشاکش طوائف الملوک پریشان بود بکوششهای پادشاهان
عظیم الشان و بزرگان کرامت نشان و تحت فرمان یک
قهرمان آمده مثال باغ جهان کام بخش ساکنان و آرام ده
باشندگان شد.

۳ - بهین گلی که در گلستان حکومت ایشان شکفت
از رنگ و بو از توحید ایشان گرفت - این بود که در تمام
ملک شرقاً و غرباً شمالاً و جنوباً که مسکن اقوام مختلفه و موطن
قبائل متفرقه می بود - با وجود لغت های مخصوص آنها و کثرت
زبانها سکه وحدت اللسانی رواج یافت و زبان فارسی
که شیرین ترین زبانهاست جهان است برمسند عالم گیری
متکمن گردید - چنانچه هرگاهیکه فرانسوی یا انگلیشی -
پرتگالی - یا بنگالی - هندی یا سندھی - عربی یا غزلی -
ترک و تاجیک یا اهل ایران و توران - مرهه و مغل
یا راجپوت و افغان میخواستند - که با اهل ملک معامله کنند
یا مکالمه و مکاتبه نمایند بتوسط بهین زبان حکام باستانی تمام
و سهولت مالا کلام نائل مرام می شدند.

۴ - شاید این حال مصداق این بیان همین مجموعه مکاتیب
است که بسعی بسیار و کوششهای بی شمار جناب فضیلت آثار
المخاطب به سردار مجتهد دار (مجموعه دار) مرتب شده است.

بسم الله الرحمن الرحيم

مجموعه دار عالم را مجد و علا که از مبداء وحدت این همه
کثرت آفرید و خاتم انبیاء را مدح و ثنا که بتبلیغ توحید
متهمان وادی کثرت را باز براه وحدت آورد
و رحمت و رضاء خالق ارض و سماء بر اصحاب رسول
و پیروان مقبول وی باد که هر جا که رفتند اعلام الحق
نمودند و مشعل توحید را بنوعی مشتعل ساختند -
در روشن داشتند که ظلمت کثرت همگی از میان رفت

۲ - تاریخ عربستان بتصدیق این مطلب لسان
ست و هزار داستان ایران برآستی این داستان
شیرین زبان - هندوستان قبل از ورود ایشان

